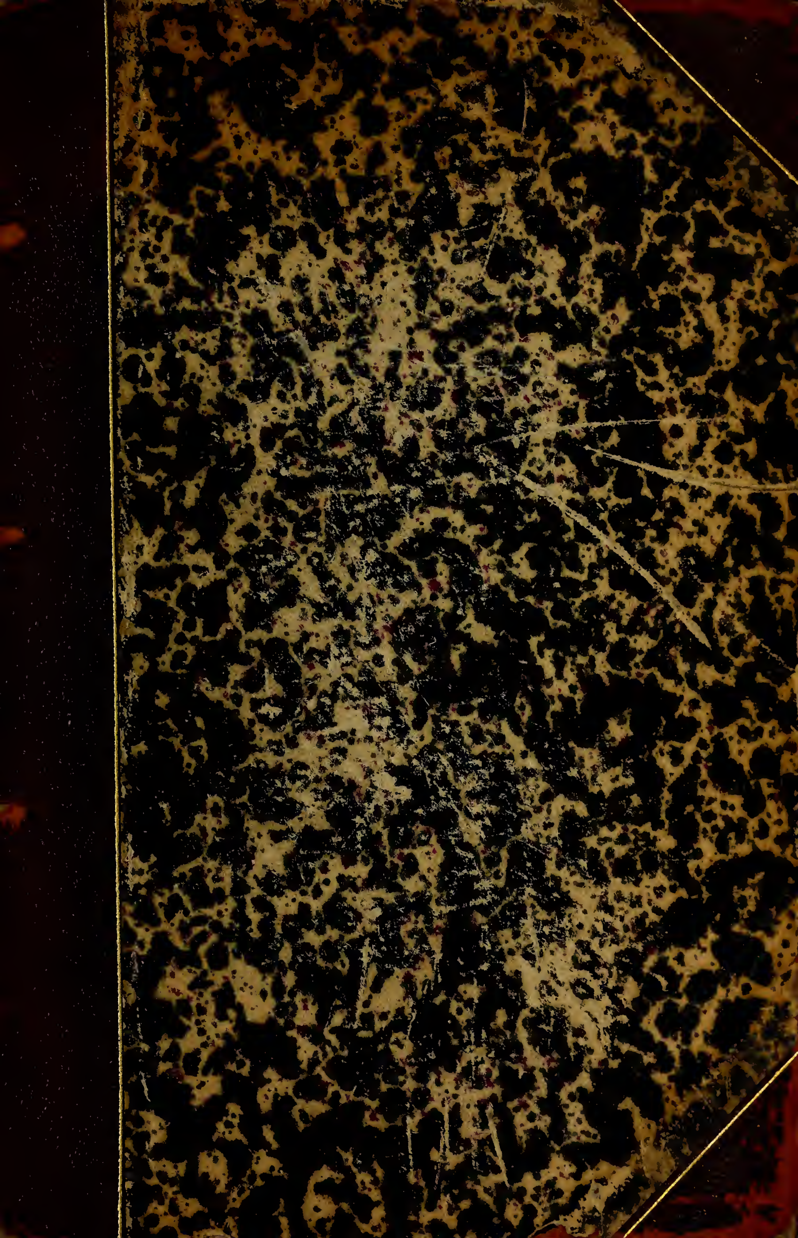

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΥΠΟ

ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΜΟΣΧΑΚΗ

Ὑφηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ Καθηγητοῦ τοῦ Διδασκαλείου

ΕΓΚΡΙΣΕΙ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ
ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΟΥ Β. ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ βραβευθεῖσα ἐν τῷ τελευταίῳ διαγωνισμῷ τῶν διδακτικῶν βιβλίων καὶ μόνη εἰσακτέα κατὰ τὸν ΑΜΒ΄ Νόμον εἰς ὅλα τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα, δημόσια, δημοσυντήρητα καὶ ἰδιωτικὰ **ἀρρένων τε καὶ θηλέων**

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΑΝΕΣΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
189[illegible]

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΥΠΟ

ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΜΟΣΧΑΚΗ

Υφηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ Καθηγητοῦ τοῦ Διδασκαλείου

Ἐγκρίσει τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Β. τῆς Ἑλλάδος

Ἡ βραβευθεῖσα ἐν τῷ τελευταίῳ διαγωνισμῷ τῶν διδακτικῶν βιβλίων καὶ μόνη εἰσακτέα κατὰ τὸν ΑΜΒ' Νόμον εἰς ὅλα τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα, δημόσια, δημοσυντήρητα καὶ ἰδιωτικὰ

ἀρρένων τε καὶ θηλέων

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΑΝΕΣΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1892

'Αριθμ. Πρωτ. 1782 / Διεκπ. 718 — Ἐν Ἀθήναις, τῇ 17 Ἰουλίου 1885

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὸς τὸν Κύριον Ἰγνάτιον Μοσχάκην Ὑφηγητὴν τῆς ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ Θεολογίας καὶ Καθηγητὴν τοῦ Διδασκαλείου.

Διεξελθοῦσα ἡ Σύνοδος τὸ διὰ τῆς ὑμετέρας ἀναφορᾶς, ἀπὸ 6 τοῦ ὑπερμεσοῦντος μηνός, ὑποβληθὲν αὐτῇ χειρόγραφον τῆς ὑφ' ὑμῶν φιλοπονηθείσης μικρᾶς Κατηχήσεως πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν Σχολείων, καὶ μὴ εὑροῦσα ἐν αὐτῇ μηδὲν τὸ ἀπᾷδον πρὸς τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἐγκρίνει αὐτήν.

† Ὁ Ἀθηνῶν Προκοπιος, πρόεδρος.
† Ὁ Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας Γερασιμος.
† Ὁ Μαντινείας Θεοκλητος.

Ὁ β'. Γραμματεὺς

(Τ. Σ.) Ἀρχιμ. Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

'Αριθ. Πρωτ. 6625 / Διεκπ. 4435 — Ἐν Ἀθήναις, τῇ 19 Μαΐου 1888.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν Κύριον Ἰγνάτιον Μοσχάκην.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἄρθρα 7 καὶ 8 τοῦ ἀπὸ 22 Ἰουνίου 1882 ΑΜΒ' Νόμου καὶ τὸ ἄρθρ. 16 τοῦ ἀπὸ 4 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους Β. Διατάγματος περὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῆς μέσης καὶ τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατὰ τὰ ἄρθρα 9 καὶ 14 τοῦ αὐτοῦ Διατάγματος ἐκθέσεως τῆς τρίτης Ἐπιτροπείας τῶν κριτῶν τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι τὴν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθεῖσαν ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΚΑΤΗΧΗΣΙΝ ὑμῶν ἐγκρίνομεν ὅπως εἰσαχθῇ ἐπὶ τετραετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς σχολικοῦ ἔτους ὡς μόνον διδακτικὸν βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων τοῦ Κράτους δημοσίων, δημοσυντηρήτων καὶ ἰδιωτικῶν. Καλεῖσθε δὲ ὅπως συμμορφωθῆτε πρὸς τὸ ἄρθρον 6 τοῦ ΑΜΒ' Νόμου καὶ πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ΑΧΙ' Νόμου τῆς 20 Δεκεμβρίου 1887 καὶ πρὸς τὸ ἄρθρον 18 τοῦ ἀπὸ 4 Σεπτεμβρίου 1882 Β. Διατάγματος καὶ τὸ ἄρθρον 17 τοῦ αὐτοῦ Διατάγματος ὡς ἀντικατεστάθη συμπληρωθὲν δι' ὁμοίου τῆς 4 Ἰουνίου 1884 καὶ πρὸς τὰς παρατηρήσεις τῆς Ἐπιτροπείας.

Ο Ὑπουργὸς
Π. ΜΑΝΕΤΑΣ

Ὁ Διεκπεραιωτὴς
Σ. Μ. ΠΑΡΙΣΗΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Κατήχησις.

Κατήχησις εἶνε ἡ συνοπτικὴ διδασκαλία περὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Διὰ νὰ ἔχωμεν δὲ πληρεστέραν ἔννοιαν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, εἶνε ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν, τί εἶνε θρησκεία ἐν γένει.

§ 2. Τί εἶνε Θρησκεία;

Θρησκεία εἶνε ἡ κοινωνία καὶ ἡ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν. Ἡ θρησκεία, ἡ ὁποία καὶ εὐσέβεια καλεῖται, συνίσταται εἰς τὸ νὰ πιστεύωμεν εἰς τὸν Θεόν, νὰ φοβώμεθα καὶ ν' ἀγαπῶμεν αὐτὸν καὶ νὰ ἐλπίζωμεν εἰς αὐτόν. Ἡ θρησκεία δὲν εἶνε ἁπλῆ γνῶσις, ἀλλ' ἔχει τὰς ῥίζας αὐτῆς ἐν τῇ καρδίᾳ· ἡ ἀληθὴς θρησκεία δεικνύεται διὰ καλῶν ἔργων. «Δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου.»[1]

§ 3. Τί εἶνε ἀποκάλυψις;

Ἀποκάλυψις εἶνε ἡ φανέρωσις τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἀποκαλύπτεται δὲ ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς πρῶτον διὰ τῆς φύσεως. Πᾶς ἄνθρωπος παρατηρῶν τὴν φύσιν, βλέπων τὸ μεγαλεῖον, τὴν σκοπιμότητα καὶ ἁρμονίαν τοῦ κόσμου εἶνε ἀδύ-

1) Ἰακ. 6'. 18.

νατον νὰ μὴ ἀποδεχθῇ ὅτι ὑπάρχει τις, ὁ ὁποῖος ἐποίησε τὸν κόσμον. Καθὼς βλέποντες καλλιτέχνημά τι ἀποδεχόμεθα κατ' ἀνάγκην ὅτι ὑπάρχει καλλιτέχνης, οὕτω βλέποντες τὸ ἐξαίσιον καλλιτέχνημα τῆς φύσεως, ἀποδεχόμεθα κατ' ἀνάγκην ὅτι ὑπάρχει ὁ δημιουργὸς αὐτοῦ. «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.»[1] Ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτεται εἰς ἡμᾶς δεύτερον διὰ τῆς συνειδήσεως. Ὅταν πράττωμεν τὸ καλόν, ἡ συνείδησις ἐπαινεῖ ἡμᾶς· ὅταν δὲ πράττωμεν τὸ κακόν, ἡ συνείδησις ἐλέγχει ἡμᾶς. Τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ ὅτι ὑπάρχει Θεός, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς συνειδήσεως δεικνύει εἰς ἡμᾶς, ὅτι ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν τὸ καλὸν καὶ νὰ φεύγωμεν τὸ κακὸν καὶ προαναγγέλλει ὅτι τὸ μὲν καλὸν θ' ἀνταμείψῃ, τὸ δὲ κακὸν θὰ τιμωρήσῃ.

Ἡ ἀποκάλυψις ἡ γινομένη διὰ τῆς φύσεως καὶ διὰ τῆς συνειδήσεως ὀνομάζεται *γενικὴ* ἢ *φυσικὴ ἀποκάλυψις*. Κυρίως ὅμως ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν πατριαρχῶν, τοῦ Μωϋσέως, τῶν προφητῶν και μάλιστα διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀποκάλυψις δ' αὕτη ὀνομάζεται *κυρίως ἀποκάλυψις* ἢ *ἱστορική*.

§ 4. Ποῦ περιέχεται ἡ κυρίως ἀποκάλυψις;

Ἡ κυρίως ἀποκάλυψις περιέχεται εἰς τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα βιβλία, τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν *ἁγίαν Γραφήν*. Διαιρεῖται δὲ ἡ ἁγία Γραφὴ εἰς Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην· καὶ ἡ μὲν Παλαιὰ περιέχει ὅσα ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν πατριαρχῶν, τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἡ δὲ Καινὴ ὅσα ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν

1) Ψαλμ. ιθ'. 1.

Ἀποστόλων αὐτοῦ. Καὶ τὰ μὲν βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐγράφησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἑβραϊστί, τὰ δὲ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐγράφησαν ἑλληνιστί.

§ 5. Διαίρεσις τῆς κατηχήσεως.

Ὅ,τι ἡ ἁγία Γραφὴ περιλαμβάνει ἐν ἐκτάσει, τοῦτο περιέχεται ἐν περιλήψει εἰς τὸ *σύμβολον τῆς πίστεως* καὶ εἰς τὸν *δεκάλογον*. Καὶ τὸ μὲν σύμβολον τῆς πίστεως συνετάχθη εἰς τὰς δύο πρώτας οἰκουμενικὰς συνόδους ἐν Νικαίᾳ (325) καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει (381) καὶ διδάσκει τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν· ὁ δὲ δεκάλογος ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ καὶ διδάσκει τί πρέπει νὰ πράττωμεν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ κατήχησις διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρῶτον ἀναπτύσσει τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ λέγεται *δογματικόν*, διότι περιέχει τὰ δόγματα τῆς πίστεως ἡμῶν, ἤτοι ὅσα ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν, τὸ δὲ δεύτερον ἀναπτύσσει τὸν δεκάλογον καὶ λέγεται *ἠθικόν*, διότι περιέχει τὴν χριστιανικὴν ἠθικήν, ἤτοι ὅσα ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν.

Τὸ σύμβολον τῆς πίστεως περιλαμβάνει δώδεκα ἄρθρα, ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς·

1. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.
2. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.
3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρ-

κωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς.

6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός.

7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.

9. Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

10. Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.[1]

ΜΕΡΟΣ Α'.

Δογματικόν.

Α' ΠΕΡΙ ΘΕΟΥ.

§ 6. Τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως καὶ ἡ ἔννοια αὐτοῦ.

«Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀο-

1) Τὸν δεκάλογον ἴδε εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς κατηχήσεως.

ράτων.» Μᾶς διδάσκει τὸ πρῶτον τοῦτο ἄρθρον τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, ὅτι ὑπάρχει εἷς μόνος Θεός, εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὁποίου ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ἀκλόνητον πεποίθησιν, νὰ πιστεύωμεν. Αὐτὸς ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ αὐτοῦ ἐποίησε τὰ πάντα, καὶ τὰ *ὁρατὰ* καὶ τὰ *ἀόρατα*. Καὶ ὑπὸ μὲν τὰ ὁρατὰ νοοῦνται πάντα ὅσα βλέπομεν, ἤτοι ἡ γῆ, τὰ οὐράνια σώματα, ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅλα ἐν γένει τὰ φυσικὰ σώματα. Ὑπὸ δὲ τὰ ἀόρατα νοοῦνται τὰ οὐράνια πνεύματα, ἢ οἱ ἄγγελοι, οἱ ὁποῖοι εἶνε ὄντα ἀνώτερα τοῦ ἀνθρώπου, ὡρισμένα εἰς διακονίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς ἁμαρτήσαντες καὶ ἐκπεσόντες ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζονται ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ *πονηρὰ πνεύματα ἢ δαιμόνια.*

§ 7. Ὕπαρξις τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ὕπαρξις τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀποδείξεως· διότι ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ εἶνε ἔμφυτος εἰς πάντα ἄνθρωπον. Ἀλλὰ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς πίστεως ἡμῶν φέρομεν τὰς ἑξῆς ἀποδείξεις. Ἅπασα ἡ φύσις ἀποδεικνύει τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ· διότι χωρὶς τοῦ Θεοῦ ἡ φύσις δὲν ἐξηγεῖται, ἡ ὕπαρξις τοῦ κόσμου μένει αἴνιγμα ἀκατάληπτον. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀποτέλεσμα χωρὶς αἰτίας· ἀλλ' ὁ κόσμος εἶνε ἀποτέλεσμα, διότι τὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὸν κόσμον, δὲν δύνανται νὰ γίνωσι μόνα των· ἔχουσιν ἄρα τὴν αἰτίαν αὐτῶν, καὶ ἡ αἰτία αὕτη εἶνε ὁ Θεός. «Πᾶς οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος· ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας Θεός.»[1] Ἐν τῷ κόσμῳ παρατηροῦμεν τάξιν, ἁρμονίαν καὶ σκοπιμότητα, βλέπομεν νόμους ὡρισμένους καὶ ἀμεταβλήτους, ὑπάρχουσιν ἄφθονα

1) Ἑβρ. γ' 4.

ἀγαθὰ ἐν τῇ φύσει, ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσι χωρὶς αἰτίας. Ἡ τάξις προϋποθέτει νοῦν διατάσσοντα, οἱ νόμοι προϋποθέτουσι νομοθέτην, τὰ ἀγαθὰ προϋποθέτουσι δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν. Ἡ τάξις ἄρα καὶ ἡ ἁρμονία, οἱ νόμοι καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς φύσεως ἔχουσι τὴν αἰτίαν αὐτῶν, καὶ ἡ αἰτία αὕτη εἶνε ὁ Θεός. Ἀλλ' ἡ μεγαλειτέρα ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ εἶνε ἡ συνείδησις ἡμῶν, ἥτις λέγει εἰς ἡμᾶς ὅτι ὑπάρχει Θεός, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ τιμωρήσῃ τὸ κακὸν καὶ ν' ἀνταμείψῃ τὸ καλόν. Διὰ τοῦτο πάντες οἱ ἄνθρωποι, πάντες οἱ λαοὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον πιστεύουσιν εἰς Θεόν. Μόνον ὁ *ἄφρων* εἶπε, κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν, ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός· »Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἔστι Θεός.»[1]

§ 8. Περὶ Θεοῦ καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς εἶνε πνεῦμα· «Πνεῦμα ὁ Θεός.»[2] Δὲν δύναται ἄρα ν' ἀποδοθῇ εἰς αὐτὸν ὑλικόν τι ἢ ἀτελές· εἶνε πνεῦμα καθαρὸν καὶ τέλειον. Ὡς τέλειον δὲ πνεῦμα ὁ Θεὸς εἶνε 1) *ἄπειρος*, ἤτοι δὲν περιορίζεται εἰς ὡρισμένον τόπον· «Οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ.»[3] Εἶνε 2) *αἰώνιος* καὶ *ἄχρονος*, ἤτοι δὲν ἔχει ἀρχὴν καὶ τέλος· «Πρὸ τοῦ ὄρη γενηθῆναι καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ.»[4] Εἶνε 3) *ἀμετάβλητος*, ἤτοι δὲν ὑπόκειται εἰς μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις, ὡς τὰ ἀτελῆ ὄντα· «Παρὰ τῷ Θεῷ οὐκ ἔστι παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα.»[5] Εἶνε 4) *πανταχοῦ παρὼν*

1) Ψαλμ. ιγ' 1.— 2) Ἰωάν. δ' 24.—3) Πράξ. ιζ' 24.— 4) Ψαλμ. πθ' 2.— 5) Ἰακ. α' 18.

καὶ πληροῖ τὰ πάντα διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ· «Ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν.»[1]

§ 9. Ποίας ἄλλας ἰδιότητας ἀποδίδομεν εἰς τὸν Θεόν;

Ὁ Θεὸς εἶνε *παντογνώστης*, ἤτοι γινώσκει τελείως πάντα καὶ τὰ παρελθόντα καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα, καὶ τὰς πράξεις καὶ τοὺς διαλογισμοὺς καὶ τὰ αἰσθήματα ἡμῶν· «Κύριε, ἐδοκίμασάς με καὶ ἔγνως με· συνῆκας τοὺς διαλογισμούς μου καὶ τὴν τρίβον μου· ἔγνως πάντα.»[2] Ὁ Θεὸς εἶνε *πάνσοφος*, ἤτοι σκοπίμως ἐποίησε καὶ διευθύνει καὶ τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους· «Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ.»[3] Ὁ Θεὸς εἶνε *πανάγαθος*, πλήρης ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· ἐξ ἀγάπης ἐλεεῖ τους πτωχοὺς καὶ δυστυχεῖς, συγχωρεῖ τοὺς μετανοοῦντας καὶ περιμένει τὴν ἐπιστροφὴν τῶν μὴ μετανοούντων· «Ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς.»[4] Ὁ Θεὸς εἶνε *ἅγιος*, ἤτοι εἶνε τὸ τέλειον ἀγαθόν· ἀγαπᾷ μόνον τὸ καλὸν καὶ ἀποστρέφεται τὸ κακόν· «Ἅγιοι γίνεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι.»[5] Εἶνε *δίκαιος*, ἤτοι κρίνει δικαίως καὶ ἀμερολήπτως καὶ ἀνταμείβει τὸ ἀγαθὸν καὶ τιμωρεῖ τὸ κακόν· «Οὐχὶ Θεὸς θέλων ἀνομίαν σὺ εἶ. Οὐδὲ διαμενοῦσι παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου.»[6] Ὁ Θεὸς εἶνε *παντοδύναμος*, ἤτοι δύναται πάντα ὅσα θέλει, θέλει δὲ μόνον τὸ καλόν. Δεῖγμα δὲ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ εἶνε ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου. «Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν.»[7]

1) Πράξ. ιζ' 28.— 2) Ψαλμ. ρλθ' 1.— 3) Ῥωμ. ια' 33.— 4) Α'. Ἰωάν. δ' 19.— 5) Α'. Πέτρ. α' 16.— 6) Ψαλμ. ε'. 45.— 7) Ψαλμ. ριγ' 3.

§ 10. Πόσα πρόσωπα διακρίνομεν ἐν τῷ Θεῷ.

Ἐν τῷ Θεῷ διακρίνομεν τρία πρόσωπα, τον Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· τὰ τρία δὲ ταῦτα πρόσωπα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀποδίδομεν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν προσκύνησιν καὶ λατρείαν, ἀποτελοῦσι τὴν ἁγίαν Τριάδα. Ὁ Πατὴρ εἶνε Θεός, ὁ Υἱὸς εἶνε Θεός, το ἅγιον Πνεῦμα εἶνε Θεός· δὲν εἶνε ὅμως τρεῖς Θεοί, ἀλλ' εἷς μόνος Θεός· τὰ πρόσωπα εἶνε τρία, ἀλλ' ἡ οὐσία μία. Ὁ Πατὴρ εἶνε ἀγέννητος, ὁ Υἱὸς γεννᾶται ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρός. Τὴν περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος διδασκαλίαν βλέπομεν εἰς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ὅτε ἀπέστελλεν αὐτοὺς εἰς τὸ κήρυγμα· «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος»[1].

§ 11. Ὁ Θεὸς εἶνε ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου.

Ὁ κόσμος, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, δὲν ἠδύνατο νὰ γείνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ· διότι πᾶν ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν αἰτίαν αὐτοῦ. Ἡ αἰτία τοῦ κόσμου, ὁ Θεός, ἐπειδὴ εἶνε τέλειος, δὲν ἔχει χρείαν τινὸς καὶ διὰ τοῦτο ἐποίησε τὸν κόσμον ὄχι ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐξ ἀγαθότητος καὶ ἀγάπης. Ἡ ὕλη, ἐκ τῆς ὁποίας ἀποτελεῖται ὁ κόσμος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ αἰωνίως· διότι δεν ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς ἑαυτὴν τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν ζωὴν ἡ νεκρὰ καὶ ἄψυχος ὕλη. Ἂν ἡ ὕλη ὑπῆρχεν ἀφ' ἑαυτῆς, θὰ ἦτο αἰωνία καὶ ἄχρονος, θὰ ἦτο δηλαδὴ Θεός. Ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ δὲ αὐτοῦ ὁ

---

1) Ματθ. κη' 19.

Θεὸς δὲν ἔχει χρείαν ὕλης καὶ ὀργάνων ὑλικῶν, ὡς ὁ ἄνθρωπος, ἵνα ποιήσῃ τι· ἐδημιούργησεν ἄρα τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μηδενὸς διὰ μόνου τοῦ λόγου αὐτοῦ «Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν.»[1]

§ 12. Ὁ Θεὸς εἶνε ὁ συντηρητὴς καὶ κυβερνήτης τοῦ κόσμου.

Καθὼς τίποτε δὲν δύναται νὰ γείνῃ χωρὶς τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ τίποτε δὲν δύναται νὰ συντηρηθῇ χωρὶς αὐτοῦ. Μόνος ὁ παντοδύναμος Θεός, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, δύναται καὶ νὰ συντηρήσῃ αὐτόν. Ὁ Θεὸς δὲ ὄχι μόνον συντηρεῖ, ἀλλὰ καὶ κυβερνᾷ τὸν κόσμον καὶ προνοεῖ περὶ αὐτοῦ ὡς πατὴρ πανάγαθος. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος μετὰ τόσης ἀγαθότητος ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, ἀφῆκεν αὐτὸν εἰς τὴν τύχην του· θὰ ἦτο τότε σκληρὸς καὶ ἄδικος. Ὁ Θεὸς ἐν τῇ πατρικῇ αὐτοῦ ἀγάπῃ διευθύνει πάντα, καὶ μικρὰ καὶ μεγάλα, καὶ ἄτομα καὶ λαούς. Ἡ πίστις εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον εὐγνώμονα εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐμπνέει εἰς αὐτὸν ὑπομονὴν καὶ ἐλπίδα εἰς τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας τοῦ βίου.

§ 13. Ὁ Θεὸς εἶνε ὁ δημιουργὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἁγία Γραφὴ μᾶς διδάσκει ὅτι ὁ Θεὸς διὰ μόνου τοῦ λόγου αὐτοῦ ἔκτισε τὸν κόσμον, ἤτοι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα, τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, τοὺς ἰχθῦς, τὰ πτηνὰ καὶ τὰ διάφορα ζῷα, τελευταῖον δὲ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον.

[1]) Ψαλμ. λγ' 9.

Ἂν τὰ λοιπὰ ὄντα δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἀρχήν, πολὺ ὀλιγώτερον ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εἶνε ἡ κορωνὶς τῆς δημιουργίας, ὁ ἄρχων πάσης τῆς φύσεως, ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν.»[1] Ὁ ἄνθρωπος δὲν συνίσταται, ὡς τὰ λοιπὰ ὄντα, ἐκ σώματος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ ψυχῆς ἢ πνεύματος, διὰ τοῦ ὁποίου δεικνύεται ἀνώτερος πάντων τῶν ὄντων· καὶ τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ ἐπλάσθη ἐκ τῆς γῆς, ἡ δὲ ψυχὴ ἐνεφυσήθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ. «Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.»[2] Ἕνεκα δὲ τῆς ἐξαιρετικῆς ταύτης φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἕνεκα τῆς θείας εἰκόνος, ἡ ὁποία ὑπάρχει ἐν αὐτῷ, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀνήκει εἰς τὰ θνητά, ἀλλ' εἰς τὰ ἀθάνατα ὄντα. Ἀποθνήσκει μὲν τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ψυχὴ μένει ἀθάνατος.[3]

§ 14. **Προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου.**

Ὁ ἄνθρωπος συνίσταται, ὡς εἴπομεν, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς ἢ πνεύματος· προορισμὸς δ' αὐτοῦ εἶνε ν' ἀναπτύξῃ καὶ τελειοποιήσῃ καὶ τὰ δύο ταῦτα, ἤτοι καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Τὸ σῶμα αὐτοῦ ὀφείλει νὰ περιποιῆται ὁ ἄνθρωπος, διότι τὸ σῶμα εἶνε τὸ ὄργανον τοῦ πνεύματος καὶ χωρὶς τῆς ὑγείας τοῦ σώματος ἡμῶν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῇ τὸ πνεῦμα. Ἀλλὰ τὸ σῶμα ὀφείλομεν νὰ περιποιώμεθα μόνον, καθόσον χρησιμεύει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος· ὅστις ἀποκλειστικῶς φροντίζει

1) Γεν. α' 27.— 2) Γεν. β' 7.— 3) Περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ἴδε κατωτέρω § 46.

περὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ καταντᾷ εἰς τὸν ὑλισμόν, ὁ ὁποῖος διδάσκει, ὅτι προορισμὸς ἡμῶν εἶνε νὰ τρώγωμεν καὶ νὰ πίνωμεν, διότι αὔριον ἀποθνήσκομεν. Ἀπείρως ἀνώτερον τοῦ σώματος εἶνε τὸ πνεῦμα ἡμῶν, εἰς τὸ ὁποῖον συνίσταται κυρίως ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ πνεῦμα ἡμῶν ὀφείλομεν κατ' ἐξοχὴν ν' ἀναπτύσσωμεν καὶ τελειοποιῶμεν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πνεῦμα ἡμῶν περιλαμβάνει νοῦν καὶ θέλησιν ἢ καρδίαν, διὰ τοῦτο εἰς τὴν πνευματικὴν ἡμῶν τελειοποίησιν ἀπαιτεῖται ἡ ἀνάπτυξις καὶ τελειοποίησις καὶ τοῦ νοῦ καὶ τῆς θελήσεως. Καὶ τὸν μὲν νοῦν ὀφείλομεν ν' ἀναπτύσσωμεν διὰ τῆς μελέτης καὶ τῶν γραμμάτων, τὴν δὲ θέλησιν διὰ τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς εἰς τὸ καλόν. Ἡ παιδεία καὶ τὰ γράμματα μόνα χωρὶς τῆς ἀρετῆς ὄχι μόνον δὲν ὠφελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ βλάπτουσι· τοὐναντίον δὲ τότε φθάνομεν εἰς τὸν προορισμὸν ἡμῶν, ὅταν ἀγαπῶμεν καὶ πράττωμεν πᾶν καλὸν καὶ εὐγενὲς καὶ τελειοποιώμεθα πάντοτε ἠθικῶς. Ὁ ἀληθὴς λοιπὸν προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ τελειοποίησιν· οὕτω δὲ μόνον δύναται ν' ἀποβῇ ὁ ἄνθρωπος ἀληθὴς εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ ὁμοίωσις, ἤτοι νὰ γείνῃ ὅμοιος τῷ Θεῷ κατὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἁγιότητα καὶ νὰ ἑνωθῇ μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς ἀγάπης· «Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι.»[1]

§ 15. **Πτῶσις τοῦ ἀνθρώπου.**

Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἐπλάσθησαν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἀθῷοι καὶ καθαροί· ἦσαν δὲ προωρισμένοι νὰ γίνωσιν ἅγιοι καὶ εὐτυχεῖς, ὑπακούοντες ἐλευθέρως

1) Ματθ. ε'. 48.

εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐπλάσθησαν δὲ ἐλεύθεροι οἱ ἄνθρωποι, διότι τότε μόνον ἔχει ἀξίαν ἡ ἀρετή, ὅταν γίνεται ἐλευθέρως καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸ καλόν. Ἀλλὰ τὸν προορισμὸν αὐτῶν δὲν ἐξεπλήρωσαν οἱ ἄνθρωποι. Ἡ ἁγία Γραφὴ μᾶς διδάσκει, ὅτι οἱ πρωτόπλαστοι Ἀδὰμ καὶ Εὔα, τεθέντες εἰς τὸν παράδεισον, παρέβησαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξώσθησαν διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ παραδείσου· τὸ κακὸν δὲ μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν, ἤτοι εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ τοῦτο ὠνομάσθη προπατορικὸν ἁμάρτημα. Καὶ ἡ ἱστορία δὲ καὶ ἡ καθημερινὴ πεῖρα μᾶς διδάσκουσιν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ῥέπουσιν ἐκ φύσεως εἰς τὸ κακόν, ὅτι ἐλάτρευσαν τὰ εἴδωλα καὶ διεφθάρησαν.[1]

§ 16. Ἁμαρτία καὶ ἀποτελέσματα αὐτῆς.

Ἁμαρτία εἶνε ἡ παράβασις τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν. Ὁ ἁμαρτάνων δὲν πράττει ὅ,τι ὁ ἠθικὸς νόμος καὶ ἡ συνείδησις ὑπαγορεύουσιν εἰς αὐτόν, ἀλλ' ὅ,τι ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ αἱ κακαὶ αὐτοῦ ἐπιθυμίαι ἀπαιτοῦσιν. Ἡ ἁμαρτία χωρίζει ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀφαιρεῖ τὴν γαλήνην τῆς συνειδήσεως, φέρει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξωτερικήν, πάντοτε δὲ ἐσωτερικὴν δυστυχίαν, καθιστᾷ ἡμᾶς δούλους τῶν παθῶν καὶ ὁδηγεῖ ἐν τέλει εἰς τὸν θάνατον, καὶ τὸν σωματικὸν καὶ τὸν πνευματικόν, καὶ τὸν πρόσκαιρον καὶ τὸν αἰώνιον. «Τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος.»[2] Διὰ τῆς ἁμαρτίας ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐπεσκοτίσθη, ἀλλὰ δὲν ἐξηφανίσθη. Ἂν ὁ ἄνθρωπος διεφθεί-

1) Ῥωμ. γ'. 13—18.— 2) Ῥωμ. ς'. 23.

ρετο καθ' ὁλοκληρίαν ἠθικῶς, θὰ ἔπαυε νὰ εἶνε ἄνθρωπος. Ἔμεινεν εἰς αὐτὸν ἡ δύναμις πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἡ συναίσθησις τῆς ἁμαρτίας, ὁ πόθος πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν καὶ τὴν μετάνοιαν. Ὅτι δὲ ἡ δύναμις πρὸς τὸ ἀγαθὸν δὲν ἐξέλιπεν ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, βεβαιοῖ καὶ ἡ ἁγία Γραφή, ἔνθα ὁ Σωτὴρ ἡμῶν λέγει· «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι.»[1]

§ 17. Σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἠδύνατο μόνος νὰ σωθῇ. Ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ ὅτι ὅσον παρήρχετο ὁ χρόνος, τόσον τὸ κακὸν ηὔξανε, τόσον ἀπεμακρύνετο ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ καὶ τῇ εὐσπλαγχνίᾳ δὲν ἠδύνατο ν' ἀφήσῃ τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν του ν' ἀπολεσθῇ ἐντελῶς. Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος θέλει, ἵνα πᾶς ἄνθρωπος *ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον*,[2] ᾤκτειρε τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον καὶ ἐξαπέστειλε τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν, ὁ ὁποῖος σώζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐμπνέει εἰς αὐτὸν νέας δυνάμεις καὶ νέαν ζωήν. Ὁ θεῖος οὗτος τῶν ψυχῶν ἰατρός, ὁ σωτὴρ οὗτος καὶ λυτρωτὴς τῶν ἀνθρώπων εἶνε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζητήσῃ καὶ σώσῃ το ἀπολωλὸς καὶ ἀναγεννήσῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ συμφιλιώσῃ αὐτοὺς καὶ πάλιν πρὸς τὸν Θεόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶχον χωρισθῇ διὰ τῆς ἁμαρτίας.

1) Μάρκ. η'. 34. — 2) Ἰωαν. γ'. 16.

Β΄. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

§ 18. **Τί λέγει τὸ σύμβολον τῆς πίστεως περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ;**

«Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα· σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.»

§ 19. **Ποία εἶνε ἡ ἔννοια τῶν λέξεων τούτων;**

Αἱ λέξεις αὗται μᾶς διδάσκουσιν ὅτι καθὼς πιστεύομεν εἰς τὸν Θεὸν πατέρα, οὕτω ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν καὶ εἰς τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος εἶνε ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐποιήθη ἐκ τοῦ μηδενός, ὡς τὰ λοιπὰ κτίσματα, ἀλλ' ἐγεννήθη ἐκ τοῦ πατρὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· εἶνε φῶς ἐκ φωτός, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, εἶνε τῆς αὐτῆς οὐσίας μὲ τὸν πατέρα, εἶνε δηλαδὴ καὶ αὐτός, ὡς ὁ πατήρ, Θεός, καὶ δι' αὐτοῦ ἐκτίσθη ὁ κόσμος. Ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατῆλθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ ἔλαβε σῶμα ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας διὰ τοῦ

ἁγίου Πνεύματος καὶ ἔγεινεν ἄνθρωπος τέλειος χωρὶς ἁμαρτίας, ἵνα διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀλήθειαν καὶ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. Κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἰουδαίας Ποντίου Πιλάτου ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ Φαρισαίων καὶ καταδικασθεὶς ἐσταυρώθη, καὶ ἔπαθε καὶ ἐτάφη καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέστη, τὴν δὲ τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς, ὁπόθεν μέλλει καὶ πάλιν νὰ ἔλθῃ μετὰ τῆς θείας αὐτοῦ δόξης καὶ δυνάμεως, ἵνα κρίνῃ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ζῶντας καὶ νεκρούς. Ἡ βασιλεία δὲ τοῦ Ἰησοῦ δὲν θὰ ἔχῃ τέλος.

§ 20. **Προπαρασκευὴ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.**

Ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνηνθρώπησεν ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἤτοι ὅτε ἡ κακία ἐκορυφώθη καὶ οἱ ἄνθρωποι ᾐσθάνθησαν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἀνάγκην τῆς σωτηρίας. Εἶχε δὲ κορυφωθῇ ἡ κακία ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥώμης Αὐγούστου Καίσαρος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγεννήθη ὁ Χριστός, τῷ 750 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης. Ἡ ἔλευσις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον προπαρεσκευάσθη ἀπὸ πολλῶν αἰώνων. Καὶ τοὺς μὲν Ἰουδαίους προπαρεσκεύασεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν διὰ τῶν πατριαρχῶν, τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκήρυξαν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἕνα μόνον Θεὸν καὶ προεῖπον τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου ἢ Σωτῆρος· τοὺς δὲ ἐθνικοὺς ἢ εἰδωλολάτρας προπαρεσκεύασε διὰ πολλῶν λογίων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν, καθὼς λ. χ. τοῦ Σωκράτους, τοῦ Πλάτωνος καὶ ἄλλων, οἱ ὁποῖοι ἐνόησαν τὸ ψεῦδος τῆς πολυθεΐας καὶ ἀνυψώθησαν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἑνὸς Θεοῦ.

§ 21. Πῶς ἐγένετο Σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ Ἰησοῦς Χριστός;

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔσωσε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τῆς πλάνης τῆς πολυθεΐας. Ἐγένετο δὲ Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων ὁ Ἰησοῦς α΄) διότι ἐδίδαξε τὴν ἀληθῆ καὶ τελείαν θρησκείαν· β΄) διότι ἔζησε βίον τέλειον καὶ ἔδωκεν οὕτω ἄριστον παράδειγμα ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας καὶ γ΄) διότι ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων.

§ 22. α΄. Διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Αἱ κυριώτεραι ἰδέαι τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ εἶνε αἱ ἑξῆς· 1) Ὁ Θεὸς εἶνε δημιουργὸς καὶ πατὴρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ ἄνθρωποι εἶνε τέκνα αὐτοῦ· «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.»[1] 2) Οἱ ἄνθρωποι συνδέονται πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἀγάπης, ἐξ ἀγάπης δὲ καὶ ὄχι ἐκ φόβου πρέπει νὰ ἐκπληρῶσι τὸ θεῖον θέλημα· «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ.»[2] Ὁ Θεὸς εἶνε πλήρης ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν καὶ συγχωρεῖ τὸν ἁμαρτωλὸν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μετανοεῖ εἰλικρινῶς καὶ δεικνύει τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ δι' ἔργων· «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως.»[3] Οἱ μετανοοῦντες εἰλικρινῶς ἀποτελοῦσι μίαν κοινωνίαν, τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἤτοι τὴν ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ποιοῦσι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν θέλουσι νὰ φαίνωνται μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶνε ἀληθῶς δίκαιοι καὶ ἐνάρετοι. Διὰ τοῦτο ὁ Σωτὴρ ἡμῶν διδάσκει ἡμᾶς νὰ λέγωμεν προσευχόμενοι πρὸς τὸν Θεόν· «Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,

1) Ματθ. ς' 9.— 2) Α΄. Ἰωάν. ς' 16— 3) Β΄. Κορ. α' 3.

γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.»[1]

§ 23. β'. Βίος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγένετο δεύτερον Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἡ ἠθικὴ ἢ θρησκευτικὴ διδασκαλία τότε ἔχει μεγάλην ἀξίαν καὶ φέρει μεγάλα ἀποτελέσματα, ὅταν ὁ διδάσκων ἐφαρμόζῃ αὐτὴν εἰς τὸν βίον του. Τοῦτο δὲ βλέπομεν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἐξεπλήρωσε μέχρι κεραίας πᾶν ὅ,τι ἐδίδαξεν. Ὁ Κύριος ἡμῶν ὑπῆρξεν ὁ τέλειος τύπος τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς. Ὅλην τὴν διδασκαλίαν του περιέλαβεν ὁ Ἰησοῦς εἰς δύο μεγάλας ἐντολάς, εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον.[2] Τὰς δύο δὲ ταύτας ἐντολὰς ἐξεπλήρωσεν εἰς βαθμὸν τέλειον ὁ Ἰησοῦς. Ἔζη ὅλος ἐν Θεῷ, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ.[3] Ὡς τροφὴν αὐτοῦ ἐθεώρει νὰ πράττῃ πάντοτε τὸ θέλημα τοῦ οὐρανίου αὐτοῦ πατρός.[4] Ἐν τέλει δὲ καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ὑπακούσῃ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.[5] Ἀλλὰ καὶ τὸν πλησίον ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς εἰς βαθμὸν τέλειον. Καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ εἰργάζετο ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ λόγου καὶ δι' ἔργων εὐηργέτει αὐτοὺς πάντοτε· ἐν τέλει δὲ ἔδωκε τὸ μεγαλείτερον δεῖγμα τῆς ἀγάπης, ἐθυσίασε δηλαδὴ καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων.[6] Ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἀναμάρτητος.[7] Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἰησοῦ ὀνομάζουσιν αὐτὸν ἀληθῆ καὶ δίκαιον.[8] Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ τύπος τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ φιλαληθείας, εἶπε περὶ ἑαυτοῦ· «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;»[9]

1) Ματθ. ς' 10.—2) Ματθ. κβ' 37—39.—3) Ἰωάν. ι' 30.—4) Ἰωάν. δ' 34.—5) Ματθ. κς' 39, 42. —6) Ἰωάν. ιε' 13. —7) Α' Πέτρ. β' 22. 8) Ματθ. κβ' 16.—9) Ἰωάν. η' 46.

Ὁ Ἰησοῦς ἔζησεν οὕτω καὶ ἀπέθανεν, ἵνα ἀφήσῃ εἰς ἡμᾶς τὸν βίον αὐτοῦ παράδειγμα ἄριστον μιμήσεως καὶ διδάξῃ ἡμᾶς, πῶς πρέπει νὰ ζῶμεν, ἂν θέλωμεν νὰ ἤμεθα ἀληθεῖς χριστιανοί· «Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ.»[1]

§ 24. γ'. Ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγένετο τρίτον Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἐπεσφράγισε μόνον τὸν ἅγιον αὐτοῦ βίον, δὲν ἔδειξε μόνον τὴν ἄπειρον αὐτοῦ ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς *θυσία* πρὸς τὸν Θεόν. Οἱ ἄνθρωποι διὰ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν παρώργισαν τὸν Θεὸν καὶ ἐχωρίσθησαν ἀπ' αὐτοῦ. Εἰς μάτην δὲ ἐζήτουν νὰ ἐξιλεώσωσι τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἱκανοποιήσωσι τὴν θείαν δικαιοσύνην μὲ θυσίας ζῴων καὶ ἀνθρώπων. Αἱ θυσίαι αὗται ἦσαν ὅλως ἐξωτερικαί, ἦσαν ἁπλῆ σκιὰ καὶ τύπος τῆς μόνης ἀληθοῦς θυσίας, τὴν ὁποίαν ὁ ἀναμάρτητος Ἰησοῦς προσέφερεν ἑκουσίως ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ διὰ τῆς ὁποίας ἡνώθημεν καὶ πάλιν καὶ συνεφιλιώθημεν πρὸς τὸν Θεόν. «Ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.»[2] Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰησοῦς διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐμεσίτευσε μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ συνεφιλίωσεν αὐτούς, διὰ τοῦτο καλεῖται καὶ Μεσίτης.[3] Ὅσοι ἄρα πιστεύουσιν εἰς Χριστὸν πρέπει νὰ *σταυρώσωσιν*, ἤτοι νὰ νικήσωσι τὰ πάθη αὐτῶν καὶ τὰς κακὰς ἐπιθυμίας, νὰ εἶνε νεκροὶ διὰ τὴν ἁμαρτίαν, νὰ ζῶσι δὲ διὰ τὴν ἀρετήν, διὰ τὸν Θεόν.

1) Α'. Πέτρ. β' 21. — 2) Ῥωμ. ε' 10. — 3) Α'. Τιμ. β' 51.

Γ'. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ.

§ 25. Τί λέγει τὸ σύμβολον τῆς πίστεως περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος;

«Καὶ εἰς τὸν Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.»

§ 26. Τί μᾶς διδάσκουσιν αἱ λέξεις αὗται;

Μᾶς διδάσκουσιν, ὅτι καθὼς πιστεύομεν εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, οὕτω πρέπει νὰ πιστεύωμεν καὶ εἰς τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ὀνομάζεται δὲ τὸ Πνεῦμα *ἅγιον*, διότι ὡς πηγὴ τῆς ἁγιότητος ἁγιάζει τοὺς πιστούς· *κύριον*, διότι δὲν εἶνε ὑπηρέτης τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀλλ' ἔχει τὴν αὐτὴν θείαν δύναμιν. Λέγεται ζωοποιὸν τὸ Πνεῦμα, διότι δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ζωογονεῖ ὅλα τὰ κτίσματα, μάλιστα δὲ τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν ἐκτίσθη, ὡς τὰ λοιπὰ κτίσματα, ἀλλ' *ἐκπορεύεται*, ἤτοι πηγάζει ἐκ μόνου τοῦ Πατρός. Ὡς τοιοῦτο δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον συμπροσκυνεῖται καὶ συνδοξάζεται μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν. Ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φωτιζόμενοι ἐλάλησαν οἱ προφῆται. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα καλεῖται ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ πνεῦμα Χριστοῦ,[1] μένει δὲ πάντοτε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.[2] Εἶνε τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, τὸ ὁποῖον ὁδηγεῖ τοὺς χριστιανοὺς εἰς πᾶν ἔργον καλὸν καὶ θεάρεστον, ἀναδεικνύει αὐτοὺς τέκνα Θεοῦ καὶ παρέχει εἰς αὐτοὺς εἰρήνην καὶ εὐτυχίαν. «Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρά,

1) Ῥωμ. η' 9. — 2) Ματθ. κη' 20.

εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια.»[1]

§ 27. Ἀναγέννησις καὶ δικαίωσις.

Τὸ ἅγιον Πνεῦμα πρέπει νὰ μεταδοθῇ εἰς ἡμᾶς· διὰ τῆς μεταδόσεως δὲ ταύτης ὁδηγούμεθα εἰς νέαν ἠθικὴν ζωήν, καὶ τοῦτο καλεῖται *ἀναγέννησις* καὶ *δικαίωσις*. Ἡ νέα αὕτη ζωὴ ἄρχεται διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν.[2] Διὰ τῆς μετανοίας ἀφίνομεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἤτοι τὴν κακίαν, καὶ ἐνδυόμεθα τὸν νέον, ἤτοι τὴν ἀρετήν, γινόμεθα δὲ ἀπὸ ἀδίκων δίκαιοι. Ἡ ἀληθὴς δὲ μετάνοια συνίσταται εἰς τὸ ν' ἀναγνωρίσωμεν τὸ κακόν, νὰ λυπηθῶμεν δι' αὐτὸ καὶ ν' ἀποφασίσωμεν νὰ ἐμμείνωμεν εἰς τὸ καλόν. Τοιαύτην ἀληθῆ καὶ εἰλικρινῆ μετάνοιαν ἔδειξεν ὁ Δαυΐδ, ὁ Πέτρος, ὁ τελώνης, ὁ Ζακχαῖος καὶ ὁ ἄσωτος υἱός. Ἡ πίστις δὲ εἰς τὸν Ἰησοῦν συνίσταται εἰς τὸ νὰ πιστεύωμεν εἰς αὐτὸν ὡς τὸν Σωτῆρα ἡμῶν, ν' ἀγαπῶμεν αὐτὸν καὶ νὰ ἐκτελῶμεν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Ὅταν πιστεύωμεν ἁπλῶς εἰς αὐτὸν χωρὶς νὰ πράττωμεν τὰς ἐντολάς του, ἡ πίστις ἡμῶν εἶνε νεκρά. «Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν.»[3]

§ 28. Ἁγιασμός.

Ὁ χριστιανὸς καθῆκον ἔχει ν' ἀγωνίζηται πάντοτε κατὰ τῆς κακίας καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ νικήσῃ αὐτήν· οὕτω δὲ μόνον δύναται νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἀναγέννησιν αὐτοῦ καὶ δικαίωσιν καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἁγιασμόν, ἤτοι εἰς τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ τελειότητα. Ὁ ἔχων ζῶσαν πίστιν εἰς Χριστὸν ὑπερνικᾷ βαθμηδὸν τὸ κακὸν καὶ πλησιάζει εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλ' εἰς τὴν τε-

1) Γαλ. ε' 22, 23.— 2) Μάρκ. α' 15.— 3) Ἰακ. β' 20.

λείαν ἁγιότητα δὲν δύναται νὰ φθάσῃ ὁ χριστιανός· διότι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἀτελὴς καὶ διὰ τοῦτο προσπαθεῖ μόνον καὶ ὀφείλει νὰ προσπαθῇ νὰ πράττῃ τὸ καλόν, οὐδέποτε ὅμως δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλειον.

Δ'. ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

§ 29. Τί λέγει τὸ σύμβολον τῆς πίστεως περὶ Ἐκκλησίας;

«Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.» Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζεται ἐνταῦθα *μία*, διότι μία μόνη εἶνε ἡ κεφαλὴ αὐτῆς, ὁ Χριστός, καὶ μία μόνη εἶνε ἡ πίστις τῶν μελῶν αὐτῆς, ἤτοι ἡ πίστις εἰς Χριστόν[1]· ὀνομάζεται ἁγία, διότι ἡγιάσθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐνεργεῖ τὸν ἁγιασμὸν τῶν χριστιανῶν· ὀνομάζεται *καθολική*, διότι εἶνε διαδεδομένη πανταχοῦ, διαφυλάττει πάντοτε τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν καὶ εἶνε προωρισμένη νὰ περιλάβῃ πάντας τοὺς ἀνθρώπους· ὀνομάζεται *ἀποστολική*, διότι διὰ τῶν Ἀποστόλων ἐθεμελιώθη καὶ ἐξηπλώθη.

§ 30. Τί εἶνε Ἐκκλησία;

Ἐκκλησία εἶνε ἡ κοινωνία ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι συνδέονται πρὸς ἀλλήλους διὰ τῆς αὐτῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν μυστηρίων καὶ κυβερνῶνται ὑπὸ κανονικῶν ἐπισκόπων. Ἱδρύθη δὲ ἡ Ἐκκλησία κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐξηπλώθη δ' ἔπειτα βαθμηδὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν. Ὑπέμεινε πολλοὺς καὶ φοβεροὺς διωγμούς, ἀναρίθμητοι δὲ χριστιανοὶ ἐβασανίσθησαν σκληρῶς καὶ ἀπέθανον ὑπὲρ τῆς πίστεως αὐτῶν, καὶ οὗτοι ὠνομάσθησαν μάρτυρες. Ἡ Ἐκκλησία ἔτυχεν ἐπὶ τέλους τῆς ἐλευ-

1) Ἐφεσ. δ' 4.

θερίας αὐτῆς ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, τῷ 313. Ἀνεφάνησαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πολλοὶ αἱρετικοί, ἤτοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐδίδασκον ψευδῆ καὶ διεστραμμένα, ἀντίθετα πρὸς τὴν γνησίαν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τῶν αἱρετικῶν δὲ τούτων συνεκροτήθησαν αἱ λεγόμεναι οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, αἱ ὁποῖαι κατεδίκασαν τὰς αἱρέσεις καὶ ὥρισαν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας (δόγματα)[1]. Καὶ σχίσματα δὲ ἔγειναν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὕτω κατὰ τὸν Θ'. αἰῶνα ἔγεινε τὸ σχίσμα μεταξὺ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον προεκάλεσαν οἱ πάπαι, οἵτινες ἐν τῇ ἀλαζονείᾳ αὐτῶν ἤθελον νὰ γίνωσι κύριοι ὅλης τῆς Ἐκκλησίας· κατὰ δὲ τὸν ιϚ'. αἰῶνα ἔγεινε τὸ σχίσμα μεταξὺ τῆς δυτικῆς καὶ τῆς διαμαρτυρομένης Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἡ ἀληθής, ἡ μία, ἁγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, τὴν ὁποίαν ἐννοεῖ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, εἶνε ἡ ὀρθόδοξος ἡμῶν ἀνατολικὴ Ἐκκλησία· διότι ἐνῷ ἡ μὲν δυτικὴ καὶ ἡ διαμαρτυρομένη διέστρεψαν ἐν πολλοῖς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία διετήρησεν αὐτὴν ἁγνὴν καὶ καθαράν, ὡς παρέδωκαν αὐτὴν οἱ Ἀπόστολοι.

Περιλαμβάνει δὲ ἡ ἀνατολικὴ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τρεῖς κυριωτέρας κατὰ τόπους Ἐκκλησίας, τὴν ἐν Τουρκίᾳ, τὴν ἐν Ἑλλάδι καὶ τὴν ἐν Ῥωσσίᾳ. Καὶ τὴν μὲν ἐν Τουρκίᾳ κυβερνᾷ ὁ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ λοιποὶ τρεῖς πατριάρχαι τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, τὴν δὲ ἐν Ἑλλάδι κυβερνᾷ σύνοδος ἐπισκόπων, ἡ

1) Ἑπτὰ εἶνε αἱ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, ἤτοι ἡ πρώτη ἐν Νικαίᾳ (325), ἡ δευτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει (381), ἡ τρίτη ἐν Ἐφέσῳ (431), ἡ τετάρτη ἐν Χαλκηδόνι (451), ἡ πέμπτη ἐν Κωνσταντινουπόλει (553), ἡ ἕκτη ἐν Κωνσταντινουπόλει (680), καὶ ἡ ἑβδόμη ἐν Νικαίᾳ (787).

ὁποία ἑδρεύει ἐν Ἀθήναις· καὶ τὴν ἐν Ῥωσσίᾳ κυβερνᾷ ἐπίσης σύνοδος ἐξ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, ἡ ὁποία ἑδρεύει ἐν Πετρουπόλει.

§ 31. Ἡ Ἐκκλησία ἐνεργεῖ τὸν ἁγιασμὸν τῶν πιστῶν.

Ἡ Ἐκκλησία ἱδρύθη, ἵνα ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας, τὸ ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐτέλεσεν, ἵνα δηλαδὴ ὁδηγήσῃ βαθμηδὸν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους εἰς Χριστὸν καὶ διδάξῃ αὐτοὺς νὰ ζῶσι βίον σύμφωνον πρὸς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Ἐπιδιώκει δὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ Ἐκκλησία διὰ τριῶν μέσων, ἤτοι διὰ τῆς *διδασκαλίας* τοῦ *Εὐαγγελίου*, διὰ τῆς προσευχῆς καὶ διὰ τῶν *μυστηρίων*.

§ 32. α΄. Ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἡ Ἐκκλησία ἐνεργεῖ τὸν ἁγιασμὸν ἢ τὴν ἠθικοποίησιν τῶν πιστῶν πρῶτον διὰ τοῦ κηρύγματος ἢ τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ὑπάρχουσιν ἀληθῶς λόγοι ζωῆς αἰωνίου[1]. Διὰ νὰ πιστεύσῃ τις πρέπει καὶ νὰ ἀκούσῃ, καὶ διὰ νὰ ἀκούσῃ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὁ κηρύττων· «Ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Θεοῦ».[2] Διὰ τοῦ κηρύγματος διέδωκαν τὸ Εὐαγγέλιον οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν, ἐξαπλοῦται δὲ μέχρι τοῦδε εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας. Ὁ Ἰησοῦς παρήγγειλεν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ κηρύξωσι τὸ εὐαγγέλιον εἰς πάντα τὰ ἔθνη[3]. Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν ἐγίνετο πάντοτε ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου εἰς ἑκάστην λειτουργίαν. Διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὸν οἶκον προφυλάσσονται οἱ ἄν-

1) Ἰωάν. ς΄ 68.— 2) Ῥωμ. ι΄ 17.— 3) Ματθ. κη΄ 19.

θρωποι ἀπὸ τῆς ἀδιαφορίας καὶ ἔχθρας πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ ἀπὸ πολλῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων.

§ 33. β'. Περὶ προσευχῆς.

Δεύτερον μέσον πρὸς ἀναγέννησιν ἢ ἠθικοποίησιν τῶν χριστιανῶν ἔχει ἡ ἐκκλησία τὴν προσευχήν. Προσευχὴ εἶνε ἡ ἀνύψωσις τῆς καρδίας εἰς τὸν δημιουργόν, ὁ διάλογος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ εὐσεβὴς αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσῃ το αἴτημα αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν, καθὼς αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος ἐν γένει τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσῃ πᾶν αἴσθημα αὐτοῦ εἴτε χαρᾶς εἴτε λύπης. Ἡ προσευχὴ ἐνισχύει τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, καθαρίζει τὴν ψυχήν, ἀνυψοῖ αὐτὴν καὶ πλησιάζει πρὸς τὸν Θεόν. Προσεύχεται δὲ ὁ ἄνθρωπος ἢ διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν, ἢ διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεὸν διὰ τὰς εὐεργεσίας του καὶ νὰ θαυμάσῃ τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ, ἢ διὰ νὰ ζητήσῃ τι παρὰ τοῦ Θεοῦ. Προσευχόμεθα καὶ πρέπει νὰ προσευχώμεθα κυρίως μόνον εἰς τὸν Θεόν· ἂν δὲ προσευχώμεθα καὶ εἰς τοὺς ἁγίους καὶ εἰς τὴν Θεοτόκον, τοῦτο πράττομεν ὄχι διότι θεοποιοῦμεν αὐτούς, ἀλλ' ἵνα μεταχειρισθῶμεν αὐτοὺς ὡς μεσίτας παρὰ τῷ Θεῷ, τοῦ ὁποίου ἔγειναν φίλοι διὰ τοῦ ἁγίου αὐτῶν βίου· «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε.»[1]

§ 34. Πῶς πρέπει νὰ προσευχώμεθα;

Πρέπει δὲ νὰ προσευχώμεθα 1) *μὲ καθαρὰν καρδίαν*· διότι ὁ Θεὸς δὲν εἰσακούει τὴν προσευχὴν ἐκείνου, ὁ ὁποῖος τρέφει μίση καὶ ἔχθρας ἐναντίον τοῦ πλησίον αὐτοῦ.[2] Πρέπει νὰ προσευχώμεθα 2) *μὲ στερεὰν πεποίθησιν* ὅτι ὁ Θεὸς καὶ δύναται καὶ θέλει να εἰσακούσῃ τὴν προσευχὴν ἡμῶν καὶ γινώσκει καλλί-

1) Ματθ. κς' 41.—2) Ματθ. ε' 23, 24.

τερον ἀπὸ ἡμᾶς, τίνων ἔχομεν χρείαν· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προσευχώμεθα νὰ γίνεται τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι ἡμῶν. «Γενηθήτω τὸ θέλημά σου.»[1] Πρέπει νὰ προσευχώμεθα 3) εἰλικρινῶς καὶ ὄχι πρὸς ἐπίδειξιν, ὡς ἐποίουν οἱ Φαρισαῖοι.[2]

§ 35. **Ποῦ καὶ πότε πρέπει νὰ προσευχώμεθα;**

Δυνάμεθα μὲν πανταχοῦ νὰ προσευχώμεθα, διότι ὁ Θεὸς ὡς πνεῦμα εἶνε πανταχοῦ παρών.[3] Ἀλλὰ πλὴν τῆς κατ' ἰδίαν ἢ κατ' οἶκον προσευχῆς προσευχόμεθα καὶ ἀπὸ κοινοῦ εἰς ὡρισμένους ἱεροὺς τόπους, εἰς τοὺς ναούς· τοῦτο δὲ ὀνομάζεται κοινὴ προσευχὴ ἢ λατρεία. « Ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν.»[4] Ἡ κοινὴ προσευχὴ εἶνε πολὺ ὠφέλιμος. Πρῶτον διότι ἡ διακόσμησις τοῦ ναοῦ, αἱ εἰκόνες δηλαδὴ καὶ τὰ λοιπὰ ἱερὰ ἀντικείμενα, οἱ ψαλλόμενοι ὕμνοι καὶ αἱ προσευχαὶ διεγείρουσι τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα ἡμῶν καὶ ἐμπνέουσι περισσοτέραν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ προσευχηθῶμεν. Δεύτερον διότι βλέποντες ὅτι οἱ ἄλλοι προσεύχονται προτρεπόμεθα καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ παραδείγματος αὐτῶν νὰ προσευχώμεθα. Τρίτον διότι προσευχόμενοι εἰς τὸν αὐτὸν κοινὸν πατέρα ἐν οὐρανοῖς ἀναλογιζόμεθα ὅτι ὅλοι εἴμεθα τέκνα αὐτοῦ, ἄρα ἴσοι καὶ ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρέπει διὰ τοῦτο ν' ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. Καὶ τέταρτον διότι ἐν τῷ ναῷ λαμβάνει εὐκαιρίαν ὁ ἱερεὺς νὰ ἀναπτύξῃ εἰς ἡμᾶς τὰς θείας ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου. Δυνάμεθα ἐπίσης πάντοτε νὰ προσευχώμεθα, ὁσάκις αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ προσευχηθῶμεν· ἀλλὰ καλὸν καὶ ὠφέλιμον εἶνε νὰ προσευχώμεθα κατ' οἶκον μὲν εἰς ὡρισμένας ὥρας, εἰς τοὺς ναοὺς δὲ εἰς ὡρισμένας ἡμέρας,

1) Ματθ. ς' 10. — 2) Ματθ. ς' 5—7. — 3) Ἰωάν. δ' 24. — 4) Ψαλμ. ξζ' 27.

διότι αἱ ὡρισμέναι ὧραι καὶ ἡμέραι τῆς προσευχῆς ὑπενθυμίζουσιν εἰς ἡμᾶς τὸ καθῆκον τῆς προσευχῆς, τὸ ὁποῖον χωρὶς τῆς συνηθείας ταύτης εὐκόλως ἠδυνάμεθα νὰ λησμονήσωμεν.

§ 36. Ἡ κυριακὴ προσευχή.

Ὁ Κύριος ἡμῶν, θέλων νὰ διδάξῃ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πῶς πρέπει νὰ προσεύχωνται, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἄριστον τύπον προσευχῆς, τὸ *Πάτερ ἡμῶν*, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη διὰ τοῦτο κυριακὴ προσευχή. Εἶνε δὲ ἡ κυριακὴ προσευχὴ ἡ ἑξῆς· «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.» —Ἐν τῇ κυριακῇ ταύτῃ προσευχῇ καλοῦμεν τὸν Θεὸν *πατέρα ἡμῶν* καὶ διδασκόμεθα οὕτω ὅτι ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα ἔχοντες τὴν καρδίαν πλήρη ἀγάπης καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὡς πατέρα ἡμῶν, καὶ πρὸς τὸν πλησίον ὡς ἀδελφὸν ἡμῶν. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε ἐν τοῖς *οὐρανοῖς* ὄχι διότι περιορίζεται εἰς ὡρισμένον τόπον, ἀλλὰ διὰ νὰ δειχθῇ τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ καὶ οὕτω νὰ προσευχώμεθα εἰς αὐτὸν ἔχοντες τὴν πεποίθησιν ὅτι δύναται νὰ εἰσακούσῃ τὴν προσευχὴν ἡμῶν. Διὰ τοῦ *ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου* διδασκόμεθα ὅτι ὀφείλομεν νὰ λατρεύωμεν τὸν Θεὸν ὡς ἅγιον μετὰ καρδίας καθαρᾶς καὶ δι' ἔργων ἀγαθῶν. Διὰ τοῦ *ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου* εὐχόμεθα νὰ ἐξαπλωθῇ πανταχοῦ καὶ κατισχύσῃ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἤτοι τὸ εὐαγγέλιον, διὰ τοῦ ὁποίου διδάσκονται οἱ

ἄνθρωποι νὰ ποιῶσι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ποιοῦσιν αὐτὸ οἱ ἄγγελοι ἐν οὐρανῷ· *Γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς*. Παρακαλοῦμεν ἔπειτα τὸν Θεὸν νὰ μᾶς βοηθῇ ν' ἀποκτῶμεν *τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον*, ἤτοι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα· νὰ συγχωρήσῃ τὰ *ὀφειλήματα*, ἤτοι τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς συγχωροῦμεν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων· νὰ προφυλάττῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάντα *πειρασμόν*, ἤτοι ἀπὸ πᾶσαν ἀφορμὴν εἰς τὸ κακόν, καὶ νὰ σώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ *πονηροῦ*, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

§ 37. γ'. Περὶ μυστηρίων.

«Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.» Καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ διὰ τῶν λοιπῶν μυστηρίων ἡ ἐκκλησία παρέχει τὴν θείαν χάριν καὶ ἐνεργεῖ τὴν ἀναγέννησιν καὶ τὸν ἁγιασμὸν τῶν χριστιανῶν. Εἶνε δὲ τὰ μυστήρια ἱεραὶ τελεταί, αἱ ὁποῖαι ὡρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων, καὶ κατὰ τὰς ὁποίας ὑπὸ ὁρατὰ σημεῖα μεταδίδεται εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἡ ἀόρατος χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Χρησιμεύουσι δὲ τὰ μυστήρια καὶ ὡς ἐξωτερικὰ σημεῖα καὶ γνωρίσματα, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνονται οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τῶν ἑτεροθρήσκων. Τὰ μυστήρια εἶνε ἑπτά, ἤτοι τὸ *βάπτισμα*, τὸ *χρίσμα*, ἡ *εὐχαριστία*, ἡ *μετάνοια*, ἡ *ἐξομολόγησις*, ἡ *ἱερωσύνη*, ὁ *γάμος* καὶ τὸ *εὐχέλαιον*. Τὰ οὐσιωδέστερα ἐκ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων εἶνε τὸ βάπτισμα καὶ ἡ εὐχαριστία, διότι διὰ μὲν τοῦ βαπτίσματος γινόμεθα μέλη τῆς Ἐκκλησίας, διὰ δὲ τῆς εὐχαριστίας ἑνούμεθα μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν μυστηρίων τὸ μὲν χρίσμα καὶ ἡ ἐξομολόγησις εἶνε μυστήρια ὑποχρεωτικὰ εἰς πάντα χριστιανόν· ἡ δὲ ἱερωσύνη, ὁ γάμος καὶ τὸ εὐχέλαιον εἶνε προαιρετικά.

§ 38. Τὸ βάπτισμα.

Τὸ βάπτισμα εἶνε μυστήριον, κατὰ τὸ ὁποῖον πιστεύομεν ὅτι καθὼς τὸ σῶμα καθαρίζεται διὰ τοῦ ὕδατος, οὕτω καθαρίζεται καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὸ μυστήριον τοῦτο διέταξεν αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὅτε ἀποστέλλων τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὸ κήρυγμα εἶπε πρὸς αὐτούς· «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.»[1] Ὁ βαπτιζόμενος βυθίζεται τρὶς εἰς τὸ ὕδωρ ὑπὸ τοῦ ἱερέως, σημαίνει δὲ ἡ τριττὴ αὕτη κατάδυσις τὴν τριήμερον ταφὴν καὶ ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν· σημαίνει δηλαδὴ ὅτι ὀφείλομεν ν' ἀποθάνωμεν μετὰ τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ν' ἀναστηθῶμεν δὲ μετ' αὐτοῦ εἰς ζωὴν νέαν χριστιανικήν.[2] Ὁ βαπτιζόμενος πρέπει πρῶτον νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πίστιν αὐτοῦ καὶ ἔπειτα νὰ βαπτισθῇ.[3] Διὰ τοῦτο κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ἐκκλησίας οἱ μέλλοντες νὰ γείνωσι χριστιανοὶ ἐκατηχοῦντο πρότερον καὶ ἔπειτα ἐβαπτίζοντο. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ βαπτίζωνται εἰς νηπιακὴν ἡλικίαν, ὡρίσθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἀνάδοχοι, οἱ ὁποῖοι ἀπαγγέλλουσιν ὡς ἐπίτροποι τῶν νηπίων τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ ἀναλαμβάνουσι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διδάξωσι καὶ κατηχήσωσιν ἐν ἀνάγκῃ τὰ βαπτιζόμενα νήπια, ὅταν φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν νὰ ἐννοῶσι.

§ 39. Τὸ χρίσμα.

Τὸ χρίσμα ἢ ἅγιον μύρον εἶνε μυστήριον κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἱερεὺς χρίων διὰ μύρου τὸν βαπτιζόμενον ἐπικαλεῖται ἐπ' αὐτὸν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

1) Ματθ. κη' 19.— 2) Ρωμ. ς' 4.— 3) Μάρκ. ιη' 16.

Οἱ Ἀπόστολοι ἐπέθετον τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους καὶ ἐπεκαλοῦντο ἐπ' αὐτοὺς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οἱ δὲ διάδοχοι αὐτῶν ὄχι μόνον ἐπιθέτουσι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν βαπτιζόμενον, ἀλλὰ καὶ χρίουσιν αὐτὸν διὰ τοῦ μύρου. Ὁ χρίων ἱερεὺς ἐπιλέγει τὰς λέξεις· «Σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου. Ἀμήν·» ἤτοι τὸ μυστήριον τοῦτο χρησιμεύει ὡς ἐπισφράγισις καὶ ἐπιβεβαίωσις εἰς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὴν ὁποίαν ὁ χριόμενος ἔλαβεν εἰς τὸ βάπτισμα, ἵνα προκόπτῃ εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Τὸ χρῖσμα ἦτο ἀνέκαθεν ἡνωμένον μετὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ ἐτελεῖτο εὐθὺς μετ' αὐτό.

§ 40. Ἡ εὐχαριστία.

Ἡ εὐχαριστία εἶνε μυστήριον, κατὰ τὸ ὁποῖον μεταλαμβάνοντες τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου μεταλαμβάνομεν αὐτοῦ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Τὸ μυστήριον τοῦτο συνέστησεν ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅτε συνέφαγε τὸ τελευταῖον μὲ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὸν μυστικὸν δεῖπνον. Ἡ ἁγία Γραφὴ λέγει ὅτι τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν παρεδίδετο ὁ Κύριος, ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκοψε καὶ εἶπε· «Λάβετε, φάγετε· τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.» Ὡσαύτως ἔλαβε καὶ τὸ ποτήριον καὶ εἶπε· «Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.» Διότι, «ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε.»[1] Εἶνε μέγα τὸ μυστήριον τῆς εὐχαριστίας· διότι ἀναπαριστᾷ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίαν τοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ διότι δι' αὐτοῦ ἑνούμεθα μετὰ

1) Α. Κορ 23—26.

τοῦ Ἰησοῦ.[1] Πρὶν ἢ μεταλάβη ὁ χριστιανός, ὀφείλει νὰ ἐξετάση πρῶτον τὴν συνείδησίν του· καὶ ἂν μὲν αἰσθανθῇ ὅτι ἡ συνείδησίς του εἶνε καθαρά, τότε νὰ προσέλθη εἰς τὴν θείαν εὐχαριστίαν, εἰ δὲ μή, νὰ ἀπέχη ἀπ' αὐτῆς· διότι ὅστις μεταλαμβάνει ἀναξίως ἁμαρτάνει.[2] Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία ὥρισε τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ προηγῆται τῆς εὐχαριστίας.

§ 41. Ἡ μετάνοια.

Ἡ μετάνοια ἢ ἐξομολόγησις εἶνε μυστήριον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ χριστιανὸς ἐξομολογεῖται ἐνώπιον τοῦ πνευματικοῦ τὰς ἁμαρτίας του καὶ εἰλικρινῶς μετανοῶν λαμβάνει δι' αὐτοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν συγχώρησιν αὐτῶν. Ἡ ἐξομολόγησις διατάσσεται ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ «Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε.»[3] Ἵνα δὲ λάβη τὴν συγχώρησιν ὁ χριστιανός, πρέπει νὰ μετανοήση εἰλικρινῶς, ἤτοι νὰ ἀναγνωρίση τὰ ἁμαρτήματά του, νὰ λυπηθῇ ἀπὸ καρδίας δι' αὐτὰ καὶ ν' ἀποφασίση νὰ μὴ ἐπανέλθη εἰς αὐτά. Ὁ πνευματικὸς ἐπιβάλλει ἐν ἀνάγκῃ πνευματικὰς ποινάς, ἂν τὰ ἁμαρτήματα εἶνε μεγάλα, ἢ συγχωρεῖ αὐτά, ὅταν εἶνε μικρὰ καὶ συμβουλεύει τὸν μετανοοῦντα καὶ παρηγορεῖ καὶ ἐνισχύει αὐτὸν εἰς τὸ καλόν.

§ 42. Ἡ ἱερωσύνη.

Ἡ ἱερωσύνη εἶνε μυστήριον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἐπίσκοπος ἐπιθέτει τὰς χεῖρας εἰς τὸν ἐκλεχθέντα, ἐπικαλεῖται ἐπ' αὐτὸν τὴν θείαν χάριν καὶ μεταδίδει εἰς αὐτὸν τὸ χάρισμα τῆς ἱερωσύνης. Ἡ ἱερωσύνη ἔχει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ βαθμοὶ δὲ τῆς ἱερωσύνης εἶνε τρεῖς, ὁ τοῦ ἐπισκόπου, ὁ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ὁ τοῦ διακόνου. Καθήκοντα τοῦ ἱερέως εἶνε νὰ

1) Ἰωάν. ϛ' 56.—2) Α' Κορ. ια' 28—29.—3) Ἰακ. ε' 16

κηρύττῃ τὸν θεῖον λόγον, νὰ τελῇ τὰ μυστήρια καὶ τὰς τελετὰς καὶ νὰ ποιμαίνῃ τὸ πνευματικὸν ποίμνιον αὐτοῦ. Ὀφείλει δὲ ὁ ἱερεὺς νὰ εἶνε πεπαιδευμένος διὰ νὰ δύναται νὰ διδάσκῃ τὸν θεῖον λόγον, καὶ ἐνάρετος διὰ νὰ φέρῃ ἀποτελέσματα ἡ διδασκαλία του.[1]

§ 43. Ὁ γάμος.

Ὁ γάμος εἶνε μυστήριον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἱερεὺς ἐπικαλεῖται τὴν θείαν χάριν ἐπὶ δύο πρόσωπα, τὰ ὁποῖα συνέρχονται εἰς γάμου κοινωνίαν. Τὸν γάμον παριστᾷ ἡ ἁγία Γραφὴ ὡς δεσμὸν ἱερὸν καὶ θέλημα Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία εὐλογεῖ πάντοτε τὸν γάμον. Διὰ τοῦ γάμου παρέχεται ἀμοιβαία βοήθεια εἰς τοὺς συζύγους, συντηρεῖται καὶ αὐξάνει τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ἀναπτύσσεται ἠθικῶς καὶ τελειοποιεῖται· διότι, ἂν ὁ οἶκος δὲν ὑπῆρχεν, ἡ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων θὰ ἦτο ἀδύνατος. Εἷς μόνος ἀνὴρ καὶ μία μόνη γυνὴ ἀποτελοῦσι τὸν νόμιμον γάμον. Οἱ σύζυγοι ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαίαν πίστιν καὶ ἀγάπην, νὰ φροντίζωσι δὲ περὶ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων αὐτῶν, ἐμπνέοντες ἐνωρὶς εἰς αὐτὰ καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ μάλιστα διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτῶν τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς πᾶν καλὸν καὶ εὐγενές.

§ 44. Τὸ εὐχέλαιον.

Τὸ εὐχέλαιον εἶνε μυστήριον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἱερεὺς χρίων τὸν ἀσθενῆ μὲ ἔλαιον ἐπικαλεῖται ἐπ' αὐτὸν τὴν θείαν χάριν πρὸς θεραπείαν καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. Τὸ μυστήριον τοῦτο ἐτέλουν οἱ Ἀπόστολοι, ἀλείφοντες μὲ ἔλαιον τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου θεραπεύοντες αὐτούς. Περὶ τοῦ μυστηρίου τούτου λέγει ὁ Ἰάκωβος· «Ἀσθενεῖ τις ἐν

1) Α' Τιμ. δ' 12.

ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτόν, ἀλείψαντες ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ.»[1]

Ε'. ΠΕΡΙ ΜΕΛΛΟΥΣΗΣ ΖΩΗΣ

§ 45. Τί λέγει τὸ σύμβολον τῆς πίστεως περὶ μελλούσης ζωῆς;

«Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.» Διὰ τῶν τελευταίων τούτων λέξεων τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως διδασκόμεθα ὅτι ὑπάρχει μέλλουσα ζωή, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ νεκροὶ θ' ἀναστῶσιν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὡς οἱ ζῶντες δώσωσι λόγον τῶν πράξεων αὐτῶν. Ὁ Κύριος ἡμῶν εἶπεν· « Ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ . . . καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.»[2] Ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει· «Εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ.»[3] Ὁ αὐτὸς δὲ Ἀπόστολος λέγει ὅτι θὰ ἐγερθῇ *σῶμα πνευματικόν*.[4] Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη, ὡς εἴδομεν ἀλλαχοῦ, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ· δὲν συνίσταται μόνον ἐκ σώματος, τὸ ὁποῖον ἀποθνήσκει, ἀλλὰ καὶ ἐκ ψυχῆς, ἡ ὁποία μένει ἀθάνατος καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν. «Ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσίᾳ.»[5] Ἐν τῇ μελλούσῃ ταύτῃ ζωῇ οἱ ἄνθρωποι θ' ἀνταμειφθῶσιν ἢ θὰ τιμωρηθῶσιν ἀναλόγως τῶν καλῶν ἢ κακῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἔπραξαν· «Ἑκάστῳ ἀποδώσει ὁ Θεὸς κατὰ

1) Ἰακ. ε' 14—15. — 2) Ἰωάν. ε' 25, 28, 29.— 3) Α' Θεσσαλ. δ' 14.— 4) Α' Κορ. ιε' 44.—5) Σοφ. Σολ. β' 23.

τὰ ἔργα αὐτοῦ.»[1] Τὴν μέλλουσαν ζωὴν περιγράφων ὁ Κύριος ἡμῶν λέγει ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι θὰ συναχθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ χωρίσῃ τοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἀδίκων, ὡς ὁ ποιμὴν χωρίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων· καὶ τοὺς μὲν δικαίους θὰ στήσῃ ἐκ δεξιῶν, τοὺς δὲ ἀδίκους ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ. Καὶ εἰς μὲν τοὺς δικαίους θὰ εἴπῃ· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου κληρονομήσατε τὴν αἰώνιον ζωήν, διότι ἐπείνασα καὶ μοὶ ἐδώκατε νὰ φάγω, ἐδίψησα καὶ μὲ ἐποτίσατε, γυμνὸς ἤμην καὶ μὲ ἐνεδύσατε, ξένος καὶ μὲ περιεποιήθητε, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ μὲ ἐπεσκέψασθε· ὅ,τι ἐπράξατε εἰς τοὺς πτωχούς, εἰς ἐμὲ τὸ ἐπράξατε.[2] Εἰς δὲ τοὺς ἀδίκους θὰ εἴπῃ· Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν· διότι ἐπείνασα καὶ δὲν μοὶ ἐδώκατε νὰ φάγω, ἐδίψησα καὶ δὲν μὲ ἐποτίσατε, ξένος ἤμην καὶ δὲν μὲ περιεποιήθητε, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ δὲν μὲ ἐπεσκέψασθε· «Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι (οἱ ἄδικοι) εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.»[3]

§ 46. Ἔχομεν ἀποδείξεις ὅτι ὑπάρχει μέλλουσα ζωὴ καὶ ἀθανασία ψυχῆς;

1) Πάντες οἱ ἄνθρωποι αἰσθανόμεθα, ὅτι ὑπάρχει ἐντὸς ἡμῶν μία δύναμις, ἡ ὁποία εἶνε διάφορος ἀπὸ τὸ σῶμα, ἡ ὁποία μένει ἀμετάβλητος, ἐνῷ τὸ σῶμα ἡμῶν διαρκῶς μεταβάλλεται, καὶ ἡ ὁποία σκέπτεται, νοεῖ καὶ πράττει ἐλευθέρως. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὑλικὰ ὄντα οὔτε ἀμετάβλητα εἶνε, οὔτε νοῦν καὶ θέλησιν ἐλευθέραν ἔχουσι, διὰ τοῦτο ἡ δύναμις ἡ ὁποία ὑπάρχει ἐντὸς ἡμῶν, ἤτοι ἡ ψυχή, δεν δύναται νὰ εἶνε σῶμα ἢ ὕλη, εἶνε ἑπομένως ἄϋλος καὶ διὰ τοῦτο ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος. 2) Πάντες οἱ ἄνθρωποι αἰσθανόμεθα, ὅτι τὸ μὲν καλὸν πρέ-

1) Ῥωμ. ϛ' 6.—2) Ματθ. κε' 40.—3) Ματθ. κε' 45—46.

πει ν' ἀνταμειφθῇ τὸ δὲ κακὸν πρέπει νὰ τιμωρηθῇ· διὰ τοῦτο, ὅταν βλέπωμεν ὅτι μία καλὴ πρᾶξις δὲν ἀνταμείβεται, ἢ μία κακὴ πρᾶξις δὲν τιμωρεῖται, λυπούμεθα καὶ ἀγανακτοῦμεν. Καὶ ὅμως οὔτε οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ἀνταμείβονται πάντοτε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ εὐτυχοῦσιν οὔτε οἱ κακοὶ τιμωροῦνται καὶ δυστυχοῦσι· συμπεραίνομεν δὲ ἐκ τούτου ὅτι ὑπάρχει μέλλουσα ζωή, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ καλὸν θ' ἀνταμειφθῇ, καὶ τὸ κακὸν θὰ τιμωρηθῇ. 3) Πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐπλάσθημεν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ τοιοῦτοι, ὥστε δὲν ἀρκούμεθα μόνον εἰς τὰ φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα, ἀλλὰ τείνομεν καὶ εἰς τὰ ἄφθαρτα καὶ αἰώνια καὶ ποθοῦμεν αὐτά· μόνοι δὲ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐξ ὅλων τῶν ὄντων γινώσκομεν καὶ ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν ὁ ὁποῖος εἶνε αἰώνιος. Ἀλλὰ θὰ ἦτο σκληρὸς καὶ ἄδικος ὁ Θεὸς νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς ἡμᾶς τόσον εὐγενεῖς πόθους, οἱ ὁποῖοι μένουσι διὰ παντὸς ἀνεκπλήρωτοι, νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς ἡμᾶς ἀγάπην πρὸς τὸν αἰώνιον Θεόν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αἰωνία ζωή. 4) Πάντες οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ λαοὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν καὶ εἰς πάντα τόπον ἐπίστευσαν καὶ πιστεύουσιν ὅτι ὑπάρχει μέλλουσα ζωή, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲ καταστρέφεται μετὰ τὸν θάνατον, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ. Ἂν δὲ τὴν πίστιν ταύτην ἐπενόουν οἱ ἄνθρωποι, δὲν θὰ ἦτο αὕτη τόσον γενική· διότι ὅ,τι ἐπινοεῖ ἄνθρωπος ὑπάρχει εἰς ὡρισμένην ἐποχὴν καὶ εἰς ὡρισμένον τόπον, ὄχι δὲ πανταχοῦ καὶ πάντοτε. Ἄρα γεννᾶται ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦτο διότι ἡ ψυχὴ εἶνε ἀληθῶς ἀθάνατος.

ΜΕΡΟΣ Β'.

Ἠθικόν

§ 47. Ὁ Δεκάλογος.

Καθὼς εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως διδασκόμεθα

πρέπει νὰ πιστεύωμεν, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον ἢ τὸν δεκάλογον διδασκόμεθα τί πρέπει νὰ πράττωμεν· διότι ἡ πίστις ἡμῶν τότε εἶνε ἀληθὴς καὶ ζῶσα, ὅταν ὄχι μόνον παραδεχώμεθα τὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας μᾶς διδάσκει, ἀλλὰ καὶ πράττωμεν ἔργα σύμφωνα πρὸς τὴν πίστιν ἡμῶν. «Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρὸν ἐστίν, οὕτω καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρὰ ἐστίν.[1] «Ὁ δεκάλογος, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη οὕτω, διότι περιέχει δέκα ἐντολάς, ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς:

1. «Ἐγὼ εἶμαι Κύριος ὁ Θεός σου· μὴ ἔχεις ἄλλους θεοὺς πλὴν ἐμοῦ.
2. Μὴ ποιήσῃς εἴδωλα, μηδὲ προσκυνήσῃς, μηδὲ λατρεύσῃς αὐτά.
3. Μὴ μεταχειρίζεσαι ἀνευλαβῶς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.
4. Ἐνθυμοῦ νὰ ἁγιάζῃς τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων.
5. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.
6. Μὴ φονεύσῃς.
7. Μὴ προσβάλῃς τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου.
8. Μὴ κλέψῃς.
9. Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.
10. Μὴ ἐπιθυμήσῃς ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὸν πλησίονσου.»

Ὁ δεκάλογος διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει τὰς τέσσαρας πρώτας ἐντολὰς καὶ διδάσκει τὰ καθήκοντα ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν, τὸ δὲ δεύτερον περιλαμβάνει τὰς ἓξ τελευταίας ἐντολὰς καὶ διδάσκει τὰ καθήκοντα ἡμῶν πρὸς τὸν πλησίον. Τὸν δεκάλογον περιέλαβεν ὁ Ἰησοῦς εἰς δύο ἐντολάς, εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον.[2] Ἐτελειοποίησε δὲ αὐτὸν α') διότι ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὅτι δὲν πρέπει νὰ τηρῶμεν τὰς

1) Ἰα[illegible] β' 26 — 2) Ματθ. κβ' 37—40.

ἐντολὰς ἐκ φόβου πρὸς τὴν τιμωρίαν ἢ ἐξ ἐλπίδος πρὸς τὴν ἀμοιβήν, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸ καλὸν καὶ ἐξ ἀποστροφῆς πρὸς τὸ κακόν· β') διότι ἐδίδαξεν ὅτι τὸ καλὸν δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὰ ἐξωτερικὰ καλὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀγαθὰς τῆς καρδίας διαθέσεις, ἐκ τῶν ὁποίων προέρχονται τὰ καλὰ ἔργα· γ') διότι ἐδίδαξεν ὅτι αἱ ἐντολαὶ δὲν ἀπαγορεύουσι μόνον νὰ πράττωμεν τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλουσι νὰ πράττωμεν τὸ καλόν.

§ 48. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον ἢ ὁ ἠθικὸς νόμος εἶνε ἔμφυτος.

Τὸν δεκάλογον περιέλαβεν, ὡς εἴπομεν, ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς δύο ἐντολάς, εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον· αἱ δύο δὲ αὗται ἐντολαὶ ἀποτελοῦσι τὸν λεγόμενον ἠθικὸν νόμον. Ὁ ἠθικὸς νόμος, ὡς συνεπλήρωσε καὶ ἐτελειοποίησεν αὐτὸν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, δὲν εἶνε ἐπινόημα ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν καρδίαν παντὸς ἀνθρώπου, συγγεννώμεθα μετ' αὐτοῦ, ἤτοι εἶνε ἔμφυτος εἰς ἡμᾶς. Ἐντὸς ἡμῶν ὑπάρχει μία δύναμις, ἡ ὁποία λέγεται συνείδησις, καὶ διὰ τῆς ὁποίας διακρίνομεν τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, τὸ δίκαιον ἀπὸ τοῦ ἀδίκου, τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς. Πάντες οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ λαοί, πανταχοῦ καὶ πάντοτε, τὸ καλὸν ἐθεώρησαν ὡς καλὸν καὶ τὸ κακὸν ὡς κακόν. Ὅ,τι ὁ ἠθικὸς νόμος ἐπιβάλλει ἢ ἀπαγορεύει, τοῦτο καὶ ἡ συνείδησις ἡμῶν ἐπιβάλλει ἢ ἀπαγορεύει. Καὶ ἡ συνείδησις ἡμῶν ὡς ὁ ἠθικὸς νόμος λέγει εἰς ἡμᾶς, ὅτι ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ ἀδικῶμεν καὶ νὰ βλάπτωμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ βοηθῶμεν καὶ νὰ εὐεργετῶμεν τὸν πλησίον ἡμῶν. Ὑπάρχει λοιπὸν ἐντὸς ἡμῶν ὁ ἠθικὸς νόμος· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει, ὅτι ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα

φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιεῖ, καὶ ὀνομάζει τὸν ἠθικὸν νόμον *γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων*.[1]

§ 49. Ἡ πρώτη ἐντολή.

«Ἐγὼ εἶμαι Κύριος ὁ Θεός σου, μὴ ἔχῃς ἄλλους θεοὺς πλὴν ἐμοῦ.»

Ἡ ἐντολὴ αὕτη μᾶς διδάσκει νὰ ὁμολογῶμεν καὶ νὰ τιμῶμεν ἕνα μόνον Θεὸν καὶ ὄχι πολλούς. Ἡ ἐντολὴ αὕτη εἶνε ἡ βάσις ὅλων τῶν ἐντολῶν· διότι ὅστις μὲν φοβεῖται καὶ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν δὲν δύναται νὰ μὴ τηρῇ καὶ τὰς λοιπὰς ἐντολάς, ὅστις δὲ δὲν φοβεῖται καὶ δὲν ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν δὲν διστάζει νὰ παραβῇ καὶ τὰς λοιπὰς ἐντολάς. Ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τιμῶμεν τὸν Θεόν· 1) Ὅταν πιστεύωμεν εἰλικρινῶς καὶ ἀπὸ καρδίας ὅτι αὐτὸς μόνος ὑπάρχει καὶ οὐδεὶς ἄλλος· 2) Ὅταν φοβώμεθα αὐτὸν ὡς τιμωρὸν τοῦ κακοῦ· ὁ φόβος ὅμως οὗτος δὲν πρέπει νὰ εἶνε δουλικός, ἀλλὰ νὰ προέρχηται ἐκ σεβασμοῦ υἱϊκοῦ πρὸς τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ· 3) Ὅταν ἀγαπῶμεν αὐτὸν καὶ δι' ἔργων δεικνύωμεν τὴν ἀγάπην ἡμῶν πρὸς αὐτόν· 4) Ὅταν ἐλπίζωμεν εἰς αὐτὸν καὶ ἔχωμεν πεποίθησιν εἰς τὴν θείαν αὐτοῦ βοήθειαν καὶ πρόνοιαν. Παραβαίνουσι δὲ τὴν ἐντολὴν ταύτην· α') οἱ ἄθεοι, ὅσοι δηλαδὴ ἀρνοῦνται τὸν Θεόν· β') οἱ πολυθεϊσταὶ ἢ εἰδωλολάτραι, ὅσοι δηλαδὴ πιστεύουσιν εἰς πολλοὺς ψευδεῖς θεούς· γ') οἱ μάγοι, ὅσοι δηλαδὴ ἐλπίζουσιν ἢ ὑπόσχονται νὰ πράττωσιν ἔργα ἀδύνατα, ψιθυρίζοντες μυστηριώδεις τινὰς λέξεις ἢ ἐπικαλούμενοι τὴν βοήθειαν πονηρῶν πνευμάτων· δ') οἱ δεισιδαίμονες ἢ οἱ προληπτικοί, ὅσοι δηλαδὴ διαστρέφουσι τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν θρησκείαν των καὶ ἐξαρτῶσι τὴν εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν αὐτῶν ἀπὸ τυχαῖα καὶ ἀσήμαντα πράγματα· καὶ ε') ὅσοι ἔχουσιν ἀφιερωμένας τὰς

1) Ῥωμ. β' 14—15.

ἐλπίδας των ὄχι εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' εἰς ὑλικὰ πράγματα ἢ εἰς ἀνθρώπους. Δὲν παραβαίνομεν τὴν ἐντολὴν ταύτην τιμῶντες τοὺς ἁγίους· διότι δὲν θεοποιοῦμεν αὐτοὺς οὐδὲ λατρεύομεν ὡς θεούς, ἀλλὰ παρακαλοῦμεν αὐτοὺς ἁπλῶς νὰ μεσιτεύσωσιν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν.

§ 50. Ἡ δευτέρα ἐντολή.

«Μὴ ποιήσῃς εἴδωλα, μηδὲ προσκυνήσῃς, μηδὲ λατρεύσῃς αὐτά.»

Ἡ ἐντολὴ αὕτη συμπληροῖ τὴν πρώτην ἐντολὴν καὶ ἀπαγορεύει τὴν εἰδωλολατρείαν. Συνίσταται δὲ ἡ εἰδωλολατρεία εἰς τὸ νὰ λατρεύῃ τις τὰ εἴδωλα, ἤτοι τὰ ἀγάλματα καὶ ὁμοιώματα τῶν ψευδῶν θεῶν. Τὴν ἐντολὴν ταύτην παραβαίνουσι· 1) οἱ ἐθνικοὶ ἢ εἰδωλολάτραι· πλὴν τῶν χριστιανῶν ἰουδαίων καὶ μωαμεθανῶν, οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι εἶνε εἰδωλολάτραι· 2) ὅσοι ἐκ τῶν χριστιανῶν λατρεύουσι καὶ θεοποιοῦσι τὰς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουσιν ἁπλῶς εἰς τὸ νὰ ἐνθυμίζωσιν εἰς ἡμᾶς ἱερὰ καὶ σεβαστὰ πρόσωπα, καὶ τὰς ὁποίας ὀφείλομεν διὰ τοῦτο νὰ τιμῶμεν καὶ νὰ προσκυνῶμεν, ὄχι δὲ νὰ λατρεύωμεν καὶ νὰ θεοποιῶμεν· 3) ὅσοι λατρεύουσιν ἑαυτούς, ἤτοι οἱ φιλόδοξοι, οἱ πλεονέκται καὶ οἱ λατρεύοντες ἐν γένει τὰ ὑλικὰ ἀγαθά, τὰ πάθη αὐτῶν καὶ τὰς κακὰς ἐπιθυμίας.

§ 51. Ἡ τρίτη ἐντολή.

«Μὴ μεταχειρίζεσαι ἀνευλαβῶς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.»

Ἡ ἐντολὴ αὕτη μᾶς ἀπαγορεύει νὰ κάμνωμεν κακὴν χρῆσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Κάμνομεν δὲ κακὴν χρῆσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, 1) ὅταν χωρὶς ἀφορμῆς μεταχειριζώμεθα αὐτὸ εἰς τὰς καθημερινὰς ἡμῶν ὁμιλίας· 2) ὅταν βλασφημῶμεν ἢ ὑβρίζωμεν αὐτό· 3) ὅταν καταρώμεθα, ἤτοι ὅταν εὐχώμεθα κακόν τι εἰς ἡμᾶς ἢ εἰς ἄλλους ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· 4) ὅταν ψευδορκῶμεν ἢ ἐπιορκῶμεν, ἤτοι ὅταν ἐπι-

καλώμεθα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ὡς μάρτυρος καὶ κριτοῦ ὅτι θὰ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν ἢ θὰ τηρήσωμεν τὴν ὑπόσχεσίν μας, καὶ ὅμως λέγωμεν τὸ ψεῦδος ἢ παραβαίνωμεν τὴν ὑπόσχεσιν ἡμῶν. Ὅστις ψευδορκεῖ ἢ ἐπιορκεῖ, ἀσεβεῖ πρὸς τὸν Θεόν· διότι δεικνύει ὅτι δὲν πιστεύει εἰς αὐτὸν οὐδὲ φοβεῖται αὐτόν· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους, διότι διὰ τῆς ψευδοῦς αὐτοῦ μαρτυρίας καταδικάζεται πολλάκις ὁ ἀθῶος καὶ ἀθωοῦται ὁ ἔνοχος· διὰ τοῦτο καὶ ἡ πολιτεία τιμωρεῖ τὴν ψευδορκίαν καὶ ἐπιορκίαν. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ὅρκος ἐπιτετραμμένος καὶ ἱερός, ὁ ὅρκος, τὸν ὁποῖον δίδομεν ἐνώπιον τῆς πολιτείας πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ βεβαίωσιν τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας. Ἡ ἐντολὴ αὕτη ἀπαγορεύουσα εἰς ἡμᾶς νὰ κάμνωμεν κακὴν χρῆσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον νὰ κάμνωμεν καλὴν χρῆσιν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐπικαλώμεθα αὐτὸ εἰς τὰς θλίψεις τοῦ βίου καὶ εἰς τὰς προσευχὰς ἡμῶν.

§ 52. **Ἡ τετάρτη ἐντολή.**

«Ἐνθυμοῦ νὰ ἁγιάζῃς τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων.»

Ἡ ἐντολὴ αὕτη μᾶς διδάσκει ὅτι χρεωστοῦμεν ν' ἀφιερῶμεν μίαν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος εἰς τὴν λατρείαν Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν ζωὴν καὶ πάντα τὰ ἀγαθά. Ἡμέραν ἀφιερωμένην εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι τὸ σάββατον, τὸ ὁποῖον ἐσήμαινε τὴν κατάπαυσιν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Ἀντὶ δὲ τοῦ σαββάτου ἔχομεν ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ τὴν Κυριακὴν εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Πλὴν δὲ τῆς Κυριακῆς ἔχομεν καὶ ἄλλας ἑορτάς, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὸν βίον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ τῆς Θεοτόκου ἢ εἰς τοὺς ἁγίους καὶ μάρτυρας. Τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἔχομεν κατὰ τὰς ἑορτάς, εἶνε τὰ ἑξῆς· ὀφείλομεν νὰ πηγαίνωμεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ

μετὰ προσοχῆς καὶ εὐλαβείας νὰ ἀκούωμεν τὰς προσευχάς, τοὺς ὕμνους καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου· ὀφείλομεν πρὸς τούτοις ὅσοι γνωρίζομεν γράμματα νὰ μελετῶμεν θρησκευτικόν τι ἢ ἠθικὸν βιβλίον καὶ νὰ πράττωμεν ὅ,τι δυνάμεθα πρὸς ὠφέλειαν τοῦ πλησίον. Ἂν ἀπέχωμεν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν κατὰ τὰς ἑορτάς, τοῦτο πράττομεν ὄχι διότι ἡ ἐργασία εἶνε κακόν τι καὶ ἀπηγορευμένον, ἀλλὰ διὰ νὰ λαμβάνωμεν καιρὸν καὶ τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα ἡμῶν νὰ ἐκπληρῶμεν καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα ἡμῶν νὰ μὴ ἐξαντλῶνται καὶ φθείρωνται διὰ τῆς ἀκαταπαύστου ἐργασίας. Διὰ τοῦτο, ὅταν εἶνε ἀνάγκη, ἢ χάριν φιλανθρωπικοῦ τινος σκοποῦ, ἐπιτρέπεται νὰ ἐργασθῶμεν κατὰ τὰς ἑορτάς. Ὁ Κύριος ἡμῶν εἶπεν, ὅτι τὸ σάββατον ἔγεινε διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ὄχι ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον καὶ ὅτι διὰ τῶν καλῶν ἔργων πρὸ πάντων ἁγιάζομεν τὰς ἑορτάς. «Ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν.»[1] Παραβαίνουσι δὲ τὴν ἐντολὴν ταύτην ὅσοι ἄνευ λόγου δὲν πηγαίνουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὰς ἑορτάς, ὅσοι δὲν πράττουσιν ὅ,τι καλὸν δύνανται ὑπὲρ τοῦ πλησίον, ὅσοι χωρὶς ἀνάγκης ἢ ἐκ πλεονεξίας ἐργάζονται καὶ ὅσοι ἀντὶ νὰ διασκεδάσωσι μετὰ μέτρου καὶ κατὰ τρόπον ἠθικὸν παραδίδονται εἰς διασκεδάσεις καὶ τέρψεις ὑπερμέτρους καὶ ἀσέμνους.

§ 53. Ἡ πέμπτη ἐντολή.

«Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.»

Ἡ ἐντολὴ αὕτη μᾶς παραγγέλλει νὰ τιμῶμεν τοὺς γονεῖς ἡμῶν. Τιμῶμεν δὲ τοὺς γονεῖς, ὅταν ὄχι μόνον δὲν περιφρονῶμεν καὶ δὲν παροργίζωμεν αὐτοὺς εἴτε διὰ τῶν λόγων εἴτε διὰ τῶν πράξεων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὑπακούωμεν καὶ σεβώμεθα αὐτούς, ὅταν ἀγαπῶμεν καὶ βοηθῶμεν αὐτοὺς ἐν τῇ δυστυχίᾳ αὐτῶν,

1) Ματθ. ιβ' 7.

μάλιστα δε εἰς τὸ γῆρας. Ὀφείλομεν δὲ ταῦτα πρὸς τοὺς γονεῖς, διότι μετὰ τὸν Θεὸν οἱ μέγιστοι εὐεργέται ἡμῶν εἶνε οἱ γονεῖς· «Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα· τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ.»[1] Σέβας καὶ ἀγάπην ὀφείλομεν ὡσαύτως εἰς τοὺς κηδεμόνας καὶ προστάτας καὶ διδασκάλους ἡμῶν, εἰς τοὺς κληρικοὺς καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς πολιτείας· διότι πάντες οὗτοι εὐεργετοῦσιν ἡμᾶς πολυτρόπως καὶ προστατεύουσιν. Οἱ κηδεμόνες καὶ προστάται ἀναπληροῦσι τοὺς γονεῖς ἡμῶν· οἱ διδάσκαλοι ἀναπτύσσουσι καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν· οἱ κληρικοὶ φροντίζουσι περὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως ἡμῶν· οἱ δὲ ἄρχοντες τῆς πολιτείας ὑπερασπίζουσι καὶ ἐξασφαλίζουσι διὰ τῶν νόμων τὴν ζωήν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν ἡμῶν.

§ 54. **Ἡ ἕκτη ἐντολή.**

«Μὴ φονεύσῃς.»

Ἡ ἐντολὴ αὕτη παραγγέλλει νὰ μὴ ἀφαιρῶμεν τὴν ζωὴν τοῦ πλησίον. Ὁ φονεύων ἀσεβεῖ πρὸς τὸν Θεόν, διότι προσβάλλει τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, ἡ ὁποία ὑπάρχει ἐν ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ, καὶ διότι ἀφαιρεῖ πολυτιμότατον ἀγαθόν, τὴν ζωήν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἔδωκε καὶ ὁ Θεὸς μόνος ἔχει δικαίωμα ν' ἀφαιρέσῃ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀσεβεῖ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὁ αὐτοκτονῶν, ἤτοι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀφαιρεῖ τὴν ζωήν του εἴτε ἀμέσως διὰ τῆς βίας, εἴτε ἐμμέσως, παραμελῶν τὴν ὑγείαν του ἢ ζῶν βίον ἄσωτον. Ὁ φόνος εἶνε ἐπιτετραμμένος μόνον, ὅταν πολεμῶμεν διὰ νὰ ὑπερασπίσωμεν τὰ καταπατούμενα δίκαια τῆς πατρίδος ἡμῶν. Δὲν ἀπαγορεύει δὲ ἡ ἐντολὴ αὕτη μόνον τὸν φόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν κακὴν διάθεσιν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὸν φόνον, ἤτοι τὴν ὀργὴν καὶ τὸ μῖσος. Ἀπα-

1) Κλ. γ' 20.

γορεύει ἐπίσης ἡ ἐντολὴ αὕτη καὶ τὸν ψυχικὸν φόνον, ὁ ὁποῖος συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀποπλανῶμεν καὶ νὰ βλάπτωμεν ἠθικῶς τὸν ἄλλον εἴτε διὰ τοῦ κακοῦ παραδείγματος ἡμῶν εἴτε διὰ τῆς κακολογίας. Ἡ ἐντολὴ αὕτη παραγγέλλει ἰδίως εἰς τὰ τέκνα νὰ μὴ λυπῶσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν διὰ τῶν κακῶν αὐτῶν πράξεων, διότι τοιουτοτρόπως φθείρουσι βαθμηδὸν τὴν ζωὴν τῶν γονέων των. Ὁ χριστιανὸς δὲ ὀφείλει ὄχι μόνον νὰ μὴ φονεύῃ ἀλλὰ καὶ νὰ βοηθῇ τὸν πλησίον του καὶ νὰ προστατεύῃ αὐτὸν ἐν ἀνάγκῃ.

§ 55. Ἡ ἑβδόμη ἐντολή.

«Μὴ προσβάλῃς τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου.»

Ὁ γάμος, ὡς εἴδομεν, εἶνε δεσμὸς ἱερὸς καὶ θέλημα Θεοῦ· ἐκ τοῦ γάμου ἐξαρτᾶται ἡ εὐτυχία καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας. Στηρίζεται δὲ ὁ γάμος ἐπὶ τῆς ἀμοιβαίας πίστεως καὶ ἀγάπης τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός. Διὰ τοῦτο ἡ ἐντολὴ αὕτη μᾶς παραγγέλλει νὰ σεβώμεθα τὸν γάμον ὡς ἱερὸν καὶ νὰ μὴ δίδωμεν καμμίαν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ παύσῃ ἡ ἀμοιβαία πίστις καὶ ἀγάπη τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός· διότι τοιουτοτρόπως καταστρέφομεν τὴν οἰκογένειαν, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ κοινωνία. Συνιστᾷ δὲ ἡ ἐντολὴ αὕτη ἐν γένει τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἐγκράτειαν, ἀποτρέπει δὲ ἀπὸ τῆς ἀσωτείας καὶ τῆς ἀκολασίας. Πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν σωφροσύνην, διότι διὰ τῶν ἀρετῶν τούτων διατηροῦμεν τὴν ὑγείαν καὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, εὐτυχοῦμεν δὲ καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς· πρέπει νὰ φεύγωμεν τὴν ἀσωτείαν καὶ τὴν ἀκολασίαν, διότι διὰ τῶν κακιῶν τούτων καὶ τὴν ὑγείαν ἡμῶν φθείρομεν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν ἡμῶν καταστρέφομεν καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην δυστυχίαν φθάνομεν, ὡς διδάσκει ὡραιότατα τὸ παράδειγμα τοῦ ἀσώτου υἱοῦ.

§ 56. Ἡ ὀγδόη ἐντολή.

«Μὴ κλέψῃς.»

Ἡ ἐντολὴ αὕτη παραγγέλλει νὰ μὴ ἀφαιρῶμεν τὴν περιουσίαν τοῦ ἄλλου· διότι ἡ περιουσία εἶνε πολύτιμον κτῆμα, ἄνευ τοῦ ὁποίου οὔτε νὰ ζήσῃ δύναται ὁ ἄνθρωπος οὔτε ν' ἀναπτυχθῇ. Παραβαίνουσι δὲ τὴν ἐντολὴν ταύτην ὄχι μόνον ὅσοι κρυφίως ἢ φανερῶς καὶ διὰ τῆς βίας κλέπτουσι καὶ ληστεύουσι τὸν ἄλλον, ἀλλὰ καὶ ὅσοι γίνονται αἴτιοι ὑλικῆς ζημίας εἰς τοὺς ἄλλους δι' οἱουδήποτε τρόπου, εἴτε δι' ἀπάτης εἴτε διὰ ψευδῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, εἴτε δι' ὑπερτιμήσεως ἐμπορευμάτων, εἴτε διὰ ψευδῶν ὑποσχέσεων, εἴτε διὰ ψευδῶν χρεωκοπιῶν καὶ τῶν τοιούτων. Ἡ ἐντολὴ δ' αὕτη παραγγέλλει νὰ σεβώμεθα ὄχι μόνον τὴν περιουσίαν τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τὴν περιουσίαν ἡμῶν, ν' ἀγαπῶμεν τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν, διὰ τῶν ὁποίων προφυλαττόμεθα ἀπὸ τῆς κλοπῆς, νὰ φεύγωμεν δὲ τὴν ἀργίαν, τὴν φιλαργυρίαν καὶ τὴν ἀσωτείαν, τὰ ὁποῖα ὁδηγοῦσιν εἰς τὴν κλοπήν. Ὁ χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ φεύγῃ μόνον τὴν ἀδικίαν καὶ βλάβην τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ καὶ νὰ βοηθῇ τὸν πτωχὸν καὶ δυστυχῆ, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη.

§ 57. Ἡ ἐνάτη ἐντολή.

«Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.»

Καὶ ἡ τιμὴ καὶ τὸ καλὸν ὄνομα εἶνε πολυτιμότατον κτῆμα, τὸ ὁποῖον ἡ ἐντολὴ αὕτη παραγγέλλει νὰ σεβώμεθα καὶ νὰ μὴ προσβάλλωμεν. Ἀπαγορεύει ἡ ἐντολὴ αὕτη 1) νὰ λέγωμεν τὸ ψεῦδος ἐναντίον τῶν ἄλλων εἴτε ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου εἴτε ὁπουδήποτε ἀλλαχοῦ. Διὰ τοῦ ψεύδους προσβάλλομεν τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶνε αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, δεικνύομεν δὲ δολίαν καὶ κακὴν πρόθεσιν πρὸς τὸν πλησίον, διότι

τὸ νὰ διαστρέφωμεν τὴν ἀλήθειαν σημαίνει ὅτι θέλομεν νὰ βλάψωμεν τὸν πλησίον. Ἀπαγορεύει ἡ ἐντολὴ αὕτη 2) νὰ κατηγορῶμεν τὸν πλησίον, νὰ πιστεύωμεν εὐκόλως τὰς κατηγορίας, νὰ διαδίδωμεν ἀπερισκέπτως ἢ ἐκ φθόνου κακὰς ὑπονοίας περὶ αὐτοῦ καὶ νὰ κρίνωμεν αὐστηρῶς καὶ ἀνεπιεικῶς τὰς ἐλλείψεις τῶν ἄλλων. Παραγγέλλει δὲ ἡ ἐντολὴ αὕτη νὰ ὑπερασπίζωμεν τὸ καλὸν ὄνομα τοῦ ἄλλου, νὰ λέγωμεν πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, νὰ φεύγωμεν πᾶσαν κατηγορίαν καὶ νὰ κρίνωμεν ἐπιεικῶς τὰς ἐλλείψεις τῶν ἄλλων.

§ 58. **Ἡ δεκάτη ἐντολή.**

«Μὴ ἐπιθυμήσῃς ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὸν πλησίον σου.»

Ἡ ἐντολὴ αὕτη ἀπαγορεύει πᾶσαν κακὴν ἐπιθυμίαν, διότι ἐκ τῆς κακῆς ἐπιθυμίας προέρχεται πᾶν κακόν. Ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ ὑπάρχει ἐντὸς ἡμῶν. «Ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι.»[1] Ὅταν αἱ κακαὶ ἐπιθυμίαι κατισχύσωσιν ἐντὸς ἡμῶν, τότε γινόμεθα δοῦλοι τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν καὶ πράττομεν ὅ,τι αὗται ἐπιβάλλουσιν εἰς ἡμᾶς καὶ ὄχι ὅ,τι θέλει ἡ συνείδησις ἡμῶν καὶ ὁ ἠθικὸς νόμος. Διὰ τοῦτο ἡ τελευταία αὕτη ἐντολὴ θέλουσα νὰ προλάβῃ πᾶν κακὸν ζητεῖ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς καρδίας ἡμῶν τὴν ῥίζαν τοῦ κακοῦ, ἤτοι τὰς κακὰς ἐπιθυμίας. Ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ προσπαθῶμεν πάντοτε νὰ ὑπερνικῶμεν πᾶσαν κακὴν ἐπιθυμίαν, νὰ ἐπικαλώμεθα δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς θερμῆς πίστεως καὶ τῆς προσευχῆς. «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.»[2]

1) Ματθ. ιε' 19.— 2) Ματθ. κς' 41.

ΤΕΛΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἀριθ. πρωτ. 11476.

Πρὸς τὸν κ. Ἰγν. Μοσχάκην

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὸν ΑΜΒ' νόμον τῆς 22 Ἰουνίου 1882 καὶ τὸν ΑΧΙ' τῆς 20 Δβρίου 1887 περὶ διδακτικῶν βιβλίων, τὰ Β. Διατάγματα τῆς 4 Σεπτεμβρίου 1882, 30 Μαΐου 1883 καὶ 4 Ἰουνίου 1884 καὶ τὴν κατὰ ταῦτα ὑποβληθεῖσαν ὑμῖν ἔκθεσιν τῆς Γ'. Ἐπιτροπείας τῶν κριτῶν τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῆς Στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι ἐγκρίνομεν τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπείας ταύτης καθ' ἣν τὸ ὑμέτερον σύγγραμμα «Ὀρθόδοξος χριστιανικὴ Κατήχησις» τὸ κατὰ τὸν ΑΜΒ' νόμον ἐγκριθὲν ὡς μόνον διδακτικὸν βιβλίον πρὸς διδασκαλίαν τῶν μαθητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων τοῦ Κράτους τῶν δημοσίων, δημοσυντηρήτων καὶ ἰδιωτικῶν ἐπὶ τετραετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ παρόντος σχολικοῦ ἔτους 1888—1889 εἶναι καλῶς καὶ κατὰ νόμον ἐκτετυπωμένον. Συμφώνως δὲ τῇ γνώμῃ τῆς Ἐπιτροπείας ὁρίζομεν τιμὴν αὐτοῦ λεπτὰ εἴκοσι (20).

Ὁ Ὑπουργὸς
Π. ΜΑΝΕΤΑΣ

Ὁ Διεκπεραιωτὴς
ΣΤΕΦ. Μ. ΠΑΡΙΣΗΣ

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΜΕΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΥΠΟ

ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΜΟΣΧΑΚΗ

Ὑφηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
καὶ Καθηγητοῦ τοῦ Διδασκαλείου.

Δοκιμασίᾳ καὶ συστάσει τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
Καὶ ἐγκρίσει τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς
Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΑΝΕΣΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Η'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1892

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΜΕΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΥΠΟ

ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΜΟΣΧΑΚΗ

*Ὑφηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
καὶ Καθηγητοῦ τοῦ Διδασκαλείου.*

ΔΟΚΙΜΑΣΙΑι ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΙ ΕΓΚΡΙΣΕΙ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΑΝΕΣΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Η'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
1892

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ ἐκδότου.

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ

1. Ζαχαρίας καὶ Ἐλισάβετ.

Ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου, τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἔζη ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἐλισάβετ. Ἦσαν καὶ οἱ δύο ἄνθρωποι εὐσεβεῖς καὶ δίκαιοι, φυλάττοντες τὰς ἐντολὰς καὶ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. Εἶχον ἤδη γηράσει, καὶ ὅμως ἦσαν ἄτεκνοι. Ὅτε ἡμέραν τινὰ ἱερούργει ὁ Ζαχαρίας εἰς τὸν ναόν, ἄγγελος Θεοῦ ἐμφανίζεται εἰς αὐτὸν καὶ ἵσταται δεξιὰ τοῦ θυσιαστηρίου. Ὁ Ζαχαρίας ἐταράχθη, φόβος δὲ μέγας ἐκυρίευσεν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ ἄγγελος εἶπε πρὸς αὐτόν. Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία. Ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν προσευχήν σου καὶ ἡ γυνή σου θὰ γεννήσῃ υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰωάννην. Ὁ υἱός σου οὗτος θὰ εἶνε χαρὰ εἰς σὲ καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους· διότι θ' ἀναδειχθῇ μέγας διὰ τῆς θείας βοηθείας καὶ πολλοὺς θὰ φέρῃ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ζαχαρίας δὲν ἐπίστευσεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἀγγέλου· διὰ τοῦτο ὁ ἄγγελος εἶπε πρὸς αὐτόν, ὅτι θὰ μένῃ ἄφωνος ἕως οὗ πληρωθῶσιν οἱ λόγοι του. Καὶ τῷ ὄντι ὁ Ζαχαρίας ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ λαλήσῃ· ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ Ἐλισάβετ ἔμεινεν ἔγκυος, καθὼς εἶπεν ὁ ἄγγελος.

« *Προσεύξασθε πρός με καὶ εἰσακούσομαι ὑμῶν* » Ἱερεμ. κθ' 12).

2. Ὁ Εὐαγγελισμός.

Εἰς Ναζαρέτ, πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ὑπῆρχε παρθένος ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαυὶδ ὀνόματι Μαριάμ, ἥτις ἦτο μεμνηστευμένη μὲ τὸν Ἰωσὴφ ἐπίσης ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαυίδ. Εἰς τὴν παρθένον ταύτην ἦλθεν ὁ ἄγγελος καὶ εἶπε· «Χαῖρε κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν.» Ἡ παρθένος ἐταράχθη ἐκ τῶν λόγων τούτων. Ἀλλ' ὁ ἄγγελος ἐπανέλαβε· Μὴ φοβοῦ Μαριάμ· διότι εὗρες χάριν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Πνεῦμα ἅγιον θὰ ἔλθῃ ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις ὑψίστου θὰ σὲ ἐπισκιάσῃ. Θὰ γεννήσῃς υἱὸν καὶ θὰ ὀνομάσῃς αὐτὸν Ἰησοῦν, τουτέστι Σωτῆρα. Θὰ γείνῃ μέγας καὶ θὰ ὀνομασθῇ υἱὸς Θεοῦ καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ δὲν θὰ ἔχῃ τέλος. Οὐδὲν εἶνε ἀδύνατον εἰς τὸν Θεόν. Ἡ δὲ Μαριὰμ εἶπεν· Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, ἂς γείνῃ, καθὼς εἶπας. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Κατ' ἐκείνας δὲ τὰς ἡμέρας ἡ Μαριὰμ ὑπῆγεν εἰς τὸ ὄρος, εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἰουδαίας, ὅπου ἔμενεν ὁ Ζαχαρίας· εἰσελθοῦσα δὲ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐχαιρέτησε τὴν Ἐλισάβετ· καὶ ἡ Ἐλισάβετ πλήρης πνεύματος ἁγίου εἶπε μεγαλοφώνως· Εὐλογημένη σὺ μεταξὺ τῶν γυναικῶν καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. Καὶ πόθεν τοῦτο, ἵνα ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μὲ ἐπισκεφθῇ; Μακαρία εἶσαι ὅτι ἐπίστευσας, διότι θὰ πληρωθῶσιν ὅσα σοὶ εἶπεν ὁ Κύριος.

Καὶ εἶπεν ἡ Μαριάμ· Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρί μου· διότι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ἀπὸ τώρα θά με μακαρίζωσι πᾶσαι αἱ γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων· διότι ὁ Θεὸς ἐποίησε μεγάλα

πράγματα εἰς ἐμέ. Ἔμεινε δὲ ἡ Μαριὰμ περὶ τοὺς τρεῖς μῆνας πλησίον τῆς Ἐλισάβετ καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

« *Τὰ ἀδύνατα παρ' ἀνθρώποις δυνατά ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ* » (Λουκ. ιη' 27).

3. Γέννησις Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Ἡ Ἐλισάβετ ἐγέννησεν υἱόν· οἱ δὲ γείτονες καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς ἐχάρησαν μεγάλως. Τὴν ὀγδόην ἡμέραν, ἀφοῦ ἐτελέσθησαν τὰ νόμιμα, ἐκάλουν τὸ παιδίον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ πατρός του Ζαχαρίαν. Ἀλλ' ἡ μήτηρ εἶπεν· ὄχι, δὲν θὰ ὀνομασθῇ Ζαχαρίας, ἀλλ' Ἰωάννης. Καὶ ὁ Ζαχαρίας ἐρωτηθείς, ἔλαβε πινακίδιον καὶ ἔγραψεν ἐπ' αὐτοῦ ὅτι θέλει νὰ ὀνομασθῇ Ἰωάννης. Εὐθὺς τότε ἤρχισε νὰ λαλῇ καὶ νὰ εὐλογῇ τὸν Θεόν. Καὶ πάντες ἐξεπλάγησαν λέγοντες, τί ἄρα θὰ γείνῃ τὸ παιδίον τοῦτο;

Τότε ὁ Ζαχαρίας πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπεν· Εὐλογητὸς ὁ Θεός, διότι ἐπεσκέψατο καὶ ἔσωσε τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἵνα ἀφόβως καὶ ἀπὸ καρδίας λατρεύωμεν αὐτόν. Καὶ σύ, παιδίον, θὰ ὀνομασθῇς προφήτης τοῦ Ὑψίστου καὶ θὰ προετοιμάσῃς τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, ὅστις ἐφάνη, ἵνα φωτίσῃ τοὺς καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καὶ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης. Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε πνευματικῶς καὶ ἔμενεν εἰς τὴν ἔρημον, ἕως οὗ ἐφάνη εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας διὰ νὰ διδάξῃ αὐτούς.

« *Καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου Κυρίου, ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ* » (Λουκ. α' 76).

4. Ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου διάταγμα ν' ἀπογραφῶσιν ὅλοι οἱ ὑπήκοοί του, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πόλιν. Ἦλθε δὲ καὶ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ Ναζαρὲτ μὲ τὴν παρθένον Μαρίαν ν' ἀπογραφῇ εἰς τὴν Βηθλεέμ, πόλιν τοῦ Δαυΐδ, διότι κατήγετο ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Δαυΐδ. Ἐνῷ δὲ ἦσαν ἐνταῦθα, ἦλθεν ὁ καιρὸς νὰ γεννήσῃ ἡ Μαριάμ, καὶ ἐγέννησε τὸν υἱὸν αὐτῆς καὶ ἐσπαργάνωσε καὶ ἔθεσεν αὐτὸν εἰς τὴν φάτνην, διότι δὲν ὑπῆρχε τόπος εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.

Εἰς τὴν αὐτὴν χώραν ὑπῆρχον ποιμένες, οἱ ὁποῖοι ἐφύλαττον τὴν νύκτα τὰ ποίμνιά των. Καὶ ἰδού, ἄγγελος Κυρίου ἐφάνη εἰς αὐτοὺς καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτοὺς καὶ ἐφοβήθησαν πολύ. Καὶ ὁ ἄγγελος

εἶπε πρὸς αὐτούς. Μὴ φοβῆσθε· εὐαγγελίζομαι εἰς ὑμᾶς χαρὰν μεγάλην, ἥτις θὰ εἶνε χαρὰ εἰς ὅλον τὸν λαόν· διότι ἐν τῇ πόλει Δαυῒδ ἐγεννήθη εἰς ὑμᾶς σήμερον Σωτήρ, ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδοὺ τὸ σημεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ τὸν γνωρίσητε· θὰ εὕρητε βρέφος ἐσπαργανωμένον ἐντὸς τῆς φάτνης. Τότε δὲ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ ἔψαλλε μὲ τὸν ἄγγελον καὶ ἔλεγε· « Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.» Ἀφοῦ δὲ οἱ ἄγγελοι ἀνεχώρησαν, οἱ ποιμένες ἦλθον μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν Βηθλεὲμ καὶ εὗρον τὴν Μαρίαν καὶ τὸν Ἰωσὴφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. Διέδωκαν τότε τὸ συμβάν, καὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν. Ἡ δὲ Μαριὰμ διετήρει πάντα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.

« *Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον* » (Ἰωάν. γ' 16).

5. Ἡ Ὑπαπαντή.

Τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως ὁ Χριστὸς ὠνομάσθη Ἰησοῦς, καθὼς εἶχεν εἴπει εἰς τὴν Θεοτόκον ὁ ἄγγελος, τὴν δε τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἡ Μαρία ἀνέβη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα διὰ νὰ ἀφιερώσῃ εἰς τὸν ναὸν τὸν πρωτότοκον αὐτῆς υἱὸν καὶ νὰ προσφέρῃ εἰς θυσίαν, καθὼς ὥριζεν ὁ νόμος διὰ τοὺς πτωχούς, ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν. Ἔζη τότε ἐν Ἱερουσαλὴμ ἄνθρωπος δίκαιος καὶ εὐσεβής, ὀνόματι Συμεών, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποκαλύψει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅτι δὲν θ' ἀποθάνῃ πρὶν ἴδῃ τὸν Σωτῆρα. Ὁ–

δηγούμενος λοιπὸν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἦλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας του τὸ παιδίον καὶ εὐχαριστήσας τὸν Θεὸν εἶπε· « Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸν λόγον σου ἐν εἰρήνῃ, διότι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὴν σωτηρίαν, τὴν ὁποίαν ἡτοίμασας ἐνώπιον ὅλων τῶν λαῶν, τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον θὰ φωτίσῃ τὰ ἔθνη καὶ θὰ δοξάσῃ τὸν λαόν σου Ἰσραήλ. » Οἱ γονεῖς τοῦ Ἰησοῦ ἐθαύμαζον διὰ τοὺς λόγους τούτους. Ὁ δὲ Συμεὼν ηὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ εἶπε προφητικῶς πρὸς τὴν Μαριάμ· Τὸ παιδίον τοῦτο εἶνε προωρισμένον εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ θὰ χρησιμεύσῃ ὡς σημεῖον ἀντιλεγόμενον· θὰ διέλθῃ δὲ τὴν ψυχήν σου ῥομφαία. Καὶ ἡ Ἄννα δὲ ἡ προφῆτις ὑπερογδοηκοντοῦτις ἦτο ἐκεῖ παροῦσα καὶ ἐκήρυξεν εἰς ὅλους τὸ παιδίον Ἰησοῦν ὡς τὸν λυτρωτὴν καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου. Οἱ γονεῖς τοῦ Ἰησοῦ μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν Ναζαρέτ.

« *Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται* » (Μάρκ. ις' 16).

6. Ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων.

Σοφοί τινες ἄνδρες, μάγοι καλούμενοι, ἦλθον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἠρώτων, ποῦ εἶνε ὁ γεννηθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, διότι εἶδον τὸν ἀστέρα αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἦλθον νὰ προσκυνήσωσιν αὐτόν. Ἡρώδης δὲ ὁ βασιλεὺς ἀκούσας τοὺς λόγους τούτους ἐταράχθη, καὶ μαθὼν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ὅτι ἔμελλε νὰ γεννηθῇ ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐκάλεσε κρυφίως τοὺς μάγους καὶ ἐξηκρίβωσε,

Προσκύνησις τῶν Μάγων.

πότε ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ὁ ἀστήρ. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Ὑπάγετε, ἐξετάσατε καλῶς περὶ τοῦ παιδίου τούτου καὶ ὅταν τὸ εὕρητε, ἀναγγείλατέ μοι τοῦτο, διὰ νὰ ὑπάγω καὶ ἐγὼ νὰ προσκυνήσω αὐτό. Οἱ Μάγοι ἀνεχώρησαν, καὶ ὁ ἀστὴρ τὸν ὁποῖον εἶδον ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὡδήγει αὐτοὺς καὶ ἐστάθη ὑπεράνω τοῦ τόπου, ἔνθα εὑρίσκετο τὸ παιδίον. Εἰσελθόντες δὲ εἰς τὴν οἰκίαν εὗρον τὸ παιδίον μὲ τὴν μητέρα του Μαρίαν καὶ γονυπετήσαντες προσεκύνησαν αὐτό· ἀνοίξαντες δ' ἔπειτα τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσέφερον εἰς αὐτὸ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. Ἔπειτα δι' ὀνείρου ὁδηγηθέντες νὰ μὴ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν Ἡρώδην, ἀνεχώρησαν δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Ἀφοῦ οἱ μάγοι ἀνεχώρησαν, ἄγγελος Κυρίου φαι-

νεται κατ' ὄναρ εἰς τὸν Ἰωσὴφ καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν νὰ ἐγερθῇ, νὰ λάβῃ τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ νὰ φύγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον· διότι ὁ Ἡρώδης ἔμελλε νὰ ζητήσῃ νὰ φονεύσῃ τὸ παιδίον. Ὁ Ἰωσὴφ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ἕως οὗ ὁ ἄγγελος ἐκάλεσεν αὐτόν. Τότε ὁ Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ὠργίσθη καὶ διέταξε καὶ ἐσφάγησαν ὅλα τὰ βρέφη τῆς Βηθλεὲμ καὶ τῶν πέριξ ἀπὸ δύο ἐτῶν ἡλικίας καὶ κατωτέρω. Ἀφοῦ δὲ ὁ Ἡρώδης ἀπέθανεν, ὁ Ἰωσὴφ κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀγγέλου παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας.

«Ὁ Θεὸς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. β' 4).—*«Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν»* (Ψαλμ. ρμδ' 20.).

7. Ὁ Ἰησοῦς δωδεκαετὴς ἐν τῷ ναῷ.

Οἱ γονεῖς τοῦ Ἰησοῦ ἐπορεύοντο κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα· καὶ ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἔγινε δώδεκα ἐτῶν, παρέλαβον καὶ αὐτὸν οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ ἀνέβησαν μετ' αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα. Μετὰ τὴν ἑορτὴν ἀνεχώρησαν νομίζοντες ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο μὲ τὴν λοιπὴν συνοδείαν. Ἀφοῦ δὲ ἐζήτησαν καὶ δὲν εὗρον αὐτόν, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας εὗρον τὸν Ἰησοῦν ἐν τῷ ναῷ καθήμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκούοντα καὶ ἐρωτῶντα αὐτούς. Οἱ δὲ ἀκούοντες ἐθαύμαζον διὰ τὴν φρόνησιν καὶ τὰς ἀποκρίσεις τοῦ δωδεκαετοῦς παιδίου. Τότε ἡ μήτηρ εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Τί ἔπραξας, τέ—

κνον μου; καὶ ὁ πατήρ σου καὶ ἐγὼ σὲ ἐζητοῦμεν μὲ λύπην μεγάλην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη· Διατί με ἐζητεῖτε; δὲν εἰξεύρετε ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦμαι εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου; Ἀλλ' αὐτοὶ δὲν ἐνόησαν τί ἔλεγεν εἰς αὐτούς· μόνη δὲ ἡ μήτηρ διετήρει τοὺς λόγους τούτους ἐν τῇ καρδίᾳ της. Ὑπέστρεψε δὲ ὁ Ἰησοῦς μὲ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ εἰς Ναζαρέτ.

« *Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου* » (Ψαλμ. κε' 8). «*Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ*» (Ἐφεσ. Ϛ' 1).

8. Ἡ βάπτισις τοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἦλθεν ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς καὶ ἐκήρυττεν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας. Εἶχε δὲ ὁ Ἰωάννης τὸ ἔνδυμα ἀπὸ τρίχας καμήλου, καὶ ἦτο ἐζωσμένος μὲ ζώνην δερματίνην καὶ ἔτρωγε τροφὴν ἁπλουστάτην. Πάντες ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν καὶ ἐβαπτίζοντο ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας των. Ἐκήρυττε δὲ ὁ Ἰωάννης καὶ ἔλεγεν εἰς τὸν λαόν. Μετανοεῖτε καὶ ποιήσατε καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. Ὁ λαὸς ἠρώτα αὐτὸν λέγων, τί νὰ πράξῃ. Ὁ δὲ Ἰωάννης εἶπεν· Ὅστις ἔχει δύο χιτῶνας, ἂς δώσῃ τὸν ἕνα εἰς τὸν μὴ ἔχοντα, καὶ ὅστις ἔχει τροφὰς ἂς πράξῃ ὁμοίως. Τότε ὁ λαὸς διελογίζετο, μήπως ὁ Ἰωάννης ἦτο ὁ Χριστός. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν· Ἐγὼ μὲν σᾶς βαπτίζω μὲ ὕδωρ· ἔρχεται δὲ μετ' ἐμὲ ἄλλος ἰσχυρότερός μου, τοῦ ὁποίου δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ λύσω τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτὸς θὰ σᾶς βαπτίσῃ μὲ πνεῦμα ἅγιον.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς

Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὸν Ἰωάννην, ἵνα βαπτισθῇ ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης ἠρνεῖτο λέγων· Ἐγὼ ἔχω χρείαν νὰ βαπτισθῶ ὑπὸ σοῦ καὶ σὺ ἔρχεσαι πρός με; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἄφες τώρα, διότι πρέπει νὰ πληρώσωμεν τὸν νόμον. Ἀφοῦ δὲ ἐβαπτίσθη ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος, οἱ οὐρανοὶ ἠνοίχθησαν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατέβη ὡς περιστερὰ ἐπ' αὐτὸν καὶ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἠκούσθη λέγουσα· « Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδόκησα. »

«*Μετανοήσατε καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν*» (Πραξ. β' 38)

9. Ὁ Ἰησοῦς πειράζεται ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Μετὰ τὸ βάπτισμα ὁ Ἰησοῦς ὡδηγήθη ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου διέτριψε τεσσαράκοντα ἡμέρας χωρὶς νὰ φάγῃ ἢ νὰ πίῃ τίποτε. Ἀλλὰ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐπείνασε, καὶ ὁ διάβολος ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν τῷ λέγει. Ἐὰν εἶσαι υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ εἰς τοὺς λίθους τούτους νὰ γείνωσιν ἄρτοι· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν· Εἶνε γεγραμμένον ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ζῇ μόνον μὲ ἄρτον, ἀλλὰ καὶ μὲ πάντα λόγον Θεοῦ. Τότε ὁ διάβολος ἔφερε τὸν Ἰησοῦν εἰς ὄρος ὑψηλόν, καὶ δείξας εἰς αὐτὸν ἐν μιᾷ στιγμῇ ὅλα τὰ βασίλεια τοῦ κόσμου εἶπεν· Ὅλα ταῦτα θὰ δώσω εἰς σέ, ἐὰν πέσῃς νά με προσκυνήσῃς· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη, Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· διότι εἶνε γεγραμμένον, Κύριον τὸν Θεόν σου θὰ προσκυνήσῃς καὶ αὐτὸν μόνον θὰ λατρεύσῃς. Τότε ὁ Σατανᾶς τὸν ἔφερεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ στήσας αὐτὸν εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ, εἶπεν· Ἐὰν εἶσαι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πέσε κάτω ἀπ' ἐδῶ, διότι

εἶνε γεγραμμένον, ὅτι θὰ παραγγείλῃ εἰς τοὺς ἀγγέλους νὰ σὲ φυλάξωσι καὶ θά σε σηκώσωσιν εἰς τὰς χεῖράς των διὰ νὰ μὴ κτυπήσῃς εἰς λίθον τὸν πόδα σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐλέχθη καὶ τοῦτο· Δὲν θὰ πειράσῃς Κύριον τὸν Θεόν σου. Τότε ὁ διάβολος ἀφῆκε τὸν Ἰησοῦν καὶ ἄγγελοι ἦλθον καὶ ὑπηρέτουν αὐτόν.

« *Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ ἐμπέσητε εἰς πειρασμὸν* » (Ματθ. κϛ' 41)

10. Οἱ πρῶτοι μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἦλθε πάλιν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ πέραν τοῦ Ἰορδάνου μέρη, ὅπου ὁ Ἰωάννης ἐβάπτιζεν. Ὅτε δὲ ὁ Ἰωάννης εἶδε τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Τότε δύο ἐκ τῶν μαθητῶν, ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Ἰωάννης ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν. Ὁ Ἀνδρέας εὑρίσκει Σίμωνα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, ἤτοι τὸν Χριστόν, καὶ τὸν ὡδήγησεν εἰς τὸν Ἰησοῦν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν Σίμωνα εἶπε· Σὺ εἶσαι Σίμων ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ, θὰ ὀνομάζησαι εἰς τὸ ἑξῆς Κηφᾶς, ἤτοι Πέτρος. Τὴν ἐπιοῦσαν εὑρίσκει ὁ Ἰησοῦς τὸν Φίλιππον καὶ λέγει πρὸς αὐτόν, Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ Φίλιππος εὑρίσκει τὸν Ναθαναὴλ καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Εὑρήκαμεν ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ὁ Μωϋσῆς ἀνήγγειλεν ἐν τῷ Νόμῳ, ἤτοι Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ. Ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν εἶπε περὶ αὐτοῦ· Ἴδε ἀληθὴς Ἰσραηλίτης, ἐν τῷ ὁποίῳ δόλος δὲν ὑπάρχει. Ὁ Ναθαναὴλ θαυμάσας εἶπε πρὸς

τὸν Ἰησοῦν, Πόθεν μὲ γινώσκεις; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη· Πρὶν ὁ Φίλιππος σὲ καλέσῃ, σὲ εἶδον καθήμενον ὑποκάτω τῆς συκῆς. Τότε ὁ Ναθαναὴλ εἶπε· Διδάσκαλε, σὺ εἶσαι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Οὗτοι ἦσαν οἱ πρῶτοι μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ.

«Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.» Ἰωάν. η' 12)

11. Ὁ ἐν Κανᾷ γάμος.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ, πόλει τῆς Γαλιλαίας. Ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἦτο ἐκεῖ, προσεκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. Ὅτε δὲ ὁ οἶνος ἐξέλιπεν, ὁ Ἰησοῦς διέταξε τοὺς ὑπηρέτας νὰ γεμίσουν ὕδατος ἓξ μεγάλας ὑδρίας λιθίνας.

Ἀντλήσαντες δὲ οἱ ὑπηρέται εἶδον ὅτι τὸ ὕδωρ εἶχε μεταβληθῆ εἰς οἶνον. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ πρῶτον θαῦμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐφανέρωσεν ὁ Ἰησοῦς τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

«Χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων» (Ῥωμ. ιβ' 15)

12. Ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ναῷ.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συνέρρεον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἀνέβη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν εἶδεν ἐκεῖ πολλοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἐπώλουν βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστεράς, εὗρε δὲ καὶ πολλοὺς ἀργυραμοιβούς. Ὁ Ἰησοῦς ἀγανακτήσας διὰ τοῦτο ἔκαμε φραγγέλιον ἐκ σχοινίων καὶ ἐξεδίωξεν ὅλους ἐκ τοῦ ναοῦ, εἰπὼν πρὸς αὐτούς· Μὴ ποιῆτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου.

«Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς» («Ἡσ. νϛ' 7).—*Μὴ νομίζετε πορισμὸν τὴν εὐσέβειαν»* (Α' Τιμ. ϛ' 5).

13. Ἡ Σαμαρεῖτις.

Ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν διὰ τῆς Σαμαρείας. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Σαμαρείας Σιχάρ, ἐκάθησε πλησίον τῆς πηγῆς τοῦ Ἰακώβ, ἵνα ἀναπαυθῆ ἐκ τοῦ κόπου. Τότε ἦλθε γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας διὰ νὰ ἀντλήση ὕδωρ, καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐζήτησε παρ' αὐτῆς νὰ πίῃ. Ἡ Σαμαρεῖτις λέγει πρὸς αὐτόν, πῶς σὺ ὁ Ἰουδαῖος ζητεῖς νὰ πίῃς ὕδωρ παρὰ γυ-

ναικὸς Σαμαρείτιδος, ἀφοῦ οὐδεμία ὑπάρχει κοινωνία μεταξὺ Σαμαρειτῶν καὶ Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη· Ἂν ἐγνώριζες, ποῖος εἶναι ὁ ζητῶν παρὰ σοῦ ὕδωρ, θὰ ἐζήτεις παρ' αὐτοῦ καὶ θὰ σοὶ ἔδιδεν ὕδωρ ζῶν. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή· Κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις

Ἡ Σαμαρεῖτις

καὶ τὸ φρέαρ εἶνε βαθύ, πόθεν λοιπὸν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ὅστις πίνει ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου θὰ διψήσῃ πάλιν, ἀλλ' ὅστις πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἐγὼ θὰ δώσω εἰς αὐτόν, οὐδέποτε πλέον θὰ διψήσῃ. Ἡ γυνὴ εἶπε πρὸς αὐτόν· Δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐδῶ νὰ ἀντλῶ. Ὁ Ἰησοῦς ἔλαβεν ἐντεῦθεν ἀφορμὴν νὰ ἐλέγξῃ τὸν ἁμαρτωλὸν αὐτῆς βίον, ἡ δὲ γυνὴ εἶπε τότε πρὸς αὐτόν· Κύριε, θεωρῶ ὅτι εἶσαι προφήτης· δίδαξόν με ποῦ πρέπει νὰ λατρεύηται ὁ Θεός· διότι ἡμεῖς μὲν οἱ Σαμα-

ρεῖται λέγομεν ὅτι πρέπει νὰ λατρεύηται εἰς τὸ ὄρος Γαρειζίν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτήν· Γύναι, πίστευσόν μοι ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ ἔφθασεν ἤδη, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ θὰ προσκυνήσωσι τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· διότι ὁ Θεὸς τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα εἶνε ὁ Θεὸς καὶ οἱ προσκυνοῦντες αὐτὸν πρέπει νὰ τὸν προσκυνῶσιν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἦλθον οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ φάγῃ· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἡ τροφὴ ἡ ἰδική μου εἶνε νὰ πράττω τὸ θέλημα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος μὲ ἔπεμψε καὶ νὰ τελειώσω τὸ ἔργον του.

Πολλοὶ ἐκ τῶν Σαμαρειτῶν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀφοῦ ἤκουσαν ὅσα ἡ Σαμαρεῖτις εἶπε περὶ αὐτοῦ· ἦλθον δὲ καὶ παρεκάλεσαν τὸν Ἰησοῦν νὰ μείνῃ εἰς τὴν πόλιν των καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. Διὰ τῶν λόγων δὲ αὐτοῦ ἐπίστευσαν πολλοὶ περισσότεροι εἰς αὐτὸν καὶ ἀνωμολόγησαν αὐτὸν ὡς σωτῆρα τοῦ κόσμου.

« *Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν*» (Ἰωάν. δ' 24).

14. Οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι.

Ἦλθέ ποτε ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Καπερναούμ, πόλιν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐδίδασκε· πάντες δ' ἔσπευσαν ν' ἀκούσωσιν αὐτὸν καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. Καὶ εἶδε δύο πλοῖα εἰς τὴν λίμνην Γενησαρὲτ καὶ ἐμβὰς εἰς ἓν τούτων, τὸ ὁποῖον ἦτο τοῦ Πέτρου, ἐδίδασκεν ἐξ αὐτοῦ τὸν ἐν τῇ ξηρᾷ λαόν. Ἀφοῦ δὲ ἔπαυσε νὰ λαλῇ, εἶπε πρὸς τὸν Πέτρον· Ἐπανάγαγε εἰς

τὸ βάθος τὸ πλοῖον καὶ ῥίψατε τὰ δίκτυά σας. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπε· Κύριε, ὅλην τὴν νύκτα κοπιάσαντες οὐδὲν ἐπιάσαμεν, ἀλλ' ἀφοῦ τὸ εἶπες, θὰ ῥίψω τὰ δίκτυα. Καὶ ἔρριψαν τὰ δίκτυα καὶ συνέλαβον πλῆθος ἰχθύων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς τὸν Πέτρον· Ἀπὸ τοῦδε θὰ ἦσαι ἁλιεὺς ἀνθρώπων. Καὶ ὁ Πέτρος δὲ καὶ οἱ σύντροφοι αὐτοῦ, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, ἀφήσαντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν.

Μετά τινας ἡμέρας ἦλθε πάλιν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐδίδασκε τὸν λαόν. Ἰδὼν δὲ τελώνην τινὰ ὀνομαζόμενον Λευὶν ἢ Ματθαῖον, καθήμενον εἰς τὸ τελώνιον, εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἀκολούθει μοι· καὶ ὁ Ματθαῖος ἀφῆκε πάντα καὶ ἠκολούθησεν αὐτόν. Ἐφιλοξένησε δὲ ὁ Ματθαῖος τὸν Ἰησοῦν ἐν τῇ οἰκίᾳ του, ὅπου ἦσαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι τελῶναι. Ἐγόγγυζον δὲ οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισσαῖοι, ὅτι ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τρώγουσι μὲ ἀνθρώπους ἁμαρτωλούς. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς εἶπε· Δὲν ἔχουσι χρείαν ἰατροῦ οἱ ὑγιεῖς, ἀλλ' οἱ ἀσθενεῖς. Δὲν ἦλθον νὰ καλέσω εἰς μετάνοιαν τοὺς δικαίους, ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλούς. Οὕτω ὁ Ἰησοῦς ἐκάλεσε βαθμηδὸν πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξέλεξε δώδεκα κατὰ τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ, τοὺς ὁποίους ἔμελλε νὰ διδάξῃ καὶ ν' ἀποστείλῃ εἰς τὸ κήρυγμα· ὠνόμασε δὲ αὐτοὺς Ἀποστόλους, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εἶνε τὰ ἑπόμενα· Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Ματθαῖος καὶ Θωμᾶς, Ἰάκωβος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλφαίου καὶ Ἰούδας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Σίμων ὁ ζηλωτὴς καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, ὁ ὁποῖος καὶ ἐγένετο προδότης τοῦ Ἰησοῦ.

«Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζον-

τες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. κη' 19).

15. Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία.

Τὸν Ἰησοῦν ἠκολούθησε λαὸς πολὺς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ὅλης τῆς Ἰουδαίας. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὸ πλῆθος ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, ὅπου ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, καὶ καθήσας ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων· Εὐτυχεῖς εἶνε οἱ ταπεινόφρονες, οἱ μετανοοῦντες διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, οἱ ὑπομένοντες ἀγογγύστως τὰς θλίψεις, οἱ ἀγαπῶντες τὴν ἀρετήν, οἱ ἐλεήμονες, οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν, οἱ εἰρηνοποιοί, οἱ ἀδίκως διωκόμενοι, διότι θὰ ἀνταμειφθῶσιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς οὐρανούς. Εἶπεν ἔπειτα εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅτι πρέπει νὰ γίνωνται εἰς τοὺς ἄλλους καλὸν παράδειγμα διὰ τῶν καλῶν

αὐτῶν ἔργων· ν' ἀποφεύγωσι τὸ κακόν, ὄχι διότι φοβοῦνται τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ διότι εἶνε κακόν, νὰ πράττωσι δὲ τὸ καλόν, ὄχι διότι θὰ ἀνταμειφθῶσιν, ἀλλὰ διότι εἶνε καλόν· ν' ἀγαπῶσι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς των καὶ νὰ εὐεργετῶσιν αὐτούς· νὰ κάμνωσι τὴν ἐλεημοσύνην ὄχι διὰ νὰ ἐπαινεθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ μὲ καλὴν διάθεσιν· νὰ προσεύχωνται δὲ εἰς τὸν Θεὸν ὄχι μηχανικῶς καὶ πρὸς ἐπίδειξιν, ἀλλὰ μὲ καρδίαν καθαράν· νὰ μὴ εἶνε προσηλωμένοι εἰς τὰ ὑλικὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εὐκόλως φθείρονται, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώκωσι πνευματικὰ ἀγαθά, νὰ πράττωσιν ἔργα καλά, τὰ ὁποῖα δὲν φθείρονται. Πρέπει νὰ ἐλπίζωσιν εἰς τὸν Θεόν, τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα ἡμῶν· διότι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος φροντίζει διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ διὰ τὰ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ, δὲν εἶνε δυνατὸν ν' ἀφήσῃ εἰς τὴν τύχην του τὸ κάλλιστον τῶν πλασμάτων αὐτοῦ, τὸν ἄνθρωπον. Δὲν πρέπει νὰ κρίνωσιν αὐστηρῶς τοὺς ἄλλους διὰ νὰ μὴ κριθῶσι καὶ αὐτοὶ αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· δὲν πρέπει νὰ λησμονῶσι τὰς ἐλλείψεις των καὶ νὰ παρατηρῶσι τὰς ἐλλείψεις τῶν ἄλλων· ὅ,τι θέλουσι νὰ κάμουν οἱ ἄλλοι πρὸς αὐτούς, τοῦτο πρέπει καὶ αὐτοὶ νὰ κάμωσι πρὸς τοὺς ἄλλους· καὶ ἐκεῖνος πιστεύει ἀληθῶς εἰς τὸν Κύριον, ὅστις ἀκούει τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ ἐφαρμόζει αὐτοὺς εἰς τὸν βίον του.

«*Μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν*» (Λουκ. ια' 18).

16. Ὁ Ἰησοῦς θεραπεύει τὸν δοῦλον τοῦ ἑκατοντάρχου.

Ὅτε ὁ Ἰησοῦς εὑρίσκετο εἰς τὴν πόλιν Καπερναούμ, ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἑκατόνταρχος καὶ εἶπε· Κύριε,

ὁ δοῦλός μου κεῖται παραλυτικὸς καὶ δεινῶς βασανίζεται. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· Θὰ ἔλθω καὶ θὰ τὸν θεραπεύσω. Καὶ ὁ ἑκατόνταρχος ἀποκριθεὶς εἶπε· Κύριε, δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν στέγην μου, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγον, καὶ θὰ θεραπευθῇ ὁ δοῦλός μου. Διότι καὶ ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος, ὅστις ἔχω ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου στρατιώτας· καὶ λέγω εἰς τοῦτον Ὕπαγε, καὶ ὑπάγει· καὶ εἰς ἄλλον· Ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ εἰς τὸν δοῦλόν μου· Πρᾶξον τοῦτο, καὶ τὸ πράττει. Ὁ δὲ Ἰησοῦς θαυμάσας διὰ τὴν πίστιν τοῦ ἑκατοντάρχου, εἶπε πρὸς αὐτόν· Ὕπαγε, καὶ ἂς γείνῃ καθὼς ἐπίστευσας. Καὶ ἐθεραπεύθη ὁ δοῦλος αὐτοῦ τὴν ὥραν ἐκείνην.

«*Ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως καὶ ἐξελοῦμαί σε καὶ δοξάσεις με*» (Ψαλμ. λϐ' 4.)

17. Ὁ Ἰησοῦς θεραπεύει τὸν παραλυτικόν.

Ὁ Ἰησοῦς εὑρίσκετο εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν Καπερναοὺμ ἐντὸς οἰκίας, εἰς τὴν ὁποίαν συνήχθησαν πολλοὶ καὶ ἤκουον τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Συγχρόνως δὲ ἔφερον ἐκεῖ παραλυτικόν, ὅστις ἐβαστάζετο ὑπὸ τεσσάρων, διὰ νὰ θεραπευθῇ. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύναντο νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν ἕνεκα τοῦ πολλοῦ πλήθους, οἱ βαστάζοντες τὸν παραλυτικὸν ἀνέβησαν εἰς τὴν στέγην καὶ ἀνοίξαντες μέρος αὐτῆς, κατεβίβασαν τὸν κράββατον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατέκειτο ὁ παραλυτικός. Ὁ δὲ Ἰησοῦς θαυμάσας τὴν πίστιν τῶν ἀνθρώπων λέγει πρὸς τὸν παραλυτικόν. Ἔχε θάρρος, τέκνον μου, σοῦ ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι. Ἐκάθηντο δὲ ἐκεῖ γραμματεῖς τινες, οἱ ὁποῖοι ἠγανάκτησαν ἀκούσαντες τὸν λόγον

τοῦ Ἰησοῦ, διότι τὸν ἐθεώρησαν ὡς βλασφημίαν· καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐννοήσας τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν λέγει· Τί εἶνε εὐκολώτερον νὰ εἴπω· Σοῦ ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι, ἢ Σήκωσε τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει; Διὰ νὰ γνωρίσετε δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐξουσίαν νὰ συγχωρῇ ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας, ἰδοὺ τί λέγω πρὸς τὸν παραλυτικόν· Σηκωθεὶς λάβε τὸν κράββατόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ὁ παραλυτικὸς ἐγερθεὶς ἔλαβε τὸν κράββατόν του καὶ ἀνεχώρησε. Πάντες δὲ ἐθαύμασαν διὰ τὸ γενόμενον.

«*Τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατὴρ μὲ ἀπέστειλε*» (Ἰωαν. ε΄ 36).

18. Ὁ Ἰησοῦς ἐγείρει τὸν υἱὸν τῆς χήρας ἐν Ναΐν.

Ἐπορεύετό ποτε ὁ Ἰησοῦς εἰς πόλιν καλουμένην Ναΐν, καὶ ἐπορεύοντο μετ' αὐτοῦ πολλοὶ μαθηταί του καὶ λαὸς πολύς. Ὅτε δὲ ἐπλησίασεν εἰς τὴν πύλην τῆς πόλεως, ἐφέρετο ἐκτὸς αὐτῆς νεκρὸς υἱὸς μονογενὴς χήρας τινός, ἵνα ἐνταφιασθῇ. Ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν τὴν χήραν κλαίουσαν εὐσπλαγχνίσθη καὶ εἶπε πρὸς αὐτήν· Μὴ κλαῖε· καὶ πλησιάσας εἰς τὴν νεκροθήκην εἶπε· Νεανίσκε, σὲ διατάσσω νὰ ἐγερθῇς. Καὶ ὁ νεκρὸς ἀνέστη καὶ ὁ Ἰησοῦς ἔδωκεν αὐτὸν εἰς τὴν μητέρα του. Πάντες δὲ ἐφοβήθησαν καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, ὅστις ἐπεσκέφθη τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ ἤγειρε μεταξὺ αὐτῶν προφήτην μέγαν.

«*Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς*» (Ματθ. κη΄ 18)

19. Ὁ Ἰησοῦς πολλαπλασιάζει τοὺς ἄρτους.

Ὁ Ἰησοῦς ἀπῆλθέ ποτε πέραν τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας, καὶ λαὸς πολὺς ἠκολούθει αὐτόν· ἀνέβη δὲ εἰς τὸ ὄρος καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μὲ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· ὅτε δὲ ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ εἶδεν ὅτι πολὺς λαὸς ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν Φίλιππον· Πόθεν θὰ ἀγοράσωμεν ἄρτους διὰ νὰ φάγωσιν οὗτοι; Τοῦτο δὲ ἔλεγε διὰ νὰ τὸν πειράξῃ, διότι αὐτὸς ἐγνώριζε τί ἔμελλε νὰ πράξῃ. Ὁ δὲ Φίλιππος ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν· Διακοσίων δραχμῶν ἄρτοι δὲν ἀρκοῦσιν εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ λάβῃ ἕκαστος ἐξ αὐτῶν καὶ ὀλίγον τι. Τότε λέγει πρὸς αὐτὸν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν, ὁ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πέτρου· Ὑπάρχει ἓν παιδάριον ἐδῶ, τὸ ὁποῖον ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους καὶ δύο ὀψάρια· ἀλλὰ τί εἶνε ταῦτα πρὸς τόσον λαόν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε· Διατάξατε τοὺς ἀνθρώπους νὰ καθήσωσιν. Ἐκάθησαν λοιπὸν οἱ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πέντε χιλιάδες· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλαβε τοὺς ἄρτους καὶ εὐχαριστήσας τὸν Θεὸν ἔδωκεν εἰς τοὺς μαθητάς, οἱ δὲ μαθηταὶ εἰς τοὺς καθημένους, ὁμοίως δὲ ἔδωκαν καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. Ἀφοῦ δὲ ἔφαγον καὶ ἐχόρτασαν πάντες, λέγει ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς μαθητάς του· Συνάξατε τὰ περισσεύοντα κομμάτια· καὶ συνήγαγον αὐτὰ καὶ ἐγέμισαν ἐξ αὐτῶν 12 κοφίνους. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἰδόντες τὸ θαῦμα τοῦ Ἰησοῦ ἔλεγον· Οὗτος εἶνε ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον.

« Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ· ἀνοίγεις σὺ τὰς χεῖράς σου καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῷον εὐδοκίας » (Ψαλμ. ρμδ' 15' 16).

20. Ὁ Ἰησοῦς θεραπεύει τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν.

Ὁ Ἰησοῦς περιπατῶν ποτε εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· Διδάσκαλε, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη· Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ· ἀλλ' ἐγεννήθη τυφλὸς διὰ νὰ φανερωθῶσι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτόν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔπτυσε χαμαί, καὶ ἔκαμε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος καὶ ἔχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ καὶ εἶπε πρὸν αὐτόν· Ὕπαγε, νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ· Καὶ ὁ τυφλὸς ἀπῆλθε καὶ ἐνίφθη καὶ ἦλθε βλέπων· οἱ δὲ γείτονες καὶ οἱ γνωρίζοντες αὐτὸν ἔλεγον· Δὲν εἶνε οὗτος ὁ πρότερον τυφλός; Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν· Ἐγὼ εἶμαι. Ἠρώτων λοιπὸν αὐτόν, πῶς ἠνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοί του, ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐθεράπευσεν αὐτόν. Τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι εὑρόντες τὸν πρότερον τυφλὸν ἠρώτησαν αὐτὸν πῶς ἀνέβλεψεν. Ἐκεῖνος δὲ ἐπανελάμβανεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐθεράπευσεν αὐτόν. Τότε οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον· Ἡμεῖς γνωρίζομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶνε ἁμαρτωλός, διότι δὲν φυλάττει τὸ Σάββατον· καὶ ἠρώτων τὸν θεραπευθέντα· Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ; Ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη· Ἡμεῖς γνωρίζομεν ὅτι ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους ὁ Θεὸς δὲν ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις εἶνε θεοσεβὴς καὶ κάμνῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ, τοῦτον ἀκούει. Τότε οἱ Φαρισαῖοι ἐξεδίωξαν αὐτόν.

« Πορευθέντες ἀναγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσι καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι· λεπροὶ

καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσι· νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται» (Ματθ. ια' 5).

21. Θάνατος Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.

Ὁ Ἡρώδης εἶχε ρίψει εἰς τὴν φυλακὴν τὸν Ἰωάννην, διότι οὗτος ἤλεγχεν αὐτὸν διὰ τὰς κακὰς πράξεις του. Πλησίον τοῦ Ἡρώδου ἔζη ἡ σύζυγος τοῦ ἀδελφοῦ του ὀνόματι Ἡρωδιάς, ἡ ὁποία ἐμίσει πολὺ τὸν Ἰωάννην διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ αὐστηρότητα. Ὅτε δέ ποτε ὁ Ἡρώδης ἑώρταζε τὰ γενέθλια αὐτοῦ, ἡ κόρη τῆς Ἡρωδιάδος ἐχόρευσε καὶ ἤρεσε τόσον πολὺ εἰς τὸν Ἡρώδην, ὥστε οὗτος ὑπεσχέθη μεθ' ὅρκου νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν ὅ,τι ζητήσῃ. Αὕτη δὲ κατὰ συμβουλὴν τῆς μητρός της ἐζήτησεν ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. Καὶ ἐλυπήθη μὲν ὁ Ἡρώδης, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ὅρκου δὲν ἠδυνήθη ν' ἀρνηθῇ, διὰ τοῦτο πέμψας ἀπεκεφάλισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ· καὶ ἔφερον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι καὶ ἔδωκαν αὐτὴν εἰς τὸ κοράσιον, τὸ ὁποῖον τὴν ἔφερεν εἰς τὴν μητέρα του. Τοῦτο ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου προσῆλθον καὶ ἔλαβον τὸ πτῶμα αὐτοῦ καὶ τὸ ἔθαψαν.

«Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ε' 10).

22. Ὁ Ἰησοῦς καὶ τὰ παιδία.

Ἠρώτησάν ποτε τὸν Ἰησοῦν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, τίς ἐξ αὐτῶν θὰ εἶνε μεγαλείτερος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς λαβὼν παιδίον καὶ στήσας αὐτὸ ἐν τῷ μέσῳ τῶν μαθητῶν του εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἂν

δὲν γίνετε ὡς τὰ παιδία, δὲν θὰ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις λοιπὸν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτος εἶνε ὁ μεγαλείτερος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἄλλοτε ἔφερόν τινες εἰς τὸν Ἰησοῦν μικρὰ παιδία διὰ νὰ τὰ εὐλογήσῃ· οἱ δὲ μαθηταί του ἐπέπληξαν αὐτοὺς καὶ ἐζήτουν νὰ τοὺς ἐμποδίσωσι. Τοῦτο ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησε καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἄφετε τὰ παιδία νὰ ἔρχωνται πρός με καὶ μὴ τὰ ἐμποδίζετε· διότι τῶν τοιούτων εἶνε ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ταῦτα δὲ εἰπὼν ἐνηγκαλίσθη τὰ παιδία καὶ τὰ ηὐλόγησε θέσας ἐπ' αὐτὰ τὴν χεῖρά του.

« *Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ* » (Μάρκ. ι' 14).

23. Ὁ Ἰησοῦς περὶ Σαββάτου.

Ἐπορεύετό ποτε ὁ Ἰησοῦς τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν καὶ ἤρχισαν νὰ κόπτωσι στάχυας καὶ νὰ τρώγωσιν. Οἱ Φαρισαῖοι εἶπον εἰς τὸν Ἰησοῦν, ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ πράττουσιν, ὅ,τι δὲν ἐπιτρέπει ὁ νόμος τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη· Δὲν ἀνέγνωτε τί ἔκαμεν ὁ Δαυΐδ, ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς εἰσῆλθεν ἐν τῷ ναῷ καὶ ἔφαγε τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως, τοὺς ὁποίους μόνον οἱ ἱερεῖς ἠδύναντο νὰ φάγωσιν; Ὁ ἄνθρωπος εἶνε κύριος τοῦ σαββάτου. Τὸ σάββατον ἔγινε διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ὄχι ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. Δὲν θὰ κατεδικάζετε τοὺς ἀθώους, ἂν ἐγνωρίζετε τί σημαίνει, ἔλεον θέλω καὶ ὄχι θυσίαν.

Ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν ἔπειτα εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, ἐκεῖ δὲ ὑπῆρχεν ἄνθρωπος ἔχων ξηρὰν τὴν χεῖρα. Οἱ Ἰουδαῖοι ἠρώτησαν αὐτόν, ἂν ἐπιτρέπεται νὰ θεραπεύωσι τὸ Σάββατον, ἵνα λάβωσιν ἀφορμὴν νὰ κατηγορήσωσιν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς· Τίς ἀπὸ σᾶς ἔχων ἓν πρόβατον δὲν θὰ ἐγείρῃ αὐτό, ἐὰν τοῦτο πέσῃ εἰς λάκκον τὸ σάββατον; Πόσον δὲ ἀνώτερος τοῦ προβάτου εἶνε ὁ ἄνθρωπος; Πρέπει τις τὸ σάββατον νὰ πράττῃ καλὸν ἢ κακόν; νὰ σώζῃ ἢ νὰ φονεύῃ ἄνθρωπον; Ἐκεῖνοι ὅμως ἐσιώπων. Ἔρριψε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς βλέμμα ἀγανακτήσεως καὶ λύπης διὰ τὴν πεπωρωμένην αὐτῶν καρδίαν, καὶ ἰάτρευσε τὴν ἐξηραμμένην χεῖρα τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συνῆλθον εἰς συμβούλιον καὶ ἐσκέφθησαν πῶς νὰ φονεύσωσι τὸν Ἰησοῦν· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς μαθὼν τοῦτο ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν μετὰ τῶν μαθητῶν του καὶ πλῆθος πολὺ ἠκολούθησεν αὐτόν.

«*Ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν*» (Ματθ. ιβ' 7).

24. Ἡ παραβολὴ τοῦ σπορέως.

Ἐκάθητό ποτε ὁ Ἰησοῦς πλησίον τῆς θαλάσσης, συνήχθησαν δὲ πέριξ αὐτοῦ τόσον πολλοί, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἐκεῖθεν ἐδίδασκεν ἐν παραβολαῖς τὸν λαόν, ὅστις ἵστατο ἐπὶ τῆς παραλίας. Εἶπε δὲ τὴν ἑξῆς παραβολήν. Ἄνθρωπός τις ἐξῆλθε νὰ σπείρῃ. Καὶ μέρος μὲν τοῦ σπόρου ἔπεσεν εἰς τὴν ὁδὸν καὶ ἦλθον τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγον αὐτόν. Μέρος δὲ ἔπεσεν εἰς γῆν πετρώδη, ὅπου ἐβλάστησε μέν, ἀλλ' ἅμα ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος ἐξηράνθη, διότι δὲν εἶχεν ἰκμάδα. Μέρος δὲ ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας καὶ αἱ ἄκανθαι αὐξηθεῖσαι ἀπέπνιξαν αὐτόν. Μέρος δὲ ἔπεσεν εἰς γῆν

ἀγαθὴν καὶ ἔδωκε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτησαν αὐτόν, τί σημαίνει ἡ παραβολὴ αὐτη. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς· Ὁ σπόρος εἶνε ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὁδὸς εἶνε οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ δὲν δέχονται αὐτόν, διότι δὲν τὸν ἐννοοῦσι καὶ διότι ἡ καρδία αὐτῶν εἶνε πλήρης κακιῶν. Ἡ γῆ ἡ πετρώδης εἶνε οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δέχονται μὲν τὸν θεῖον λόγον μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ λησμονοῦσιν αὐτὸν εὐκόλως, ὅταν ἐπέλθωσι κατ' αὐτῶν θλίψεις ἢ διωγμοί. Ἡ γῆ ἡ ἀκανθώδης εἶνε οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δέχονται μὲν τὸν θεῖον λόγον, ἀλλ' αἱ μέριμναι τοῦ βίου καὶ αἱ φροντίδες συμπνίγουσι τὸν λόγον καὶ καθιστῶσιν αὐτὸν ἄκαρπον. Ἡ δὲ γῆ ἡ ἀγαθὴ εἶνε ἐκεῖνοι, οἵτινες δέχονται τὸν θεῖον λόγον καὶ φέρουσι καρπὸν πολύν.

«*Μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν*» (Λουκ. ια' 18).

25. Ἡ παραβολὴ τῶν ζιζανίων.

Καὶ ἄλλην παραβολὴν εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, τὴν ἀκόλουθον. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶνε ὁμοία πρὸς ἄνθρωπον, ὅστις σπείρει σπέρμα καλὸν εἰς τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ. Ἐνῷ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἐκάθευδον, ἦλθεν ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ ἀπέδωκε καρπόν, τότε ἐφάνησαν καὶ τὰ ζιζάνια. Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου εἶπον πρὸς αὐτόν· Κύριε, δὲν ἔσπειρας καλὸν σπέρμα εἰς τὸν ἀγρόν σου; πόθεν λοιπὸν προέρχονται τὰ ζιζάνια; Ὁ δὲ Κύριος εἶπεν· Ἐχθρὸς ἄνθρωπος ἔπραξε τοῦτο. Οἱ δοῦλοι εἶπον πρὸς αὐτόν· Θέλεις νὰ ὑπάγωμεν καὶ νὰ συλλέξωμεν αὐτά;

Ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη, Ὄχι· μήπως συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε μὲ αὐτὰ καὶ τὸν σῖτον. Ἀφήσατε αὐτὰ νὰ αὐξήσωσι μέχρι τοῦ θερισμοῦ. Καὶ τότε θὰ εἴπω εἰς τοὺς θεριστάς· Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δέσατε αὐτά, ἵνα τὰ κατακαύσητε, τὸν δὲ σῖτον συνάξατε εἰς τὰς ἀποθήκας. Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν παραβολὴν ταύτην ἵνα δείξῃ ὅτι ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει τὰ ζιζάνια, ἤτοι οἱ κακοὶ ἄνθρωποι, θὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τῶν καλῶν, καὶ οἱ μὲν κακοὶ θὰ τιμωρηθῶσιν, οἱ δὲ καλοὶ θὰ ἀνταμειφθῶσιν.

«Οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν» (Ματ. ιγ' 13). — *«Ὁ Θεὸς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ»* (Ρωμ. γ' 6).

26. Αἱ παραβολαὶ τοῦ κόκκου τοῦ συνάπεως καὶ τῆς ζύμης.

Καὶ τὰς ἑξῆς δύο παραβολὰς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν λαόν. Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶνε ὁμοία πρὸς κόκκον συνάπεως, ὁ ὁποῖος ὅταν σπαρῇ, εἶνε μικρότερος ὅλων τῶν σπερμάτων, ἀλλ' ὅταν βλαστήσῃ, γίνεται δένδρον καὶ ὑπὸ τοὺς κλάδους αὐτοῦ κατοικοῦσι τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ.

Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶνε ὁμοία πρὸς ζύμην, τὴν ὁποίαν λαβοῦσα γυνὴ ἀνέμιξε μὲ ἄλευρον, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.

Διὰ τῶν δύο τούτων παραβολῶν ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὁ Ἰησοῦς ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ἔμελλε νὰ ἐξαπλωθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ νὰ ἠθικοποιήσῃ τοὺς ἀνθρώπους.

«Πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται» (Ρωμ. ι' 14).

27. Παραγγελίαι τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς περιήρχετο τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας διδάσκων καὶ κηρύσσων τὸ Εὐαγγέλιον. Ἰδὼν δὲ τὰ πλήθη εὐσπλαγχνίσθη αὐτὰ ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. Διὸ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν· Ὁ μὲν θερισμὸς εἶνε πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι. Παρακαλέσατε λοιπὸν τὸν κύριον τοῦ θερισμοῦ νὰ ἐκβάλῃ ἐργάτας διὰ τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. Καὶ προσκαλέσας τοὺς δώδεκα μαθητάς του εἶπε πρὸς αὐτούς· Πορεύεσθε καὶ κηρύσσετε τὸ Εὐαγγέλιον. Μὴ ἔχετε τίποτε μαζῆ σας, μήτε χρυσόν, μήτε ἄργυρον, μήτε χαλκόν, μήτε πήραν, μήτε ῥάβδον, μήτε ὑποδήματα. Σᾶς ἀποστέλλω ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. Γίνεσθε λοιπὸν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἄκακοι ὡς αἱ περιστεραί. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, διότι θὰ σᾶς παραδώσωσιν εἰς συνέδρια καὶ θὰ σᾶς μαστιγώσωσι καὶ θὰ σᾶς ὁδηγήσωσιν ἕνεκεν ἐμοῦ ἐνώπιον ἡγεμόνων καὶ βασιλέων. Ὅταν δὲ παραδίδεσθε, μὴ φροντίσετε πῶς ἢ τί θὰ λαλήσητε· διότι ὁ Θεὸς θᾶς σᾶς φωτίσῃ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν. Θὰ σᾶς μισήσωσι πάντες διὰ τὸ ὄνομά μου· ἀλλ' ὁ ὑπομείνας μέχρι τέλους θέλει σωθῇ. Μὴ φοβεῖσθε ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι φονεύουσι τὸ σῶμα, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ φονεύσωσι καὶ τὴν ψυχήν· φοβήθητε μᾶλλον ἐκεῖνον, ὅστις δύναται νὰ καταστρέψῃ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. Ὅστις μὲ ὁμολογήσῃ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, θὰ ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅστις ἀγαπᾷ πατέρα ἢ μητέρα, υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, δὲν εἶνε ἄξιος μαθητής μου· καὶ ὅστις

δὲν θέλει νὰ λάβῃ τὸν σταυρὸν καὶ νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, δὲν εἶνε ἄξιος ὀπαδός μου. Ὁ θυσιάζων πάντα πρὸς χάριν μου θὰ κερδήσῃ πάντα.

«Τί ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ» (Ματθ. ΙϚ' 26).

28. Ὁ Πέτρος περὶ τοῦ Ἰησοῦ.

Ἠρώτησέ ποτε ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητάς του, τί λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι περὶ αὐτοῦ. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἀπεκρίθησαν· Ἄλλοι μὲν λέγουσιν, ὅτι εἶσαι Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, ἄλλοι δὲ ὅτι εἶσαι ὁ Ἠλίας, καὶ ἄλλοι ὁ Ἱερεμίας ἢ εἷς ἐκ τῶν προφητῶν. Λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς· Σεῖς δὲ τίς λέγετε ὅτι εἶμαι; Τότε ὁ Σίμων Πέτρος ἀπεκρίθη καὶ εἶπε· Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν. Ἀληθῶς εἶπας, Πέτρε, καὶ ἐπὶ τῆς ὁμολογίας σου ταύτης θὰ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν μου καὶ οὐδ' αὐταὶ αἱ πύλαι τοῦ Ἅδου θὰ ἰσχύσωσιν ἐναντίον αὐτῆς·

Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ὁ Ἰησοῦς νὰ προλέγῃ εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ νὰ πάθῃ πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὅτι θὰ φονευθῇ καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἀναστηθῇ. Τότε ὁ Πέτρος εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Κύριε, λυπήθητι τὴν ζωήν σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς στραφεὶς πρὸς αὐτὸν εἶπεν· Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· σκάνδαλόν μου εἶσαι, διότι σκέπτεσαι ἀνθρωπίνως καὶ ὄχι ὡς ὁ Θεὸς θέλει. Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς του ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πρέπει νὰ φροντίζωσι πρὸ πάντων περὶ τῆς ψυχῆς αὐτῶν. Διότι τί ὠφελεῖται ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κό-

σμὸν ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχήν του; ἢ τί ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς του δύναται νὰ δώσῃ ὁ ἄνθρωπος; Μέλλει δὲ νὰ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τότε θὰ ἀποδώσῃ εἰς ἕκαστον κατὰ τὰ ἔργα του.

«Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος» (Ἰωάν. Ϛ' 68, 69).

29. Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Ἰησοῦ.

Παρέλαβέ ποτε ὁ Ἰησοῦς τρεῖς ἐκ τῶν μαθητῶν του, τὸν Πέτρον, τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην καὶ ἀνέβη μὲ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν διὰ νὰ προσευχηθῇ. Ἐκεῖ δὲ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὸ μὲν πρόσωπόν του ἔλαμψεν ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ φορέματά του ἔγιναν λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Πάραυτα δὲ ἐνεφανίσθησαν δύο ἄνδρες συλλαλοῦντες μετ' αὐτοῦ, ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἠλίας. Τότε ὁ Πέτρος λέγει πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Κύριε, καλὸν εἶνε νὰ μείνωμεν ἐδῶ. Ἂς κάμωμεν ἐδῶ τρεῖς σκηνάς, μίαν διὰ σέ, μίαν διὰ τὸν Μωϋσῆν καὶ μίαν διὰ τὸν Ἠλίαν. Ἐνῷ δὲ ὁ Πέτρος ἔλεγε ταῦτα, νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς, καὶ φωνὴ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· Οὗτος εἶνε ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς τὸν ὁποῖον ηὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε. Οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες τὴν φωνὴν ταύτην ἐφοβήθησαν πολὺ καὶ ἔπεσαν πρηνεῖς εἰς τὴν γῆν. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς πλησιάσας τοὺς ἤγγισε καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Σηκωθῆτε καὶ μὴ φοβεῖσθε. Τότε ὕψωσαν τοὺς ὀφθαλμούς των καὶ κανένα ἄλλον δὲν εἶδον εἰμὴ μόνον τὸν Ἰησοῦν. Ὅτε δὲ κατέβαινον ἀπὸ τὸ ὄρος, ὁ Ἰησοῦς παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ εἴπωσιν εἰς κανένα

ὅ,τι εἶδον, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀναστηθῇ ἐκ νεκρῶν.

«*Ἐθεάσασθε τὴν δόξαν αὐτοῦ (τοῦ Ἰησοῦ) δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς*» (Ἰωάν. α' 14).

30. Ἡ παραβολὴ τοῦ πονηροῦ δούλου.

Προσῆλθέ ποτε ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἠρώτησεν αὐτόν· Κύριε, ποσάκις ἂν ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου ὀφείλω νὰ τὸν συγχωρήσω; ἕως ἑπτάκις; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη, ὄχι μόνον ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. Πρὸς τοῦτο δὲ εἶπε τὴν ἑξῆς παραβολήν· Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶνε ὁμοία πρὸς βασιλέα, ὅστις ἠθέλησε νὰ ἐξετάσῃ τοὺς λογαριασμούς του μὲ τοὺς δούλους του. Ὅτε δὲ ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ, εἷς ἐκ τῶν δούλων του εὑρέθη ὅτι χρεώστει εἰς αὐτὸν δέκα χιλιάδας τάλαντα, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ τὰ πληρώσῃ, ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ πωληθῇ καὶ αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγός του καὶ τὰ τέκνα του καὶ ὅλα ὅσα εἶχε διὰ νὰ λάβῃ τὰ ὀφειλόμενα εἰς αὐτόν. Τότε ὁ δοῦλος ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως καὶ τὸν παρεκάλει λέγων· Κύριε, λάβε ὑπομονὴν καὶ θὰ πληρώσω τὸ χρέος μου. Ὁ δὲ βασιλεὺς σπλαγχνισθεὶς καὶ αὐτὸν ἠλευθέρωσε, καὶ τὸ χρέος του τῷ ἐχάρισεν. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος εὗρεν ἕνα ἐκ τῶν συνδούλων του, ὁ ὁποῖος ἐχρεώστει εἰς αὐτὸν ἑκατὸν δραχμὰς (δηνάρια), καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε λέγων· Πλήρωσόν μοι ὅ,τι μοὶ χρεωστεῖς. Τότε ὁ σύνδουλος αὐτοῦ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας του καὶ τὸν παρεκάλει νὰ λάβῃ ὑπομονὴν καὶ θὰ πληρώσῃ εἰς αὐτὸν τὸ χρέος του. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἤθελε, ἀλλ' ἔρριψε τὸν σύνδουλόν του εἰς τὴν φυλακήν, ἕως οὗ πληρώσῃ τὸ χρέος

του. Ταῦτα μαθὼν ὁ κύριος προσεκάλεσε τὸν δοῦλο ὁ ὁποῖος ἐχρεώστει εἰς αὐτὸν τὰς δέκα χιλιάδας τά λαντα, καὶ τῷ εἶπε· Δοῦλε πονηρέ, ὅλον σου τὸ χρέ σοὶ ἐχάρισα, ἐπειδὴ μὲ παρεκάλεσας. Δὲν ἔπρεπε λο πὸν καὶ σὺ νὰ σπλαγχνισθῇς τὸν σύνδουλόν σου καθὼ ἐγὼ σὲ ἐσπλαγχνίσθην; Ὀργισθεὶς δὲ ὁ κύριός τ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τοὺς βασανιστὰς νὰ τὸν βασαν σωσιν, ἕως οὗ πληρώσῃ ὅλον τὸ χρέος του. Οὕτω κ ὁ οὐράνιος πατήρ μου θὰ πράξῃ πρὸς σᾶς, ἐὰν ἕκα στος δὲν συγχωρήσῃ ἀπὸ καρδίας τὰ σφάλματα τ ἄλλου.

« *Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶ ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. Ἐὰν δὲ μ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν* (Ματθ. ς' 14, 15).

31. Αἱ παραβολαὶ τοῦ ἀπολωλότος προβάτο καὶ τῆς ἀπολεσθείσης δραχμῆς.

Πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐπλησίαζ προθύμως τὸν Ἰησοῦν διὰ νὰ ἀκούωσι τὴν διδασκα λίαν του. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς κατηγο ρουν τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐγόγγυζον, ὅτι συναναστρέφετ καὶ συντρώγει μετ' ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν καὶ διεφθα μένων. Ὁ Ἰησοῦς θέλων νὰ δείξῃ ὅτι ἐξ ἀγάπης συ αναστρέφεται τοὺς τελώνας καὶ ἁμαρτωλούς, ἵνα σ σῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς διαφθορᾶς, εἶπε τὰς ἑξῆς δύο πα ραβολάς.

Ἄνθρωπός τις εἶχεν ἑκατὸν πρόβατα. Ἀπολέσ δὲ ἓν ἐξ αὐτῶν, ἀφῆκε τὰ ἐννενήκοντα ἐννέα ἐν ἐρήμῳ καὶ ὑπῆγε καὶ ἐζήτει τὸ ἀπολωλός, ἕως οὗ εὕ

αὐτό. Ὅταν δὲ εὗρεν αὐτό, τὸ ἐπέθεσεν εἰς τοὺς ὤμους του μετὰ χαρᾶς, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν του συνεκάλεσε τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων πρὸς αὐτούς· Συγχάρητέ μοι, διότι εὗρον τὸ ἀπολωλὸς πρόβατόν μου.

Γυνή τις εἶχε δέκα δραχμάς. Ἀπολέσασα δὲ τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν, ἥναψε τὸν λύχνον καὶ ἐσάρωσε τὴν οἰκίαν καὶ ἐζήτει ἐπιμελῶς νὰ εὕρῃ τὴν ἀπολεσθεῖσαν δραχμήν. Ὅταν δὲ εὗρεν αὐτήν, συνεκάλεσε τὰς φίλας καὶ τοὺς γείτονας, λέγουσα· Συγχάρητέ μοι, διότι εὗρον τὴν δραχμήν, τὴν ὁποίαν ἀπώλεσα. Οὕτω καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ γίνεται χαρὰ μεγαλειτέρα δι' ἕνα ἁμαρτωλὸν μετανοοῦντα ἢ δι' ἐννενήκοντα ἐννέα, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουσι χρείαν μετανοίας.

« Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν. Ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ» (Α' Ἰωάν. δ' 9).

32. Ἡ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ.

Θέλων ὁ Ἰησοῦς νὰ δείξῃ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς μετανοοῦντας ἁμαρτωλοὺς εἶπε τὴν ἑξῆς παραβολήν.

Ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ νεώτερος εἶπε πρὸς τὸν πατέρα του· Πάτερ, δός μοι τὴν ἀνάλογον μερίδα τῆς κληρονομίας μου. Ὁ δὲ πατὴρ διεμοίρασεν εἰς αὐτοὺς τὴν περιουσίαν του. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ νεώτερος υἱὸς λαβὼν τὴν κληρονομίαν του ἀνεχώρησεν εἰς τόπον μακρυνόν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε

τὸν πλοῦτόν του εἰς ἀσωτίας. Ἀφοῦ δὲ ἐδαπάνησεν ὅ,τι εἶχε, συνέβη λιμὸς μέγας εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρχισε νὰ ὑστερῆται. Τότε προσεκολλήθη ὡς μισθωτὸς εἰς ἕνα ἐκ τῶν πολιτῶν, ὁ ὁποῖος τὸν ἔπεμψεν εἰς τοὺς ἀγρούς του νὰ βόσκῃ χοίρους. Ἐπεθύμει δὲ ὁ ἄσωτος νὰ γεμίσῃ τὴν κοιλίαν του ἀπὸ τὰ ξυλοκέρατα, τὰ ὁποῖα ἔτρωγον οἱ χοῖροι, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἔδιδεν εἰς αὐτόν. Τότε συνῆλθεν εἰς ἑαυτὸν καὶ εἶπε· Πόσοι δοῦλοι τοῦ πατρός μου ἔχουσιν ἄφθονον ἄρτον, ἐγὼ δὲ ἀποθνήσκω τῆς πείνης! Ἀναστὰς λοιπὸν ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα του, ὅστις ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη καὶ δραμὼν ἔπεσεν εἰς τὸν λαιμόν του καὶ τὸν κατεφίλησεν. Εἶπε δὲ τότε ὁ ἄσωτος υἱός· Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ ὀνομασθῶ υἱός σου. Καὶ ὁ πατὴρ εἶπε πρὸς τοὺς δούλους του· Ἐνδύσατε τὸν υἱόν μου τὴν πρώτην αὐτοῦ στολὴν καὶ βάλετε εἰς τὴν χεῖρα δακτύλιον καὶ εἰς τοὺς πόδας ὑποδήματα καὶ θυσιάσατε τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν διὰ νὰ φάγωμεν καὶ εὐφρανθῶμεν, διότι ὁ υἱός μου οὗτος ἦτο νεκρὸς καὶ ἀνέζησε, χαμένος δὲ καὶ εὑρέθη. Ἐν τούτοις ὁ πρεσβύτερος υἱὸς ἐπιστρέφων ἀπὸ τὸν ἀγρὸν ἤκουσε μουσικὴν καὶ χορούς· μαθὼν δὲ τὴν αἰτίαν ὠργίσθη καὶ δὲν ἤθελε νὰ εἰσέλθῃ. Τότε ὁ πατὴρ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ. Αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη· Τόσα ἔτη σὲ δουλεύω καὶ οὐδέποτε παρέβην τὰς ἐντολάς σου, καὶ ὅμως ποτὲ δὲν μοὶ ἔδωκες ἔριφον διὰ νὰ εὐφρανθῶ μὲ τοὺς φίλους μου. Ὅτε δὲ ἦλθεν ὁ υἱός σου οὗτος, ὁ ὁποῖος κατησώτευσε τὸν πλοῦτόν του, ἐθυσίασες πρὸς χάριν του τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. Ὁ δὲ πατὴρ εἶπε πρὸς αὐτόν· Τέκνον μου, σὺ εἶσαι πάντοτε μαζύ μου, καὶ ὅλα ὅσα ἔχω εἶνε ἰδικά σου· ἔπρεπε δὲ νὰ

εὐφρανθῇς καὶ νὰ χαρῇς, διότι ὁ ἀδελφός σου ἦτο νεκρὸς καὶ ἀνέζησε, καὶ χαμένος καὶ εὑρέθη.

«Μετανοεῖτε· ποιήσατε καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας» (Ματθ. γ' 2 καὶ 8).

33. Ἡ παραβολὴ τοῦ φιλανθρώπου Σαμαρείτου.

Νομικός τις προσῆλθεν εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν λέγων· Διδάσκαλε, τί νὰ πράξω διὰ νὰ κληρονομήσω τὴν αἰώνιον ζωήν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· Τί εἶνε γεγραμμένον εἰς τὸν νόμον; Οὗτος δὲ ἀπεκρίθη· Νὰ ἀγαπήσῃς Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο πράττε καὶ θὰ κληρονομήσῃς τὴν αἰώνιον ζωήν. Ἀλλ' ὁ νομικὸς θέλων νὰ δικαιώσῃ ἑαυτὸν ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν, τίς εἶνε ὁ πλησίον αὐτοῦ. Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Ἱεριχὼ καὶ περιέπεσεν εἰς λῃστάς, οἱ ὁποῖοι γυμνώσαντες καὶ δείραντες αὐτὸν ἀφῆκαν ἡμιθανῆ. Κατὰ τύχην δὲ ἱερεύς τις διέβαινεν ἐκεῖθεν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀπῆλθεν. Ὁμοίως ἔπραξε καὶ ὁ Λευΐτης. Σαμαρείτης δὲ διερχόμενος ἐκεῖθεν καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη· καὶ πλησιάσας ἔδεσε τὰς πληγὰς αὐτοῦ, ἔβαλεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ κτῆνος αὐτοῦ καὶ ἔφερεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ τὸν περιεποιήθη. Τὴν ἐπιοῦσαν δὲ ἀναχωρῶν ἔδωκε δύο δηνάρια εἰς τὸν ξενοδόχον καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Περιποιήσου τὸν ἀσθενῆ, καὶ ὅ,τι περιπλέον ἐξοδεύσῃς δι' αὐτὸν θὰ σοὶ τὸ πληρώσω, ὅταν ἐπιστρέψω. Τίς ἐκ τῶν τριῶν τούτων σοὶ φαίνεται ὅτι εἶνε πλησίον τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃ-

στάς ; Ὁ δὲ νομικὸς ἀπεκρίθη· Ἐκεῖνος ὅστις ἐσπλαγχνίσθη αὐτόν. Τότε εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Ὕπαγε καὶ πράττε καὶ σὺ ὁμοίως.

« Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες · ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται » (Ματθ. ε' 7).

Ἡ παραβολὴ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου.

Ὁ Ἰησοῦς θέλων νὰ διδάξῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ παραδίδεται ὅλος εἰς τὰς ὑλικὰς ἀπολαύσεις καὶ νὰ λησμονῇ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον εἶπε τὴν ἑξῆς παραβολήν· Ἔζη ποτὲ ἄνθρωπός τις πλούσιος, ὅστις ἐνεδύετο ἐνδύματα πολυτελῆ καὶ ηὐφραίνετο καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. Ἔζη δὲ καὶ πτωχός τις ὀνομαζόμενος Λάζαρος, ὅστις ἔκειτο καταπληγωμένος εἰς τὴν θύραν τοῦ πλουσίου, ἐπιθυμῶν νὰ χορτασθῇ ἀπὸ τὰ ψυχία τὰ ὁποῖα ἔπιπτον ἀπὸ τὴν τράπεζαν αὐτοῦ· ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἔδιδεν εἰς αὐτὸν τίποτε, καὶ οἱ κύνες δὲ ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰς πληγὰς αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν πτωχὸς ἀπέθανε καὶ οἱ ἄγγελοι ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ· ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. Ἐν δὲ τῷ Ἅδῃ, ὅπου ὁ πλούσιος ἐβασανίζετο, ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπει μακρόθεν τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν Λάζαρον εἰς τοὺς κόλπους του. Τότε ὁ πλούσιος ἐφώνησε· Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον τὸν Λάζαρον νὰ βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου του εἰς τὸ ὕδωρ καὶ νὰ δροσίσῃ τὴν γλῶσσάν μου, διότι βασανίζομαι εἰς τὴν φλόγα ταύτην. Ὁ δὲ Ἀβραὰμ ἀπεκρίθη· Τέκνον, ἐνθυμήσου ὅτι ἀπήλαυσες σὺ τὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν ζωήν σου καὶ ὁ Λάζαρος τὰ κακά. Τώρα λοι-

πὸν ὁ μὲν Λάζαρος παρηγορεῖται ἐνταῦθα, σὺ δὲ βασανίζεσαι. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὑπάρχει μεταξὺ ἡμῶν χάσμα μέγα, ὥστε μήτε ἀπὸ ἡμᾶς πρὸς σᾶς μήτε ἀπὸ σᾶς πρὸς ἡμᾶς δύναταί τις νὰ μεταβῇ. Ὁ πλούσιος εἶπε· Πάτερ, σὲ παρακαλῶ νὰ πέμψῃς τὸν Λάζαρον εἰς τὸν πατρικόν μου οἶκον, διότι ἔχω πέντε ἀδελφούς, διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν ὅτι βασανίζομαι καὶ νὰ μὴ ἔλθωσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. Ὁ δὲ Ἀβραὰμ ἀπεκρίθη· Ἔχουσι τὸν Μωϋσῆν καὶ τοὺς προφήτας, ἂς ἀκούσωσιν αὐτούς. Ὄχι, πάτερ Ἀβραάμ, λέγει ὁ πλούσιος· Ἀλλ' ἐάν τις ἐκ τῶν νεκρῶν ὑπάγῃ πρὸς αὐτούς, θὰ μετανοήσωσι. Καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἀποκρίνεται. Ἐὰν δὲν ἀκούωσι τὸν Μωϋσῆν καὶ τοὺς προφήτας, οὐδὲ ἐκ τῶν νεκρῶν ἂν ἀναστηθῇ τις θὰ πεισθῶσιν.

«Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε, ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς» (Ἰακ. ε' 4). — *«Μακάριοι πενθοῦντες· ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται»* (Ματθ. ε' 4).

35. Ἡ παραβολὴ τοῦ τελώνου καὶ Φαρισαίου.

Ἐπειδὴ οἱ Φαρισαῖοι νομίζοντες ὅτι ἦσαν δίκαιοι κατεφρόνουν τοὺς ἄλλους ὡς ἀδίκους καὶ ἁμαρτωλούς, ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτοὺς τὴν ἑξῆς παραβολήν. Ἄνθρωποι δύο ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν διὰ νὰ προσευχηθῶσιν· ὁ εἷς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἄλλος τελώνης. Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς ὄρθιος προσηύχετο λέγων· Εὐχαριστῶ σε, Θεέ μου, ὅτι δὲν εἶμαι καθὼς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι, ἅρπαγες, ἄδικοι, ἄσωτοι ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. Νηστεύω δὶς τῆς ἑβδομάδος καὶ δίδω ἐλεημοσύνην τὸ δέκατον ἐξ ὅσων ἀποκτῶ. Ὁ δὲ τελώνης σταθεὶς μακρόθεν

οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμούς του ἤθελε νὰ ὑψώσῃ εἰς τὸν οὐρανόν· ἀλλ' ἔτυπτε τὸ στῆθός του καὶ ἔλεγε· Θεέ μου· ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλόν. Σᾶς λέγω, παρετήρησε τότε ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὁ τελώνης κατέβη δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκόν του, ὄχι δὲ καὶ ὁ Φαρισαῖος, διότι ὁ μὲν ὑπερήφανος θὰ ταπεινωθῇ, ὁ δὲ ταπεινὸς θὰ ὑψωθῇ.

« Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται» (Λουκ. ιη' 14).

36. Ὁ Ἰησοῦς περὶ ἀνεξιθρησκείας.

Μετέβαινέ ποτε ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα διὰ νὰ ἑορτάσῃ τὸ πάσχα. Διερχόμενος δὲ διὰ τῆς Σαμαρείας ἔστειλέ τινας ἐκ τῶν μαθητῶν του εἰς μίαν κώμην τῶν Σαμαρειτῶν διὰ νὰ εὕρωσι τόπον νὰ διανυκτερεύσουν. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῆς κώμης ταύτης δὲν τοὺς ἐδέχθησαν, διότι ἦσαν Ἰουδαῖοι, τοὺς ὁποίους οἱ Σαμαρεῖται ἐμίσουν. Διὰ τοῦτο ἀγανακτήσαντες οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης εἶπον πρός αὐτόν· Κύριε, θέλεις νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν νὰ ρίψῃ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ νὰ καταστρέψῃ αὐτούς; Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἐπέπληξε καὶ εἶπε. Δὲν ἐννοεῖτε τὴν διδασκαλίαν μου· δὲν γνωρίζετε ὅτι κύριον γνώρισμα τῶν μαθητῶν μου εἶνε ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀνεξιθρησκεία. Δὲν ἦλθον νὰ καταστρέψω τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ νὰ τὰς σώσω. Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἄλλην κώμην.

« Μακάριοι οἱ πραεῖς· ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν» (Ματθ. ε' 5).

37. Αἱ δύο μεγάλαι ἐντολαὶ καὶ τὰ δύο λεπτὰ τῆς χήρας.

Διδάσκαλός τις τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, θέλων νὰ πειράξῃ τὸν Ἰησοῦν, ἠρώτησεν αὐτόν· Ποία εἶνε ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου». Αὕτη εἶνε ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή· δευτέρα δὲ ὁμοία πρὸς αὐτὴν εἶνε· «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν». Εἰς ταύτας τὰς δύο ἐντολὰς συνίσταται ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται· ἤτοι ὁ ἐκπληρῶν τὰς δύο ταύτας ἐντολὰς ἐκπληροῖ τὸν ἠθικὸν νόμον, εἶνε ἀληθὴς χριστιανός· διότι ὅστις ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον δὲν εἶνε δυνατὸν παρὰ νὰ ἐκπληροῖ πιστῶς ὅλα τὰ καθήκοντα αὑτοῦ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον.

Εἶδέ ποτε ὁ Ἰησοῦς πλουσίους τινάς, οἱ ὁποῖοι ἔβαλλον πλούσια δῶρα εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ ναοῦ, συγχρόνως δὲ εἶδε καὶ πτωχήν τινα χήραν, ἡ ὁποία ἔβαλλεν εἰς αὐτὸ δύο λεπτά, καὶ εἶπεν· Ἀληθῶς, ἡ πτωχὴ αὕτη χήρα ἔβαλε περισσότερα ἀπὸ τοὺς πλουσίους· διότι οὗτοι μὲν ἔβαλον ἐκ τοῦ περισσεύματος αὐτῶν, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἔδωκε πᾶν ὅ,τι εἶχεν.

«*Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα νόμου ἡ ἀγάπη*» (Ρωμ. ιγ' 10). «*Ὁ ἄνθρωπος ὄψεται εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς ὄψεται εἰς καρδίαν*» (Α' Βασ. ιϛ' 7).

38. Ὁ Ἰησοῦς προλέγει τὰ πάθη αὐτοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς ἀνέβαινεν εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ νὰ ἑορτάσῃ

τὸ πάσχα· ἠκολούθουν δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Τότε παραλαβὼν ὁ Ἰησοῦς τοὺς δώδεκα μαθητάς του εἶπε πρὸς αὐτούς· Ἰδού, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ θὰ τελεσθῇ πᾶν ὅ,τι οἱ προφῆται ἔγραψαν περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς καὶ θὰ καταδικάσωσιν αὐτὸν εἰς θάνατον· καὶ θὰ ἐμπαίξωσι καὶ θὰ ὑβρίσωσι καὶ ἐμπτύσωσιν αὐτὸν καὶ θὰ τὸν φονεύσωσι καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν θὰ ἀναστηθῇ. Ἀλλ᾽ αὐτοὶ τίποτε δὲν ἐνόησαν ἐξ ὅσων εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς.

Τότε προσῆλθεν εἰς τὸν Ἰησοῦν ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μὲ τοὺς υἱοὺς αὐτῆς Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, καὶ προσεκύνησεν αὐτὸν καὶ ἐζήτει τι παρ᾽ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτήν· Τί θέλεις ; Θέλω, εἶπεν αὕτη, ἵνα οἱ δύο οὗτοι υἱοί μου καθήσωσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ ἀριστερῶν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη· Δὲν εἰξεύρετε τί ζητεῖτε. Γνωρίζετε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν ἔχουσι δύναμιν καὶ ἐξουσίαν. Δὲν ἔχει ὅμως οὕτω τὸ πρᾶγμα μεταξύ σας· ἀλλ᾽ ὅστις ἀπὸ σᾶς θέλει νὰ γείνῃ μέγας, ἂς γείνῃ ὁ μικρότερος πάντων· καὶ ὅστις θέλει νὰ γείνῃ πρῶτος, ἂς γείνῃ ὁ τελευταῖος ἀπὸ ὅλους· διότι δὲν ἦλθον νὰ διακονηθῶ, ἀλλὰ νὰ διακονήσω καὶ νὰ δώσω τὴν ζωήν μου ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων.

«*Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν*» (Ματθ. κ' 28).

39. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου.

Ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς εὑρίσκετο εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἰορδά-

νου χώραν, ἠσθένησε βαρέως ἐν τῇ κώμῃ Βηθανίᾳ ὁ Λάζαρος, ὁ ἀδελφὸς τῆς Μαρίας καὶ Μάρθας, τὸν ὁποῖον ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. Αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Λαζάρου ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Ἰησοῦν λέγουσαι, Κύριε, ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷς, ἀσθενεῖ. Ἀκούσας δὲ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Αὕτη ἡ ἀσθένεια δὲν εἶνε διὰ θάνατον, ἀλλὰ διὰ νὰ δοξασθῇ δι' αὐτῆς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἔμεινε δὲ ἀκόμη δύο ἡμέρας ἐκεῖ, καὶ ἔπειτα λέγει πρὸς τοὺς μαθητάς του. Λάζαρος ὁ φίλος μου ἐκοιμήθη καὶ ὑπάγω νὰ τὸν ἐξυπνήσω. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐνόμισαν ὅτι περὶ ὕπνου λαλεῖ, εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ· Ὁ Λάζαρος ἀπέθανεν· ἂς ὑπάγωμεν πρὸς αὐτόν. Ὡς ἤκουσεν ἡ Μάρθα ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται, ἔδραμεν εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Κύριε, ἐὰν ἦσο ἐδῶ, δὲν θὰ ἀπέθνησκεν ὁ ἀδελφός μου· ἀλλὰ καὶ τώρα εἰξεύρω, ὅτι ὅσα ζητήσῃς παρὰ τοῦ Θεοῦ θὰ σοὶ δώσῃ. Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς· Ὁ ἀδελφός σου θὰ ἀναστηθῇ. Εἰξεύρω, λέγει ἡ Μάρθα, ὅτι θὰ ἀναστηθῇ εἰς τὴν κοινὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν. Τότε λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καὶ ἂν ἀποθάνῃ, θὰ ζήσῃ· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ δὲν θ' ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα· πιστεύεις τοῦτο ; Ναί, Κύριε, λέγει ἡ Μάρθα, ἐγὼ πιστεύω ὅτι σὺ εἶσαι ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. Ταῦτα δὲ εἰποῦσα ἀνεχώρησε καὶ καλέσασα κρυφίως τὴν ἀδελφήν της Μαρίαν εἶπεν. Ὁ Διδάσκαλος ἦλθε καὶ σὲ κράζει. Ὡς ἤκουσε τοῦτο ἡ Μαρία, ἦλθε ταχέως πρὸς αὐτόν· διότι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη εἰς τὴν κώμην. Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς καὶ τὴν ἐπαρηγόρουν, ἠκολούθησαν αὐτὴν νομίζοντες ὅτι ὑπάγει εἰς τὸν τά-

φον τοῦ Λαζάρου διὰ νὰ κλαύσῃ. Ἡ Μαρία ἰδοῦσα τὸν Ἰησοῦν ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ εἶπε· Κύριε, ἐὰν ἦσο ἐδῶ, ὁ ἀδελφός μου δὲν θὰ ἀπέθνησκεν. Ὡς εἶδεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἡ Μαρία καὶ οἱ συνοδεύοντες αὐτὴν ἔκλαιον, συνεκινήθη καὶ ἠρώτησε, ποῦ ἐνταφίασαν τὸν Λάζαρον. Λέγουσι πρὸς αὐτόν. Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἐδάκρυσεν. Ἔλεγον δὲ οἱ Ἰουδαῖοι· Ἴδε πῶς ἠγάπα αὐτόν· τινὲς δὲ εἶπον· Δὲν ἠδύνατο ὁ Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος ἐθεράπευσε πολλοὺς νὰ θεραπεύσῃ καὶ τὸν φίλον του Λάζαρον; Τότε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ μνημεῖον· ἦτο δὲ τὸ μνημεῖον σπήλαιον, τοῦ ὁποίου ἡ ὀπὴ ἦτο κλεισμένη μὲ λίθον. Λέγει ὁ Ἰησοῦς· Σηκώσατε τὸν λίθον. Κύριε, ἀποκρίνεται ἡ Μάρθα, ὁ νεκρὸς ὄζει, διότι ἀπέθανε πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν. Ἐν τούτοις ἐσήκωσαν τὸν λίθον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ὑψώσας τότε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ προσευχηθεὶς εἰς τὸν οὐράνιον αὐτοῦ πατέρα ἔκραξε μεγαλοφώνως· Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. Καὶ ὁ Λάζαρος ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ τάφου.

«Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται» (Ἰωάν. ια' 25).

40. Τὸ συνέδριον κατὰ τοῦ Ἰησοῦ.

Πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἰδόντες τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἄλλοι δὲ ἦλθον καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς Φαρισαίους τὸ θαῦμα. Τότε οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνεκάλεσαν συνέδριον λέγοντες. Τί νὰ πράξωμεν; διότι ὁ ἄνθρωπος οὗτος κάμνει πολλὰ θαύματα. Ἐὰν ἀφήσωμεν αὐτόν, ὅλοι θὰ πιστεύσωσιν εἰς αὐτόν, καὶ θὰ ἔλθωσιν οἱ Ρωμαῖοι

καὶ θὰ κυριεύσωσι καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ὁ Καϊάφας, ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ ἔτους ἐκείνου, εἶπε πρὸς αὐτούς· Δὲν σκέπτεσθε ὅτι συμφέρει νὰ ἀποθάνῃ εἷς ἄνθρωπος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, διὰ νὰ μὴ χαθῇ ὅλον τὸ ἔθνος. Ἀπ' ἐκείνης λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἀπεφάσισαν νὰ θανατώσωσιν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς δὲν ἔμεινε πλέον μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐκεῖ διέτριβε μὲ τοὺς μαθητάς του. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πάσχα ἐπλησίαζε, πολλοὶ ἀνέβησαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἵσταντο λοιπὸν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐζήτουν τὸν Ἰησοῦν. Ἔδωκαν δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα, ἐάν τις τὸν γνωρίσῃ, συλλάβωσιν αὐτόν.

«Ὅπου ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα» (Ἰακ. γ' 16). — *« Μὴ χαῖρε ἐπὶ κακοῖς, μηδὲ ζήλου ἁμαρτωλούς»* (Παροιμ. κδ' 1).

41. Εἴσοδος τοῦ Ἰησοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα.

Ἓξ ἡμέρας πρὸ τοῦ πάσχα ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὴν Βηθανίαν, ὅπου ἦτο καὶ ὁ Λάζαρος, τὸν ὁποῖον ἀνέστησεν ἐκ τῶν νεκρῶν. Ἔγεινε δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἐκεῖ καὶ ἦλθον πολλοὶ διὰ νὰ ἴδωσι καὶ αὐτὸν καὶ τὸν Λάζαρον. Διὰ τοῦτο ὀργισθέντες οἱ ἀρχιερεῖς ἐσκέφθησαν νὰ φονεύσωσι καὶ τὸν Λάζαρον, διότι πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν δι' αὐτόν. Τὴν ἐπιοῦσαν λαὸς πολύς, ὁ ὁποῖος ἦλθε διὰ τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται ἐπὶ ὄνου καθήμενος, ἔλαβον βαΐα φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔστρωναν τὰ φορέματά των εἰς τὴν ὁδόν, διὰ τῆς ὁποίας ἔμελλε νὰ διέλθῃ, ἄλλοι

δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἔστρωναν. Ὅλοι δὲ καὶ οἱ προπορευόμενοι καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες, Δόξα εἰς τὸν Μεσσίαν, τὸν υἱὸν Δαυῒδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Οὕτως εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ πόλις πᾶσα ἐσείσθη λέγουσα. Τίς

Εἴσοδος τοῦ Ἰησοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα

εἶνε οὗτος; Ὁ δὲ λαὸς ἀπεκρίνατο· Οὗτος εἶνε ὁ Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας.

«Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυῒδ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις» (Ματθ. κα' 9).

42. Ἡ παραβολὴ τοῦ βασιλικοῦ γάμου.

Θέλων νὰ δείξῃ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οἱ ἄνθρωποι παραδί-

δονται πολλάκις εἰς τὰς ὑλικὰς φροντίδας καὶ τὰ ὑλικὰ ἀγαθὰ καὶ παραμελοῦσι τὰ καθήκοντα αὐτῶν εἶπε τὴν ἑξῆς παραβολήν.

Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶνε ὁμοία πρὸς βασιλέα, ὁ ὁποῖος ἐποίησε γάμους εἰς τὸν υἱόν του. Ἀπέστειλε τοὺς δούλους του νὰ καλέσῃ τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, ἀλλὰ δὲν ἤθελον νὰ ἔλθωσι. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων· Εἴπατε εἰς τοὺς κεκλημένους, ἰδού, ἡτοίμασα τὸ γεῦμά μου, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτευτά μου ἐσφάγησαν, καὶ πάντα εἶνε ἕτοιμα· ἔλθετε εἰς τοὺς γάμους. Ἀλλ' ἐκεῖνοι ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ἄλλοι μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον αὐτῶν· οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἐφόνευσαν αὐτούς. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματά του ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν των κατέκαυσε. Τότε λέγει πρὸς τοὺς δούλους του. Ὁ μὲν γάμος εἶνε ἕτοιμος, οἱ δὲ κεκλημένοι δὲν ἦσαν ἄξιοι. Ὑπάγετε λοιπὸν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ὅσους εὕρετε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδούς, συνήγαγον ὅσους εὗρον κακοὺς καὶ καλούς· καὶ ἐπληρώθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς νὰ ἴδῃ τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ἔνδυμα γάμου, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Φίλε, πῶς εἰσῆλθες ἐδῶ, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου ; Ἀλλ' οὗτος ἐσιώπησε. Τότε ὁ βασιλεὺς εἶπε πρὸς τοὺς ὑπηρέτας· Δέσατε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ λαβόντες ρίψατε αὐτὸν εἰς τὸν τόπον τῆς βασάνου.

«Ἐνδύσασθε ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύ-

νην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος » (Κορ. γ' 12).

43. Ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων.

Θέλων νὰ δείξῃ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ εἶνε πάντοτε ἕτοιμοι, διότι ἀβεβαία εἶνε ἡ στιγμὴ τοῦ θανάτου, μετὰ τὸν ὁποῖον θὰ δώσωσι λόγον τῶν πράξεων αὐτῶν εἰς τὸν Θεόν, εἶπε τὴν ἑξῆς παραβολήν.

Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ὁμοιάζει πρὸς δέκα παρθένους, αἱ ὁποῖαι λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας των ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν τοῦ νυμφίου. Πέντε ἐξ αὐτῶν ἦσαν φρόνιμοι καὶ πέντε μωραί. Καὶ αἱ μὲν φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον μὲ τὰς λαμπάδας των, αἱ δὲ μωραὶ δὲν ἔλαβον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νυμφίος ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ, ἐνύσταξαν ὅλαι καὶ ἐκοιμῶντο. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς νυκτὸς ἠκούσθη φωνὴ λέγουσα· Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ. Τότε ἐσηκώθησαν ὅλαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἡτοίμασαν τὰς λαμπάδας των. Αἱ δὲ μωραὶ εἶπον εἰς τὰς φρονίμους· Δότε μας ἀπὸ τὸ ἔλαιόν σας, διότι αἱ λαμπάδες μας σβύνουν. Ἀλλ' αἱ φρόνιμοι ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον. Ὄχι, δὲν σᾶς δίδομεν, μήπως δὲν ἀρκέσῃ τὸ ἔλεον οὔτε εἰς ἡμᾶς οὔτε εἰς σᾶς. Καλλίτερα εἶνε νὰ ὑπάγητε εἰς τοὺς πωλοῦντας καὶ νὰ ἀγοράσητε. Ἐνῷ δὲ αὐταὶ ἐπήγαινον ν' ἀγοράσωσιν ἔλαιον, ἔφθασεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι παρθένοι εἰσῆλθον μὲ αὐτὸν εἰς τοὺς γάμους καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. Ὕστερον δὲ ἦλθον καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι, Κύριε, Κύριε, ἄνοιξον εἰς ἡμᾶς. Ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη· Δὲν σᾶς γνωρίζω. Γρηγορεῖτε λοιπόν,

διότι δὲν γνωρίζετε οὔτε τὴν ἡμέραν οὔτε τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

«Γρηγορεῖτε, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.» (Ματθ. κε΄ 13).

44. Ἡ παραβολὴ τῶν ταλάντων.

Ἵνα δείξῃ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ὀφείλομεν νὰ καλλιεργῶμεν τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Θεοῦ, διότι θὰ δώσωμεν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει, εἶπε τὴν ἑξῆς παραβολήν.

Ἄνθρωπός τις ἀναχωρῶν εἰς ξένην γῆν ἐκάλεσε τοὺς δούλους του καὶ παρέδωκεε εἰς αὐτοὺς τὰ ὑπάρχοντά του. Καὶ εἰς ἄλλον μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, εἰς ἄλλον δὲ δύο καὶ εἰς ἄλλον ἓν καὶ ἔπειτα ἀνεχώρησε. Καὶ ὁ μὲν λαβὼν τὰ πέντε τάλαντα εἰργάσθη καὶ ἐκέρδησεν ἄλλα πέντε· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ λαβὼν τὰ δύο ἐκέρδησεν ἄλλα δύο. Ὁ δὲ λαβὼν τὸ ἓν ἔκρυψεν αὐτὸ εἰς τὴν γῆν. Μετὰ χρόνον πολὺν ἐπιστρέφει ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ ζητεῖ παρ' αὐτῶν λογαριασμόν. Καὶ προσελθὼν ὁ λαβὼν τὰ πέντε τάλαντα εἶπε, Κύριε, πέντε τάλαντα μοὶ ἔδωκες, ἰδοὺ σοὶ δίδω ἄλλα πέντε, τὰ ὁποῖα ἐκέρδησα. Τότε λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Εὖγε, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, εἰς ὀλίγα ἐφάνης πιστός, θὰ σοὶ ἐμπιστευθῶ περισσότερα· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Ἦλθε καὶ ὁ λαβὼν τὰ δύο τάλαντα καὶ εἶπε, Κύριε, δύο τάλαντα μοὶ ἔδωκες, ἰδοὺ ἔχεις ἄλλα δύο, τὰ ὁποῖα ἐκέρδησα. Τότε λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Εὖγε, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, εἰς ὀλίγα ἐφάνης πιστός, θὰ σοὶ ἐμπιστευθῶ περισσότερα· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.

Ἦλθεν ἔπειτα καὶ ὁ λαβὼν τὸ ἓν τάλαντον καὶ εἶπε, Κύριε, ἐγνώριζον ὅτι εἶσαι σκληρὸς καὶ ἄδικος ἄνθρωπος, καὶ φοβηθεὶς ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου εἰς τὴν γῆν. Ἀπεκρίθη δὲ ὁ κύριος καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ, ἀφοῦ ἐγνώριζες ὅτι εἶμαι σκληρὸς καὶ ἄδικος ἄνθρωπος, ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ βάλῃς τὰ χρήματά μου εἰς τοὺς τραπεζίτας καὶ νὰ ἔλθω ἐγὼ νὰ τὰ λάβω μὲ τὸν τόκον των. Ἀφαιρέσατε λοιπὸν ἀπ' αὐτὸν τὸ τάλαντον καὶ δότε αὐτὸ εἰς τὸν ἔχοντα δέκα· τὸν δὲ ἀχρεῖον δοῦλον ῥίψατε εἰς τὸν τόπον τῆς βασάνου νὰ τιμωρηθῇ.

«Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου» (Ματθ. κε' 21).

45. Ἡ παραβολὴ τῆς μελλούσης κρίσεως.

Ἵνα δείξῃ ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἄνθρωποι θὰ δώσωσι λόγον τῶν πράξεών των ἐν τῇ μελλούσει κρίσει, εἶπε τὴν ἑξῆς παραβολήν.

Ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριος μετὰ πάντων τῶν ἀγγέλων καὶ καθήσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς δόξης του, θὰ συναχθῶσιν ἔμπροσθέν του ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ θὰ χωρίσῃ τοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἀδίκων, καθὼς ὁ ποιμὴν διαχωρίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ ἐρίφια, καὶ τοὺς μὲν δικαίους θὰ στήσῃ ἐκ δεξιῶν, τοὺς δὲ ἀδίκους ἐξ ἀριστερῶν. Τότε ὁ βασιλεὺς θὰ εἴπῃ εἰς τοὺς ἐκ δεξιῶν· Ἔλθετε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν τὴν ἡτοιμασμένην εἰς σᾶς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· διότι ἐπείνασα καὶ μοὶ ἐδώκατε νὰ φά-

γω, ἐδίψησα καὶ μὲ ἐποτίσατε, ξένος ἤμην καὶ μὲ ἐφιλοξενήσατε, γυμνὸς καὶ μὲ ἐνεδύσατε, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ μὲ ἐπισκέφθητε. Τότε θὰ ἀποκριθῶσιν εἰς αὐτὸν οἱ δίκαιοι λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν, ἢ ξένον καὶ ἐφιλοξενήσαμεν, ἢ γυμνὸν καὶ ἐνεδύσαμεν, ἢ ἀσθενῆ καὶ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρὸς σέ; Ὁ δὲ βασιλεὺς θὰ εἴπῃ πρὸς αὐτούς· Ὅ,τι ἐκάμετε εἰς τοὺς πτωχούς, εἰς ἐμὲ τὸ ἐκάμετε. Ἔπειτα θὰ εἴπῃ εἰς τοὺς ἐξ ἀριστερῶν. Πορεύεσθε μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὴν αἰώνιον καταδίκην. Διότι ἐπείνασα καὶ δὲν μοὶ ἐδώκατε νὰ φάγω, ἐδίψησα καὶ δὲν μοὶ ἐδώκατε νὰ πίω, ξένος ἤμην καὶ δὲν μὲ ἐφιλοξενήσατε, γυμνὸς καὶ δὲν μὲ ἐνεδύσατε, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ δὲν ἤλθετε πρὸς ἐμέ. Θὰ ἀποκριθῶσι δὲ καὶ αὐτοὶ λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ δὲν σὲ ἐπεριποιήθημεν; Ὁ δὲ βασιλεὺς θὰ ἀποκριθῇ λέγων· Ὅ,τι δὲν ἐκάμετε εἰς τοὺς πτωχούς, οὐδὲ εἰς ἐμὲ τὸ ἐκάμετε. Καὶ τότε οἱ μὲν ἄδικοι θὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν.

«Ὁ Θεὸς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ» (Ῥωμ. β' 6) -*«Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται»* (Ματθ. ε' 7).

46. Ἰούδας ὁ προδότης.

Ἐπλησίασεν ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη Πάσχα, ὅτε ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς τοὺς μαθητάς του· Εἰξεύρετε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας γίνεται τὸ πάσχα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται διὰ νὰ σταυρωθῇ. Συνήχθη-

σαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως Καϊάφα καὶ ἀπεφάσισαν νὰ συλλάβωσι τὸν Ἰησοῦν διὰ δόλου καὶ νὰ τὸν φονεύσωσιν· ἀλλ' ἔλεγον ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὸν συλλάβωσι κατὰ τὴν ἑορτὴν διὰ νὰ μὴ γείνῃ θόρυβος εἰς τὸν λαόν. Τότε εἷς ἐκ τῶν δώδεκα μαθητῶν, Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, ἦλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ εἶπε· Τί θέλετε νὰ μοὶ δώσετε, καὶ νὰ σᾶς τὸν παραδώσω; Ἐκεῖνοι δὲ τῷ ἔδωκαν τριάκοντα ἀργύρια· καὶ ἀπὸ τότε ὁ Ἰούδας ἐζήτει εὐκαιρίαν νὰ παραδώσῃ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ.

«*Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία*» (Α' Τιμ. ς' 10).

47. Ὁ Ἰησοῦς νίπτει τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

Ἔφθασεν ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ πάσχα, ἤτοι ἡ πέμπτη τῆς ἑβδομάδος, καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλε τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην νὰ ἑτοιμάσωσιν αὐτὸ καὶ νὰ φάγωσιν. Οὗτοι δὲ ἀπελθόντες ἡτοίμασαν τὸ πάσχα εἰς ἀνώγεον μέρος ἐστρωμένον. Ὅτε δὲ ἤρχισαν νὰ τρώγωσιν, ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς τοὺς μαθητάς του· Πολὺ ἐπεθύμησα νὰ φάγω μαζύ σας τὸ πάσχα τοῦτο, πρὶν χωρισθῶ ἀπὸ σᾶς. Ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ τῶν μαθητῶν του ἠγέρθη φιλονεικία περὶ πρωτείων, ὁ Ἰησοῦς θέλων νὰ διδάξῃ αὐτοὺς τὴν ταπεινοφροσύνην, ἐσηκώθη ἐκ τοῦ δείπνου καὶ ἐκδυθεὶς τὸ φόρεμά του ἐζώσθη μὲ λέντιον. Ἔπειτα ἔβαλεν ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἤρχισε νὰ νίπτῃ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ νὰ τοὺς σπογγίζῃ μὲ τὸ λέντιον. Μετὰ ταῦτα καθήσας καὶ πάλιν εἰς τὴν τράπε-

Ὁ Μυστικὸς δεῖπνος

ζαν εἶπε πρὸς τοὺς μαθητάς του. Γνωρίζετε διατί ἔκαμα τοῦτο; Μὲ καλεῖτε διδάσκαλον καὶ κύριον, καὶ καλῶς λέγετε, διότι εἶμαι. Ἐὰν λοιπὸν ἐγὼ ὁ κύριος καὶ διδάσκαλός σας ἔνιψα τοὺς πόδας σας, καὶ σεῖς ὀφείλετε νὰ νίπτετε τοὺς πόδας ἀλλήλων. Ἠθέλησα νὰ σᾶς διδάξω τὴν ταπεινοφροσύνην.

«Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. ια' 29).

48. Ὁ Ἰησοῦς συνιστᾷ τὴν θείαν εὐχαριστίαν.

Ἐνῷ δὲ ἐξηκολούθουν νὰ τρώγωσι τὸ πάσχα, ὁ Ἰησοῦς εἶπε τεταραγμένος πρὸς τοὺς μαθητάς του· Εἷς ἀπὸ σᾶς θὰ μὲ προδώσῃ. Ἠπόρουν δὲ καὶ ἐλυποῦντο οἱ μαθηταὶ μὴ γνωρίζοντες περὶ τίνος λέγει. Τότε ὁ

Ἰωάννης ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ ἐρωτᾷ αὐτόν, ποῖος εἶνε ὁ προδότης; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη· Εἶνε ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ δώσω ψωμίον, ἀφοῦ τὸ ἐμβάψω εἰς τὸ τρυβλίον. Καὶ ἐμβάψας ἔδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ὅ,τι θὰ κάμῃς κάμε το ταχέως. Κανεὶς δὲ δὲν ἐννόησε πρὸς τί ὁ Ἰησοῦς εἶπε ταῦτα. Τινὲς δὲ ἐνόμιζον ὅτι τὸν ἔστειλε ν' ἀγοράσῃ τὰ χρειώδη διὰ τὴν ἑορτήν, διότι ὁ Ἰούδας εἶχε τὸ ταμεῖον. Ὁ Ἰούδας λαβὼν τὸ ψωμίον ἐξῆλθεν· ἦτο δὲ νύξ.

Τότε ὁ Ἰησοῦς λέγει πρὸς τοὺς μαθητάς του· Τώρα ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη δι' αὐτοῦ. Τεκνία, ὀλίγον ἀκόμη θὰ μείνω μαζί σας. Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ σᾶς ἠγάπησα. Ἐκ τούτου θὰ γνωρίσωσιν ὅλοι ὅτι εἶσθε μαθηταί μου, ἐὰν ἔχετε ἀγάπην μεταξύ σας. Τότε δὲ λαβὼν τὸν ἄρτον ηὐλόγησεν αὐτὸν καὶ κόψας τὸν ἔδωκεν εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτο εἶνε τὸ σῶμά μου. Ἔπειτα δὲ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς καὶ εἶπε· Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο εἶνε τὸ αἷμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.

Ὀλίγον ἀκόμη καὶ ὁ κόσμος δὲν θὰ μὲ βλέπῃ πλέον· ἀλλὰ σεῖς θὰ μὲ βλέπετε, διότι καὶ ἐγὼ ζῶ καὶ σεῖς θὰ ζῆτε. Μὴ λυπεῖσθε· δὲν θὰ σᾶς ἀφήσω ὀρφανούς. Ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ θὰ παρακαλέσω αὐτὸν καὶ θὰ σᾶς πέμψῃ ἄλλον παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ὁποῖον θὰ μείνῃ μὲ σᾶς εἰς τὸν αἰῶνα καὶ θὰ σᾶς διδάξῃ πάντα καὶ θὰ σᾶς ὁδηγήσῃ εἰς ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἄμπελος, σεῖς τὰ κλήματα. Ἐὰν μείνετε ἐν ἐμοί, θὰ φέρετε καρπὸν πολύν· διότι χω-

ρὶς ἐμοῦ δὲν δύνασθε νὰ πράξετε τίποτε. Καθὼς μὲ ἠγάπησεν ὁ πατήρ, οὕτω καὶ ἐγὼ σᾶς ἠγάπησα. Θὰ μένετε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, ἐὰν φυλάττετε τὰς ἐντολάς μου.

«*Ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ*» (Α' Κορ. ι 26). — «*Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις*» (Ἰωάν. ιγ' 35).

49. Ὁ Ἰησοῦς συλλαμβάνεται.

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς μὲ τοὺς μαθητάς του πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν κέδρων, εἰς τόπον λεγόμενον Γεθσήμανῆ, ὅπου ἦτο κῆπος. Τότε εἶπε πρὸς τοὺς μαθητάς του· Καθήσατε ἐδῶ, ἕως οὗ ὑπάγω νὰ προσευχηθῶ. Παραλαβὼν δὲ τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην ἤρχισε νὰ λυπῆται καὶ νὰ ἀδημονῇ. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Περίλυπος εἶνε ἡ ψυχή μου μέχρι θανάτου. Μείνατε ἐδῶ καὶ ἀγρυπνεῖτε μὲ ἐμέ. Ἀπομακρυνθεὶς δὲ ὀλίγον ἔπεσε πρηνὴς καὶ προσηύχετο λέγων, Πάτερ μου, ἐὰν εἶνε δυνατόν, ἂς παρέλθῃ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. Πλὴν ἂς γείνῃ ὄχι ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Ἦτο δὲ εἰς μεγάλην ἀγωνίαν καὶ ὁ ἱδρώς του ἔγινεν ὡς θρόμβοι αἵματος καὶ ἔπιπτεν εἰς τὴν γῆν. Ἐφάνη δὲ ἄγγελος καὶ ἐνίσχυσεν αὐτόν. Ἔρχεται ἔπειτα ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς κοιμωμένους καὶ λέγει πρὸς αὐτούς· Δὲν ἠδυνήθητε λοιπὸν ν' ἀγρυπνήσετε μὲ ἐμὲ μίαν μόνην ὥραν; Ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε διὰ νὰ μὴ πέσετε εἰς πειρασμόν. Τὸ μὲν πνεῦμα εἶνε πρόθυμον, ἡ δὲ σάρξ ἀσθενής. Ἀπῆλθε πάλιν ὁ Ἰησοῦς καὶ προσηύχετο

λέγων, Πάτερ, ἐὰν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ παρέλθῃ τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ, ἂς γείνῃ τὸ θέλημά σου. Καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει πάλιν τοὺς μαθητάς του κοιμωμένους. Ἀφήσας δ' αὐτοὺς καὶ ἀπομακρυνθεὶς προσηυχήθη ἐκ τρίτου. Ἔπειτα ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητάς του καὶ λέγει πρὸς αὐτούς. Κοιμᾶσθε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδού, ἐπλησίασεν ἡ ὥρα, καὶ παραδίδομαι εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν μου. Σηκωθῆτε νὰ ὑπάγωμεν, ἰδού, ἔφθασεν ὁ προδότης.

Ἐνῷ δὲ ἔλεγε ταῦτα ἔρχεται ὁ Ἰούδας καὶ μετ' αὐτοῦ πολλοὶ στρατιῶται καὶ ὑπηρέται τῶν ἀρχιερέων φέροντες μαχαίρας καὶ ξύλα καὶ φανοὺς καὶ λαμπάδας. Εἶχε δὲ δώσει εἰς αὐτοὺς ὁ προδότης σημεῖον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον θὰ ἐφίλει. Καὶ εὐθὺς πλησιάσας τὸν Ἰησοῦν καὶ εἰπών, Χαῖρε διδάσκαλε, ἐφίλησεν αὐτόν. Τότε ὁ Ἰησοῦς λέγει πρὸς αὐτόν· Φίλε, πρὸς τί ἦλθες; Μὲ φίλημα προδίδεις τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, Ἰούδα; Πρὸς δὲ τοὺς στρατιώτας λέγει, Ποῖον ζητεῖτε: Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἀπεκρίθησαν. Τότε οἱ περὶ τὸν Ἰούδαν συνέλαβον αὐτόν. Σίμων δὲ ὁ Πέτρος ἰδὼν τοῦτο ἔσυρε τὴν μάχαιραν καὶ ἔκοψε τὸ αὐτίον τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως Μάλχου. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἐπέπληξεν αὐτὸν καὶ εἶπε· Πέτρε, βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην. Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ πίω τὸ ποτήριον, τὸ ὁποῖον ὁ πατὴρ μοὶ ἔδωκε νὰ πίω; Πρὸς δὲ τοὺς συλλαβόντας αὐτὸν εἶπε· Μὲ μαχαίρας καὶ ξύλα ἐξήλθετε νὰ μὲ συλλάβετε ὡς νὰ ἤμην ληστής. Καθ' ἡμέραν μὲ ἐβλέπετε εἰς τὸ ἱερὸν διδάσκοντα καὶ δὲν μὲ συνελαμβάνετε. Ἀλλὰ τοῦτο ἔγινε διὰ νὰ πληρωθῶσιν αἱ γραφαί.

« *Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ*

ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ» (Ματθ. κς'.39).—*«Ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει· φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως»* (Ματθ. κς' 50); — *«Πάντες οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται»* (Ματθ. κς' 52).

50. Ὁ Πέτρος ἀρνεῖται τὸν Ἰησοῦν.

Οἱ στρατιῶται ἔφεραν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν ἀρχιερέα Ἄνναν, ὅπου συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀφήσαντες αὐτὸν ἔφυγον· μόνοι δὲ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἠκολούθουν μακρόθεν. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης, ἐπειδὴ ἦτο γνωστὸς εἰς τὸν ἀρχιερέα, εἰσῆλθε μετὰ τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, ὁ δὲ Πέτρος ἔστεκεν ἔξω, ἕως οὗ ὁ Ἰωάννης εἶπεν εἰς τὴν θυρωρὸν καὶ ἀφῆκε τὸν Πέτρον νὰ εἰσέλθῃ. Ἡ θυρωρὸς λέγει πρὸς τὸν Πέτρον, Μήπως εἶσαι καὶ σὺ μαθητὴς τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ἀλλ' ὁ Πέτρος ἠρνήθη εἰπὼν ὅτι δὲν εἶνε. Καὶ ἐκ δευτέρου ἠρωτήθη ὁ Πέτρος, μήπως εἶνε μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠρνήθη ὁ Πέτρος, εἰπὼν ὅτι δὲν γνωρίζει τὸν ἄνθρωπον. Μετ ὀλίγον δὲ ἐλθόντες τινὲς πρὸς τὸν Πέτρον εἶπον· Καὶ σὺ εἶσαι μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ· διότι ἡ προφορά σου δεικνύει ὅτι εἶσαι Γαλιλαῖος. Ὁ δὲ Πέτρος ἤρχισε νὰ διαμαρτύρεται καὶ νὰ βεβαιώνῃ μεθ' ὅρκου, ὅτι δὲν γνωρίζει τὸν ἄνθρωπον. Ἀμέσως δὲ ἔκραξεν ὁ ἀλέκτωρ. Τότε ὁ Πέτρος ἐνθυμηθείς, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ δείπνῳ, ὅτι θὰ τὸν ἀρνηθῇ τρὶς πρὶν ὁ ἀλέκτωρ κράξῃ, ἐξῆλθε καὶ ἔκλαυσε πικρῶς.

«Μετανοεῖτε, καὶ πιστεύετε, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ» (Μαρκ.

α' 15).—«*Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής*» (Ἰωάν. κϛ' 41).

51. Ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν ἀρχιερέων.

Ὁ ἀρχιερεὺς Ἄννας ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἠρώτησεν αὐτὸν περὶ τῶν μαθητῶν καὶ τῆς διδαχῆς του. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη· Ἐγὼ ἐλάλησα παρρησίᾳ εἰς τὸν κόσμον· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ εἰς το ἱερόν, ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται πανταχόθεν, καὶ τίποτε δὲν ἐλάλησα κρυφίως. Τί μὲ ἐρωτᾶς; Ἐρώτησον ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μὲ ἤκουσαν. Οὗτοι γνωρίζουσι τί εἶπον. Τότε εἷς ἐκ τῶν ὑπηρετῶν ἐρράπισε τὸν Ἰησοῦν εἰπών· Οὕτως ἀποκρίνεσαι εἰς τὸν ἀρχιερέα; Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη· Ἂν κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ, ἂν δὲ καλῶς τί μὲ δέρεις;

Ὁ Ἄννας ἔστειλε τὸν Ἰησοῦν δεμένον εἰς τὸν ἀρχιερέα Καϊάφαν. Ἐκεῖ δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ διὰ νὰ τὸν φονεύσωσι. Καὶ ἦλθον μὲν πολλοὶ ψευδομάρτυρες, ἀλλὰ ψευδομαρτυρίαν δὲν εὗρον. Ἦλθον ἐπὶ τέλους δύο ψευδομάρτυρες καὶ εἶπον· Ἡμεῖς ἠκούσαμεν τὸν Ἰησοῦν λέγοντα, ὅτι δύναται νὰ κρημνίσῃ τὸν ναὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας νὰ τὸν οἰκοδομήσῃ. Τότε σηκωθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Τί ἀποκρίνεσαι εἰς ὅσα οὗτοι μαρτυροῦσιν ἐναντίον σου; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς εἶπε· Σὲ ἐξορκίζω εἰς τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα νὰ μᾶς εἴπῃς, ἂν σὺ ἦσαι ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Ναί, ἐγὼ εἶμαι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀρχιερεὺς ἔσχισε τὰ φορέματά του λέγων, Ἐβλασφήμησε.

δὲν ἔχομεν πλέον χρείαν μαρτύρων. Ἠκούσατε σεῖς αὐτοὶ τὴν βλασφημίαν του. Τί φρονεῖτε; Ἐκεῖνοι δὲ ἀπεκρίθησαν· Εἶνε ἔνοχος θανάτου. Τότε ἤρχισαν νὰ κτυπῶσι τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πρόσωπον καὶ νὰ ῥαπίζωσι καὶ νὰ κολαφίζωσιν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς τὰ ὑπέμενεν ἀγογγύστως καὶ ἐσιώπα.

«Ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ οὐχ εὗρον» (Ματθ. κζ' 59).

52. Ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου καὶ Ἡρώδου.

Τὴν πρωΐαν δέσαντες τὸν Ἰησοῦν ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸν ἡγεμόνα Πόντιον Πιλάτον. Τότε ἰδὼν ὁ Ἰούδας ὅτι κατεδικάσθη ὁ Ἰησοῦς, μετενόησε καὶ ἐπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς πρεσβυτέρους λέγων· Ἥμαρτον ὅτι παρέδωκα αἷμα ἀθῷον. Οὗτοι δὲ εἶπον· Τί μᾶς μέλει; κάμε καλά. Ἀλλ' ὁ Ἰούδας ῥίψας τὰ ἀργύρια εἰς τὸν ναὸν ἀνεχώρησε καὶ ἐπῆγε καὶ ἀπηγχονίσθη. Ὁ Πιλάτος ἐξελθὼν ἠρώτησε τοὺς Ἰουδαίους λέγων· Ποίαν κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ἐκεῖνοι δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, ὅτι ἐξεγείρει τὸν λαὸν εἰς στάσιν καὶ ὀνομάζει ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα. Λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Πιλάτος· Λάβετέ τον σεῖς καὶ κρίνατέ τον κατὰ τὸν νόμον σας. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἶπον· Δὲν ἔχομεν τὴν ἄδειαν νὰ φονεύσωμεν κανένα. Τότε ὁ Πιλάτος ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν· σὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου λέγεις τοῦτο, ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, ἢ ἄλλοι σοὶ τὸ εἶπον; Ὁ δὲ Πιλάτος λέγει· Μήπως ἐγὼ εἶμαι Ἰουδαῖος; τὸ ἔθνος σου καὶ οἱ ἀρχιερεῖς σὲ πα-

ρέδωκαν εἰς ἐμέ· τί ἔκαμες; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Ἡ βασιλεία μου δὲν εἶνε ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Λοιπὸν εἶσαι βασιλεύς, ἠρώτησεν ὁ Πιλάτος. Σὺ τὸ λέγεις, ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. Ἐγὼ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ κηρύξω τὴν ἀλήθειαν. Ὅστις εἶνε ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει τὴν φωνήν μου. Τότε ἠρώτησεν ὁ Πιλάτος τί εἶνε ἀλήθεια· χωρὶς δὲ νὰ περιμείνῃ, ἀπάντησιν στραφεὶς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, λέγει· Ἐγὼ δὲν εὑρίσκω καμμίαν ἐνοχὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι ἐπέμενον λέγοντες ὅτι κινεῖ εἰς ἐπανάστασιν τὸν λαὸν ἀρχίσας ἀπὸ τὴν Γαλιλαίαν καὶ φθάσας μέχρι τῆς Ἰουδαίας. Ὁ Πιλάτος ἀκούσας Γαλιλαίαν, ἠρώτησεν ἂν ὁ Ἰησοῦς ἦτο Γαλιλαῖος. Μαθὼν δε ὅτι ἦτο πράγματι Γαλιλαῖος, ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸν τετράρχην Ἡρώδην, ὁ ὁποῖος διέτριβε τότε εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐξουσίαν ὑπήγετο ὁ Ἰησοῦς. Ὁ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη πολύ, διότι ἤκουε πολλὰ περὶ αὐτοῦ καὶ ἐπεθύμει πρὸ πολλοῦ νὰ τὸν ἴδῃ. Ἔκαμε λοιπὸν εἰς αὐτὸν πολλὰς ἐρωτήσεις, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπεκρίθη τίποτε. Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς κατηγόρουν τὸν Ἰησοῦν σφοδρῶς. Ἐπὶ τέλους ὁ Ἡρώδης περιφρονήσας αὐτὸν καὶ ἐμπαίξας τὸν ἐνέδυσε λαμπρὸν φόρεμα καὶ τὸν ἔστειλεν ὀπίσω εἰς τὸν Πιλάτον.

«Ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῷον» (Ματθ. κζ' 4). — *« Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ»* (Ἰωάν. ιη' 36).

53. Ὁ Ἰησοῦς καταδικάζεται εἰς θάνατον.

Ἐνῷ δὲ ὁ Πιλάτος ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ βήματος, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ σύζυγός του καὶ εἶπε· Νὰ μὴ ἀ-

δικήσῃς τὸν δίκαιον τοῦτον, διότι πολλὰ ἔπαθον σήμερον εἰς τὸ ὄνειρόν μου δι' αὐτόν. Τότε ὁ Πιλάτος λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· Ἐφέρατε εἰς ἐμὲ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὡς στασιαστήν· ἐξετάσαντες ὅμως αὐτὸν ἐγὼ καὶ ὁ Ἡρώδης δὲν τὸν εὕρομεν ἄξιον θανάτου. Ἀλλ' ὑπάρχει συνήθεια κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα νὰ σᾶς ἀπολύω ἕνα ἀπὸ τοὺς καταδίκους. Ποῖον λοιπὸν θέλετε νὰ σᾶς ἀπολύσω, τὸν Ἰησοῦν ἢ τὸν φονέα Βαραβᾶν; Τὸν Βαραβᾶν, ἀπεκρίθη ὁ λαός. Τί δὲ νὰ κάμω τὸν Ἰησοῦν, ἠρώτησεν ὁ Πιλάτος. Ὅλοι ἀπεκρίθησαν· Νὰ σταυρωθῇ. Καὶ τί κακὸν ἔκαμεν, ἠρώτησε πάλιν ὁ Πιλάτος. Ἀλλ' ἐκεῖνοι ἐφώναζον ἔτι περισσότερον, νὰ σταυρωθῇ.

Τότε ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸν ἐμαστίγωσεν, οἱ δὲ στρατιῶται πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον τὸν ἔβαλον εἰς τὴν κεφαλήν του καὶ τὸν ἐνέδυσαν χλαμύδα κοκκίνην καὶ τῷ ἔδωκαν κάλαμον εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα καὶ γονυπετήσαντες ἐνώπιόν του ἔλεγον, Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Ἐμπτύσαντες δὲ αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἐκτύπων τὴν κεφαλήν του. Καὶ πάλιν εἶπεν ὁ Πιλάτος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· Βλέπετε ὅτι δὲν εὑρίσκω εἰς αὐτὸν καμμίαν ἐνοχήν. Ἐτιμώρησα αὐτὸν καὶ θὰ τὸν ἀπολύσω. Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος! Ἀλλ' οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται ἐφώναζον· Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν. Λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Πιλάτος· Λάβετέ τον σεῖς καὶ σταυρώσατέ τον. Ἐγὼ δὲν εὑρίσκω εἰς αὐτὸν καμμίαν ἐνοχήν. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἀπεκρίθησαν· Ἡμεῖς ἔχομεν νόμον καὶ κατὰ τὸν νόμον μας πρέπει νὰ φονευθῇ, διότι ἔκαμε τὸν ἑαυτόν του υἱὸν Θεοῦ.

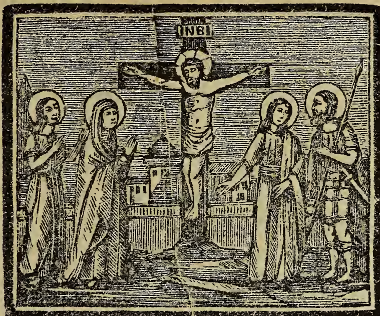
Ταῦτα ἀκούσας ὁ Πιλάτος ἐρωτᾷ τὸν Ἰησοῦν· Πό-

θεν εἶσαι σύ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς δὲν ἀπεκρίθη. Εἰς ἐμὲ δὲν ἀποκρίνεσαι; λέγει ὁ Πιλάτος. Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἔχω ἐξουσίαν νὰ σὲ σταυρώσω καὶ ἐξουσίαν νὰ σὲ ἀπολύσω; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς: Δὲν θὰ εἶχες ἐξουσίαν κατ' ἐμοῦ, ἂν δὲν σοὶ ἦτο δεδομένον ἄνωθεν. Μετὰ ταῦτα ὁ Πιλάτος ἐζήτει πάλιν νὰ ἀπολύσῃ τὸν Ἰησοῦν. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι ἔκραζον λέγοντες· Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, δὲν εἶσαι φίλος τοῦ Καίσαρος. Ὁ Πιλάτος ἀκούσας ταῦτα ἔλαβε τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκάθισεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον καλούμενον λιθόστρωτον καὶ εἶπε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· Ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σας. Ἀλλ' οὗτοι ἐκραύγασαν· Ἆρον, ἆρον σταύρωσον αὐτόν. Λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Πιλάτος· Τὸν βασιλέα σας νὰ σταυρώσω; Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀπεκρίθησαν· Δὲν ἔχομεν βασιλέα εἰμὴ τὸν Καίσαρα. Ἰδὼν τότε ὁ Πιλάτος, ὅτι δὲν κατορθώνει νὰ σώσῃ τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ μᾶλλον γίνεται θόρυβος, ἔλαβεν ὕδωρ καὶ νίψας τὰς χεῖράς του ἐνώπιον τοῦ λαοῦ εἶπεν· Ἀθῷος εἶμαι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· σεῖς ὄψεσθε. Καὶ ὅλος ὁ λαὸς ἀπεκρίθη· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἂς πέσῃ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὰ τέκνα μας. Τότε ὁ Πιλάτος τὸν μὲν Βαρραβᾶν ἀπέλυσε, τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκε διὰ νὰ σταυρωθῇ.

« *Ὁ Χριστὸς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ*» (Α' Πέτρ. β' 22). — « *Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*» (Ἰωάν. α' 29).

54. Σταύρωσις τοῦ Ἰησοῦ.

Οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν, καὶ τὸν ἐνέδυ-

Ἡ σταύρωσις τοῦ Ἰησοῦ.

σαν τὰ φορέματά του, καὶ θέσαντες εἰς τοὺς ὤμους του τὸν σταυρόν, τὸν ὡδήγησαν ἔξω τῆς πόλεως εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶν, διὰ νὰ σταυρώσωσιν αὐτόν. Καθ' ὁδὸν δὲ ἀπήντησαν Σίμωνά τινα Κυρηναῖον καὶ ἠγγάρευσαν αὐτὸν νὰ σηκώσῃ τὸν σταυρόν. Ἠκολούθει δὲ λαὸς πολὺς καὶ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ἔκλαιον καὶ ἐθρήνουν. Ὁ Ἰησοῦς στραφεὶς εἶπε· Θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε δι' ἐμέ, ἀλλὰ διὰ σᾶς καὶ διὰ τὰ τέκνα σας. Φθάσαντες δὲ οἱ στρατιῶται εἰς τὸν Γολγοθᾶν ἔδωκαν εἰς αὐτὸν νὰ πίῃ ὄξος μὲ χολὴν μεμιγμένον, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς δοκιμάσας δὲν ἠθέλησε νὰ πίῃ. Ἐσταύρωσαν δὲ μὲ αὐτὸν καὶ δύο ἄλλους κακούργους, τὸν ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ τὸν ἄλλον ἐξ ἀριστερῶν. Ὁ Πιλάτος ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Ἰησοῦ ἐπιγραφὴν γεγραμμένην ἑβραϊστί, ἑλληνιστὶ καὶ ῥωμαϊστί, τὴν ἑξῆς· «Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.» Σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν οἱ

στρατιῶται ἔλαβον τὰ φορέματά του καὶ τὰ διεμοιράσθησαν. Οἱ δὲ διαβαίνοντες ἐκεῖθεν ὕβριζον τὸν Ἰησοῦν καὶ κινοῦντες τὰς κεφαλάς των ἔλεγον· Σύ, ὁ ὁποῖος κρημνίζεις τὸν ναὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας τὸν ἀνοικοδομεῖς, σῶσον τὸν ἑαυτόν σου. Ἂν ἦσαι υἱὸς τοῦ Θεοῦ, κατάβα ἀπὸ τὸν σταυρόν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐμπαίζοντες αὐτὸν ἔλεγον· Ἄλλους ἔσωσε, τὸν ἑαυτόν του δὲν δύναται νὰ σώσῃ. Ἂν εἶναι βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, ἂς καταβῇ τώρα ἀπὸ τὸν σταυρόν, καὶ θὰ πιστεύσωμεν εἰς αὐτόν. Ἀφοῦ εἶνε υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἂς τὸν σώσῃ ὁ Θεός. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγε· Πάτερ, συγχώρησον αὐτούς, διότι δὲν γνωρίζουσι τί κάμνουσιν. Εἷς δὲ ἐκ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει τὸν Ἰησοῦν λέγων· Ἂν ἦσαι ὁ Χριστός, σῶσον τὸν ἑαυτόν σου καὶ ἡμᾶς. Ὁ δὲ ἄλλος ἐπέπληττεν αὐτὸν καὶ ἔλεγε· Δὲν φοβεῖσαι τὸν Θεόν; Καὶ ἡμεῖς μὲν πάσχομεν δικαίως, διότι ἀπολαμβάνομεν ἄξια ὅσων ἐπράξαμεν, ἀλλ' οὗτος δὲν ἔπραξε κανὲν ἄτοπον. Καὶ ἔλεγεν εἰς τὸν Ἰησοῦν· Ἐνθυμήσου με, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς εἰς τὴν βασιλείαν σου. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Ἀληθῶς σοὶ λέγω ὅτι σήμερον θὰ ἦσαι μὲ ἐμὲ εἰς τὸν παράδεισον.

Ἵσταντο δὲ πλησίον τοῦ σταυροῦ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρός του καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὴν μητέρα του καὶ τὸν ἠγαπημένον του μαθητὴν λέγει πρὸς τὴν μητέρα του· Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. Ἔπειτα λέγει πρὸς τὸν μαθητήν· Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας παρέλαβεν ὁ Ἰωάννης τὴν μητέρα τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν οἰκίαν του.

«Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (Ἰωάν. ιε' 13). — *«Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι»* (Λουκ. κγ' 34).

55. Ὁ Ἰησοῦς σταυροῦται.

Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας μέχρι τῆς τρίτης ὥρας σκότος ἔγεινεν εἰς ὅλην τὴν γῆν. Τὴν δὲ τρίτην ὥραν ἔκραξεν ὁ Ἰησοῦς μεγαλοφώνως· Θεέ μου, Θεέ μου, διατί μὲ ἐγκατέλιπες; Μετὰ ταῦτα λέγει ὁ Ἰησοῦς· Διψῶ. Οἱ δὲ στρατιῶται γεμίσαντες σπόγγον ἀπὸ ὄξος ἔθεσαν αὐτὸν εἰς κάλαμον καὶ τὸν ἐπλησίασαν εἰς τὸ στόμα του. Λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸ ὄξος λέγει· Τετέλεσται. Ἀφήσας δὲ φωνὴν μεγάλην εἶπε· Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραδίδω τὸ πνεῦμά μου. Καὶ κλίνας τὴν κεφαλήν, ἐξέπνευσεν.

Εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα τὸ παραπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνω ἕως κάτω· ἡ γῆ ἐσείσθη, αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, οἱ τάφοι ἠνοίχθησαν καὶ πολλὰ σώματα ἁγίων ἐξῆλθον ἐξ αὐτῶν. Τότε ὁ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἰδόντες τὰ γενόμενα ἐφοβήθησαν πολὺ καὶ εἶπον· Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦτο οὗτος. Καὶ ὅλοι δὲ οἱ παρόντες ἐκτύπων τὰ στήθη των καὶ μετενόουν.

Διὰ νὰ μὴ μείνωσι δὲ τὰ σώματα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἡμέραν τοῦ σαββάτου, οἱ Ἰουδαῖοι παρεκάλεσαν τὸν Πιλάτον νὰ συντριφθῶσι τὰ σκέλη των καὶ νὰ καταβιβασθῶσιν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ οἱ ἐσταυρωμένοι. Τότε ἦλθον οἱ στρατιῶται, καὶ τῶν μὲν δύο λῃστῶν τὰ σκέλη συνέτριψαν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀφῆκαν, διότι εἶχεν ἀποθάνει. Ἀλλ' εἷς ἐκ τῶν στρα-

τιωτῶν ἐκέντησε μὲ τὴν λόγχην τὴν πλευράν του καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.

«*Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος*» (Ματθ. κζ' 54). — «*Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ*» (Α' Πέτρ. β' 21).

56. Ταφὴ τοῦ Ἰησοῦ.

Τὴν ἑσπέραν ἦλθε πρὸς τὸν Πιλάτον ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθείας, ἄνθρωπος πλούσιος καὶ δίκαιος, κεκρυμμένος μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐζήτησε τὸ σῶμα αὐτοῦ. Λαβὼν δὲ αὐτὸ κατὰ διαταγὴν τοῦ Πιλάτου τὸ ἐτύλιξεν εἰς σινδόνα καθαρὰν καὶ τὸ ἤλειψε μὲ ἀρώματα, τὰ ὁποῖα ἔφερεν ὁ Νικόδημος. Ἦτο δὲ πλησίον τοῦ τόπου τῆς σταυρώσεως μνημεῖον λίθινον λαξευτόν, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἀκόμη ταφῆ ἄλλος· ἐνταῦθα ἔθαψαν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔφραξαν τὴν θύραν τοῦ μνημείου μὲ λίθον. Ἠκολούθουν δὲ αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἔλθει μὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τὴν Γαλιλαίαν καὶ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ἐπιστρέψασαι δὲ παρεσκεύασαν ἀρώματα καὶ μῦρα. Ἀλλὰ τὸ σάββατον ἡσύχασαν, καθὼς ὁ νόμος διέτασσε.

Τὴν ἐπιοῦσανσυν ἤχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τὸν Πιλάτον καὶ εἶπον· Κύριε, ἐνθυμήθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν, ὅτε ἀκόμη ἔζη, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἀναστηθῇ. Διάταξε λοιπὸν νὰ φυλαχθῇ ὁ τάφος του ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήπως οἱ μαθηταί του ἔλθωσι τὴν νύκτα καὶ κλέψωσι τὸ σῶμά του καὶ εἴπωσιν εἰς τὸν λαὸν ὅτι ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν. Ἡ ἐσχάτη αὕτη πλάνη θὰ εἶνε χειροτέρα ἀπὸ

τὴν πρώτην. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς ὁ Πιλάτος· Ἔχετε φρουράν, ὑπάγετε καὶ ἀσφαλίσατε τὸν τάφον, καθὼς ἠξεύρετε. Ἐκεῖνοι δὲ πορευθέντες ἐσφράγισαν τὸν λίθον ἀσφαλίσαντες τὸν τάφον μὲ φρουράν.

«Συνετάφημεν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν κενότητι ζωῆς περιπατήσωμεν» (Ρωμ. ς' 4).

57. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ.

Μετὰ τὸ σάββαττον πολὺ πρωῒ ἤρχοντο εἰς τὸν τάφον Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ μήτηρ τοῦ Ἰακώβου καὶ ἡ Σαλώμη φέρουσαι ἀρώματα διὰ νὰ ἀλείψωσι τὸν Ἰησοῦν. Καὶ διελογίζοντο, ποῖος θὰ ἀποκυλίσῃ τὸν λίθον ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ μνημείου, διότι ἦτο πολὺ μέγας. Ἀλλ' ἐνῷ διελογίζοντο ταῦτα, σεισμὸς μέγας ἔγεινε καὶ ἄγγελος Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ τάφου καὶ ἐκάθησεν ἐπάνω εἰς αὐτόν. Ἦτο τὸ πρόσωπόν του ὡς ἀστραπὴ καὶ τὰ ἐνδύματά του λευκὰ ὡς χιών. Οἱ δὲ φύλακες οἱ φυλάττοντες τὸν τάφον ἐφοβήθησαν πολὺ καὶ ἔγειναν ὡς νεκροί.

Ἦλθον δὲ αἱ γυναῖκες εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέπουσιν ὅτι ὁ λίθος εἶχεν ἀποκυλισθῇ ἀπὸ τὴν θύραν αὐτοῦ. Τρέχει λοιπὸν ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἔρχεται πρὸς τὸν Σίμωνα Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην καὶ λέγει πρὸς αὐτούς· Ἐσήκωσαν τὸν Κύριον ἀπὸ τὸν τάφον καὶ δὲν γνωρίζομεν ποῦ ἔθεσαν αὐτόν.

Αἱ δὲ ἄλλαι γυναῖκες εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον εἶδον νεανίσκον καθήμενον εἰς τὰ δεξιὰ ἐνδεδυμένον

στολὴν λευκὴν καὶ ἐφοβήθησαν. Ὁ δὲ νεανίσκος εἶπε πρὸς αὐτάς· Μὴ φοβῆσθε. Ζητεῖτε Ἰησοῦν τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον; Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Ἠγέρθη, δὲν εἶνε ἐδῶ· ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος. Ἀλλ᾽ ὑπάγετε ταχέως καὶ εἴπετε εἰς τοὺς μαθητάς του ὅτι ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν. Καὶ ἐξῆλθον ταχέως ἀπὸ τὸ μνημεῖον μὲ φόβον καὶ χαρὰν μεγάλην καὶ ἔτρεξαν ν᾽ ἀναγγείλωσιν εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου.

Ὁ δὲ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἦλθον μετὰ σπουδῆς εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ ἰδόντες ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη τῷ ὄντι ἐπίστευσαν. Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἦλθε πάλιν εἰς τὸν τάφον καὶ ἔκλαιεν ἔξω. Κύψασα δὲ νὰ ἴδῃ εἰς τὸ μνημεῖον βλέπει δύο ἀγγέλους, οἱ ὁποῖοι λέγουσι πρὸς αὐτήν· Γύναι, τί κλαίεις; Λέγει πρὸς αὐτοὺς ἡ Μαρία Κλαίω, διότι ἐσήκωσαν τὸν Κύριόν μου ἀπὸ τὸν τάφον καὶ δὲν γνωρίζω ποῦ ἔθεσαν αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω καὶ βλέπει ἱστάμενον τὸν Ἰησοῦν, ὁ ὁποῖος λέγει πρὸς αὐτήν· Γύναι, διατί κλαίεις; Ποῖον ζητεῖς; Ἐκείνη νομίζουσα ὅτι εἶνε ὁ κηπουρός, λέγει πρὸς αὐτόν· Κύριε, ἂν σὺ ἐσύκωσας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ τὸν ἔθεσας διὰ νὰ τὸν σηκώσω. Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς· Μαρία. Στραφεῖσα ἐκείνη λέγει πρὸς αὐτόν· Διδάσκαλε. Μὴ μὲ ἐγγίζῃς, ἐπαναλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς· διότι δὲν ἀνέβην ἀκόμη εἰς τὸν πατέρα μου. Ὕπαγε δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ πρὸς αὐτούς, ὅτι ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα σας, καὶ Θεόν μου καὶ Θεόν σας. Ἦλθεν ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς μαθητάς, ὅτι εἶδε τὸν Κύριον καὶ τί εἶπε πρὸς αὐτήν.

Ἐν τῷ μεταξὺ στρατιῶταί τινες ἐκ τῆς φρουρᾶς, ἡ ὁποία ἐφύλαττε τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ, ἦλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς τὰ γενόμενα. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς συνελθόντες εἰς συμβούλιον μὲ τοὺς πρεσβυτέρους, ἔδωκαν χρήματα πολλὰ εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ εἶπον πρὸς αὐτοὺς νὰ διακηρύξωσιν ὅτι οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἦλθον τὴν νύκτα καὶ τὸν ἔκλεψαν, ἐνῷ αὐτοὶ ἐκοιμῶντο. Προσέθηκαν δέ, ὅτι, ἂν ὁ ἡγεμὼν ἀκούσῃ τοῦτο, αὐτοὶ θὰ τὸν πείσωσι νὰ μὴ τοὺς τιμωρήσῃ. Οἱ στρατιῶται λαβόντες τὰ χρήματα ἔπραξαν ὡς ἐδιδάχθησαν καὶ ἔκτοτε ὁ λόγος οὗτος διεδόθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ σώζεται μέχρι σήμερον.

«Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα» (Ἰωάν. ια' 25, 26).

58. Ὁ Ἰησοῦς μετὰ τὴν ἀνάστασιν.

Μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς ἐφανερώθη πολλάκις εἰς τοὺς μαθητάς του. Ἐφανερώθη κατὰ πρῶτον εἰς δύο ἐκ τῶν μαθητῶν του, οἱ ὁποῖοι μετέβαινον εἰς τὴν κώμην Ἐμμαούς. Ἔπειτα ἐφανερώθη εἰς τοὺς ἕνδεκα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἰπὼν πρὸς αὐτούς. Εἰρήνη εἰς σᾶς. Ἐπειδὴ δὲ εἷς ἐκ τῶν ἕνδεκα, ὁ Θωμᾶς, δὲν ἦτο παρών, ὅτε ἐφάνη ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔλεγεν ὅτι δὲν θὰ πιστεύσῃ, ἂν δὲν ἴδῃ αὐτόν, διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς ἐφάνη καὶ πάλιν μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας εἰς αὐτούς. Τότε ὁ Θωμᾶς, ὅστις ἦτο μὲ τοὺς λοιπούς, ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, εἶπε· Κύριε καὶ Θεέ μου, πιστεύω. Ὕστερον δὲ ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς ἕνδεκα εἰς τὸ ὄρος τῆς Γαλι-

λαίας καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μοὶ ἐδόθη πᾶσα ἐξουσία εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὴν γῆν. Πορευθέντες λοιπὸν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς νὰ φυλάττωσιν ὅλα ὅσα παρήγγειλα. Ἐγὼ δὲ θὰ ἦμαι μὲ σᾶς ὅλας τὰς ἡμέρας μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Οὕτω ἐξηκολούθησεν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ νὰ φανερώνεται εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ νὰ διδάσκῃ αὐτούς.

«*Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες*»(Ἰωάν.κ' 29)

59. Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Ἰησοῦ.

Τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως, ὁ Ἰησοῦς ἐξήγαγε τοὺς μαθητάς του εἰς τὴν Βηθανίαν ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Ἐλαιῶνος, καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ τὴν Ἰερουσαλήμ, ἀλλὰ νὰ περιμένωσιν ἐκεῖ, ἕως οὗ πληρωθῇ ὅ,τι ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς ἐκ μέρους τοῦ πατρός του· διότι ὁ μὲν Ἰωάννης ἐβάπτισε μὲ ὕδωρ, ἀλλὰ σεῖς μετ' ὀλίγας ἡμέρας θὰ βαπτισθῆτε μὲ Πνεῦμα ἅγιον καὶ θὰ λάβητε δύναμιν ἐξ ὕψους, ἐπελθόντος εἰς σᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ θὰ γίνεται μάρτυρές μου εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. Ταῦτα εἰπὼν ὕψωσε τὰς χεῖρας καὶ ηὐλόγησε τοὺς μαθητάς του. Ἐνῷ δὲ ηὐλόγει αὐτούς, ἀνελήφθη ἐνώπιόν των εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νεφέλη φωτεινὴ ἀπέκρυψεν αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των.

Ἐνῷ δὲ οἱ μαθηταὶ ἔβλεπον εἰς τὸν οὐρανόν, δύο ἄνδρες μὲ ἐνδύματα λευκὰ ἐνεφανίσθησαν εἰς αὐτούς·

καὶ εἶπον· Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί στέκετε καὶ βλέπετε εἰς τὸν οὐρανόν; Ὁ Ἰησοῦς οὗτος ὁ ἀναληφθεὶς ἀπὸ σᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν θὰ ἔλθῃ πάλιν ὅπως τὸν εἴδετε ἀναλαμβανόμενον. Τότε οἱ μαθηταὶ προσκυνήσαντες ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης. Καὶ ἦσαν διὰ παντὸς εἰς τὸ ἱερόν, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν.

«Καὶ ἰδού, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. κή 20).

ΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ

60. Ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ οἱ Ἀπόστολοι θέλοντες νὰ ἐκλέξωσιν ἄλλον Ἀπόστολον ἀντὶ τοῦ Ἰούδα, ἔστησαν εἰς τὸ μέσον δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν καὶ τὸν Ματθίαν. Προσευχηθέντες δὲ εἶπον, Σύ, κύριε, ὅστις γνωρίζεις τὰς καρδίας ὅλων, ἀνάδειξον ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα, τὸν ὁποῖον ἐξέλεξας νὰ λάβῃ τὴν διακονίαν ταύτην καὶ ἀποστολήν, τὴν ὁποίαν ὁ Ἰούδας παρέβη. Καὶ ἔλαβον κλήρους καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ τὸν Ματθίαν καὶ συγκατηριθμήθη μὲ τοὺς ἕνδεκα Ἀποστόλους.

Τὴν πεντηκοστὴν δὲ ἡμέραν ἀπὸ τοῦ πάσχα, τὴν ὁποίαν οἱ Ἰουδαῖοι ἑώρταζον εἰς ἀνάμνησιν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ἦσαν ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι συνηγμένοι εἰς τὸν ἴδιον τόπον. Αἴφνης ἦχος μέγας ἠκούσθη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐγέμισεν ὅλον τὸν οἶκον, ὅπου ἐκάθηντο. Καὶ ἐφάνησαν πύριναι γλῶσσαι καὶ ἐκάθησαν εἰς ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν καὶ ἐπληρώθησαν ὅλοι ἀπὸ Πνεῦμα ἅγιον καὶ ἤρχισαν νὰ κηρύττωσι τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ εἰς διαφόρους γλώσσας. Ἦσαν δὲ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν ἑορτὴν πολλοὶ εὐλαβεῖς Ἰουδαῖοι ἀπὸ πᾶν ἔθνος. Ἀκούσαντες δὲ τὸν ἦχον τοῦτον συνέρρευσαν καὶ ἤκουον ἕκαστον ἐκ τῶν Ἀποστόλων νὰ λαλῇ τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλῶσσαν. Ἐθαύμαζον δὲ πάντες διὰ τοῦτο καὶ ἠπόρουν, καί τινες χλευάζοντες, ἔλεγον ὅτι εἶνε μεθυσμένοι.

Τότε σηκωθεὶς ὁ Πέτρος μὲ τοὺς ἕνδεκα ὕψωσε τὴν φωνήν του καὶ ἐκήρυξε τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ. Προέτρεψε δὲ αὐτοὺς νὰ μετανοήσωσι καὶ νὰ βαπτισθῶσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι προθύμως ἀποδεχθέντες τὸν λόγον τοῦ Πέτρου ἐβαπτίσθησαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τρισχίλιοι περίπου.

«Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» (Ἰωάν. ιϛʹ 13).

61. Ἡ πρώτη χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

Μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἱ Ἀπόστολοι ἐκήρυττον μετὰ θάρρους τὸ Εὐαγγέλιον, πολλοὶ δὲ ἐπίστευον καθ' ἑκάστην εἰς Χριστὸν καὶ ἐβαπτίζοντο, καὶ οὕτω συνέστη ἡ πρώτη χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Ὅλοι δὲ οἱ πιστεύοντες ἔζων ὁμοῦ καὶ εἶχον ὅλα κοινὰ καὶ κανεὶς ἐξ αὐτῶν δὲν ἦτο ἐνδεής. Οἱ ἔχοντες κτήματα ἐπώλουν αὐτὰ καὶ ἔφερον τὰ χρήματα εἰς τοὺς Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι τὰ διεμοίραζον εἰς ἕκαστον κατὰ χρείαν αὐτοῦ. Καθ' ἡμέραν δὲ ἤρχοντο εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἤκουον τὴν διδαχὴν τῶν Ἀποστόλων καὶ ἐτέλουν τὴν θείαν εὐχαριστίαν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ προσηύχοντο. Ὅλων τῶν πιστευόντων ἦτο μία ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχή. Διὰ τῆς θείας δὲ συνεργείας ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ηὔξανε καθ' ἑκάστην.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπληθύνοντο, οἱ Ἀπόστολοι καλέσαντες τοὺς μαθητὰς εἶπον, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἀφήσωσι τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου καὶ νὰ ὑπηρετῶσιν εἰς τραπέζας. Εἶνε λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ἐκλεχθῶσιν ἑπτὰ ἄνδρες ἅγιοι καὶ εὐσεβεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους

νὰ ἀνατεθῇ ἡ διαχείρισις τῶν χρημάτων καὶ ἡ διανομὴ τῶν ἐλεημοσυνῶν. Καὶ ἐξελέχθησαν ἑπτὰ ἄνδρες, ὁ Στέφανος καὶ ἄλλοι ἓξ μετ' αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ Ἀπόστολοι προσευχηθέντες ἔθεσαν τὰς χεῖράς των. Οἱ ἄνδρες δὲ οὗτοι ὠνομάσθησαν διάκονοι.

«Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις» (Ἰωάν. ιγ' 35).

62. Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης.

Ὀλίγῳ ὕστερον ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἀναβαίνοντες εἰς τὸ ἱερὸν διὰ νὰ προσευχηθῶσιν ἀπήντησαν χωλόν τινα, τὸν ὁποῖον ἐθεράπευσαν. Πάντες ἔμειναν ἔκθαμβοι διὰ τοῦτο· ὁ δὲ Πέτρος λαβὼν ἐντεῦθεν ἀφορμὴν ἐκήρυξε μετὰ θάρρους τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐπίστευσαν δὲ πολλοὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ βαπτισθέντες προσετέθησαν πέντε χιλιάδες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀλλ' οἱ ἀρχιερεῖς ὀργισθέντες συνέλαβον αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐφυλάκισαν. Ἔπειτα συνήχθη τὸ συνέδριον καὶ ἀπηγόρευσεν εἰς αὐτοὺς νὰ κηρύττωσι τὸ Εὐαγγέλιον. Ἀλλ' ὁ Πέτρος μετὰ παρρησίας ἐκήρυξεν ἐνώπιον πάντων τὸν Ἰησοῦν εἰπὼν ὅτι δὲν δύναται νὰ παύσῃ νὰ κηρύττῃ ὅσα εἶδε καὶ ἤκουσε. Πρέπει, λέγει, ν' ἀκούῃ τις τὸν Θεὸν μᾶλλον παρὰ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀπειλήσαντες τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην ἀπέλυσαν αὐτούς, διότι δὲν εὗρον αἰτίαν νὰ τοὺς τιμωρήσωσιν. Ἐν τούτοις ἐκεῖνοι ἐλάλουν τὸν θεῖον λόγον μετὰ θάρρους καὶ πολλοὶ ὁσημέραι προσετίθεντο εἰς τοὺς πιστεύοντας. Ταῦτα βλέποντες οἱ ἀρχιερεῖς συνεκάλεσαν συνέδριον καὶ ἐσκέπτοντο νὰ φυλακίσωσιν αὐτούς. Τότε Φαρισαῖός τις ὀνόματι Γαμαλιήλ, εἶπε

πρὸς αὐτούς· Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, προσέξατε τί μέλλετε νὰ κάμετε εἰς τοὺς ἀνθρώπους τούτους. Ἂν τὸ ἔργον των εἶνε ἐξ ἀνθρώπων, θὰ καταστραφῇ μόνον του, ἂν δὲ εἶνε ἐκ Θεοῦ, δὲν δύνασθε σεῖς νὰ τὸ καταστρέψητε. Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἐπείσθησαν καὶ προσκαλέσαντες τοὺς Ἀποστόλους τοὺς ἔδειραν καὶ τοὺς ἀπέλυσαν, ἀφοῦ παρήγγειλαν εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ κηρύττωσι τὸν Ἰησοῦν. Οἱ δὲ Ἀπόστολοι ἀπῆλθον χαίροντες ὅτι ἠξιώθησαν νὰ πάθωσι διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ. Δὲν ἔπαυσαν δὲ νὰ διδάσκωσι καθ' ἑκάστην καὶ νὰ κηρύττωσι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

«*Φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον*» (Α' Ἰωάν. δ' 28). — «*Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις*» (Πράξ. ε' 29).

63. Ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος.

Ὁ Στέφανος, εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ διακόνων, ἔκαμνεν ἔκτακτα ἔργα εἰς τὸν λαόν. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσαν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου καὶ παρουσίασαν κατ' αὐτοῦ ψευδομάρτυρας, οἱ ὁποῖοι εἶπον ὅτι ἤκουσαν τὸν Στέφανον νὰ βλασφημῇ κατὰ τοῦ Θεοῦ ταὶ τοῦ Μωϋσέως καὶ νὰ λέγῃ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος θὰ καταστρέψῃ τὸν τόπον τὸν ἅγιον καὶ θὰ μεταβάλῃ τὰ ἔθιμα, τὰ ὁποῖα παρέδωκεν ὁ Μωϋσῆς. Ὁ Στέφανος ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀπελογήθη λαμπρῶς ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιπλήξας τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι καθὼς ἄλλοτε ἐφόνευσαν τοὺς προφήτας, οὕτω τώρα ἀντιπράττουσιν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀγανακτήσαντες ἥρπασαν τὸν Στέφανον καὶ τὸν ἔφερον ἔξω τῆς πόλεως καὶ τὸν ἐλιθοβόλουν. Ὁ δὲ Στέ-

φανος ἔλεγε· Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. Γονυπετήσας δὲ ἔκραξε μεγαλοφώνως· Κύριε, συγχώρησον εἰς αὐτοὺς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσε.

«Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων βλάψαι» (Ματθ. ι' 28). — *« Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην »* (Πραξ. ζ' 60).

64. Ἐπιστροφὴ τοῦ Παύλου.

Εἰς τὴν λιθοβολίαν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου ἦτο παρὼν νεανίας τις ὀνόματι Σαοὺλ ἢ Σαῦλος, χαίρων διὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ὁ Σαῦλος οὗτος ἐδίωκε σφοδρότατα τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰσήρχετο εἰς τὰς οἰκίας τῶν χριστιανῶν καὶ ἔσυρεν ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ τοὺς παρέδιδεν εἰς τὴν φυλακήν. Τρέφων μῖσος ἄσπονδον κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ προσῆλθεν εἰς τὸν ἀρχιερέα καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ δεσμίους ὅσους εὕρῃ ἐκεῖ χριστιανούς. Ὅτε ἐπλησίαζεν εἰς Δαμασκόν, αἴφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς μέγα. Πεσὼν δὲ κατὰ γῆς ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν· Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις; Λέγει ὁ Σαῦλος· Τίς εἶσαι, Κύριε; Ὁ δὲ Κύριος ἀπεκρίθη· Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖον σὺ καταδιώκεις. Εἶνε σκληρὸν νὰ λακτίζῃς εἰς κέντρα. Ἐγέρθητι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐκεῖ θὰ σοὶ εἴπωσι τί πρέπει νὰ κάμῃς. Ὁ Σαῦλος ἐσηκώθη, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἔβλεπεν, ἂν καὶ εἶχεν ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλμούς. Χειραγωγούμενος δὲ

ὑπὸ τῶν συνοδοιπόρων του εἰσῆλθεν εἰς Δαμασκόν. Ἐκεῖ δὲ εὗρε μαθητήν τινα ὀνόματι Ἀνανίαν, ὁ ὁποῖος διετάχθη ἐν ὁράματι παρὰ τοῦ Κυρίου νὰ ἐπιθέσῃ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Σαῦλον· διότι εἶνε σκεῦος ἐκλογῆς καὶ θὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὁ Ἀνανίας εὑρὼν τὸν Σαῦλον ἔθεσεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖράς του καὶ τὸν ἐβάπτισεν. Ὁ Σαῦλος ἔμεινεν ἡμέρας τινὰς ἐν Δαμασκῷ μὲ τοὺς μαθητὰς καὶ ἐκήρυσσεν εἰς τὰς συναγωγὰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς υἱὸν Θεοῦ πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν ὅλων. Ὁ Σαῦλος ἦλθεν ἔπειτα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ παρουσιάσθη εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ συγκατηριθμήθη μεταξὺ αὐτῶν.

« Σκεῦος ἐκλογῆς μοι ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραὴλ» (Πρ. θ'. 15).

65. Σίμων ὁ μάγος.

Τὸ Εὐαγγέλιον εἶχε διαδοθῇ εἰς ὅλην τὴν Παλαιστίνην, διεδόθη δὲ καὶ εἰς τὴν Σαμάρειαν, ὅπου ὁ Φίλιππος ἐκήρυττε τὸν Χριστὸν καὶ πλῆθος πολὺ ἐπίστευσεν εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ ἐβαπτίζετο. Μεταξὺ τῶν βαπτισθέντων ἦτο καὶ ἀνήρ τις ὀνόματι Σίμων, μάγος διάσημος. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀπόστολοι ὅτι ἡ Σαμάρεια ἐδέχθη τὸν θεῖον λόγον, ἔστειλαν ἐκεῖ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην, οἱ ὁποῖοι ἐπέθετον τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς πιστοὺς διὰ νὰ λάβωσι πνεῦμα ἅγιον. Ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων ὅτι οἱ Ἀπόστολοι μετέδιδον τὸ ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, προσέφερεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους χρήματα, διὰ νὰ δώσωσιν εἰς

αὐτὸν ἐξουσίαν νὰ μεταδίδῃ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἰς ὅσους ἐπιθέτει τὰς χεῖρας. Ἀλλ' ὁ Πέτρος ἀγανακτήσας εἶπε πρὸς αὐτόν· Μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ καὶ σὺ καὶ τὸ ἀργύριόν σου, διότι ἐνόμισες ὅτι ἡ θεία χάρις ἀγοράζεται μὲ χρήματα.

«*Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι*» (Πρ. η' 20).

66. Θάνατος Ἰακώβου τοῦ πρεσβυτέρου. Ὁ Πέτρος ἐν τῇ φυλακῇ.

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης ὁ Ἀγρίππας ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ τοὺς χριστιανούς. Ἐφόνευσε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου. Ἰδὼν δὲ ὅτι ἤρεσεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους συνέλαβε καὶ τὸν Πέτρον καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν φυλακήν. Διέταξε δὲ στρατιώτας νὰ φυλάττωσιν αὐτὸν διὰ νὰ τὸν παραδώσῃ μετὰ τὸ Πάσχα εἰς τὸν λαὸν νὰ τὸν φονεύσωσι. Καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἐφυλάττετο ἐν τῇ φυλακῇ, ἡ δὲ Ἐκκλησία προσηύχετο διηνεκῶς πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. Κατὰ τὴν νύκτα δὲ ἐκείνην, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἡρώδης ἔμελλε νὰ φονεύσῃ τὸν Πέτρον, ἄγγελος Κυρίου ἔθραυσε τὰς ἁλύσεις τοῦ Πέτρου καὶ τὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. Ὁ Ἡρώδης ἀπέθανεν εὐθὺς μετ' ὀλίγον, ἡ δὲ Ἐκκλησία ηὔξανε καθ' ἑκάστην καὶ ἐπληθύνετο.

« *Τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν* » (Ρωμ. η' 28).

67. Ἐνέργεια τοῦ Παύλου ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Παῦλος ἐστάλη μετὰ τοῦ Βαρνάβα νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Ἦλθον οὗτοι κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Σελεύκειαν καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Κύπρον, ὅπου ἐπέστρεψαν εἰς Χριστὸν τὸν Σέργιον Παῦλον. Ἔκτοτε ὁ Σαῦλος μετωνομάσθη Παῦλος. Ἐκ τῆς Κύπρου ἀπῆλθον εἰς πολλὰς ἄλλας πόλεις, ὅπου ἐκήρυττον τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἐπέστρεφον πολλοὺς εἰς Χριστόν. Ἦλθον καὶ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ὅπου οἱ μαθηταὶ ὠνομάσθησαν κατὰ πρῶτον χριστιανοί. Εἰς τὸ Ἰκόνιον δὲ ἐλάλησαν τόσον καλῶς, ὥστε πολλοὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες ἔγιναν χριστιανοί. Διὰ τοῦτο ἠθέλησαν νὰ λιθοβολήσωσιν αὐτοὺς οἱ ἄρχοντες. Ἀλλ' ἐξέφυγον καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Λύστραν, ὅπου ὁ Παῦλος ἐνήργει ἔκτακτα διὰ τῆς θείας χάριτος. Ταῦτα δὲ ἰδὼν ὁ λαὸς ἔλεγεν· Οἱ θεοὶ ἔγειναν ἄνθρωποι καὶ κατέβησαν εἰς ἡμᾶς. Καὶ τὸν μὲν Βαρνάβαν ἐκάλουν Δία, τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν. Ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διὸς καὶ ὁ λαὸς ἤθελον νὰ προσφέρωσιν εἰς αὐτοὺς θυσίαν. Ἀλλ' ὅτε οἱ Ἀπόστολοι ἤκουσαν ταῦτα, ἐξέσχισαν τὰ φορέματά των καὶ εἶπον· Ἄνδρες, διατί κάμνετε ταῦτα; Καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἄνθρωποι ὡς σεῖς καὶ σᾶς κηρύττομεν τὸ Εὐαγγέλιον. Ἀφήσατε λοιπὸν τὰ εἴδωλα καὶ τὸν διεφθαρμένον βίον καὶ πιστεύσατε εἰς τὸν ζῶντα καὶ ἀληθινὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὰ πάντα, καὶ προνοεῖ ὡς πατὴρ περὶ πάντων.

« Ὁ Θεὸς οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ἡμῖν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους,

ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν» (Πράξ. ιδ' 17).

68. Σύνοδος ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ Παῦλος εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν.

Ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν πρώτων χριστιανῶν ἠγέρθη ζήτημα, ἂν πρέπῃ νὰ φυλάττωσι τὰ ἔθιμα τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου συνῆλθον οἱ Ἀπόστολοι εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἐκλήθησαν καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας· ἐκεῖ δὲ μετὰ μακρὰν συζήτησιν ἀπεφάσισαν νὰ μὴ θεωρῆται ὑποχρεωτικὴ εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἡ τήρησις τῶν τελετῶν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Αὕτη εἶνε ἡ πρώτη σύνοδος ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ γενομένη τὸ 50 ἔτος μ. Χ.

Ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπιστρέψας ὁ Παῦλος εἰς Ἀντιόχειαν παρέλαβεν ὡς βοηθὸν τὸν Σίλαν καὶ διῆλθε μετ' αὐτοῦ τὴν Πισιδίαν καὶ Φρυγίαν, τὴν Μυσίαν καὶ Παμφυλίαν καὶ ἐπέστρεψε πολλοὺς εἰς τὸ Εὐαγγέλιον. Ἔπειτα ἦλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας Φιλίππους. Ἐνταῦθα ἤγειραν στάσιν ἐναντίον αὐτῶν λέγοντες· Οὗτοι οἱ Ἰουδαῖοι ταράττουσι τὴν πόλιν μας καὶ κηρύττουσιν ἔθιμα, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραδεχθῶμεν οὐδὲ νὰ πράττωμεν. Καὶ ἐραβδίσθησαν καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς. Ἀλλὰ κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἔγεινε σεισμὸς μέγας καὶ αἱ θύραι τοῦ δεσμωτηρίου ἠνοίχθησαν καὶ τὰ δεσμὰ ὅλων ἐλύθησαν. Ὁ δεσμοφύλαξ ἔντρομος γενόμενος ἐβαπτίσθη καὶ αὐτὸς καὶ ὅλος ὁ οἶκός του. Τὴν ἐπιοῦ-

σαν δὲ οἱ στρατηγοὶ ἔστειλαν τοὺς ῥαβδούχους διὰ νὰ ἀπολύσωσι τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. Ἀλλ' ὁ Παῦλος εἶπε πρὸς αὐτούς· Μᾶς ἐδείρατε δημοσίως καὶ ἀδίκως καὶ μᾶς ἐρρίψατε εἰς τὰς φυλακὰς ἀνεξετάστως, ἐνῷ εἴμεθα Ῥωμαῖοι, καὶ τώρα μᾶς ἀπολύετε κρυφίως; Ὄχι, ἂς ἔλθωσι τώρα αὐτοὶ νὰ μᾶς ἐκβάλωσιν. Οἱ ῥαβδοῦχοι ἀνήγγειλαν τοῦτο εἰς τοὺς στρατηγούς, οἱ ὁποῖοι ἐφοβήθησαν ἀκούσαντες ὅτι εἶνε Ῥωμαῖοι. Ἐλθόντες δὲ παρεκίνουν αὐτοὺς καὶ τοὺς παρεκάλουν νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πόλεως. Αὐτοὶ δὲ ἐξελθόντες ἐκ τῆς φυλακῆς ὑπῆγαν εἰς τὴν Λυδίαν καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας πόλεις καὶ ἐπὶ τέλους εἰς τὰς Ἀθήνας.

«*Πίστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ σωθήσῃ*» (Πράξ. ις' 31).

69. Ὁ Παῦλος ἐν Ἀθήναις.

Ἐν Ἀθήναις ὁ Παῦλος ἐδίδασκε καθ' ἑκάστην ἐν τῇ σχολῇ καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ. Καί τινες μὲν τῶν φιλοσόφων ἤρχισαν νὰ συζητῶσι μετ' αὐτοῦ, ἄλλοι δὲ ἔλεγον. Τί θέλει νὰ εἴπῃ ὁ σπερμολόγος οὗτος; ἄλλοι δέ, ὅτι κηρύττει νέους θεούς. Λαβόντες δὲ αὐτὸν ἔφεραν εἰς τὸν Ἄρειον πάγον, λέγοντες· Δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν, ποία εἶνε ἡ νέα διδασκαλία σου; Τότε ὁ Παῦλος σταθεὶς ἐν τῷ μέσῳ του Ἀρείου πάγου εἶπεν· Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, βλέπω ὅτι εἰς ὅλα σέβεσθε καὶ φοβεῖσθε τοὺς θεούς. Διερχόμενος καὶ παρατηρῶν τοὺς ναούς σας, εὗρον καὶ βωμὸν μὲ τὴν ἐπιγραφήν, εἰς τὸν ἄγνωστον Θεόν. Ἐγὼ λοιπὸν κηρύττω εἰς σᾶς τὸν

Θεὸν τοῦτον, τὸν ὁποῖον λατρεύετε χωρὶς νὰ γνωρίζετε. Ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον εἶνε κύριος ὅλης τῆς κτίσεως καὶ δὲν κατοικεῖ εἰς ναοὺς χειροποιήτους. Δὲν λατρεύεται ἀπὸ χεῖρας ἀνθρώπων ὡσὰν εἶχε χρείαν τινὸς αὐτός, ὁ ὁποῖος δίδει εἰς ὅλα τὴν ζωὴν καὶ τὴν πνοήν. Ἔκαμεν ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐξ ἑνὸς ζεύγους καὶ ὥρισε ποῦ καὶ πόσον θὰ κατοικῇ ἕκαστος ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς. Πάντες οἱ ἄνθρωποι ζητοῦσι νὰ εὕρωσι τὸν Θεόν, καὶ ὅμως ὁ Θεὸς δὲν εἶνε μακρὰν ἀπὸ ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν. Διότι ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ὑπάρχομεν. Αὐτοῦ εἴμεθα γένος. Ἐπειδὴ δὲ εἴμεθα γένος τοῦ Θεοῦ, δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε ὅμοιος μὲ χρυσὸν ἢ ἄργυρον ἢ λίθον. Μετανοήσατε καὶ πιστεύσατε εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν. Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν ἄλλοι μὲν ἐχλεύαζον, ἄλλοι δὲ εἶπον, ὅτι θὰ ἀκούσωσι πάλιν τὸν Παῦλον περὶ τούτου· τινὲς δὲ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης.

« *Ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμὲν* (Πράξ. ιζ' 24—28).

70. Ὁ Παῦλος δέσμιος ἐν Ἱεροσολύμοις.

Ὁ Παῦλος ἵδρυσε καὶ πολλὰς ἄλλας Ἐκκλησίας εἰς τὴν Κόρινθον, εἰς τὴν Ἔφεσον καὶ ἀλλαχοῦ. Ἔπειτα ὑπῆγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ διηγεῖτο εἰς τοὺς πιστοὺς ὅσα ὁ Θεὸς ἔκαμε δι' αὐτοῦ εἰς τὰ ἔθνη. Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες οὗτοι ἐδόξασαν τὸν Θεόν. Ἀλλ' ὅτε

εἰσῆλθον εἰς τὸ ἱερόν, οἱ Ἰουδαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐξήγειραν ὅλον τὸν λαὸν καὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον αὐτοῦ κράζοντες· Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε, οὗτος εἶνε ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος διδάσκει πανταχοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἐναντίον τοῦ λαοῦ, ἐναντίον τοῦ νόμου, ἐναντίον τοῦ ἁγίου τούτου τόπου. Ὅλη δὲ ἡ πόλις συνεκινήθη, καὶ μεγάλη συρροὴ τοῦ λαοῦ ἔγεινε· καὶ ἔλαβον τὸν Παῦλον καὶ τὸν ἐξεδίωξαν ἐκ τοῦ ἱεροῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐζήτουν νὰ τὸν φονεύσουν, ὅλη ἡ Ἱερουσαλὴμ ἐταράχθη. Τοῦτο ἀκούσας ὁ χιλίαρχος ἦλθε μὲ στρατιώτας, τοὺς ὁποίους οἱ Ἰουδαῖοι ἰδόντες ἔπαυσαν νὰ κτυπῶσι τὸν Παῦλον. Τότε ὁ χιλίαρχος συνέλαβεν αὐτὸν καὶ διέταξε νὰ τὸν δέσωσι μὲ δύο ἁλύσεις· ἠρώτα δὲ αὐτόν, ποῖος ἦτο καὶ τί ἔπραξεν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὸν θόρυβον δὲν ἠδύνατο νὰ γνωρίσῃ τι βέβαιον, διέταξε νὰ τὸν φέρωσιν εἰς τὸ φρούριον. Ἠκολούθουν δὲ πολλοὶ ἀπαιτοῦντες νὰ φονευθῇ ὁ Παῦλος.

Ὁ Παῦλος μέλλων νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον ἔλαβε τὴν ἄδειαν καὶ ὡμίλησεν εἰς τὸν λαόν. Καὶ ἤκουε μὲν ὁ λαὸς μετὰ προσοχῆς, ἀλλ' ὅτε ὁ Παῦλος εἶπεν ὅτι χριστιανὸς γενόμενος διετάχθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ κηρύττῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰ ἔθνη, ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ κάμνῃ θόρυβον καὶ νὰ ζητῇ τὸν θάνατον τοῦ Παύλου. Τότε ὁ χιλίαρχος διέταξε νὰ τὸν φέρωσιν εἰς τὸ φρούριον καὶ νὰ τὸν μαστιγώσωσι διὰ νὰ μάθῃ τί ἔπραξεν. Ἀλλ' ὅτε ὁ χιλίαρχος ἤκουσεν ὅτι ὁ Παῦλος ἦτο Ρωμαῖος, ἐφοβήθη καὶ διέταξεν ἀμέσως νὰ παύσωσι νὰ ἀνακρίνωσι καὶ νὰ μαστίζωσιν αὐτόν. Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ χιλίαρχος ὡδήγησε τὸν Παῦλον ἐνώπιον τῶν ἀρχιερέων καὶ ὅλου τοῦ συνεδρίου διὰ νὰ ἀνακριθῇ. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ἐλάλησε τόσον καλῶς, ὥστε τὸ συνέδριον

διηρέθη καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔλεγον ὅτι δὲν εὑρίσκουσι κανὲν κακὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον. Τότε ἔφεραν πάλιν οἱ στρατιῶται τὸν Παῦλον εἰς τὸ φρούριον. Ἐνῷ δὲ ὁ Παῦλος ἐφυλάττετο ἐκεῖ, Ἰουδαῖοί τινες συνώμοσαν μεθ' ὅρκου νὰ μὴ φάγωσι καὶ νὰ μὴ πίωσιν ἕως οὗ φονεύσωσιν αὐτόν. Συνεφώνησαν δὲ μὲ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς πρεσβυτέρους νὰ τὸν ἐξετάσωσι δῆθεν ἀκριβέστερον, αὐτοὶ δὲ νὰ τὸν φονεύσωσι πρὶν ἔλθῃ εἰς τὸ συνέδριον. Ἀλλ' ὁ Παῦλος μαθὼν τὴν συνωμοσίαν ἀνήγγειλε τοῦτο εἰς τὸν χιλίαρχον· ὁ δὲ χιλίαρχος διὰ νὰ σώσῃ τὸν Παῦλον τὸν ἔστειλε μὲ φρουρὰν εἰς τὴν Καισάρειαν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Φήλικα, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔγραψε καὶ ἐπιστολήν.

«Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλῖψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός, ἢ λιμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; Καθὼς γέγραπται, Ὅτι ἕνεκα σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς» (Ρωμ. η' 35).

71. Ὁ Παῦλος ἐνώπιον τοῦ Φήλικος καὶ τοῦ Φήστου.

Ὁ ἡγεμὼν ἀνέκρινε τὸν Παῦλον ἐνώπιον τῶν κατηγόρων του, ἀλλὰ καμμίαν ἐνοχὴν δὲν εὗρεν εἰς αὐτόν. Ὅτε ὅμως μετὰ δύο ἔτη ὁ Φῆστος διεδέχθη τὸν Φήλικα, ὁ Φῆλιξ ἀφῆκε τὸν Παῦλον δεδεμένον διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς Ἰουδαίους. Ἅμα ὁ Φῆστος ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν, οἱ πρῶτοι ἐκ τῶν Ἰουδαίων καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐνεφανίσθησαν εἰς αὐτὸν καὶ κατηγόρουν τὸν Παῦλον. Ὁ δὲ Φῆστος θέλων νὰ χαρισθῇ εἰς τοὺς Ἰουδαίους

εἶπε πρὸς τὸν Παῦλον· Θέλεις ν' ἀναβῇς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐκεῖ νὰ σὲ κρίνω; Ἀλλ' ὁ Παῦλος ἀπεκρίθη· Ἵσταμαι ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ Καίσαρος, ὅπου πρέπει νὰ κριθῶ. Τοὺς Ἰουδαίους δὲν ἠδίκησα, ὅπως καὶ σὺ κάλλιστα γνωρίζεις. Ἂν δὲ ἀδικῶ καὶ ἔπραξά τι ἄξιον θανάτου, εἶμαι ἕτοιμος νὰ ἀποθάνω. Ἀλλ' ἂν κατηγοροῦμαι ψευδῶς, κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὲ παραδώσῃ εἰς αὐτούς. Ἐπικαλοῦμαι τὸν Καίσαρα. Τότε εἶπεν ὁ Φῆστος· Τὸν Καίσαρα ἐπικαλεῖσαι, εἰς τὸν Καίσαρα θὰ ὑπάγῃς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Φῆστος ἀνέκρινε πάλιν τὸν Παῦλον, παρόντος καὶ τοῦ βασιλέως Ἀγρίππα, ὁ ὁποῖος ἦλθε τότε εἰς τὴν Καισάρειαν. Ὁ Ἀγρίππας ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Παῦλον νὰ ἀπολογηθῇ, ὁ δὲ Παῦλος ἐλάλησε τόσον καλῶς, ὥστε ὁ Ἀγρίππας εἶπε πρὸς αὐτόν. Ὀλίγον ἀκόμη καὶ μὲ πείθεις νὰ γείνω χριστιανός. Εὔχομαι εἰς τὸν Θεόν, ἀπεκρίθη ὁ Παῦλος, καὶ σὺ καὶ ὅλοι οἱ ἀκούοντές με νὰ γείνωσι τοιοῦτοι, ὁποῖος ἐγὼ εἶμαι. Μετὰ ταῦτα ἀνεχώρησαν πάντες λέγοντες ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν πράττει τίποτε ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν.

« Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ δύναμις Θεοῦ ἐστι » (Ρωμ. α' 15).

72. Ὁ Παῦλος πέμπεται εἰς τὴν Ρώμην.

Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ σταλῇ ὁ Παῦλος καὶ ἄλλοι τινὲς δεσμῶται εἰς τὴν Ἰταλίαν. Παραδοθέντες δὲ εἰς ἑκατόνταρχον τινὰ ἐπεβιβάσθησαν εἰς πλοῖον καὶ ἀνεχώρησαν. Οἱ ἄνεμοι ἦσαν ἐναντίοι καὶ διὰ τοῦτο ἔμειναν πολλὰς ἡμέρας εἰς τὴν Κρήτην. Ὁ Παῦλος προέ-

τρεπε νὰ διαχειμάσωσιν ἐκεῖ, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη καὶ ἀνεχώρησαν. Μετ' ὀλίγον ἄνεμος σφοδρότατος ἠγέρθη· οὔτε ἥλιος οὔτε ἀστέρες ἐφαίνοντο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας· πᾶσα ἐλπὶς σωτηρίας ἀπωλέσθη, ἀπὸ πολλοῦ δὲ οὔτε ἔφαγον οὔτε ἔπιον. Τότε ὁ Παῦλος σηκωθεὶς προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ μὴ λυπῶνται, διότι ἄγγελος τοῦ Θεοῦ εἶπε κατ' ὄναρ πρὸς αὐτόν, ὅτι κἀνεὶς ἐκ τῶν πλεόντων δὲν θὰ χαθῇ· θὰ ναυαγήσωσι δὲ εἰς νῆσόν τινα. Καὶ τῷ ὄντι μετὰ δεκατέσσαρας ἡμέρας τὸ πλοῖον ἐναυάγησεν εἰς τὴν νῆσον Μελίτην καὶ ὅλοι οἱ πλέοντες ἐσώθησαν. Μετὰ πολλοὺς δὲ ἄλλους κινδύνους ἔφθασαν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου οἱ χριστιανοὶ ἐδέχθησαν τὸν Παῦλον μετὰ χαρᾶς. Ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τότε τοὺς δεσμίους εἰς τὸν στρατοπεδάρχην· εἰς δὲ τὸν Παῦλον ἐπετράπη νὰ μείνῃ ὅπου ἤθελε μὲ ἕνα στρατιώτην φυλάττοντα αὐτόν. Ἔμεινε δὲ δύο ἔτη ἐν ἰδίᾳ κατοικίᾳ κηρύττων μεθ' ὅλης τῆς παρρησίας καὶ ἀνεμποδίστως τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Παῦλος ἐλευθερωθεὶς μετέβη εἰς πολλὰς ἄλλας πόλεις καὶ ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἔκαμε πολλοὺς χριστιανοὺς καὶ ἔγεινε τῷ ὄντι σκεῦος ἐκλογῆς τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἠδύνατο νὰ εἴπῃ διὰ τὸν ἑαυτόν του· Ὡδοιπόρησα πολλάκις, ἐκινδύνευσα ἐν θαλάσσῃ, ἐκινδύνευσα μεταξὺ λῃστῶν, ἐκινδύνευσα μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν, ἐκινδύνευσα ἐν πόλει, ἐν ἐρημίᾳ, μεταξὺ ψευδαδέλφων. Ἐκοπίασα καὶ ἐμόχθησα, ἠγρύπνησα πολλάκις, ἐπείνασα καὶ ἐδίψησα, ὑπέμεινα ψῦχος καὶ γυμνότητα. Ἀλλὰ χαίρω ὅτι ὑπέμεινα ταῦτα διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Σωτῆρά μου.

Ὁ Παῦλος συλληφθεὶς καὶ πάλιν ἀπήχθη δέσμιος

εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου ἀπέθανε τὸν μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸν διωγμόν, τὸν ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ Νέρων ἤγειρε κατὰ τῶν χριστιανῶν τὸ 67 ἔτος.

« *Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτής* » (Β′ Τιμ. δ′ 7).

73. Οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ὁ Πέτρος ἐκήρυξεν ἐπὶ μακρὸν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἐμαρτύρησε καὶ αὐτὸς ὡς ὁ Παῦλος ἐπὶ Νέρωνος. Ἐν Παλαιστίνῃ ἐλιθοβόλησαν τὸν συγγενῆ τοῦ Ἰησοῦ Ἰάκωβον τὸν νεώτερον, ὁ ὁποῖος λέγεται ὅτι ἀποθνήσκων εἶπεν ὡς ὁ θεῖος αὐτοῦ διδάσκαλος, Θεέ μου, συγχώρησέ τους, διότι δὲν ἠξεύρουσι τί κάμνουσιν. Οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰ ἔθνη καὶ ἀπέθανον ὅλοι σχεδὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἀνδρέας ἐκήρυξεν εἰς τὴν Σκυθίαν καὶ εἰς τὴν Ἀχαΐαν· ὁ Φίλιππος εἰς τὴν Φρυγίαν· ὁ Ματθίας εἰς τὴν Καπαδοκίαν· Σίμων ὁ Κανανίτης εἰς τὴν Μεσοποταμίαν· ὁ Βαρθολομαῖος εἰς τὴν μεγάλην Ἀρμενίαν· ὁ Θωμᾶς εἰς τὴν Περσίαν καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας· ὁ Ματθαῖος ὁ Εὐαγγελιστὴς εἰς τὴν Αἰθιοπίαν· ὁ Ἰούδας ἢ Θαδδαῖος, ὁ ἀδελφὸς Ἰακώβου τοῦ νεωτέρου εἰς τὴν Ἀραβίαν. Εἷς μόνος Ἀπόστολος ἔζη ἀκόμη, ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης,

ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ἑκατοντούτης, κηρύττων μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν του τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην.

«*Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν*»(Ρωμ. ι' 28).

ΤΕΛΟΣ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Ὁ Πλάτων καὶ οἱ θεοὶ τῆς πόλεως . . .	*δρ.*	1
Μελέται κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ	»	5
Μελέται περὶ τῶν χριστιανῶν Ἀπολογητῶν τοῦ β' καὶ γ' αἰῶνος	»	5
Φιλοσοφία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας .	»	5
Μελέται καὶ Λόγοι Ἐκκλησιαστικοί . . .	»	10
Λόγοι Ἐκκλησιαστικοὶ καὶ Μελέται . . .	»	5
Θρησκευτικαὶ Ὁμιλίαι	»	5
Ἑρμηνεία περικοπῶν τοῦ Εὐαγγελίου . .	»	2
Ἑρμηνεία περικοπῶν ἐκ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων . . .	»	3
Θρησκευτικὴ Φωνὴ ἀπὸ τοῦ 1880—1882.		-
*Αἱ Περικοπαὶ τῶν **Εὐαγγελίων** αἱ κατὰ τὰς Κυριακὰς τοῦ ἔτους ἀναγινωσκόμεναι*	»	1.50

Χριστιανικὴ Κατήχησις πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ παρθεναγωγείων.

Ἱερὰ Ἱστορία Καινῆς Διαθήκης πρὸς χρῆσιν τῆς Β' τάξεως τῶν ἑλληνικῶν σχολείων.

Ἱερὰ Ἱστορία Παλαιᾶς Διαθήκης πρὸς χρῆσιν τῆς Α' τάξεως τῶν ἑλληνικῶν σχολείων.

Ἱερὰ Ἱστορία Π. καὶ Κ. Διαθήκης πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Ὀρθόδοξος χριστιανικὴ Κατήχησις πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων βραβευθεῖσα.

Τιμᾶται Δραχμῆς

Τύποις Ἀνέστη Κωνσταντινίδου 1892—3234

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΜΕΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΥΠΟ

ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΜΟΣΧΑΚΗ

Ὑφηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
καὶ Καθηγητοῦ τοῦ Διδασκαλείου.

Δοκιμασίᾳ καὶ συστάσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
καὶ ἐγκρίσει τοῦ Ὑπουργ. τῶν Ἐκκλησ. καὶ τῆς Δ. ἐκπαιδεύσεως.

« Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν
» ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι.»
(Ἰωάν. ιϛ'. 12.)

ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΓ' ΕΠΙΔΙΟΡΘΩΘΕΙΣΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΑΝΕΣΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
1892

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΜΕΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΥΠΟ

ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΜΟΣΧΑΚΗ

Ὑφηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
καὶ Καθηγητοῦ τοῦ Διδασκαλείου.

**Δοκιμασίᾳ καὶ συστάσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
καὶ ἐγκρίσει τοῦ Ὑπουργ. τῶν Ἐκκλησ. καὶ τῆς Δ. ἐκπαιδεύσεως.**

« Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν
» ἀλλ᾽ οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. »
(Ἰωάν. ιϛ΄. 12.)

ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΓ' ΕΠΙΔΙΟΡΘΩΘΕΙΣΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΑΝΕΣΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
1892

ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

1. Ἡ Δημιουργία τοῦ κόσμου.

Ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μηδενός. Διὰ μόνου τοῦ λόγου του ἔκαμε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα, τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τὰ ἄστρα, τοὺς ἰχθῦς, τὰ πτηνὰ καὶ τὰ διάφορα ζῷα· Τελευταῖον δὲ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ καὶ ἐφύσησεν εἰς αὐτὸν ψυχὴν ἀθάνατον, καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἀδάμ. Ἐπειδὴ δὲ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι δὲν εἶνε καλὸν νὰ μένῃ ὁ ἄνθρωπος μόνος, ἔστειλεν εἰς αὐτὸν ὕπνον καὶ

ἔλαβε μίαν ἀπὸ τὰς πλευράς του καὶ ἔπλασε τὴν πρώτην γυναῖκα, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν Εὔαν, καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀδὰμ σύντροφον καὶ βοηθόν. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅλα ὅσα ἔκαμε καὶ ἦσαν πολὺ καλά. Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσε τὰ ἔργα του, ὁ Θεὸς ἀνεπαύθη τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦτο ηὐλόγησε καὶ ἡγίασεν.

«*Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.*» (*Ψαλμ. ργ′* 24).— «*Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.*» (*Ψαλμ. ιθ′* 1).

2. Ὁ παράδεισος.

Ὁ Θεὸς ἔθεσε τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔαν εἰς κῆπον ὡραιότατον, ὀνομαζόμενον παράδεισον, διὰ νὰ τὸν καλλιεργῶσι καὶ νὰ τὸν φυλάττωσι. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτούς· Ὅλα τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα τοῦ παραδείσου εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν σας· ἓν δὲ μόνον δένδρον σᾶς ἀπαγορεύω νὰ ἐγγίσητε, τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ἂν φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, ἀμέσως θὰ ἀποθάνητε. Ἀλλ' ὁ ὄφις, ὅστις ἦτο τὸ φρονιμώτατον ἀπὸ ὅλα τὰ ζῷα, παρεκίνησε τὴν Εὔαν νὰ φάγῃ καὶ αὐτὴ καὶ ὁ Ἀδὰμ ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ· διότι, ἂν φάγωσι, δὲν θὰ ἀποθάνωσιν, ὡς εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ Θεός, ἀλλὰ θὰ γείνωσιν ὡς Θεοί, καὶ θὰ γνωρίζωσι τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν. Ἡ Εὔα λοιπὸν ἔφαγεν· ἔφερε δὲ καὶ εἰς τὸν Ἀδάμ, ὅστις ἔφαγε καὶ αὐτός. Μόλις ὅμως ἔφαγον ἐννόησαν ὅτι ἔκαμαν ἁμαρτίαν. Τότε

ὁ Θεὸς ὀργισθεὶς ἐναντίον των κατηράσθη αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐδίωξεν ἀπὸ τὸν παράδεισον.

«Ὥσπερ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθημεν οἱ πολλοί, οὕτω διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί.» (*Ῥωμ.* έ 19).

3. Κάϊν καὶ Ἄβελ.

Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα ἀπέκτησαν πολλὰ τέκνα, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύο υἱούς, τὸν Κάϊν καὶ τὸν Ἄβελ. Ὁ Κάϊν ἔγεινε γεωργός, ὁ δὲ Ἄβελ ποιμήν. Ἐπρόσφεραν καὶ οἱ δύο θυσίαν εἰς τὸν Θεόν· καὶ ὁ μὲν Κάϊν διαφόρους καρπούς, ὁ δὲ Ἄβελ τὸ ὡραιότατον ἐκ τῶν προβάτων του. Ἀλλ' ὁ μὲν Κάϊν ἦτο κακὸς καὶ ἄδικος, ὁ δὲ Ἄβελ καλὸς καὶ δίκαιος· καὶ διὰ τοῦτο ἡ θυσία τοῦ Ἄβελ ἤρεσεν εἰς τὸν Θεόν, ὄχι ὅμως καὶ ἡ θυσία τοῦ Κάϊν. Ὁ Κάϊν ὀργισθεὶς διὰ τοῦτο εἶπε πρὸς τὸν ἀδελφόν του Ἄβελ· Ἂς ὑπάγωμεν ἔξω εἰς τὴν πεδιάδα. Ἐκεῖ δὲ ὥρμησεν ἐναντίον του καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Ὁ Θεὸς ἠρώτησε τὸν Κάϊν λέγων· Κάϊν, ποῦ εἶνε ὁ ἀδελφός σου; Δὲν γνωρίζω, ἀπεκρίθη ὁ Κάϊν· μήπως ἐγὼ εἶμαι φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου; Ἀλλ' ὁ Κύριος λέγει πρὸς αὐτόν· τί ἔκαμες; Τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ σου φωνάζει πρὸς ἐμὲ ἐκ τῆς γῆς. Κατηραμένη νὰ εἶνε ἡ γῆ, τὴν ὁποίαν ἐπότισες μὲ τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ σου· νὰ τὴν ἐργάζησαι καὶ καρπὸν νὰ μὴ σὲ δίδῃ, στενάζων δὲ καὶ τρέμων νὰ πλανᾶσαι ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ δὲ Κάϊν ἔφυγεν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ κατῴκησεν εἰς χώραν μακρὰν ἀπὸ τοὺς γονεῖς του. Ὁ Ἀδὰμ

ἀντὶ τοῦ Ἄβελ ἀπέκτησεν ἄλλον υἱόν, ὀνόματι Σήθ. Μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τοῦ Σὴθ εἶνε ὁ Μαθουσάλας, ὁ ὁποῖος ἔζησε περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

«*Πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστί.*» (*Α' Ἰωάν. γ'* 15).

4. Ὁ κατακλυσμός.

Οἱ ἄνθρωποι ἐπληθύνοντο καθ' ἑκάστην, ἀλλὰ συγχρόνως ηὔξανον καὶ αἱ κακίαι των ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ Θεὸς πο-

λὺν καιρὸν ἐπερίμενε νὰ διορθωθῶσιν, ἀλλ' οὗτοι ἐγίνοντο ἀκόμη χειρότεροι. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε νὰ καταστρέψῃ αὐτοὺς διὰ κατακλυσμοῦ. Μόνος δὲ ὁ Νῶε ἦτο ἄνθρωπος δίκαιος καὶ εὐσεβής. Ὁ Θεὸς λοιπόν, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τοὺς δικαίους, ἠθέλησε νὰ σώσῃ τὸν Νῶε· καὶ διὰ

τοῦτο τὸν διέταξε νὰ κατασκευάσῃ κιβωτὸν μεγάλην, νὰ ἐφοδιασθῇ μὲ τὰ ἀναγκαῖα τρόφιμα καὶ νὰ ἔμβῃ εἰς αὐτὴν μὲ τὴν γυναῖκά του, μὲ τοὺς τρεῖς υἱούς του καὶ τὰς τρεῖς γυναῖκας τῶν υἱῶν του, νὰ παραλάβῃ δὲ καὶ ζεύγη ἀπὸ ὅλα τὰ ζῷα. Ὁ δὲ Νῶε ἐξετέλεσεν ὅλα ὅσα διέταξεν αὐτὸν ὁ Θεός. Τότε ἤρχισε νὰ πίπτῃ βροχὴ ἄφθονος καὶ ἀκατάπαυστος ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας. Τὰ ὕδατα ὑψώθησαν δεκαπέντε πήχεις ὑπεράνω τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων. Καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῷα ἐπνίγησαν, ἔμεινε δὲ μόνος ὁ Νῶε μὲ τοὺς ἐντὸς τῆς κιβωτοῦ, ἡ ὁποία ἔπλεεν ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Μετὰ ταῦτα τὸ ὕδωρ ἤρχισε νὰ ὀλιγοστεύῃ καὶ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἡ κιβωτὸς ἐστάθη ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος Ἀραράτ. Μετὰ τεσσαράκοντα δὲ ἡμέρας ἔστειλεν ὁ Νῶε τὸν κόρακα, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν ἐπέστρεψεν. Ἔπειτα ἔστειλε τὴν περιστεράν, ἡ ὁποία μὴ εὑροῦσα τόπον νὰ σταθῇ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν κιβωτόν. Μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἔστειλε πάλιν τὴν περιστεράν, ἡ ὁποία ἐπέστρεψε τὸ ἑσπέρας φέρουσα εἰς τὸ ῥάμφος της κλάδον ἐλαίας. Μετ' ἄλλας ἑπτὰ ἡμέρας ἔστειλε καὶ πάλιν τὴν περιστεράν, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἐπέστρεψε. Τότε πλέον ἐννόησεν ὁ Νῶε ὅτι ἡ γῆ ἐξηράνθη καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν κιβωτὸν μὲ τὴν οἰκογένειάν του καὶ μὲ ὅλα τὰ ζῷα καὶ προσέφερε θυσίαν διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεόν. Ὁ Θεὸς ἐδέχθη τὴν θυσίαν καὶ ἐβεβαίωσεν ὅτι δὲν θὰ καταστρέψῃ πλέον διὰ κατακλυσμοῦ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ηὐλόγησε δὲ τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱούς του Σήμ, Χὰμ καὶ Ἰάφεθ καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς·

Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ κυριεύσατε τὴν γῆν.

«Οἱ παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται. Σωτηρία δὲ τῶν δικαίων παρὰ Κυρίου.» (*Ψαλμ. λς'* 38).

5. Πύργος Βαβέλ.

Μετὰ τὸν κατακλυσμόν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νῶε ἐπληθύνοντο πολύ, ἐλάλουν δὲ ὅλοι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ κατῴκουν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος. Ἐλθόντες δὲ εἰς μίαν μεγάλην καὶ ὡραίαν πεδιάδα ἀπεφάσισαν, πρὶν διασκορπισθῶσι, νὰ κτίσωσιν ἐκεῖ πόλιν καὶ πύργον ὑψηλότατον, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ νὰ φθάνῃ ἕως εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν ὑπερηφάνειάν των ἐσύγχησε τὴν γλῶσσάν των καὶ δὲν ἐννόει πλέον ὁ εἷς τὸν ἄλλον. Τοιουτοτρόπως τὸ ἔργον των ἔμεινεν ἀτελείωτον καὶ ἐπωνομάσθη διὰ τοῦτο Βαβέλ, δηλαδὴ σύγχυσις γλωσσῶν. Τότε οἱ ἄνθρωποι ἐχωρίσθησαν καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς ὅλην τὴν γῆν. Καὶ οἱ μὲν ἀπόγονοι τοῦ Σὴμ κατῴκησαν εἰς τὴν Ἀσίαν, οἱ δὲ ἀπόγονοι τοῦ Χὰμ εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰάφεθ εἰς τὴν Εὐρώπην.

«Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται.» (*Ἰακ. δ'* 6)·

6. Ἀβραάμ. Σόδομα καὶ Γόμορρα.

Οἱ ἄνθρωποι διασκορπισθέντες ἐλησμόνησαν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ἐλάτρευσαν ὡς θεοὺς τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, τὰ ἄστρα καὶ αὐτὰ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα. Ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ ἐκλέξῃ ἕνα λαόν, ὁ ὁποῖος νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀληθῆ θρησκείαν καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ ὁ

Σωτὴρ τοῦ κόσμου. Ὑπῆρχε δὲ ἄνθρωπός τις δίκαιος καὶ εὐσεβής, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Ἀβραάμ, εἰς Χαρρὰν τῆς Μεσοποταμίας. Τοῦτον ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν νὰ ἀφήσῃ τὴν πατρίδα του καὶ τοὺς συγγενεῖς του καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν θὰ τοῦ δείξῃ. Ὑπεσχέθη δὲ εἰς αὐτὸν ὅτι θὰ τὸν κάμῃ πατέρα μεγάλου ἔθνους, πατριάρχην τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὅτι ἕνεκα αὐτοῦ θὰ εὐλογηθῶσιν ὅλαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Ὁ Ἀβραὰμ ὑπακούσας εἰς τὸν Θεὸν ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πατρίδα του μὲ τὴν γυναῖκά του Σάρραν, μὲ τὸν ἀνεψιόν του Λὼτ καὶ μὲ ὅλους τοὺς δούλους του καὶ τὰ ποίμνιά του καὶ ἦλθε καὶ κατῴκησεν εἰς τὴν Χαναάν. Ὁ δὲ Λὼτ κατῴκησεν εἰς Σόδομα καὶ Γόμορρα· ἀλλ' ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι ἦσαν τόσον ἀσεβεῖς καὶ διεφθαρμένοι, ὥστε ὁ Θεὸς διὰ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ ἔρριψε πῦρ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς κατέκαυσε. Μόνος δὲ ὁ Λὼτ καὶ αἱ θυγατέρες του ἐσώθησαν, διότι ἦσαν δίκαιοι. Καὶ ὁ Ἀβραὰμ καὶ ἡ Σάρρα ἦσαν πλέον γέροντες, καὶ ὅμως δὲν εἶχον τέκνα· καὶ διὰ τοῦτο παρεκάλουν τὸν Θεὸν νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τέκνον. Ὁ δὲ Θεός, ἐπειδὴ ἦσαν δίκαιοι καὶ εὐσεβεῖς, ἤκουσε τὴν παράκλησίν των, καὶ ἡ Σάρρα εἰς τὸ γῆράς της ἐγέννησεν υἱόν, τὸν ὁποῖον ὠνόμασεν Ἰσαάκ.

« *Πίστευσον τῷ Θεῷ. καὶ ἀντιλήψεταί σου.*» (*Σιρ. β'* 6).
« *Φλὸξ κατέφλεξεν ἁμαρτωλούς.*» (*Ψαλμ. ιέ* 18).

7. Θυσία τοῦ Ἰσαάκ.

Ὁ Θεὸς θέλων νὰ δοκιμάσῃ τὴν πίστιν τοῦ Ἀβραάμ,

εἶπε πρὸς αὐτόν· λάβε τὸν μονογενῆ καὶ ἀγαπητόν σου υἱὸν Ἰσαὰκ καὶ φέρε τον εἰς τὸ ὄρος, τὸ ὁποῖον θὰ σοῦ δείξω καὶ ἐκεῖ θυσίασέ τον εἰς ἐμέ. Ὁ Ἀβραὰμ ἀνεχώρησε παραλαβὼν καὶ τὸν υἱόν του Ἰσαάκ· μετὰ τρεῖς δὲ ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους. Τότε ἐφόρτωσε τὸν Ἰσαὰκ μὲ τὰ ξύλα τῆς θυσίας, αὐτὸς δὲ ἔλαβε τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν καὶ ἐπροχώρησαν. Καθ' ὁδὸν

ὁ Ἰσαὰκ εἶπε πρὸς τὸν πατέρα του· Πάτερ μου, ἰδοὺ τὸ πῦρ καὶ τὰ ξύλα· ἀλλὰ ποῦ εἶνε τὸ πρόβατον, τὸ ὁποῖον θὰ θυσιάσωμεν ;Ὁ δὲ Ἀβραὰμ ἀπεκρίθη· Ὁ Θεός, τέκνον μου, θὰ φροντίση δι' αὐτό. Ἔφθασαν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν προσδιωρισμένον τόπον, καὶ ἐκεῖ ὁ Ἀβραὰμ ἔκτισε θυσιαστήριον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσώρευσε ξύλα· δέσας δὲ τοὺς πόδας καὶ τας χεῖρας τοῦ Ἰσαὰκ τὸν ἔθεσεν ἐπάνω εἰς τὸ θυσιαστήριον. Ἥπλωσεν ἔπειτα τὴν χεῖρά του καὶ ἔλαβε

τὴν μάχαιραν διὰ νὰ σφάξῃ τὸν υἱόν του. Ἀλλ' ἄγγελος ἐκάλεσεν αὐτὸν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπεν· Ἀβραάμ, μὴ βάλῃς χεῖρα ἐπάνω εἰς τὸ παιδίον καὶ μὴ βλάψῃς αὐτό. Ἐγνώρισα τώρα ὅτι φοβεῖσαι τὸν Θεόν, διότι οὐδὲ τὸν ἀγαπητόν σου υἱὸν ἐλυπήθης δι' ἐμέ. Ὁ Ἀβραὰμ στραφεὶς εἶδε πλησίον ἐκεῖ κριόν, τὸν ὁποῖον λαβὼν ἐθυσίασεν ἀντὶ τοῦ υἱοῦ του. Τότε ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη καὶ πάλιν εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὅτι θὰ πληθύνῃ τὸ γένος του ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης καὶ ὅτι ἐκ τοῦ γένους του θὰ εὐλογηθῶσι πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς.

« Τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν.» (*Ῥωμ.* η' 25). — *« Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν »*. (*Ἐφεσ.* ς. 1).

8. Γάμος τοῦ Ἰσαάκ.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Σάρρας ὁ Ἀβραὰμ ἐπειδὴ ἦτο πολὺ γέρων ἐπεθύμησε νὰ εὕρῃ νύμφην διὰ τὸν Ἰσαάκ. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὸν πιστὸν δοῦλόν του Ἐλιέζερ καὶ τὸν διέταξε νὰ ζητήσῃ ἐκ τῶν συγγενῶν του νύμφην διὰ τὸν Ἰσαάκ. Ὁ Ἐλιέζερ λαβὼν δέκα καμήλους καὶ πολλὰ δῶρα ἐπῆγεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, εἰς τὴν πόλιν Ναχώρ, ὅπου κατῴκει ὁ Ναχώρ, ἀδελφὸς τοῦ Ἀβραάμ. Ἐγονάτισε τὰς καμήλους του πλησίον τοῦ φρέατος, τὸ ὁποῖον ἦτο ἔξω τῆς πόλεως, καὶ προσευχήθη εἰς τὸν Θεὸν εἰπών· Κύριε, δός νὰ εἶνε ἡ νύμφη τοῦ Ἰσαὰκ ἡ κόρη ἐκείνη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ζητήσω ὕδωρ καὶ θὰ μοῦ δώσῃ νὰ

πίω καὶ θὰ ποτίσῃ καὶ τὰς καμήλους μου. Μόλις εἶπε ταῦτα καὶ ἰδοὺ ἔρχεται ἡ 'Ρεβέκκα, θυγάτηρ τοῦ Βαθουήλ, υἱοῦ τοῦ Ναχώρ, κόρη ὡραιοτάτη. 'Αφοῦ ἐγέμισε τὴν ὑδρίαν της, ὁ 'Ελιέζερ εἶπε πρὸς αὐτήν· Δός μοι, σὲ παρακαλῶ, νὰ πίω ὀλίγον ὕδωρ ἀπὸ τὴν ὑδρίαν σου. 'Η δὲ 'Ρεβέκκα ἀμέσως ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ πίῃ καὶ ἐπότισε καὶ τὰς καμήλους του. Τότε ὁ 'Ελιέζερ ἐχάρισεν εἰς τὴν 'Ρεβέκκαν πολύτιμα δῶρα καὶ τὴν ἠρώτησε τίνος εἶνε θυγάτηρ καὶ ἂν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρός της ὑπάρχει τόπος διὰ νὰ μείνῃ. 'Η δὲ κόρη ἀπεκρίθη· εἶμαι θυγάτηρ τοῦ Βαθουήλ, υἱοῦ τοῦ Ναχώρ. Εἰς τὴν οἰκίαν μας ἔχομεν τόπον διὰ νὰ μείνῃς, καὶ τροφὴν ἀρκετήν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ 'Ελιέζερ εὐχαρίστησε τὸν Θεόν, ἡ δὲ 'Ρεβέκκα ἔτρεξεν εἰς τὴν οἰκίαν της καὶ εἶπεν ὅσα συνέβησαν. 'Ο Λάβαν, ὁ ἀδελφὸς τῆς 'Ρεβέκκας, ἔτρεξεν ἀμέσως εἰς προϋπάντησιν τοῦ 'Ελιέζερ, τὸν ὁποῖον ἔφερεν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἡτοίμασε τράπεζαν διὰ νὰ τὸν φιλοξενήσῃ. 'Αλλ' ὁ 'Ελιέζερ εἶπε· Δὲν θὰ φάγω, πρὶν σᾶς εἴπω διατί ἦλθον· καὶ διηγήθη τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον τὸν ἔστειλαν. Οἱ γονεῖς τῆς 'Ρεβέκκας εἶπον, ὅτι τὸ πρᾶγμα τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν ἄλλως. 'Ιδοὺ ἡ 'Ρεβέκκα, λάβε την εἰς γυναῖκα τοῦ 'Ισαὰκ τοῦ Κυρίου σου. Τὴν δὲ ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἀνεχώρησεν ἀμέσως ὁ 'Ελιέζερ εἰς Χαναάν, μὲ τὴν 'Ρεβέκκαν καὶ μὲ τὰς δούλας της. Ὅτε ἐπλησίαζον εἰς Χαναάν, ὁ 'Ισαὰκ τοὺς εἶδεν ἀπὸ μακρὰν καὶ ἦλθεν εἰς προϋπάντησιν αὐτῶν καὶ λαβὼν τὴν 'Ρεβέκκαν

τὴν ἔφερεν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς μητρός του καὶ ἐκεῖ τὴν ἐνυμφεύθη.

«Ὃς εὗρε γυναῖκα ἀγαθήν, εὗρε χάριτας.» (*Παροιμ. ιή* 22).
« *Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι.*» (*Λουκ. ιά* 1).

9. Ἠσαῦ καὶ Ἰακώβ.

Ὁ Ἀβραὰμ καὶ ἡ σύζυγός του Σάρρα εἶχον πλέον ἀποθάνει εἰς πολὺ γεροντικὴν ἡλικίαν, καὶ ἡ Ῥεβέκκα ἐγέννησε δύο υἱοὺς διδύμους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρῶτος ὠνομάσθη Ἠσαῦ, ὁ δὲ δεύτερος Ἰακώβ. Ὁ Ἠσαῦ ἦτο δασύτριχος καὶ κυνηγὸς ἄριστος καὶ ἔμενε συνήθως εἰς τοὺς ἀγρούς· ὁ δὲ Ἰακὼβ ἦτο λεῖος καὶ ἔμενεν εἰς τὴν οἰκίαν πλησίον τῆς μητρός του. Καὶ ὁ μὲν Ἰσαὰκ ἠγάπα περισσότερον τὸν Ἠσαῦ, ἡ δὲ Ῥεβέκκα ἠγάπα περισσότερον τὸν Ἰακώβ. Μίαν ἡμέραν ὁ Ἰακὼβ ἐμαγείρευε φακὴν, ὅτε ὁ Ἠσαῦ ἐλθὼν ἀπὸ τὸν ἀγρὸν πεινασμένος εἶπε πρὸς αὐτόν· Δός μοι ἀπὸ τὸ φαγητὸν τοῦτο, διότι πεινῶ. Ὁ Ἰακὼβ ἀπεκρίθη· τότε θὰ σοῦ δώσω, ἂν μοῦ πωλήσῃς τὰ πρωτοτόκιά σου. Ὁρκίζομαι ὅτι σοῦ τὰ δίδω, εἶπεν ὁ Ἠσαῦ. Καὶ τοιουτοτρόπως ὁ Ἰακὼβ ἔλαβε τὰ πρωτοτόκια τοῦ Ἠσαῦ ἀντὶ ὀλίγου ἄρτου καὶ ὀλίγης φακῆς.

Ὁ Ἰσαὰκ ἐγήρασε καὶ δὲν ἔβλεπε πλέον. Ἐκάλεσε λοιπὸν μίαν ἡμέραν τὸν Ἠσαῦ καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Βλέπεις, τέκνον μου, ὅτι ἐγήρασα καὶ δὲν γνωρίζω τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου μου. Ὕπαγε νὰ κυνηγήσῃς καὶ ἑτοίμασε τὸ φαγητὸν, τὸ ὁποῖον ἀγαπῶ καὶ φέρε μού το νὰ

φάγω καὶ νὰ σὲ εὐλογήσω πρὶν ἀποθάνω. Ἡ Ῥεβέκκα ἤκουσε τοῦτο· καὶ λαβοῦσα φορέματα τοῦ Ἠσαῦ ἐνέδυσε μὲ αὐτὰ τὸν Ἰακὼβ, καὶ ἐσκέπασε τὰς χεῖρας καὶ τὸν λαιμόν του μὲ δέρμα ἐριφίου καὶ τὸν ἔστειλε νὰ φέρῃ εἰς τὸν πατέρα του τὰ φαγητὰ, τὰ ὁποῖα αὐτὴ εἶχεν ἑτοιμάσει. Ὁ Ἰσαὰκ τὸν ἠρώτησε, πῶς ἐπέστρεψε τόσον ὀγλήγωρα· ψηλαφήσας δὲ αὐτὸν εἶπεν· Ἡ μὲν φωνὴ εἶνε φωνὴ τοῦ Ἰακώβ, αἱ δὲ χεῖρες εἶνε χεῖρες τοῦ Ἠσαῦ. Ἀφοῦ δὲ ἔφαγεν, ηὐλόγησε τὸν Ἰακώβ.

Μετ' ὀλίγον ἔφθασε καὶ ὁ Ἠσαῦ καὶ ἐζήτησε τὴν εὐλογίαν τοῦ πατρός του. Μαθὼν δὲ ὅτι ὁ Ἰακὼβ ἔλαβε δι' ἀπάτης τὴν πατρικὴν εὐλογίαν ὠργίσθη καὶ κλαίων παρεκάλει τὸν πατέρα του νὰ εὐλογήσῃ καὶ αὐτόν. Ὁ Ἰσαὰκ συγκινηθεὶς ηὐλόγησε καὶ τὸν Ἠσαῦ, εἰπὼν ὅτι θὰ δουλεύσῃ εἰς τὸν ἀδελφόν του, ἀλλ' ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ ἐλευθερωθῇ.

«*Μή τις βέβηλος, ὡς Ἠσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ.*» (*Ἑβρ. ιβ'* 16).

10. Φυγὴ καὶ ἐπιστροφὴ τοῦ Ἰακώβ.

Ὁ Ἠσαῦ ἐμίσει τὸν Ἰακὼβ καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸν φονεύσῃ, ἀφοῦ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ του. Τοῦτο μαθόντες ὁ Ἰσαὰκ καὶ ἡ Ῥεβέκκα, ἐσυμβούλευσαν τὸν Ἰακὼβ νὰ φύγῃ κρυφίως καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς Χαρρὰν τῆς Μεσοποταμίας πρὸς τὸν ἀδελφὸν τῆς μητρός του Λάβαν καὶ ἐκεῖ νὰ λάβῃ γυναῖκα μίαν ἀπὸ τὰς θυγατέρας του. Ὁ Ἰακὼβ ἀνεχώρησεν· ἐπειδὴ ὅμως ἐνυκτώθη εἰς μίαν πεδιάδα,

ἠναγκάσθη νὰ κοιμηθῇ ἔξω, ἔχων ὡς προσκεφάλαιον λίθον. Εἰς τὸν ὕπνον του εἶδε κλίμακα μεγάλην, τῆς ὁποίας ἡ μὲν βάσις ἐστηρίζετο εἰς τὴν γῆν, ἡ δὲ κορυφὴ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον εἰς αὐτήν· ὁ δὲ Θεὸς ἱστάμενος ἐπάνω εἰς αὐτὴν εἶπε πρὸς τὸν Ἰακώβ· Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ. Τὴν γῆν ὅπου κοιμᾶσαι, θὰ δώσω εἰς σὲ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου. Ἕνεκα σοῦ καὶ τῆς γενεᾶς σου θὰ εὐλογηθῶσιν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς.

Ὁ Ἰακὼβ ἔφθασεν εἰς Χαρρὰν τῆς Μεσοποταμίας πρὸς τὸν θεῖόν του Λάβαν. Εἶχε δὲ ὁ Λάβαν δύο θυγατέρας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μεγαλητέρα ἐλέγετο Λεία καὶ ἔπασχον οἱ ὀφθαλμοί της, ἡ δὲ μικροτέρα ἐλέγετο Ῥαχήλ, καὶ ἦτο πολὺ ὡραία. Ὁ Ἰακὼβ ἐζήτησε τὴν Ῥαχὴλ εἰς γυναῖκα, ὑπηρετήσας δι' αὐτὴν εἰς τὰ ποίμνια τοῦ Λάβαν ἑπτὰ ἔτη. Ἀλλὰ μετὰ ἑπτὰ ἔτη ὁ Λάβαν ἀντὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν Ῥαχὴλ ἔδωκε τὴν Λείαν. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἰακὼβ ἠναγκάσθη νὰ ὑπηρετήσῃ ἄλλα ἑπτὰ ἔτη διὰ νὰ λάβῃ καὶ τὴν Ῥαχήλ.

Ὁ Ἰακὼβ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔλειπεν εἴκοσιν ἔτη. Ἐπιστρέφων δὲ ἦτο εἰς ἀγωνίαν φοβούμενος τὴν ὀργὴν καὶ τὸ μῖσος τοῦ ἀδελφοῦ του Ἡσαῦ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔδωκε θάρρος εἰς τὸν Ἰακὼβ φανερωθεὶς εἰς τὸν ὕπνον του. Θέλων ὁ Ἰακὼβ νὰ καταπραΰνῃ τὸν Ἡσαῦ, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν δῶρα πλούσια· ἀλλ' ὁ Ἡσαῦ δὲν τὰ ἐδέχθη. Ὅτε δὲ ὁ Ἰακὼβ ἐπλησίασεν, ὁ Ἡσαῦ ἦλθεν εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, τὸν

ἐνηγκαλίσθη, καὶ πεσὼν εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ τὸν κατεφίλησε καὶ ἔκλαυσεν.

«Πάντα ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς.» (*Ματθ.* ζ' 12). —*«Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος. Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.»* (*Ματθ.* ς' 14. 15).

11. Ἰωσήφ.

Ὁ Ἰακὼβ, ὅστις ὠνομάζετο καὶ Ἰσραὴλ, εἶχε δώδεκα υἱούς, ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθον αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ. Τὰ ὀνόματα δὲ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακὼβ εἶνε τὰ ἑξῆς· Ῥουβήν, Συμεών, Λευΐ, Ἰούδας, Ἰσσάχαρ, Ζαβουλών, Δάν, Νεφθαλείμ, Γάδ, Ἀσήρ, Ἰωσὴφ καὶ Βενιαμίν. Ἠγάπα

δὲ ὁ Ἰακὼβ περισσότερον ἀπὸ ὅλους τὸν Ἰωσήφ, τὸν ὁποῖον καὶ ἐνέδυε φόρεμα ποικιλόχρουν. Διὰ τοῦτο ἐφθόνησαν αὐτὸν οἱ ἀδελφοί του. Ἀκόμη δὲ περισσότερον τὸν ἐφθόνησαν, ὅτε ὁ Ἰωσὴφ διηγήθη εἰς αὐτοὺς δύο ὄνειρα, τὰ ὁποῖα εἶδε καὶ τὰ ὁποῖα προέλεγον ὅτι οἱ ἀδελφοί του ἔμελλόν ποτε νὰ τὸν προσκυνήσωσι.

Μίαν ἡμέραν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσὴφ ἔβοσκον τὰ πρόβατα τοῦ πατρός των εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ὁ Ἰακὼβ ἔπεμψε τὸν Ἰωσὴφ διὰ νὰ ἴδῃ τί γίνονται οἱ ἀδελφοί του. Οὗτοι δὲ ἰδόντες ἀπὸ μακρὰν ἐρχόμενον τὸν Ἰωσὴφ εἶπον· Ἰδοὺ ἔρχεται ὁ ἐνυπνιαστής· ἂς τὸν φονεύσωμεν, καὶ ἂς εἴπωμεν εἰς τὸν πατέρα μας ὅτι θηρίον ἄγριον τὸν ἔφαγε. Μὴ τὸν φονεύσετε, εἶπεν ὁ Ῥουβήν· μὴ χύσετε τοὐλάχιστον τὸ αἷμά του. Ῥίψατε αὐτὸν καλλίτερον εἰς ἕνα λάκκον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρήμου, καὶ ἐκεῖ ἀφήσατέ τον. Ταῦτα δὲ εἶπε, διότι ἐσκόπευεν ἔπειτα νὰ τὸν σώσῃ. Ἅμα ἔφθασεν ὁ Ἰωσήφ, οἱ ἀδελφοί του τὸν ἐξέδυσαν τὸ ποικιλόχρουν φόρεμα καὶ τὸν ἔρριψαν εἰς τὸν λάκκον. Ἔπειτα δὲ κατὰ προτροπὴν τοῦ Ἰούδα τὸν ἀνέσυραν καὶ τὸν ἐπώλησαν εἰς ἐμπόρους Ἰσμαηλίτας, οἱ ὁποῖοι διέβαινον ἐκεῖθεν καὶ ὑπήγαιναν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τότε οἱ ἀδελφοί του σχίσαντες τὸ ποικιλόχρουν αὐτοῦ φόρεμα καὶ χρίσαντες αὐτὸ μὲ αἷμα τοῦ ἐριφίου, τὸ ἔφεραν εἰς τὸν πατέρα του λέγοντες· Εὕρομεν τὸ φόρεμα τοῦτο· μήπως εἶνε τοῦ υἱοῦ σου; Ὁ πατὴρ τὸ ἀνεγνώρισε καὶ ἐφώναξεν· Εἶνε τὸ φόρεμα τοῦ υἱοῦ μου Ἰωσήφ· θηρίον ἄγριον ἔφαγε τὸν υἱόν μου. Ἔσχισε λοιπὸν τὰ φορέματά του καὶ ἐνεδύθη μὲ

πένθιμα φορέματα καὶ ἔκλαιε διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀγαπητοῦ υἱοῦ του καὶ ἔλεγε· Μὲ τὴν λύπην τοῦ υἱοῦ μου θὰ καταβῶ εἰς τὸν τάφον.

«Ὅπου φθόνος καὶ ἔριδες, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα.» (Ἰακ. γ' 16).

12. Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ.

Οἱ Ἰσμαηλῖται ἔμποροι φθάσαντες εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπώλησαν τὸν Ἰωσὴφ εἰς ἄνθρωπόν τινα ἐπίσημον ὀνόματι Πετεφρῆν. Ὁ Πετεφρῆς ἠγάπησε τὸν Ἰωσὴφ καὶ τὸν ἔκαμεν οἰκονόμον τοῦ οἴκου του, διότι ἔβλεπεν ὅτι ἦτο εὐσεβὴς καὶ ἐνάρετος. Ἀλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Πετεφρῆ ἦτο κακή· καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰωσὴφ δὲν τὴν ἤκουε, τὸν ἐκατηγόρησεν εἰς τὸν ἄνδρα της, ὁ ὁποῖος πιστεύσας εἰς αὐτήν, τὸν ἔρριψε εἰς τὴν φυλακήν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν φυλακήν, ἐπειδὴ ὁ Ἰωσὴφ ἦτο ἀγαθός, τόσον τὸν ἠγάπησεν ὁ δεσμοφύλαξ, ὥστε τὸν ἔκαμεν ἐπιστάτην τῶν ἄλλων φυλακισμένων. Εἰς τὴν ἰδίαν φυλακὴν ὑπῆρχον καὶ ὁ ἀρχιοινοχόος καὶ ὁ ἀρχισιτοποιὸς τοῦ Φαραώ. Καὶ οἱ δύο οὗτοι εἶδον ὄνειρα, τὰ ὁποῖα ὁ Ἰωσὴφ ἐξήγησεν ὡς ἑξῆς· Εἰς μὲν τὸν ἀρχιοινοχόον εἶπεν ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ Φαραὼ θὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ ἀξίωμά του, τὸν παρεκάλεσε δὲ νὰ μὴ λησμονήσῃ τότε τὸν Ἰωσήφ· εἰς δὲ τὸν ἀρχισιτοποιὸν ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀποκεφαλίσῃ ὁ Φαραώ. Καὶ τῷ ὄντι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔγει-

ιεν ὅ,τι ὁ Ἰωσὴφ προεῖπεν. Ἀλλ' ὁ ἀρχιοινοχόος ἐλησμόνησε τὸν Ἰωσήφ.

«Ὑποστηρίζει τοὺς δικαίους ὁ Κύριος.» (*Ψαλμ. λς'* 39).

13. Ἀνύψωσις τοῦ Ἰωσήφ.

Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ Φαραὼ εἶδεν ὄνειρον. Εἶδεν ὅτι ἀνέβαινον ἀπὸ τὸν ποταμὸν ἑπτὰ παχεῖαι βόες, κατόπιν δὲ ἀνέβαινον ἄλλαι ἑπτὰ ἀδύνατοι, αἱ ὁποῖαι κατέφαγον τὰς παχείας. Εἶδεν ἀκόμη ὅτι ἐβλάστησαν ἑπτὰ στάχυς καλοὶ καὶ κατόπιν ἄλλοι ἑπτὰ στάχυς λεπτοὶ καὶ ξηροί, οἱ ὁποῖοι κατέπιον τοὺς καλούς. Ὁ Φαραὼ ταραχθεὶς προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς σοφοὺς καὶ ὀνειροκρίτας τῆς Αἰγύπτου· ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξηγήσῃ τὰ ὄνειρά του. Τότε ὁ ἀρχιοινοχόος ἐνθυμήθη τὸν Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος προσκληθεὶς ἐξήγησε τὰ ὄνειρα τοῦ Φαραώ. Καὶ τὰ δύο ὄνειρα, εἶπε, σημαίνουσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Αἱ ἑπτὰ παχεῖαι βόες καὶ οἱ ἑπτὰ καλοὶ στάχυς εἶνε ἑπτὰ ἔτη εὐτυχίας, αἱ δὲ ἑπτὰ ἀδύνατοι βόες καὶ οἱ ἑπτὰ λεπτοὶ στάχυς εἶνε ἑπτὰ ἔτη δυστυχίας, τὰ ὁποῖα θὰ διαδεχθῶσι τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς εὐτυχίας. Συνεβούλευσε λοιπὸν τὸν Φαραὼ νὰ διορίσῃ ἄνδρα φρόνιμον καὶ ἱκανόν, ὁ ὁποῖος νὰ συνάξῃ εἰς ἀποθήκας ὅσα εἰσοδήματα περισσεύουν κατὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς εὐτυχίας διὰ νὰ ἔχουν κατὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς δυστυχίας. Ἡ ἐξήγησις αὕτη ἤρεσε τόσον πολὺ εἰς τὸν Φαραώ, ὥστε ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ἰωσὴφ τὸ ἔργον τοῦτο καὶ τὸν διώρισε δεύτερον ἄρχοντα ὅλης τῆς Αἰγύπτου.

« Οὐκ ἀφελεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ δικαίων ὀφθαλμὸν αὐτῶν, καὶ καθιεῖ αὐτοὺς εἰς Νῖκος καὶ ὑψωθήσονται.» (*Ἰὼβ λς'* 7).

14. Ὁ Ἰωσὴφ καὶ οἱ ἀδελφοί του.

Τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς εὐτυχίας παρῆλθον, ἤρχισαν δὲ τὰ ἔτη τῆς δυστυχίας. Ἡ πεῖνα ἐξηπλώθη παντοῦ, καὶ ὅμως εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον ὑπῆρχε σῖτος, τὸν ὁποῖον ἐπώλει ὁ Ἰωσὴφ ἀνοίξας τὰς ἀποθήκας. Ἡ πεῖνα ἔφθασε καὶ εἰς τὴν Χαναάν, ὅπου κατῴκει ὁ Ἰακώβ. Μαθὼν δὲ ὁ Ἰακὼβ ὅτι πωλεῖται σῖτος εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔπεμψεν ἐκεῖ τοὺς υἱούς του διὰ νὰ ἀγοράσωσιν, ἐκράτησε δὲ μόνον τὸν νεώτερον Βενιαμίν. Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακὼβ ἐλθόντες εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπροσκύνησαν τὸν Ἰωσήφ, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐγνώρισαν. Ὁ Ἰωσὴφ ὅμως τοὺς ἐγνώρισεν, ἀλλ' ἐπροσποιήθη ὅτι θεωρεῖ αὐτοὺς κατασκόπους. Οὗτοι δὲ εἶπον, ὄχι, Κύριε, δὲν εἴμεθα κατάσκοποι, ἀλλ' ἤλθομεν νὰ ἀγοράσωμεν τροφάς. Οἱ δοῦλοί σου εἴμεθα δώδεκα ἀδελφοί, υἱοὶ ἑνὸς ἀνθρώπου ἀπὸ Χαναάν· ὁ μὲν νεώτερος ἔμεινε πλησίον τοῦ πατρός μας, ὁ δὲ ἄλλος δὲν ὑπάρχει. Εἴσθε κατάσκοποι, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωσήφ. Δὲν θὰ ἀναχωρήσητε ἀπ' ἐδῶ, πρὶν ἔλθῃ ὁ νεώτερος ἀδελφός σας. Πέμψατε ἕνα ἀπὸ σᾶς νὰ τὸν φέρῃ, διὰ νὰ ἴδω ἂν λέγητε τὴν ἀλήθειαν· οἱ δὲ ἄλλοι θὰ φυλακισθῆτε, ἕως ὅτου πεισθῶ ὅτι δὲν εἴσθε κατάσκοποι. Οἱ ἀδελφοὶ ὡς ἤκουσαν ταῦτα εἶπον μεταξύ των ἑβραϊστί· Δικαίως πάσχομεν ταῦτα, διότι ἐδείχθημεν πολὺ σκληροὶ πωλήσαντες τὸν ἀδελφόν μας Ἰωσήφ. Ὁ Ἰωσὴφ ἀκούσας συνεκινήθη καὶ παραμερίσας ἔκλαυσεν. Ἔπειτα ἐπανῆλθε καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἄδειαν νὰ ἀναχωρήσωσιν, ἐκράτησε δὲ μόνον τὸν Συμεών. Διέταξε

δὲ νὰ γεμίσωσι τοὺς σάκκους των σῖτον καὶ νὰ θέσωσι κρυφίως εἰς αὐτοὺς τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον φέρει διὰ νὰ ἀγοράσωσι σῖτον. Ἐπιστρέψαντες εἰς Χαναὰν ἤνοιξαν τοὺς σάκκους καὶ εὗρον μὲ ἀπορίαν τὰ χρήματα. Διηγήθησαν ἔπειτα τὰ γενόμενα εἰς τὸν Ἰακώβ, ὁ ὁποῖος μὲ λύπην μεγάλην εἶπε· Θέλετε νὰ μὲ στερήσητε ὅλα μου τὰ τέκνα. Ὁ Ἰωσὴφ δὲν ὑπάρχει πλέον, ὁ Συμεὼν εἶνε δέσμιος, καὶ θέλετε νὰ μοῦ ἀφαιρέσητε καὶ τὸν Βενιαμίν; Ὄχι, ὁ υἱός μου δὲν θὰ ἔλθῃ μαζύ σας.

Ὅταν ὅμως ὁ σῖτος ἐτελείωσεν, ὁ Ἰακὼβ ἠναγκάσθη νὰ στείλῃ μὲ τοὺς λοιποὺς υἱούς του καὶ τὸν Βενιαμὶν διὰ νὰ ἀγοράσωσι πάλιν σῖτον· ἀφοῦ δὲ ἔφθασαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, παρουσιάσθησαν εἰς τὸν Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐδέχθη μὲ πολὺν καλὸν τρόπον. Ἔπειτα τοὺς ἠρώτησε περὶ τοῦ πατρός των, οὗτοι δὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι ζῇ καὶ ὑγιαίνει. Ἰδὼν δὲ τὸν Βενιαμὶν συνεκινήθη πολὺ καὶ εἰσελθὼν εἰς ἰδιαίτερον δωμάτιον ἔκλαυσεν. Ἔπειτα ἐπέστρεψε καὶ τοὺς ἐκάλεσεν εἰς τὴν τράπεζαν· καθίσας αὐτοὺς ἕκαστον κατὰ τὴν ἡλικίαν του· ἔδωκε δὲ εἰς τὸν Βενιαμὶν μερίδα πενταπλασίαν. Τοῦτο ἔκαμε τοὺς ἀδελφούς του νὰ ἀπορήσωσιν.

«*Ὃ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει.*» (*Γαλ.* ς' 7).

15. Ὁ Ἰωσὴφ φανερώνεται εἰς τοὺς ἀδελφούς του.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἰωσὴφ διέταξε τὸν οἰκονόμον νὰ γεμίσῃ τοὺς σάκκους τῶν ἀδελφῶν του σῖτον καὶ νὰ θέσῃ

πάλιν τὸ ἀργύριον εἰς ἑνὸς ἑκάστου τὸν σάκκον· εἰς δὲ τοῦ Βενιαμὶν τὸν σάκκον διέταξε νὰ θέσῃ τὸ ἀργυροῦν ποτήριον αὐτοῦ. Τὴν ἄλλην ἡμέραν τὸ πρωὶ ἀνεχώρησαν· ἀλλὰ μόλις ἐξῆλθον τῆς πόλεως καὶ ὁ οἰκονόμος τοὺς κατεδίωξε κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τοὺς συνέλαβε λέγων, ὅτι ἔκλεψαν τὸ ἀργυροῦν ποτήριον τοῦ κυρίου του. Οἱ ἀδελφοὶ διεμαρτυρήθησαν καὶ εἶπον· ὅστις ἀπὸ ἡμᾶς εὑρεθῇ ὅτι ἔκλεψε τὸ ποτήριον, ἂς θανατωθῇ, οἱ δὲ ἄλλοι ἂς μείνωμεν δοῦλοι. Θέσαντες δὲ τοὺς σάκκους εἰς τὴν γῆν ἤνοιξαν αὐτοὺς καὶ τὸ ἀργυροῦν ποτήριον εὑρέθη εἰς τὸν σάκκον τοῦ Βενιαμίν. Τότε οἱ ἀδελφοὶ ἔσχισαν τὰ φορέματά των ἀπὸ τὴν λύπην των καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Ἰωσὴφ τοὺς ἐπέπληξε σφοδρότατα· οὗτοι δὲ μὴ ἠξεύροντες τί ν' ἀποκριθῶσιν εἶπον· Ἰδοὺ ὅλοι εἴμεθα δοῦλοί σου. Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωσήφ· δοῦλός μου θὰ μείνῃ μόνον ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρέθη τὸ ποτήριον· οἱ ἄλλοι θ' ἀναχωρήσητε. Τότε λέγει ὁ Ἰούδας πρὸς τὸν Ἰωσήφ· Κύριε, ἐγὼ μένω δοῦλός σου· ἀλλ' ἄφες τὸν Βενιαμὶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν πατέρα μας· διότι ἂν ἡμεῖς μόνοι ἐπιστρέψωμεν χωρὶς τὸν Βενιαμίν, ὁ πατήρ μας θὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν λύπην του. Ὁ Ἰωσὴφ δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ κρατηθῇ. Διέταξε νὰ ἐξέλθωσιν ὅλοι οἱ παρόντες καὶ μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶπε πρὸς τοὺς ἀδελφούς του· Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰωσήφ· ἐγὼ εἶμαι ὁ ἀδελφός σας, τὸν ὁποῖον ἐπωλήσατε. Ζῇ ἀκόμη ὁ πατήρ μας; Πλησιάσατε· μὴ λυπεῖσθε, ὅτι μὲ ἐπωλήσατε· διότι ὁ Θεὸς ἄφησε νὰ γείνῃ τοῦτο διὰ τὴν σωτηρίαν σας. Σπεύσατε νὰ

τὸ εἴπητε εἰς τὸν πατέρα μας καὶ νὰ τὸν παρακινήσητε νὰ ἔλθῃ ἐδῶ μὲ ὅλην τὴν οἰκογένειάν του, διότι ἡ πεῖνα θὰ ἐξακολουθήσῃ ἀκόμη. Ἔπειτα ἔπεσεν εἰς τὸν τράχηλον τοῦ Βενιαμὶν καὶ ἔκλαυσε, κατεφίλησε δὲ κλαίων καὶ τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς του.

«*Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν.*» (*Ματθ.* έ 44).

16. Ὁ Ἰακὼβ ἐν Αἰγύπτῳ.

Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσὴφ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν πατρίδα των Χαναὰν φέροντες πλούσια δῶρα. Καὶ ὁ Φαραὼ μαθὼν τὰ γενόμενα, ἔπεμψε πολύτιμα δῶρα καὶ ἁμάξας διὰ νὰ μεταφέρωσι τὸν Ἰακώβ. Ὁ Ἰακὼβ δὲν ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι ζῇ ὁ Ἰωσήφ· ἀλλ' ἀφοῦ εἶδε τὰ δῶρα καὶ τὰς ἁμάξας ἐπίστευσε καὶ εἶπε· Θεέ μου, τίποτε πλέον δὲν ζητῶ· ὁ υἱός μου ὁ Ἰωσὴφ ζῇ ἀκόμη· θὰ ὑπάγω νὰ τὸν ἴδω πρὶν νὰ ἀποθάνω, καὶ ἀμέσως ὁ Ἰακὼβ ὑπῆγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον μὲ τοὺς υἱούς του καὶ τοὺς ἐγγόνους του, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἑξήκοντα ἓξ ἐκτὸς τῶν γυναικῶν. Ὁ Ἰωσὴφ εἶχεν ἐξέλθει εἰς ἀπάντησιν τοῦ πατρός του· ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας του μὲ δάκρυα. Εἶπε δὲ ὁ Ἰακὼβ πρὸς τὸν Ἰωσήφ· Θὰ ἀποθάνω εὐχαριστημένος, διότι ζῇς καὶ διότι σὲ εἶδα. Ὁ Ἰωσὴφ ἐπαρουσίασε τὸν πατέρα του εἰς τὸν Φαραώ, ὁ ὁποῖος πολὺ τοὺς ἐπεριποιήθη καὶ τοὺς ἔδωκεν ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ ἰδιαιτέραν γῆν διὰ νὰ κατοικήσωσι.

« *Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.* » (Ἔξοδ. κ' 12).

17. Θάνατος τοῦ Ἰακὼβ καὶ τοῦ Ἰωσήφ.

Ὁ Ἰακὼβ ἔζησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον δεκαεπτὰ ἔτη. Ὅτε δὲ ἐπλησίαζεν ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου, του ὁ Ἰωσὴφ ἔφερε πρὸς αὐτὸν τοὺς υἱούς του Ἐφραῒμ καὶ Μανασσῆν διὰ νὰ τοὺς εὐλογήσῃ. Ὁ Ἰακὼβ ηὐλόγησε καὶ αὐτοὺς καὶ τὸν Ἰωσὴφ καὶ τοὺς λοιποὺς υἱούς του. Τοὺς παρήγγειλε νὰ μείνωσι πιστοὶ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἐβεβαίωσεν ὅτι ὁ Θεὸς ἔμελλε νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων των. Ταῦτα εἰπὼν ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἐτῶν.

Ὁ Ἰωσὴφ ἔκλαυσε τὸν πατέρα του, τὸν ὁποῖον, καθὼς εἶχε παραγγείλει, μετέφερε καὶ ἔθαψεν εἰς τὴν Χαναάν, εἰς τὸν τάφον τῶν πατέρων του. Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ὁ Ἰωσὴφ δὲ φθάσας εἰς βαθύτατον γῆρας ἀπέθανεν, ἀφοῦ ὥρκισε τοὺς ἀδελφούς του νὰ μεταφέρωσι τὰ ὀστᾶ του εἰς Χαναάν, ὅταν ἐπανέλθωσιν εἰς αὐτήν.

«*Εὐλογία πατρὸς στηρίζει οἴκους τέκνων.*» (*Σιρ.* γ' 12).

18. Ὁ Μωϋσῆς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰακὼβ οἱ Ἰσραηλῖται ἐπλήθυναν τόσον πολύ, ὥστε ἔγειναν ἐπίφοβοι εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Ὅθεν ὁ Φαραὼ ἀπεφάσισε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν αὔξησιν τῶν Ἰσραηλιτῶν μὲ διαφόρους ἀγγαρείας καὶ βασανιστήρια. Ἀλλ' ὅσῳ περισσότερον ἐβασανίζοντο οἱ Ἰσραηλῖται τόσῳ περισσότερον ἐπληθύνοντο. Τότε ὁ Φα-

ραὼ διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ μὴ αὐξάνουν, διέταξεν αὐτοὺς νὰ ῥίπτωσιν εἰς τὸν Νεῖλον ὅλα τὰ ἀρσενικὰ βρέφη των. Μία γυνὴ ἑβραία ἐγέννησε παιδίον ἀρσενικόν, τὸ ὁποῖον ἔκρυπτε τρεῖς μῆνας. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ κρύπτῃ περισσότερον, τὸ ἔβαλεν εἰς ἓν κιβώτιον πισσωμένον, τὸ ὁποῖον λαβοῦσα ἡ ἀδελφὴ τοῦ παιδίου ἄφησεν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπερίμενεν ἐκεῖ πλησίον διὰ

νὰ ἴδῃ τί θὰ ἀπογείνῃ. Μετ' ὀλίγον ἡ θυγάτηρ τοῦ Φαραὼ ἦλθεν εἰς τὸν ποταμὸν διὰ νὰ λουσθῇ. Εἶδε τὸ κιβώτιον καὶ ἀνοίξασα αὐτὸ εὗρεν ἐντὸς αὐτοῦ παιδίον, τὸ ὁποῖον ἔκλαιε. Τὸ ἐλυπήθη καὶ εἶπε· Θὰ εἶνε βεβαίως ἀπὸ τὰ παιδία τῶν Ἑβραίων. Τότε ἡ ἀδελφὴ τοῦ παιδίου ἐπλησίασε καὶ εἶπεν εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Φαραώ· Θέλεις νὰ φέρω ἑβραίαν τροφὸν νὰ τὸ θηλάσῃ; Καὶ ἐπῆγε καὶ ἔφερε

τὴν μητέρα τοῦ παιδίου. Ἡ γυνὴ ἔλαβε τὸ παιδίον καὶ ἐθήλαζεν αὐτό. Ὅταν δὲ ἐμεγάλωσε, τὸ ἔφερεν εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Φαραώ, ἡ ὁποία τὸ υἱοθέτησε καὶ τὸ ὠνόμασε Μωϋσῆν, διότι ἐσώθη ἐκ τοῦ ὕδατος.

« *Μικρὸν καὶ μέγαν ὁ Θεὸς ἐποίησεν, ὁμοίως δὲ προνοεῖ περὶ πάντων.* » (*Σοφ. Σολ.* ς' 8).

19. Κλῆσις τοῦ Μωϋσέως.

Ὅτε ὁ Μωϋσῆς ἔφθασεν εἰς ἀνδρικὴν ἡλικίαν ἀφῆκε τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐπῆγε πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς του, τοὺς ὁποίους ἔβλεπε νὰ βασανίζωνται. Μίαν ἡμέραν ἰδὼν ὅτι εἷς Αἰγύπτιος ἔδερεν ἕνα Ἑβραῖον, ἐφόνευσε τὸν Αἰγύπτιον. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Φαραὼ ἐζήτει νὰ φονεύσῃ τὸν Μωϋσῆν· διὰ τοῦτο ὁ Μωϋσῆς ἔφυγε καὶ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν Μαδιάμ, ὅπου ἐνυμφεύθη τὴν Σεπφώραν θυγατέρα τοῦ ἱερέως Ἰοθόρ.

Ἐν τούτοις οἱ Ἰσραηλῖται βασανιζόμενοι ἐζήτουν βοήθειαν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ὁ Θεὸς ἤκουσεν ἐπὶ τέλους τὴν δέησίν των. Μίαν ἡμέραν ὁ Μωϋσῆς βόσκων τὰ πρόβατα τοῦ πενθεροῦ του εἶδε βάτον καιομένην, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ τὸν διέταξε νὰ ὑπάγῃ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ὁμοεθνεῖς του ἐκ τῆς δουλείας. Προεῖπεν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ Φαραὼ δὲν θὰ θελήσῃ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ, ἀλλὰ τὸν ἐβεβαίωσεν ὁ Θεὸς ὅτι θὰ τὸν βοηθήσῃ. Ἔδωκε δὲ καὶ σύντροφον εἰς τὸν Μωϋσῆν τὸν ἀδελφόν του Ἀαρών.

« *Εὐλογημένος ὁ ἄνθρωπος, ὃς πέποιθεν ἐπὶ τὸν Κύριον.* » (*Ιερεμ.* ιζ' 7).

20. Ἔξοδος τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου.

Ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρὼν ἦλθον εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἶπον εἰς τὸν Φαραώ, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν διατάσσει νὰ ἀφήσῃ τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ φύγωσιν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Ἀλλ' ὁ Φαραὼ καὶ τὸν Θεὸν ὕβρισε καὶ αὐτοὺς σφοδρότατα ἐπέπληξε καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας ἀκόμη περισσότερον νὰ βασανίζωσι διέταξε. Τότε ὁ Θεὸς ἔστειλε τιμωρίας τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης εἰς τὸν Φαραὼ καὶ εἰς τὴν χώραν του· αἱ τιμωρίαι ἦσαν τόσον καταστρεπτικαί, ὥστε ὁ Φαραὼ ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ δώσῃ τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ν' ἀναχωρήσωσι. Τοιουτοτρόπως οἱ Ἰσραηλῖται, ἀφοῦ ἔμειναν εἰς τὴν Αἴγυπτον τετρακόσια ἔτη, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν πατρίδα των ἦσαν δὲ ἑξακόσιαι χιλιάδες ἄνδρες χωρὶς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία. Ὁ Θεὸς ὡδήγει τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς τὸν δρόμον των. Ὅταν δὲ ὁ Φαραὼ ἔμαθεν ὅτι ἀνεχώρησαν, μετενόησε καὶ ἤρχισε νὰ τοὺς διώκῃ μὲ ἑξακοσίας πολεμικὰς ἁμάξας ἐκλεκτὰς καὶ μὲ ἵππους καὶ μὲ στρατὸν πολυάριθμον. Οἱ Ἰσραηλῖται εἶχον φθάσει εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὅτε οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς ἐπλησίασαν. Καὶ οἱ μὲν Ἰσραηλῖται διὰ τῆς θείας βοηθείας ἐπέρασαν αὐτὴν ἀβλαβῶς χωρὶς νὰ βραχοῦν οἱ πόδες των. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, οἱ ὁποῖοι κατεδίωκον τοὺς Ἰσραηλίτας κατεποντίσθησαν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἐσώθη. Τότε οἱ Ἰσραηλῖται ἐδόξασαν ἀπὸ καρδίας τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τοὺς ἔσωσεν.

«Ἡ δεξιά σου χείρ, Κύριε, ἔθραυσεν ἐχθρούς.» (Ἐξ. ιε' 10).

21. Οἱ Ἰσραηλῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Ὁ Μωϋσῆς ὡδήγησεν ἔπειτα τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σινᾶ. Ἐπειδὴ δὲ ὑπέφερον πολλὰς στενοχωρίας, διότι δὲν εἶχον ὅ,τι ἐχρειάζοντο, ἤρχισαν νὰ γογγύζωσι κατὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ νὰ λέγωσιν ὅτι τοὺς ἐστέρησε τὰ ἀγαθὰ τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀκούσας τὰς δεήσεις τοῦ Μωϋσέως ἔτρεφε τοὺς Ἰσραηλίτας μὲ ὄρτυγας καὶ μὲ ἄρτον ὡραῖον, μάννα καλούμενον, τὸν ὁποῖον εὕρισκον εἰς τὴν γῆν ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν. Ἐγόγγυζον καὶ πάλιν οἱ Ἰσραηλῖται, διότι δὲν εἶχον ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ ὕδωρ ἄφθονον εὑρέθη διὰ τῆς θείας βοηθείας. Ἔπειτα οἱ Ἀμαληκῖται ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀλλ' ὁ Μωϋσῆς ἐνίκησεν αὐτούς.

« *Οἶδεν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων.* » *Ματθ.* ς' 22).

22. Ὁ Νόμος τοῦ Μωϋσέως.

Τὸν τρίτον μῆνα μετὰ τὴν ἀναχώρησίν των ἔφθασαν οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σινᾶ. Ἀναβὰς δὲ ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸ ὄρος, ἔμεινεν ἐκεῖ τεσσαράκοντα ἡμέρας· ὁ δὲ Θεὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν γεγραμμένας εἰς δύο πλάκας τὰς δέκα ἐντολάς, ἤτοι τὸν δεκάλογον ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς ἑξῆς. 1) Λάτρευε ἕνα μόνον Θεόν. 2) Μὴ προσκυνῇς πολλοὺς θεούς. 3) Μὴ μεταχειρίζεσαι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἀσεβῶς. 4) Ἑόρταζε τὴν ἑβδόμην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος. 5) Τίμα τοὺς γονεῖς σου. 6) Μὴ φονεύσῃς. 7) Μὴ

προσβάλλης τὴν τιμὴν τοῦ ἄλλου. 8) Μὴ ἁρπάζῃς τὴν ξένην περιουσίαν. 9). Μὴ ψευδομαρτυρῇς ἐναντίον τοῦ ἄλλου. 10) Μὴ ἐπιθυμῇς πᾶν ὅ,τι ἀνήκει εἰς ἄλλον.

Ἐκτὸς τοῦ νόμου ὁ Μωϋσῆς ὥρισε καὶ διαφόρους ἑορτάς, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἐφύλαττε ζωη-

ρὰν τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Χάριν δὲ τῶν θυσιῶν καὶ τῆς λατρείας κατεσκευάσθη πολύτιμος σκηνή, ἡ λεγομένη «σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου», ἡ ὁποία ἐχρησίμευεν ὡς κινητὸς ναός. Εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην ἐφυλάττετο ἡ κιβωτός, ἡ ὁποία περιεῖχε τὰς δύο πλάκας τοῦ νόμου.

«Ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ.» (Α´ Ἰωάν. γ´ 21).

23. Ὁ χρυσοῦς μόσχος.

Ἐπειδὴ ὁ Μωϋσῆς ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ πολλὰς ἡμέρας, ὁ λαὸς ἐνόμισεν ὅτι δὲν θὰ ἐπιστρέψῃ πλέον καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Ἀαρὼν θεούς, οἱ ὁποῖοι νὰ τὸν ὁδηγοῦν. Ὁ Ἀαρὼν ἠναγκάσθη τότε νὰ συνάξῃ ὅλα τὰ χρυσᾶ κοσμήματα τοῦ λαοῦ καὶ ἔκαμε χρυσοῦν μόσχον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ λαὸς ἐπρόσφερε θυσίαν. Ὅταν ὁ Μωϋσῆς κατέβη ἀπὸ τὸ ὄρος ἔχων εἰς τὰς χεῖράς του τὰς δύο πλάκας τοῦ νόμου, καὶ εἶδε τὸν χρυσοῦν μόσχον, ἔρριψε κατὰ γῆς τὰς πλάκας τοῦ νόμου καὶ τὰς ἔσπασε· τὸν δὲ χρυσοῦν μόσχον κατέστρεψεν. Ἔπειτα ἐτιμώρησεν αὐστηρότατα τὸν λαόν, ὁ δὲ λαὸς ἐννόησε τὸ σφάλμα του, μετενόησε διὰ τὴν ἀσέβειάν του καὶ ἐλάτρευσε πάλιν τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Ὁ δὲ Θεὸς ἐν τῇ ἀγαθότητί του ἐδέχθη τὴν μετάνοιαν τοῦ λαοῦ καὶ τὸν ἐσυγχώρησε. Τότε ὁ Μωϋσῆς ἀνέβη ἐκ νέου εἰς τὸ ὄρος καὶ ἔγραψε πάλιν ἐπάνω εἰς δύο ἄλλας πλάκας τὰς δέκα ἐντολὰς καὶ τὰς ἔδωκεν εἰς τὸν λαὸν διὰ νὰ τὰς φυλάττῃ.

« *Οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος.*» (*Ψαλμ.* ρδ´ 7).

24. Κατασκόπευσις τῆς Χαναάν.

Οἱ Ἰσραηλῖται ἀφοῦ ἔμειναν ἓν ἔτος εἰς τὴν ἔρημον, ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν καὶ ἔφθασαν εἰς τὰ σύνορα τῆς γῆς Χαναάν. Ὁ Μωϋσῆς ἐκλέξας δώδεκα ἄνδρας ἕνα ἀπὸ ἑκάστην φυλήν, τοὺς ἔστειλε νὰ κατασκοπεύσωσι τὴν γῆν Χαναάν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐπέστρεψαν μετὰ τεσσαρά-

κοντα ἡμέρας καὶ ὡς δεῖγμα τῆς εὐφορίας τοῦ τόπου ἔφερον διαφόρους καρπούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ σταφυλήν, ἡ ὁποία ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ἐβάσταζον αὐτὴν δύο ἄνδρες ἐπάνω εἰς ξύλον. Εἶπον δὲ ὅτι εἶνε γῆ ῥέουσα μέλι καὶ γάλα, ἀλλ' ὅτι ἔχει κατοίκους ῥωμαλαίους καὶ πόλεις μεγάλας καὶ ἰσχυράς, ὅτι δὲ κατοικοῦσιν ἐκεῖ καὶ γίγαντες, ἀπέναντι τῶν ὁποίων αὐτοὶ φαίνονται ὡς ἀκρίδες. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἰσραηλῖται ἐτρόμαξαν καὶ ἤρχισαν πάλιν νὰ γογγύζωσι κατὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ααρὼν καὶ ἐφώναζον ὅτι θέλουν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καὶ ὁ Χάλεβ, οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν νὰ τοὺς ἡσυχάσωσι, παρ' ὀλίγον νὰ λιθοβοληθῶσιν. Ὁ Μωϋσῆς παρεκάλεσε τὸν Θεὸν νὰ τοὺς συγχωρήσῃ· καὶ ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν παράκλησιν τοῦ Μωϋσέως καὶ συγχώρησε τὸν ἀχάριστον καὶ ἀσεβῆ λαόν. Κατεδικάσθησαν ὅμως ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐκτὸς τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ τοῦ Χάλεβ ν' ἀποθάνωσιν εἰς τὴν ἔρημον πρὶν ἴδωσι τὴν γῆν Χαναάν. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Μωϋσῆς κατεδικάσθη νὰ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἁγίαν γῆν, διότι ἐν τῇ ἀγανακτήσει του ἔδειξέ ποτε ὀλιγοπιστίαν εἰς τὸν Θεόν.

«Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ὑμῶν, τίς καθ' ὑμῶν.» (*Ῥωμ. η'* 31).

25. Νίκαι τῶν Ἑβραίων. Θάνατος τοῦ Μωϋσέως.

Τεσσαράκοντα ὅλα ἔτη ἔμειναν οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τὴν ἔρημον. Εἰς ὅλον δὲ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ἀδιακόπως ἐγόγγυζον ἐναντίον τοῦ Μωϋσέως καὶ ἠνώχλουν αὐτὸν

καὶ ἐπανεστάτουν. Ἐπὶ τέλους ἔφθασαν ἐκ νέου εἰς τὰ σύνορα τῆς Παλαιστίνης. Τότε δύο βασιλεῖς τῶν χωρῶν ἐκείνων ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀλλ' οἱ Ἰσραηλῖται τοὺς ἐνίκησαν. Καὶ οἱ Μαδιανῖται ἀντεστάθησαν, ἀλλὰ καὶ τούτους ἐνίκησαν οἱ Ἰσραηλῖται. Εἶχον ἤδη καταλάβει οἱ Ἰσραηλῖται τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἰορδάνου, καὶ τίποτε πλέον δὲν ἐμπόδιζεν αὐτοὺς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, δηλαδὴ εἰς τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός. Τότε ὁ Μωϋσῆς ἀπηρίθμησεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτούς, καὶ τοὺς προέτρεψε νὰ μείνωσι πιστοὶ εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Διώρισε δὲ διάδοχόν του τὸν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ναυῆ καὶ ηὐλόγησεν αὐτοὺς διὰ τελευταίαν φοράν. Ἔπειτα δὲ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος εἶδεν ἀπὸ μακρὰν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν εἴκοσιν ἐτῶν.

«Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω.» (*Ῥωμ. ιγ'* 1).

26. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ.

Τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωϋσέως οἱ Ἰσραηλῖται ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἰησοῦ διέβησαν τὸν Ἰορδάνην ποταμόν. Πολιορκίσαντες δὲ ἑπτὰ ἡμέρας τὴν πόλιν Ἰεριχώ, ἐκυρίευσαν αὐτὴν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν κατέστρεψαν. Τότε οἱ βασιλεῖς τῆς Χαναὰν φοβηθέντες συνηνώθησαν διὰ νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Μόνοι δὲ οἱ Γαβαωνῖται συνεμάχησαν

μὲ τοὺς Ἰσραηλίτας. Ὀργισθέντες διὰ τοῦτο οἱ λοιποὶ βασιλεῖς τῆς Χαναὰν ἦλθον καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν Γαβαών. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς προσέβαλεν αὐτοὺς αἰφνιδίως καὶ τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγήν. Ὁ δὲ Θεὸς θέλων νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ἰσραηλίτας ἔκαμε νὰ διαρκέσῃ ἡ ἡμέρα περισσότερον, ἕως ὅτου ὁ Ἰησοῦς κατέστρεψεν ἐντελῶς τοὺς ἐχθρούς του. Μετά τινας ἄλλους πολέμους ὁ Ἰησοῦς ἐκυρίευσε τὴν γῆν Χαναάν, τὴν ὁποίαν ἐμοίρασεν εἰς τὰς διαφόρους φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Μόνη ἡ φυλὴ τοῦ Λευῒ δὲν ἔλαβε μερίδιον, διότι ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης ἐγίνοντο οἱ ἱερεῖς τῶν Ἰουδαίων καὶ ἔπρεπε διὰ τοῦτο νὰ ἦνε διεσπαρμένη μεταξὺ τοῦ λαοῦ. Ἐδόθησαν δὲ εἰς αὐτὴν τεσσαράκοντα ὀκτὼ πόλεις διεσπαρμέναι εἰς τὰς χώρας τῶν λοιπῶν φυλῶν διὰ τὰ ποίμνιά των καὶ αἱ δεκάται τῶν θυσιῶν. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ φθάσας εἰς βαθύτατον γῆρας καὶ βλέπων πλησιάζοντα τὸν θάνατον ἐκάλεσε τοὺς Ἰσραηλίτας, τοὺς ὑπενθύμησε τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτούς, τοὺς συνεβούλευσε νὰ μείνωσι πιστοὶ εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν δέκα ἐτῶν.

« *Φοβερὸς Κύριος καὶ σφόδρα μέγας καὶ θαυμαστὴ ἡ δύναμις αὐτοῦ.* » (*Σιρ. μγ'* 29).

27. Ἰώβ.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μωϋσέως ἔζη ἐν τῇ Αὐσήτιδι, χώρᾳ τῆς Ἀραβίας, ἄνθρωπος δίκαιος καὶ εὐσεβὴς ὀνομαζόμενος Ἰώβ. Ἦτο πλουσιώτατος καὶ εἶχεν ἑπτὰ υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας. Αἴφνης ὅμως συμφοραὶ μεγάλαι καὶ

ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἐπῆλθον εἰς αὐτόν. Τὰ ποίμνιά του κατεστράφησαν, οἱ δοῦλοί του ἐφονεύθησαν, ἡ οἰκία του ἐκρημνίσθη καὶ ἐντὸς αὐτῆς ἐφονεύθησαν ὅλα τὰ τέκνα του. Μαθὼν ταῦτα ὁ Ἰὼβ ἔπεσε κατὰ γῆς καὶ προσκυνήσας τὸν Θεὸν εἶπε· γυμνὸς ἐγεννήθην, γυμνὸς καὶ θὰ ἀποθάνω. Ὁ Κύριος τὰ ἔδωκεν, ὁ Κύριος τὰ ἐπῆρεν. Ἔγινεν ὡς ἠθέλησεν ὁ Κύριος. Εὐλογημένον ἂς ἦνε τὸ ὄνομά του. Ἀλλὰ νέα συμφορὰ ἐπῆλθεν εἰς τὸν Ἰὼβ· πληγαὶ δηλαδὴ ἐκάλυψαν ὅλον τὸ σῶμά του ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ἡ σύζυγός του τὸν προέτρεπε νὰ βλασφημήσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ν' ἀποθάνῃ, ἀλλ' ὁ Ἰὼβ ἀπεκρίθη· Ἀφοῦ ἐδέχθημεν παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ καλά, διατὶ νὰ μὴ δεχθῶμεν τὰ κακά; Τρεῖς φίλοι τοῦ Ἰὼβ ἦλθον νὰ τὸν παρηγορήσωσιν, ἀλλ' ἰδόντες αὐτὸν εἰς τοιαύτην ἐλεεινὴν κατάστασιν τόσον ἐλυπήθησαν, ὥστε ἔμειναν ἄφωνοι ἑπτὰ ἡμέρας καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ λαλήσωσι πρὸς αὐτόν. Ἐπὶ τέλους ὁ Ἰὼβ συγκινηθεὶς ἐλάλησε καὶ κατηράσθη τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του. Τότε οἱ φίλοι του ἐλάλησαν λέγοντες πρὸς αὐτόν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πάσχει ἕνεκα ἁμαρτιῶν. Ἀλλ' ὁ Ἰὼβ διεμαρτύρετο λέγων ὅτι εἶνε ἀθῶος. Αἴφνης ἀκούεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸν φωνὴ ἐλέγχουσά καὶ τὸν Ἰὼβ καὶ τοὺς φίλους του, ὅτι εἶνε αὐθάδεια, νὰ θέλωσι νὰ ἐννοήσωσι τὰς σκέψεις τοῦ Θεοῦ. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἰὼβ ἐθεραπεύθη καὶ ἀπέκτησεν ἀγαθὰ περισσότερον ἀπὸ ὅσα εἶχε καὶ ἐγέννησεν ἑπτὰ υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας.

«Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται.» (*Ἰώβ* ο' 21).

28. Κριταί.

Μετὰ τὸν θάνατον Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ οἱ Ἰσραηλῖται ἐλησμόνουν πολλάκις τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ἐλάτρευον τοὺς θεοὺς ἐθνικῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν ἀκόμη εἰς τὴν Χαναὰν ἢ πέριξ αὐτῆς. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐτιμώρει ὁ Θεὸς καὶ τοὺς παρέδιδεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν λαῶν τούτων. Τότε μετενόουν καὶ κλαίοντες ἐπεκαλοῦντο τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ Θεὸς ἔστελλεν εἰς αὐτοὺς ἄνδρας εὐσεβεῖς καὶ ἰσχυρούς, οἱ ὁποῖοι ὡδήγουν τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς πόλεμον ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν των, τοὺς ἠλευθέρωναν ἀπὸ τῆς δουλείας καὶ τοὺς ἐπανέφερον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ὠνομάζοντο *Κριταί*, καὶ εἶχον τὴν ἐξουσίαν καὶ ὅταν ἦτο πόλεμος καὶ ὅταν ἦτο εἰρήνη. Ἐκ τῶν κριτῶν τούτων οἱ ἐπισημότεροι εἶνε ὁ Γεδεών, ὁ Ἰεφθάε, ὁ Σαμψών, ὁ Ἠλεὶ καὶ ὁ Σαμουήλ.

«Δικαιοσύνη ὑψοῖ ἔθνος, ἐλασσονοῦσι δὲ φυλὰς ἁμαρτίαι.» (*Παροιμ.* *ιδ'* 34).

29. Γεδεὼν καὶ Ἰεφθάε.

Οἱ Ἰσραηλῖται ἀφήσαντες τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ παρεδόθησαν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν· διὰ τοῦτο ἔπεσαν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Μαδιανιτῶν καὶ Ἀμαληκιτῶν. Μετανοήσαντες ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ Θεὸς ἀκούσας τὴν δέησίν των ἔστειλεν εἰς αὐτοὺς τὸν κριτὴν Γεδεών. Ἐνῷ ὁ Γεδεὼν ἐκοπάνιζε σῖτον εἰς

τὸν ἀγρόν του, ἄγγελος Κυρίου ἦλθε πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν· Ὕπαγε νὰ σώσῃς τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Μαδιανιτῶν. Πῶς νὰ σώσω τὸν Ἰσραήλ; ἀπεκρίθη ὁ Γεδεών. Ἡ οἰκογένειά μου εἶναι ἡ πλέον ταπεινὴ ἐκ τῆς φυλῆς Μανασσῆ καὶ ἐγὼ εἶμαι ὁ ἔσχατος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν· Ὁ Κύριος θὰ εἶναι μαζῆ σου καὶ θὰ νικήσῃς τοὺς Μαδιανίτας ὡς ἕνα μόνον ἄνδρα. Ὁ Γεδεὼν τὴν ἄλλην ἡμέραν συνήθροισε περὶ τὰς τριάκοντα δύο χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκράτησε μόνον τριακοσίους τοὺς γενναιοτέρους. Τούτους διέταξε καὶ ἔλαβεν ἕκαστος εἰς τὴν μίαν χεῖρα ὑδρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔβαλε λαμπάδα ἀναμμένην, καὶ εἰς τὴν ἄλλην χεῖρα ἔλαβε σάλπιγγα. Ἐλθόντες δὲ προσέβαλον τὴν νύκτα τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τὰ τρία μέρη ἠχοῦντες τὰς σάλπιγγάς των, θραύοντες τὰς ὑδρίας των καὶ κραυγάζοντες: Ἡ νίκη εἰς τὸν Κύριον καὶ εἰς τὸν Γεδεών. Τοὺς Μαδιανίτας κατέλαβε φόβος καὶ τρόμος καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν σφάζοντες ὁ εἷς τὸν ἄλλον. Οἱ δὲ Ἰσραηλῖται ἐπιπεσόντες κατ' αὐτῶν τοὺς κατέστρεψαν.

Οἱ Ἰσραηλῖται καὶ πάλιν ἀφήσαντες τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῶν Ἀμμωνιτῶν, ἀλλ' ἔπειτα μετενόησαν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἔστειλεν εἰς αὐτοὺς τὸν Ἰεφθάε. Ὁ Ἰεφθάε ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν Ἀμμωνιτῶν, τοὺς ὁποίους μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐνίκησεν.

«Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.» (*Ψαλμ. ρκα´* 2).

30. Σαμψών.

Ἀλλ᾽ οἱ Ἰσραηλῖται καὶ πάλιν ἐλησμόνησαν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ περιέπεσαν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ διὰ τοῦτο ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῶν Φιλισταίων. Ἔπειτα ὅμως μετενόησαν καὶ ὁ Θεὸς ἔστειλεν εἰς αὐτοὺς τὸν Σαμ-

ψών, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ δύναμις ἦτο ἔκτακτος. Μίαν ἡμέραν ἐνῷ ὁ Σαμψὼν ἐπήγαινεν εἰς τὸν ἀγρόν, ἀπήντησε λέοντα μέγαν καὶ φοβερόν. Χωρὶς νὰ φοβηθῇ διόλου ὥρμησε κατ᾽ αὐτοῦ, τὸν συνέλαβεν ἀπὸ τὸν λαιμὸν καὶ τὸν ἔπνιξεν. Ὁ Σαμψὼν ἐκδικούμενος τοὺς τυράννους τοῦ ἔθνους του ἔβλαπτεν αὐτοὺς παντοιοτρόπως. Μίαν

φορὰν ἐφόνευσε τριάκοντα Φιλισταίους. Ἄλλοτε πάλιν συλλαβὼν τριακοσίας ἀλώπεκας καὶ δέσας εἰς τὰς οὐράς των λαμπάδα ἀναμμένην ἀφῆκεν αὐτὰς εἰς τοὺς ἀγροὺς τῶν Φιλισταίων ἐν καιρῷ θερισμοῦ καὶ κατέστρεψεν αὐτούς. Ἐκρατεῖτό ποτε ὁ Σαμψὼν δέσμιος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του· ἀλλ' αἴφνης θραύσας τὰ δεσμὰ καὶ λαβὼν σιαγόνα ὄνου, ἐφόνευσε πολλοὺς Φιλισταίους. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ Σαμψὼν παρεδόθη εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του, προδοθεὶς ἀπὸ κακήν τινα γυναῖκα, Δαλιδὰ ὀνομαζομένην, εἰς τὸν οἶκον τῆς ὁποίας κατῴκει. Διὰ τῆς γυναικὸς ταύτης οἱ Φιλισταῖοι συνέλαβον τὸν Σαμψών, ἐνῷ ἐκοιμᾶτο. Ἐξορύσαντες δὲ τοὺς ὀφθαλμούς του τὸν ἔφερον εἰς τὴν πόλιν Γάζαν, τὸν ἔρριψαν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ γυρίζῃ μύλον. Μετ' ὀλίγον οἱ Φιλισταῖοι ἑορτάζοντες τὴν ἑορτὴν τοῦ θεοῦ αὐτῶν Δαγών, ἔφερον ἐκεῖ καὶ τὸν Σαμψὼν διὰ νὰ τὸν ἐμπαίξωσι καὶ ἔστησαν αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ δύο στύλων, οἱ ὁποῖοι ἐστήριζον τὴν οἰκίαν. Τότε ὁ Σαμψὼν ἐπικαλεσθεὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐναγκαλισθεὶς τοὺς δύο στύλους εἶπεν· Ἂς ἀποθάνω μαζῆ μὲ τοὺς ἀλλοφύλους. Καὶ ἔσεισε τοὺς δύο στύλους, οἱ ὁποῖοι ἀμέσως ἔπεσαν, καὶ ἡ οἰκία ἐκρημνίσθη καὶ ὅλοι ὅσοι ἦσαν ἐντὸς αὐτῆς ἐφονεύθησαν.

« *Ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.* » (*Ἐφεσ.* ϛ' 10).

31. Ῥούθ.

Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν κριτῶν συνέβη πεῖνα εἰς τὴν

Παλαιστίνην. Διὰ τοῦτο ἄνθρωπός τις ἐκ τῆς πόλεως Βηθλεέμ, ὀνόματι Ἐλιμέλεχ ἔφυγε καὶ ἦλθε καὶ κατῴκησεν εἰς τὴν χώραν τῶν Μωαβιτῶν μὲ τὴν γυναῖκά του Νωεμὶν καὶ μὲ τοὺς δύο υἱούς του. Μετά τινα καιρὸν ὁ Ἐλιμέλεχ ἀπέθανε καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανον καὶ οἱ υἱοί του, οἱ ὁποῖοι εἶχον νυμφευθῆ γυναῖκας Μωαβίτιδας. Ἡ Νωεμὶν ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα της· ἠθέλησε δὲ πρὶν ἀναχωρήσῃ νὰ στείλῃ εἰς τοὺς γονεῖς των τὰς δύω νύμφας της, διότι αὕτη ἦτο πτωχὴ καὶ δυστυχής. Καὶ ἡ μὲν μία, Ὀρφὰ καλουμένη, ἀσπασθεῖσα μετὰ δακρύων τὴν Νωεμὶν ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς γονεῖς της· ἀλλ' ἡ ἄλλη, ἡ Ῥοὺθ δὲν ἠθέλησε μὲ κανένα τρόπον νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὴν πενθεράν της καὶ ἦλθε μετ' αὐτῆς εἰς τὴν Βηθλεέμ. Ἦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἡ Ῥοὺθ ἐπῆγε νὰ συνάξῃ στάχυς εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ συγγενοῦς των Βοόζ. Ὁ Βοὸζ τὴν εἶδε καὶ ἐπειδὴ εἶχε μάθει πόσον καλὰ ἐφέρθη πρὸς τὴν πενθεράν της, εἶπε πρὸς αὐτὴν νὰ ἔρχεται πάντοτε εἰς τὸν ἀγρόν του νὰ συνάζῃ στάχυς. Κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, ἄν τις ἀπέθνησκεν ἄτεκνος, ὁ πλησιέστερος συγγενὴς ὑπεχρεοῦτο νὰ λάβῃ εἰς γυναῖκα τὴν χήραν. Διὰ τοῦτο ὁ Βοὸζ ἐνυμφεύθη τὴν Ῥοὺθ καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς υἱὸν ὀνόματι Ὠβήδ, ὅστις ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί· ὁ δὲ Ἰεσσαὶ ἐγέννησε τὸν Δαυΐδ, ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ ὁποίου ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

«*Ἀγαθαὶ γυναῖκες ᾠκοδόμησαν οἴκους.*» (*Παροιμ. ιδ'* 1).
«*Εὐλογία Κυρίου ἐπὶ κεφαλὴν δικαίου*». (*Παροιμ. ι'* 6).

32. Ἠλεὶ καὶ Σαμουήλ.

Μεταξὺ τῶν τελευταίων κριτῶν ἦτο καὶ ὁ ἀρχιερεὺς Ἠλεί. Οὗτος εἶχε δύο υἱούς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀσεβέστατοι καὶ διεφθαρμένοι. Ἀλλ' ὁ πατήρ των ἦτο μὲν εὐσεβής, δὲν ἐτιμώρει ὅμως αὐστηρῶς τοὺς υἱούς του, ἀλλὰ περιωρίζετο νὰ τοὺς συμβουλεύῃ ἁπλῶς. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐτιμώρησε τὸν Ἠλεί. Ἐν τῷ πολέμῳ τῶν Ἰσραηλιτῶν κατὰ τῶν Φιλισταίων, οἱ υἱοὶ τοῦ Ἠλεὶ ἐφονεύθησαν, οἱ Ἰσραηλῖται ἐνικήθησαν καὶ ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Φιλισταίων. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἠλεὶ ἔπεσεν ἀπὸ τὴν καθέδραν του, συνέτριψε τὴν κεφαλήν του καὶ ἀπέθανε.

Τὸν Ἠλεὶ διεδέχθη ὁ Σαμουήλ, ὁ τελευταῖος τῶν κριτῶν. Ὡδήγησε τὸν λαὸν εἰς μετάνοιαν, ἐνίκησε τοὺς Φιλισταίους καὶ ἔλαβε παρ' αὐτῶν ὀπίσω τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης. Ἔπειτα ἔκρινε τοὺς Ἰσραηλίτας ἐν εἰρήνῃ δι' ὅλης του τῆς ζωῆς. Ὁ Σαμουὴλ γηράσας διώρισε τοὺς υἱούς του κριτὰς τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀλλ' οἱ υἱοί του δὲν ἐμιμήθησαν τὸν πατέρα των, ἀλλ' ἔκριναν ἀδίκως. Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἐζήτησε παρὰ τοῦ Σαμουὴλ βασιλέα. Ὁ δὲ Σαμουὴλ ἤκουσε τὴν παράκλησιν τοῦ λαοῦ καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν βασιλέα τὸν Σαούλ, ἄνθρωπον ὡραιότατον καὶ ἀνδρεῖον, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμίν.

« *Υἱὸς ἀνήκοος ἐν ἀπωλείᾳ ἔσται.*» (*Παροιμ. ιε'* 20).

33. Σαούλ.

Ὁ Σαοὺλ ἐκυβέρνα κατ' ἀρχὰς καλῶς ἀκολουθῶν τὰς συμβουλὰς τοῦ Σαμουήλ. Ἐνίκησε πολλοὺς ἐχθροὺς τῶν Ἰσραηλιτῶν· ἀλλ' αἱ νίκαι αὗται τὸν ἔκαμαν ὑπερήφανον καὶ ἤρχισε νὰ παραβαίνῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο παρώργισε τὸν Θεὸν ἐναντίον του καὶ ὁ Σαμουὴλ τὸν ἐπέπληξε σφοδρότατα διὰ τὰς παρεκτροπάς του καὶ προεῖπεν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ Θεὸς θὰ τὸν τιμωρήσῃ καὶ θὰ καταστρέψῃ τὴν βασιλείαν του. Ἔκτοτε ὁ Σαοὺλ ἤρχισε νὰ εἶναι ἀνήσυχος καὶ νὰ μελαγχολῇ. Τότε συνεβούλευσαν αὐτὸν νὰ προσκαλέσῃ πλησίον του μουσικόν, ὁ ὁποῖος νὰ τὸν καθησυχάζῃ· ὡς τοιοῦτον λοιπὸν προσεκάλεσε τὸν Δαυΐδ, ὅστις ἦτο ἄριστος κιθαριστής.

«Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται.» (*Α' Πέτρ. ε'* 5).

34. Δαυΐδ καὶ Γολιάθ.

Οἱ Φιλισταῖοι εἰσέβαλον καὶ πάλιν εἰς τὴν χώραν τῶν Ἰσραηλιτῶν, οἱ δὲ Ἰσραηλῖται ἐξῆλθον ἐναντίον των. Τὰ στρατόπεδα τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τῶν Φιλισταίων ἦσαν παρατεταγμένα, ὅτε γίγας τις ἐκ τῶν Φιλισταίων, ὀνόματι Γολιάθ, καλῶς ὡπλισμένος ἐξήρχετο ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ ἐπροσκάλει οἱονδήποτε ἐκ τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς μονομαχίαν. Τεσσαράκοντα ὅλας ἡμέρας ἐξηκολούθει ἡ πρόσκλησις αὕτη. Τότε ὁ Σαοὺλ ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα του εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος θὰ ἐπάλαιε μὲ τὸν Γολιὰθ καὶ θὰ τὸν ἐνίκα. Ἀλλὰ κανεὶς

δὲν ἐτόλμα νὰ δεχθῇ τὴν μονομαχίαν. Ἡμέραν τινὰ ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἰσραηλιτῶν διὰ νὰ φέρῃ τροφὰς εἰς τοὺς ἀδελφούς του νέος τις ποιμήν, μικρὸς τὸ ἀνάστημα, ἀλλὰ γενναιότατος, ὀνόματι Δαυΐδ. Ἀκούσας δὲ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Γολιὰθ ἐδέχθη νὰ παλαίσῃ

πρὸς αὐτόν. Ὁ Σαοὺλ ἐζήτησε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν ἔβλεπε νὰ ἐπιμένῃ ἠναγκάσθη νὰ συγκατανεύσῃ. Τότε ἐφόρεσεν ὁ Δαυΐδ τὴν πανοπλίαν τοῦ Σαούλ, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ φέρῃ αὐτὴν καὶ νὰ κινῆται ἐλευθέρως τὴν ἐξεδύθη. Λαβὼν δὲ τὴν ῥάβδον καὶ τὴν σφενδόνην του καὶ πέντε λίθους ἐξῆλθεν ἐναντίον τοῦ Γολιάθ. Ὁ Γολιὰθ ἰδὼν τὸν Δαυΐδ εἶπε πρὸς αὐτόν· Μήπως μὲ

ἐνόμισες σκύλον καὶ ἔρχεσαι ἐναντίον μου μὲ ῥάδδον καὶ μὲ λίθους; Πλησίασε καὶ θὰ δώσω τὰς σάρκας σου νὰ τὰς φάγωσι τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ θηρία τῆς γῆς. Ὁ δὲ Δαυῒδ ἀπεκρίθη· Σὺ ἔρχεσαι ἐναντίον μου μὲ ῥομφαίαν καὶ δόρυ καὶ ἀσπίδα, ἐγὼ δὲ ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ μου Σαβαώθ, τὸν ὁποῖον ὕβρισες. Ταῦτα εἶπεν ὁ Δαυῒδ καὶ λαβὼν λίθον ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του ἐσφενδόνισε καὶ ἐκτύπησε τὸν Γολιὰθ εἰς τὸ μέτωπον καὶ τὸν ἔρριψε κατὰ γῆς νεκρόν. Τότε ἐπλησίασεν αὐτὸν ὁ Δαυῒδ, ἔσυρε τὸ ξίφος τοῦ Γολιὰθ καὶ ἔκοψε τὴν κεφαλήν του. Οἱ Φιλισταῖοι ἰδόντες τοῦτο ἐτράπησαν εἰς φυγήν, οἱ δὲ Ἰσραηλῖται κατεδίωξαν αὐτοὺς μετὰ χαρᾶς καὶ τοὺς διεσκόρπισαν.

«Ἴσθι πεποιθὼς ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐπὶ Θεῷ.» (Παροιμ. γ' 5).

35. Σαοὺλ καὶ Δαυῒδ.

Ὅτε οἱ Ἰσραηλῖται ἐπέστρεφον ἀπὸ τὴν μάχην, αἱ γυναῖκες ἐξελθοῦσαι εἰς προϋπάντησιν αὐτῶν μὲ τύμπανα καὶ ἄλλα μουσικὰ ὄργανα ἔψαλλον· Ὁ Σαοὺλ ἐφόνευσε χιλιάδας καὶ ὁ Δαυῒδ μυριάδας. Τοῦτο δὲν ἤρεσεν εἰς τὸν Σαοὺλ καὶ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τόσον ἐμίσησε τὸν Δαυῒδ, ὥστε πολλάκις ἐζήτησε νὰ τὸν φονεύσῃ. Μίαν ἡμέραν, ἐνῷ ὁ Δαυῒδ ἔπαιζεν εἰς τὸν Σαοὺλ τὴν κιθάραν, ὁ Σαοὺλ ἠθέλησε νὰ τὸν τρυπήσῃ μὲ τὸ δόρυ· ὁ Δαυῒδ ὅμως κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τὸν κίνδυνον. Ἐκ φθόνου κινούμενος δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὸν Δαυῒδ τὴν θυγατέρα του, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ δώσῃ εἰς

ἐκεῖνον, ὅστις νικήσῃ τὸν Γολιάθ. Ὑπεσχέθη δὲ νὰ τοῦ τὴν δώσῃ ὡς βραβεῖον διὰ νέας μάχας, ὅπου ἤλπιζεν ὅτι ἀφεύκτως θὰ ἐφονεύετο ὁ Δαυΐδ. Καὶ πάλιν ἐδοκίμασεν ὁ Σαοὺλ νὰ φονεύσῃ τὸν Δαυῒδ εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀλλ' ὁ Δαυῒδ ἐσώθη διὰ τῆς βοηθείας τῆς γυναικός του, ἡ ὁποία τὸν ἐφυγάδευσε διὰ τοῦ παραθύρου τῆς οἰκίας. Ἄλλοτε πάλιν ὁ Σαοὺλ περιέμενε τὸν Δαυῒδ εἰς συμπόσιον διὰ νὰ τὸν φονεύσῃ, ἀλλ' ὁ υἱός του Ἰωνάθαν, ὁ ὁποῖος πολὺ ἠγάπα τὸν Δαυΐδ, τὸν εἰδοποίησε κρυφίως νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς τὸ συμπόσιον καὶ τοιουτοτρόπως ἐσώθη. Ὁ Δαυῒδ λοιπὸν ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ διὰ νὰ σωθῇ. Ἀλλ' ὁ Σαοὺλ τὸν κατεδίωκε καὶ μὴ δυνάμενος νὰ τὸν συλλάβῃ ἐτιμώρει ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐβοήθουν· Ἐν τούτοις ὁ Δαυῒδ εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ φονεύσῃ τὸν Σαούλ, καὶ δὲν τὸν ἐφόνευσε. Μίαν ἡμέραν ὁ Σαοὺλ ἦλθε διὰ ν' ἀναπαυθῇ εἰς ἓν σπήλαιον, ὅπου ἦτο ὁ Δαυῒδ μὲ τοὺς συντρόφους του. Ὁ Θεὸς τέλος πάντων παρέδωκεν εἰς χεῖράς μας τὸν ἐχθρόν σου, εἶπον οἱ σύντροφοί του εἰς τὸν Δαυΐδ. Ἀλλ' ὁ Δαυῒδ ἀποκριθεὶς εἶπε: Ποτὲ νὰ μὴ μὲ ἀξιώσῃ ὁ Θεὸς νὰ φονεύσω τὸν βασιλέα. Ἄλλοτε πάλιν ἦλθεν ὁ Δαυῒδ ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπου ὁ Σαοὺλ ἐκοιμᾶτο μὲ τὸν στρατηγόν του Ἀβεννὴρ καὶ μὲ τὴν φρουράν, καὶ ἀφήρεσεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ τὸ δόρυ καὶ τὸ ποτήριόν του. Ἐμπόδισε δὲ τὸν σύντροφόν του ἀπὸ τοῦ νὰ φονεύσῃ τὸν Σαούλ καὶ ἔπειτα ἀπομακρυνθεὶς ἐκάλεσε τὸν Ἀβεννὴρ καὶ τοῦ εἶπεν, ὅτι πρέπει νὰ φροντίζῃ περισσότερον διὰ τὴν ζωὴν τοῦ βασιλέως. Ὁ Σαοὺλ τότε μετανοήσας εἶπε πρὸς τὸν Δαυΐδ·

Ἡμάρτησα, τέκνον μου· ἐπίστρεψε καὶ δὲν θὰ σὲ κακοποιήσω πλέον. Ἀλλ' ὁ Δαυῒδ δὲν ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν χώραν τῶν Φιλισταίων. Ἐν τούτοις οἱ Φιλισταῖοι εἰσέβαλον ἐκ νέου εἰς τὴν χώραν τῶν Ἰσραηλιτῶν. Μάχη φεβερὰ συνήφθη καὶ οἱ Ἰσραηλῖται ἐνικήθησαν. Ὁ Σαοὺλ καταπληγωμένος ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ ξίφους του καὶ ἐφονεύθη διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του. Καὶ ὁ Ἰωνάθαν δὲ καὶ δύο ἄλλοι υἱοὶ τοῦ Σαοὺλ ἐφονεύθησαν εἰς τὴν μάχην.

«Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς.» (*Ματθ. ε'* 44).

36. Ὁ Δαυῒδ ἀνακηρύσσεται βασιλεύς.

Ὁ Δαυῒδ μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ Ἰωνάθαν ἐλυπήθη πολὺ καὶ ἐθρήνησε καὶ τοὺς δύο. Ἔπειτα ἦλθεν εἰς Χεβρών, ὅπου ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα ἔχρισεν αὐτὸν βασιλέα. Ἀλλ' αἱ ἄλλαι φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἀνεκήρυξαν βασιλέα τὸν Ἰεβοσθέ, υἱὸν τοῦ Σαούλ. Ἕνεκα τούτου προῆλθεν ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ ὁποῖος διήρκεσεν ἑπτὰ ἔτη. Ἐπὶ τέλους ὁ Ἰεβοσθὲ ἐδολοφονήθη εἰς τὸν οἶκόν του, οἱ δὲ δολοφόνοι ἀποκόψαντες τὴν κεφαλήν του, ἔφεραν αὐτὴν πρὸς τὸν Δαυῒδ. Ἀλλ' ὁ Δαυῒδ ἀντὶ νὰ τοὺς ἀνταμείψῃ διέταξε καὶ τοὺς ἐφόνευσαν διὰ τὴν σκληρὰν αὐτῶν πρᾶξιν. Τότε ὅλαι αἱ φυλαὶ ἀνεκήρυξαν βασιλέα τὸν Δαυῒδ. Ὁ Δαυῒδ ἐκυρίευσεν ἀπὸ τοὺς Ἰεβοσθαίους τὴν ὀχυρὰν πόλιν

των Ἱερουσαλὴμ καὶ ὥρισεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ κράτους. Ἐκεῖ δὲ μετέφερε πανηγυρικῶς τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης καὶ τὴν ἔθεσεν ἐντὸς σκηνῆς· Ἠθέλησε δὲ νὰ κτίσῃ ναὸν μεγαλοπρεπῆ ἐν Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ἐμποδίσθη, διότι δὲν ἔπρεπε νὰ κτίσῃ ναὸν ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔκαμε πολλοὺς πολέμους καὶ ἔχυσε πολὺ αἷμα. Ὁ Δαυῒδ συμμαχήσας μὲ τοὺς Φοίνικας ἀπήλλαξε τὸν λαόν του ἀπὸ τὸν φόρον, τὸν ὁποῖον ἐπλήρωνεν εἰς τοὺς Φιλισταίους. Ἐνίκησε δὲ καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐχθροὺς τοῦ Ἰσραήλ.

«Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι.» (*Ψαλμ. ρκε'* 5).

37. Ἀποστασία Ἀβεσσαλώμ.

Ὁ Δαυῒδ ἦτο πολὺ εὐσεβὴς καὶ ἐνάρετος. Καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐφύλαττε καὶ τὴν θείαν λατρείαν ἐκόσμησε καὶ ὕμνους καὶ ψαλμοὺς ὡραίους ἔκαμεν εἰς τὸν Θεόν. Παρέβη ὅμως καὶ αὐτὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ μετενόησε μὲν ἀμέσως εἰλικρινῶς· ἀλλὰ τὸ ἁμάρτημά του ἦτο πολὺ βαρύ, ὥστε ὁ Θεὸς τὸν ἐτιμώρησεν. Ἀβεσσαλὼμ ὁ υἱὸς τοῦ Δαυῒδ ἐκίνησε τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ πατρός του θέλων νὰ καταλάβῃ τὴν βασιλείαν. Ὁ Δαυῒδ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἀφήσας τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸν ἀποστάτην υἱόν του. Ὅτε δὲ ὁ Ἀβεσσαλὼμ ἦλθε νὰ προσβάλῃ τὸν πατέρα του, οὗτος εἶχε συναθροίσει ἀρκετὸν στρατὸν διὰ νὰ ἀντισταθῇ. Ὁ Ἀβεσσαλὼμ ἐνικήθη καὶ ἐτράπη εἰς φυγήν. Ἐνῷ δὲ ἔφευγε

καθήμενος ἐπὶ ἡμιόνου, περιεπλέχθη ἡ κόμη του εἰς ἓν δένδρον καὶ ἔμεινε κρεμάμενος ἀπὸ τοὺς κλάδους του. Ἂν καὶ ὁ Δαυῒδ εἶχε διατάξει νὰ μὴ φονεύσωσι τὸν υἱόν του ἂν τὸν συνελάμβανον, ὁ στρατηγὸς ὅμως Ἰωὰβ ἦλθε καὶ

ἐφόνευσεν αὐτὸν κρεμάμενον ἀπὸ τὸ δένδρον. Ὁ Δαυῒδ μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του ἐλυπήθη ἀπὸ καρδίας, καὶ κλαίων ἔλεγεν: Ἀβεσσαλὼμ υἱέ μου, υἱέ μου Ἀβεσσαλώμ. Εἴθε νὰ ἀπέθνησκον ἐγὼ ἀντὶ σοῦ, Ἀβεσσαλώμ, υἱέ μου, υἱέ μου, υἱέ μου.

« Τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος » (Ῥωμ. ϛ' 23).

38. Ἐπιστροφὴ τοῦ Δαυῒδ εἰς Ἱερουσαλήμ. Θάνατος αὐτοῦ.

Μόλις ὁ Δαυῒδ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ νέα ἀποστασία ἐγείρεται ἐναντίον του. Αἱ λοιπαὶ φυλαὶ ἐζηλοτύπησαν πρὸς τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, ἡ ὁποία ὑπεδέχθη μετὰ χαρᾶς τὸν Δαυῒδ ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Τὴν ζηλοτυπίαν ταύτην ἐπωφελούμενος ὁ Σαβεὲ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Σαοὺλ ἐκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν τὰς φυλὰς ἐναντίον τοῦ Δαυΐδ. Ἀλλὰ καὶ τὴν νέαν ταύτην ἐπανάστασιν ὁ Δαυῒδ κατέβαλεν, ὁ δὲ Σαβεὲ ἐφονεύθη. Νέας θλίψεις ἐδοκίμασεν ὁ Δαυῒδ εἰς τὸ γῆράς του. Οἱ υἱοί του Σολομὼν καὶ Ἀδωνίας ἐφιλονείκουν περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ πατρικοῦ θρόνου. Ὁ Ἀδωνίας προσείλκυσεν εἰς τὸ μέρος του τὸν στρατηγὸν τοῦ Δαυῒδ Ἰωὰβ καὶ ἦτο ἕτοιμος ν' ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον, εὐθὺς ὡς ὁ πατήρ του ἀποθάνῃ. Ταῦτα μαθὼν ὁ Δαυῒδ ἔχρισε καὶ ἀνεκήρυξεν ἐπισήμως βασιλέα τὸν Σολομῶντα, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς εἶχεν ὑποδείξει διάδοχον τοῦ Δαυΐδ. Ὁ δὲ Ἀδωνίας ἰδὼν ὅτι ὁ λαὸς ἐδέχθη τὸν Σολομῶντα μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐφοβήθη καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ θυσιαστήριον διὰ νὰ σωθῇ. Μετ' ὀλίγον δὲ ἀπέθανεν ὁ Δαυῒδ εἰς ἡλικίαν ἑβδομήκοντα ἐτῶν, βασιλεύσας τεσσαράκοντα ἔτη.

«Ὑμεῖς ἐβουλεύσασθε κατ' ἐμοῦ πονηρά, ὁ δὲ Θεὸς ἐβουλεύσατο περὶ ὑμῶν εἰς ἀγαθόν.» (Γεν. ν' 20).

39. Σολομών.

Ὅτε ὁ Σολομὼν ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, τὸ βασίλειον τοῦ

Ἰσραὴλ ἦτο μέγα καὶ ἰσχυρόν. Ὁ Σολομὼν διεκρίνετο πρὸ πάντων διὰ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἔλαβε δῶρον ἀπὸ τὸν Θεόν. Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας του ἔδειξεν ὁ Σολομὼν τὴν σοφίαν αὐτοῦ καὶ τὴν σύνεσιν ὡς ἑξῆς: Δύο γυναῖκες ἦσαν σύνοικοι καὶ ἐγέννησαν καὶ αἱ δύο υἱούς. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἐπίεσε τὸ τέκνον της κοιμωμένη καὶ ἐφόνευσεν αὐτό. Ἐξυπνήσασα δὲ τὸ ἔφερε κρυφίως πλησίον τῆς συνοίκου της καὶ ἀφῄρεσε τὸ ἰδικόν της. Τὸ πρωὶ ἀνεκάλυψεν αὕτη τὴν ἀπάτην καὶ ἐζήτει ἀπὸ τὴν σύνοικον αὐτῆς τὸ τέκνον της· ἀλλ' αὕτη ἠρνεῖτο λέγουσα ὅτι τὸ ζῶν παιδίον εἶνε ἰδικόν της. Διὰ τοῦτο ἦλθον καὶ αἱ δύο ἐνώπιον τοῦ Σολομῶντος καὶ ἐζήτει ἑκάστη τὸ ζῶν παιδίον ὡς ἰδικόν της. Ὁ Σολομὼν διέταξε καὶ ἔφεραν μάχαιραν διὰ νὰ σχισθῇ εἰς τὸ μέσον τὸ παιδίον καὶ νὰ λάβῃ ἑκάστη ἐκ τῶν γυναικῶν τὸ ἥμισυ. Καὶ ἡ μὲν μία ἐδέχθη νὰ σχισθῇ τὸ παιδίον εἰς τὸ μέσον· ἀλλ' ἡ ἄλλη πλήρης τρόμου εἶπε πρὸς τὸν Σολομῶντα· Κύριε, μὴ θανατώσῃς τὸ παιδίον, δός το εἰς αὐτὴν ζῶν. Τότε ὁ Σολομὼν εἶπεν· Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀληθὴς μήτηρ· μὴ φονεύσητε τὸ παιδίον, ἀλλὰ δότε το εἰς αὐτήν.

Ὁ Σολομὼν ἔκαμε πολλὰ καὶ λαμπρὰ ἔργα, ἓν δὲ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἦτο ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἡ οἰκοδομὴ αὐτοῦ διήρκεσεν ἑπτὰ ὁλόκληρα ἔτη· χιλιάδες δὲ ἀνθρώπων εἰργάσθησαν καὶ χρήματα ἄπειρα ἐδαπανήθησαν δι' αὐτήν. Ὁ ναὸς οὗτος ὠνομάσθη Ναὸς τοῦ Σολομῶντος· καὶ τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ ἔγειναν μεγαλοπρεπέστατα.

«*Τοὺς ἀγαπῶντας σοφίαν ἀγαπᾷ ὁ Θεός.*» (*Σιρ.* δ' 11).
«*Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου.*» (*Ψαλμ. κε'* 5).

40. Δόξα, ἁμάρτημα καὶ θάνατος Σολομῶντος.

Κατὰ τὴν μακρὰν καὶ εἰρηνικὴν αὐτοῦ βασιλείαν ὁ Σολομὼν ἐλάμπρυνε καὶ ἐδόξασε τὸ Ἰσραηλιτικὸν ἔθνος. Καὶ στρατὸν εἶχε πολυάριθμον καὶ πλοῖα διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς χώρας του. Ὁ πλοῦτος ἐν Ἱερουσαλὴμ ἦτο ἄφθονος, ἡ μεγαλοπρέπεια δ' ἔκτακτος. Πλὴν τοῦ ναοῦ ἐκόσμησεν ὁ Σολομὼν τὴν πόλιν καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων προϊόντων τέχνης, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνετο καὶ ἀνάκτορον μεγαλοπρεπέστατον. Ἡ σοφία τοῦ Σολομῶντος δὲν ἦτο κατωτέρα ἀπὸ τὴν δόξαν του. Συνέθεσε τρεῖς χιλιάδας παροιμίας καὶ ὑπὲρ τὰς χιλίας ᾠδάς. Ἡ φήμη τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τῆς σοφίας του ἔφθασε πανταχοῦ, καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἤρχοντο εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ νὰ ἀκούσωσι καὶ θαυμάσωσι τὸν Σολομῶντα. Πρὸς τοῦτο ἦλθε καὶ ἡ βασίλισσα Σαβὰ φέρουσα εἰς τὸν Σολομῶντα πολύτιμα δῶρα. Ἀπῆλθε δὲ πλήρης θαυμασμοῦ διὰ τὴν σοφίαν καὶ μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὅτε ὁ Σολομὼν ἐγήρασεν ἔγεινεν ὑπερήφανος διὰ τὴν δόξαν καὶ σοφίαν του καὶ ἐλησμόνησε τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ἡμάρτησεν. Ἔλαβεν ἐναντίον τοῦ θείου νόμου γυναῖκας ἀλλοφύλους καὶ ἐλάτρευσε τὰ εἴδωλα. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὠργίσθη ἐναντίον του. Ὁ Σολομὼν ἀπέθανεν, ἀφοῦ ἐβασίλευσε τεσσαράκοντα ἔτη. Λέγεται ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του μετενόησε καὶ ἔγραψεν ἓν βιβλίον καλού-

μενον « 'Εκκλησιαστήν, » ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκθέτει τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

« Μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ· ἀλλ' ἢ ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος, συνιεῖν καὶ γινώσκειν, ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος, ὁ ποιῶν ἔλεος καὶ κρίμα καὶ δικαιοσύνην, ἐπὶ τῆς γῆς.» (*Ἱερ.* θ' 23).

41. Διαίρεσις τοῦ βασιλείου τῶν 'Ισραηλιτῶν. 'Ροβοὰμ καὶ 'Ιεροβοάμ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σολομῶντος ὁ υἱός του 'Ροβοὰμ ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν Συχὲμ διὰ νὰ ἀνακηρυχθῇ βασιλεύς. Οἱ 'Ισραηλῖται, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν 'Ιεροβοάμ, παρεκάλεσαν τὸν 'Ροβοὰμ νὰ ἐλαφρύνῃ τοὺς φόρους τοὺς ὁποίους ὁ Σολομὼν περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του εἶχεν ἐπιβάλει εἰς αὐτούς. 'Ο 'Ροβοὰμ εἶπε πρὸς αὐτοὺς νὰ ἐπανέλθωσι μετὰ τρεῖς ἡμέρας. Καὶ οἱ μὲν πρεσβύτεροι ἐκ τῶν συμβούλων του τὸν ἐσυμβούλευσαν νὰ ἐνδώσῃ· ἀλλ' οἱ νεώτεροι τὸν προέτρεψαν ν' ἀντισταθῇ. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ λαὸς ἐπανῆλθε, καὶ ὁ 'Ροβοὰμ ἀπεκρίθη· ὁ πατήρ μου ἐβάρυνε τὸν ζυγόν σας, ἀλλ' ἐγὼ θὰ τὸν βαρύνω ἔτι περισσότερον. 'Ο πατήρ μου σᾶς ἐτιμώρει μὲ μάστιγας, ἐγὼ δὲ θὰ σᾶς τιμωρῶ μὲ σκορπίους. Ταῦτα ἀκούσας ὁ λαὸς ἐπαναστάτησε. Δέκα φυλαὶ ἐξέλεξαν βασιλέα αὐτῶν τὸν 'Ιεροβοάμ. Εἰς τὸν 'Ροβοὰμ ἔμειναν μόνον δύο φυλαί, τοῦ 'Ιούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν. Τοιουτοτρόπως τὸ βασίλειον διηρέθη εἰς δύο, εἰς τὸ βασίλειον τοῦ 'Ισραὴλ μὲ βασιλέα τὸν 'Ιεροβοὰμ καὶ πρωτεύουσαν τὴν Σαμά-

ρειαν καὶ εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα μὲ βασιλέα τὸν Ῥοβοὰμ καὶ πρωτεύουσαν τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ Ἱεροβοὰμ βασιλεὺς γενόμενος δὲν ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸν Θεόν. Ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως ὑπεχρέωνε τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ πηγαίνωσιν ἅπαξ τοῦ ἔτους εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ νὰ προσκυνῶσι τὸν ναόν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐσύμφερεν εἰς τὸν Ἱεροβοάμ· διότι ἡ Ἱερουσαλὴμ ἦτο ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα. Διὰ τοῦτο κατεσκεύασε δύο χρυσοῦς μόσχους καὶ τοὺς ἔστησεν εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ βασιλείου του καὶ εἶπε πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας· Μὴ πηγαίνετε πλέον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Οὗτοι εἶνε οἱ θεοί, οἱ ὁποῖοι σᾶς ἠλευθέρωσαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον· τούτους λατρεύετε. Ὥρισε δὲ καὶ ἱερεῖς τῶν θεῶν τούτων καὶ ἑορτάς. Ἀλλὰ προφήτης ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας προεῖπεν εἰς τὸν Ἱεροβοάμ, ὅτι θὰ καταστραφῇ ποτε τὸ βασίλειόν του διὰ τὴν ἀσέβειάν του ταύτην.

«Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται, καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται.» (Ματθ. ιβ' 25).

42. Οἱ διάδοχοι τοῦ Ἱεροβοάμ. Κατάλυσις τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Ἱεροβοὰμ ὑπῆρξαν ὅλοι σχεδὸν ἀσεβεῖς. Καὶ ὁ λαὸς δὲ μιμούμενος αὐτοὺς ἠρνήθη τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ἐλάτρευσε τὰ εἴδωλα καὶ διεφθάρη. Πάντας ὅμως τοὺς βασιλεῖς ὑπερέβη κατὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν διαφθορὰν ὁ Ἀχαάβ. Ὁ βασιλεὺς οὗτος νυμφευθεὶς τὴν Ἰεζάβελ, θυγατέρα τοῦ ἀλλοφύλου βασιλέως τῶν Σιδωνίων,

ἐλάτρευσε μὲ αὐτὴν θεοὺς ξένους. Τότε ὁ Θεὸς ἔστειλε τὸν προφήτην Ἠλιού, ὁ ὁποῖος ἐπέπληξε καὶ ἐτιμώρησε τὸν Ἀχαάβ. Ἀλλ' εἰς μάτην· διότι ὁ Ἀχαὰβ καὶ ἡ Ἰεζάβελ ἐπέμενον εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς παρανομίας αὐτῶν. Μόλις δὲ ἐσώθη ἀπὸ τὰς χεῖράς των καὶ ὁ Ἠλιού, καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον. Μετά τινα καιρὸν ἐπανῆλθε διὰ νὰ ἐπιπλήξῃ καὶ πάλιν τὸν Ἀχαὰβ διὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς νέας παρανομίας του. Προεῖπε δὲ καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν Ἰεζάβελ, ὅτι ἀφεύκτως θὰ τοὺς τιμωρήσῃ ὁ Θεός. Ἡ προφητεία τοῦ Ἠλιοῦ ἐξεπληρώθη. Ὁ μὲν Ἀχαὰβ ἐκστρατεύσας μετ' ὀλίγον εἰς τὴν Συρίαν ἐφονεύθη, ἡ δὲ Ἰεζάβελ ῥιφθεῖσα ἀπὸ τὸ παράθυρον τῶν ἀνακτόρων ἀπέθανεν οἰκτρὸν θάνατον. Ἀλλὰ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ ἐμιμήθησαν ὅλοι σχεδὸν τὸν Ἱεροβοάμ. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἡ ἀσέβεια καὶ ἡ διαφθορὰ τοῦ λαοῦ ἐκορυφώθησαν. Ἐπὶ τέλους ἐμφύλιοι ἔριδες καὶ πόλεμοι συνέβησαν εἰς τὸ βασίλειον. Ἐξ αὐτῶν δὲ ἐπωφελούμενος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Φουὰ ἐκυρίευσε τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ τοὺς ἔκαμε φόρου ὑποτελεῖς. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ Ὠσηὲ ἐπροσπάθησε νὰ ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῶν Ἀσσυρίων, ἀλλ' εἰς μάτην. Σαλμανάσσαρ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων ἐκυρίευσε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἰσραὴλ Σαμάρειαν, κατέλυσεν ὁριστικῶς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἔφερε τοὺς κατοίκους αἰχμαλώτους εἰς τὴν Ἀσσυρίαν.

«Ὁ σπείρων φαῦλα θερίσει κακά.» (*Παροιμ. κβ'* 8).—*«Βασιλεὺς ἀπαίδευτος ἀπωλεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ.»* (*Σιρ. ι'* 2).

43. Βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα μετὰ τὸν Ῥοβοάμ.

Καὶ οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα ἐξέκλιναν ἀπὸ τὴν εὐθεῖαν ὁδόν· ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξαν εὐσεβεῖς. Εἷς ἐκ τῶν εὐσεβῶν τούτων βασιλέων εἶνε καὶ ὁ Ἰωσαφάτ. Οὗτος καὶ τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ὑπερήσπισε καὶ πολλὰ καλὰ ἔκαμεν εἰς τὸ κράτος του. Ἀλλ' ὑπέπεσε καὶ αὐτὸς εἰς μέγα σφάλμα. Ἐνύμφευσε τὸν υἱόν του Ἰωρὰμ μὲ τὴν ἀσεβῆ Γοθολίαν, θυγατέρα τοῦ Ἀχαάβ. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὠργίσθη ἐναντίον του. Τοῦτον μετ' ὀλίγον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ ἀσεβὴς υἱός του Ἰωράμ, ὁ ὁποῖος μόλις ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον ἐφόνευσε τοὺς ἀδελφούς του καὶ ἀφῆκε τὸ βασίλειόν του εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀλλοφύλων. Τὸν Ἰωρὰμ διεδέχθη ὁ υἱός του Ὀχοζίας ὁ ὁποῖος ἐμιμήθη πιστῶς τὸν πατέρα του. Οὗτος βασιλεύσας ἓν μόνον ἔτος ἀπέθανεν οἰκτρῶς. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ Γοθολία κατέλαβε τὸν θρόνον, ἀφοῦ ἐφόνευσεν ὅλους τοὺς ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος. Ἀλλὰ ἕνα ἐξ αὐτῶν, τὸν Ἰωάς, διέσωσεν ἡ γυνὴ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τὸν ἔκρυψεν ἓξ ἔτη εἰς τὸν ναόν. Μετὰ ταῦτα ὁ ἀρχιερεύς, ἀφοῦ παρεσκεύασε καλῶς τὰ πράγματα, ἐπαρουσίασε τὸν Ἰωὰς εἰς τὸν λαὸν ὁ δὲ λαὸς ἀνεκήρυξεν αὐτὸν βασιλέα. Ἡ Γοθολία ἠθέλησε νὰ ἀντισταθῇ, ἀλλ' ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Μετ' αὐτῆς δὲ κατεστράφη καὶ ἡ λατρεία τῶν εἰδώλων. Ὁ Ἰωὰς ἐβάδιζε κατ' ἀρχὰς καλῶς. Ἔπειτα ὅμως ἐξέκλινε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ διεφθάρη. Ἀλλ' ἐτιμωρήθη διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸν Θεὸν γενόμενος φόρου ὑποτελὴς

εἰς ξένον βασιλέα. Ἐπὶ τέλους δὲ ἐφονεύθη ἐπὶ τῆς κλίνης του ἀπὸ δούλους του.

«Ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπολοῦνται.» (*Ψαλμ.* οβ' 27).

44. Τελευταῖοι βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα. Κατάλυσις τοῦ βασιλείου.

Εἷς ἐκ τῶν ἀσεβεστάτων βασιλέων τοῦ Ἰούδα ὑπῆρξεν ὁ Ἄχαζ. Ἐπ' αὐτοῦ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἐβεβηλώθη μὲ θυσίας ἐθνικὰς καὶ ἡ εἰδωλολατρεία κατέστη γενική. Ἔγινε δὲ καὶ τὸ βασίλειόν του φόρου ὑποτελὲς εἰς τοὺς Ἀσσυρίους. Τὸν Ἄχαζ διεδέχθη ὁ υἱός του Ἐζεκίας, ὁ ὁποῖος ἐπανέφερε τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἠρνήθη νὰ πληρώσῃ τὸν φόρον εἰς τοὺς Ἀσσυρίους, ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Σενναχηρὶμ ἦλθε καὶ προσέβαλεν αὐτόν. Ὁ Ἐζεκίας ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν χώραν του τὸν Σενναχηρίμ, ἀφοῦ ἐπεκαλέσθη μετὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου τὴν θείαν βοήθειαν. Μετὰ τὸν Ἐζεκίαν ἐβασίλευσεν ὁ υἱός του Μανασσῆς. Δὲν ἐμιμήθη τὸν πατέρα του, ἀλλὰ τὸν Ἄχαζ. Εἰσήγαγεν εἰς τὸ βασίλειόν του τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἐφόνευσε τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, διότι οὗτος τὸν ἐπέπληττε διὰ τὰς παρανομίας του. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐτιμώρησεν αὐτόν. Οἱ Ἀσσύριοι κυριεύσαντες τὴν Ἱερουσαλὴμ ἔφερον τὸν Μανασσῆν αἰχμάλωτον εἰς Βαβυλῶνα. Μετανοήσας δὲ ὁ Μανασσῆς ἔλαβε καὶ πάλιν τὴν βασιλείαν. Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἀσεβὴς υἱός του Ἀμώς, τὸν δὲ Ἀμὼς ὁ εὐσεβὴς υἱός του Ἰωσίας. Ἀλλ' αἱ προσπάθειαι τοῦ εὐ-

σεβοῦς τούτου βασιλέως δὲν ἐπέτυχον· διότι ἡ ἀσέβεια καὶ ἡ διαφθορὰ εἶχον ἤδη κορυφωθῇ. Μετὰ τὸν Ἰωσίαν ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱός του Ἰωακείμ. Τότε ἐπληρώθη ἡ πρόρρησις τοῦ προφήτου Ἱερεμίου περὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ βασιλείου. Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς τῶν Βαβυλωνίων ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἔφερεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα αἰχμαλώτους τὸν Ἰωακεὶμ καὶ πολλοὺς ἄλλους. Μετ' ὀλίγον ὁ Ἰωακεὶμ ἀναβὰς ἐκ νέου εἰς τὸν θρόνον ἀπεστάτησεν. Ὁ Ναβουχοδονόσορ εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐφόνευσεν τὸν Ἰωακείμ. Τὸν Ἰωακεὶμ διεδέχθη ὁ υἱός του Ἰεχονίας· ἀλλὰ καὶ οὗτος μετὰ τρεῖς μῆνας φέρεται αἰχμάλωτος εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Μετὰ τὸν Ἰεχονίαν βασιλεύει ὁ Σεδεκίας, ὁ ὁποῖος ἀπεστάτησε κατὰ τῶν Βαβυλωνίων. Διὰ τοῦτο ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπολιόρκησεν ἐκ τρίτου τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τέλους ἐκυρίευσε καὶ κατηρήμωσεν. Ὁ Σεδεκίας φεύγων συλλαμβάνεται. Τυφλωθεὶς δὲ φέρεται αἰχμάλωτος εἰς τὴν Βαβυλῶνα μὲ ὅλον τὸν λαόν· τοιουτοτρόπως κατελύθη καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα ἕνεκα τῆς ἀσεβείας καὶ τῶν παρανομιῶν τῶν βασιλέων.

«*Ἀσεβῶν πόλις εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ οἰκοδομηθῇ.*» (*Παροιμ.* ιβ' 7)—«*Δικαιοσύνη ὑψοῖ ἔθνος, ἐλασσονοῦσι δὲ φυλὰς ἁμαρτίαι.*» (*Παροιμ.* ιδ' 34).

44. Προφῆται.

Προφῆται ἐλέγοντο οἱ ἱεροὶ καὶ ἅγιοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προεφήτευον,

δηλαδὴ προέλεγον τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν. Οἱ προφῆται προέλεγον εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ εἰς τὸν λαὸν ὅτι θὰ τοὺς τιμωρήσῃ μὲν ἀφεύκτως ὁ Θεός, ἐὰν ἐξηκολούθουν νὰ μένουν εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν διαφθοράν, θὰ τοὺς σώσῃ δὲ καὶ θὰ τοὺς ἀνταμείψῃ, ἐὰν μετενόουν καὶ ἐπέστρεφον εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Οἱ προφῆται προεῖπον ὡσαύτως ὅτι ἔμελλε νὰ ἔλθῃ ὁ Μεσσίας, δηλαδὴ ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος θὰ σώσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὴν ἁμαρτίαν καὶ θὰ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ἀρετήν. Τοὺς προφήτας ἐσέβετο καὶ ἐτίμα πολὺ ὁ λαός· μὲ τόσον δὲ θάρρος ἔλεγον τὴν ἀλήθειαν, ὥστε δὲν ἐφοβοῦντο νὰ ἐπιπλήττωσι καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς διὰ τὰς παρεκτροπάς των. Διὰ τοῦτο κατεδιώκοντο καὶ ἐβασανίζοντο καὶ ὑπέμενον καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον. Ἐκ τῶν προφητῶν οἱ ἐπισημότεροι ἦσαν ὁ Ἡσαΐας, ὁ Ἱερεμίας, ὁ Ἰεζεκιὴλ καὶ ὁ Δανιήλ.

«Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας.» (*Ματθ.* ε′ 11).

46. Ἰουδίθ.

Ὅτε ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπολέμει κατὰ τῆς Ἰουδαίας, ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Ὀλοφέρνης ἐπολιόρκησε στενῶς τὴν πόλιν τῆς Ἰουδαίας Βετυλούαν. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀπελπισθέντες ἐσκέπτοντο νὰ παραδοθῶσιν. Ἀλλὰ γυνή τις ἐκ τῆς Βετυλούας, ὡραιοτάτη, εὐσεβὴς καὶ πλουσία ὀνομαζομένη Ἰουδίθ, μαθοῦσα ὅτι ἐσκέπτοντο νὰ παραδο-

θῶσιν ἐνεθάρρυνε τοὺς συμπολίτας της καὶ τοὺς προέτρεψε νὰ ἐλπίζωσιν εἰς τὸν Θεόν. Ἀφοῦ δὲ προσευχήθη εἰς τὸν Θεόν, ἐνεδύθη λαμπρὰ ἐνδύματα καὶ ὑπῆγε μὲ τὴν δούλην της εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ὀλοφέρνους. Ὁ Ὀλοφέρνης θαυμάσας τὴν ὡραιότητά της τὴν ἐδέχθη καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ἰδιαιτέραν σκηνὴν νὰ κατοικῇ, διέταξε δὲ καὶ τοὺς στρατιώτας νὰ τὴν ἀφίνωσιν ἐλευθέρως νὰ ἐξέρχηται πρωῒ καὶ ἑσπέρας ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ νὰ προσεύχηται εἰς τὸν Θεόν της. Μετά τινας ἡμέρας ὁ Ὀλοφέρνης εἶχε συμπόσιον καὶ ἔπιε τόσον πολὺν οἶνον, ὥστε ἐκοιμᾶτο ἀναίσθητος. Τότε ἡ Ἰουδὶθ εἰσελθοῦσα εἰς τὴν σκηνήν του ἔλαβε τὸ ξίφος του καὶ ἀποκόψασα τὴν κεφαλήν του τὴν ἔθεσεν ἐντὸς σάκκου καὶ ἐξελθοῦσα ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἔφερεν αὐτὴν εἰς τὴν Βετυλούαν. Οἱ Ἰουδαῖοι ἰδόντες τοῦτο ὥρμησαν κατὰ τῶν Ἀσσυρίων, οἱ ὁποῖοι μείναντες χωρὶς στρατηγὸν ἐνικήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγήν.

«Ἡ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστι.» (Α΄ Τιμ. δ΄ 8).

47. Τωβίτ.

Μεταξὺ τῶν Ἰσραηλιτῶν, τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Σαλμανάσσαρ ἔφερεν αἰχμαλώτους εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου τῆς Νινευΐ, ὑπῆρχε καὶ ἄνθρωπός τις εὐσεβής, πλούσιος καὶ φιλάνθρωπος, ὀνομαζόμενος Τωβίτ. Εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον συνέβη μέγα δυστύχημα. Ἕνεκα τῶν πολλῶν κόπων, τοὺς ὁποίους κατέβαλλε διὰ τοὺς ὁμοεθνεῖς του, ἠσθένησαν οἱ ὀφθαλμοί του καὶ ἐτυφλώθη. Διὰ τοῦτο μὴ δυνάμενος νὰ ἐργάζηται

περιέπεσεν εἰς μεγάλην πενίαν. Ἀλλὰ τὴν δυστυχίαν ταύτην ὑπέμενεν ὁ εὐσεβὴς Τωβὶτ γενναίως καὶ ἀγογγύστως. Ὁ Τωβὶτ βλέπων πλησιάζοντα τὸν θάνατον ἐκάλεσε τὸν υἱόν του Τωβίαν καὶ τοῦ ἔδωκε τὰς τελευταίας του παραγγελίας εἰπών· Τέκνον μου, νὰ φοβῆσαι τὸν Θεὸν καὶ νὰ φυλάττῃς τὰς ἐντολάς του. Νὰ τιμᾷς τὴν μητέρα σου. Νὰ εἶσαι δίκαιος, ταπεινὸς καὶ φιλάνθρωπος. Νὰ μὴ κάμνῃς εἰς κανένα ὅ,τι σὺ μισεῖς. Εὐλόγει καὶ δόξαζε πάντοτε τὸν Θεόν. Μετὰ ταῦτα ὁ Τωβὶτ εἶπε πρὸς τὸν υἱόν του, ὅτι εἶχε δανείσει ἀρκετὰ χρήματα εἰς τὸν Γαβαὴλ, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ εἰς Ῥάγους τῆς Μηδείας. Τὸν συνεβούλευσε δὲ νὰ ὑπάγῃ νὰ ζητήσῃ αὐτά. Ὁ Θεὸς θέλων ν' ἀνταμείψῃ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Τωβὶτ, ἔστειλεν εἰς τὸν υἱόν του συνοδοιπόρον ἄριστον· ὁ ὁποῖος ὡδήγησε τὸν Τωβίαν εἰς Ῥάγους. Ἅμα ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ Τωβίας, ἦλθεν εἰς τὸν Γαβαὴλ καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχε δανείσει ὁ πατήρ του, ἐνυμφεύθη δὲ καὶ τὴν Σάρραν θυγατέρα τοῦ συγγενοῦς του Ῥαγουήλ· ὁ Τωβίας πλήρης χαρᾶς ἀνεχώρησε μὲ τὴν γυναῖκά του καὶ μὲ τὸν συνοδοιπόρον του. Οἱ γονεῖς του μαθόντες τὴν ἔλευσίν του ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν τοῦ υἱοῦ των καὶ ἠσπάσθησαν αὐτὸν καὶ τὴν γυναῖκά του μὲ δάκρυα. Συγχρόνως δὲ ὁ συνοδοιπόρος τοῦ Τωβίου ἐθεράπευσε τὸν Τωβὶτ διὰ τῆς θείας βοηθείας. Τότε ηὐχαρίστησαν ὅλοι ἀπὸ καρδίας τὸν Θεὸν καὶ ἔζησαν τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς των ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ.

«Ὁ πεποιθὼς ἐπὶ Κύριον σωθήσεται.» (*Ἰώβ. κζ'* 8).

48. Δανιήλ.

Ὅτε ὁ Ναβουχοδονόσορ ἔφερε τοὺς Ἰουδαίους αἰχμαλώτους εἰς τὴν Βαβυλῶνα, διέταξε νὰ ἐκλέξωσιν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος νέους Ἰουδαίους διὰ νὰ ἀνατραφῶσιν εἰς τὰ ἀνάκτορά του καὶ νὰ διδαχθῶσι τὴν σοφίαν τῶν Βαβυλωνίων. Ἐξελέχθησαν δὲ ὁ Δανιὴλ καὶ ἄλλοι τρεῖς παῖδες ὁ Ἀνανίας, ὁ Ἀζαρίας καὶ ὁ Μισαήλ. Ὁ Δανιὴλ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἐξεπαιδεύθησαν τρία ἔτη καὶ μετὰ ταῦτα παρουσιάσθησαν ἐνώπιον τοῦ Ναβουχοδονόσορος, ὁ ὁποῖος ἐθαύμασε διὰ τὰς προόδους αὐτῶν καὶ τοὺς ἀνεβίβασεν εἰς μεγάλα ἀξιώματα. Ἀλλὰ μεταξὺ αὐτῶν διεκρίνετο ὁ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τῆς σοφίας ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὸ προφητικὸν χάρισμα. Τὴν σοφίαν δὲ καὶ τὴν σύνεσίν του ἔδειξεν ἐνωρὶς ὁ Δανιήλ, ἐνῷ ἦτο ἀκόμη νέος, εἰς τὴν ἑξῆς περίστασιν. Εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἔζη γυνή τις ὡραιοτάτη καὶ εὐσεβής, ὀνομαζομένη Σωσάννα. Ταύτην φθονήσαντες δύο ἄνθρωποι τὴν ἐσυκοφάντησαν καὶ ψευδομαρτυρήσαντες ἐναντίον αὐτῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου κατώρθωσαν νὰ καταδικασθῇ εἰς θάνατον. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ Σωσάννα ἐφέρετο εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ὁ Δανιὴλ ἐφώναζεν ἐκ τοῦ μέσου τοῦ πλήθους. Εἶνε ἀθῴα ἡ γυνὴ αὕτη. Τότε ἐπέστρεψαν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ὁ Δανιὴλ κατώρθωσε ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀθωότητα αὐτῆς. Ἐξετάσας χωριστὰ τοὺς κατηγόρους εὗρεν ὅτι αἱ μαρτυρίαι των δὲν ἦσαν σύμφωνοι καὶ τοιουτοτρόπως ἡ μὲν Σωσάννα ἐσώθη, οἱ δὲ ψευδομάρτυρες κα-

τεδικάσθησαν κατὰ τὸν νόμον εἰς θάνατον. Ὁ Δανιὴλ ἔδειξεν ὡσαύτως τὴν σοφίαν του, ἐξηγήσας ἐνύπνιά τινα τοῦ Ναβουχοδονόσορος, τὰ ὁποῖα κανεὶς ἐκ τῶν σοφῶν Χαλδαίων δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξηγήσῃ. Διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς τὸν ἀνύψωσεν εἰς μέγιστον ἀξίωμα, διορίσας αὐτὸν ἄρχοντα ὅλης τῆς Βαβυλῶνος.

«*Λάκκον ὤρυξε καὶ ἐνέσκαψεν αὐτόν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον ὃν εἰργάσατο.*» (Ψαλ. ζ' 15).

49. Οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ.

Ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπιστρέφων νικητὴς ἔκ τινος πολέμου διέταξε νὰ στήσωσι ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος με-

γάλην τινὰ καὶ χρυσῆν εἰκόνα του καὶ νὰ ἔλθωσιν οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ λαὸς καὶ νὰ πέσωσι νὰ τὴν προσκυνήσωσιν,

ὅστις δὲ παρακούσῃ νὰ ῥιφθῇ ἀμέσως εἰς κάμινον ἀναμμένην. Καὶ ὅλοι μὲν οἱ ἄλλοι πεσόντες προσεκύνησαν τὴν εἰκόνα, οἱ δὲ τρεῖς παῖδες Ἀνανίας, Ἀζαρίας καὶ Μισαὴλ δὲν ὑπήκουσαν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ βασιλέως, διότι δὲν ἤθελον νὰ παραβῶσι τὸν θεῖον νόμον καὶ νὰ προσκυνήσωσιν εἴδωλον· ὁ Δανιὴλ ἦτο ἀπών. Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς διέταξε καὶ τοὺς ἔρριψαν εἰς τὴν ἀναμμένην κάμινον. Τὸ πῦρ ἦτο τόσον σφοδρόν, ὥστε ὅλοι οἱ πέριξ τῆς καμίνου ἐκάησαν. Ἄγγελος δὲ Κυρίου καταβὰς εἰς τὸ μέσον τῆς καμίνου ἐφύλαττεν ἀβλαβεῖς τοὺς τρεῖς παῖδας, οἱ ὁποῖοι περιπατοῦντες ἐν τῇ καμίνῳ ἔψαλλον καὶ ἐδόξαζον καὶ ηὐλόγουν τὸν Θεόν. Ὁ Ναβουχοδονόσορ πλησιάσας εἰς τὴν κάμινον καὶ ἰδὼν τοῦτο κατελήφθη ἀπὸ θαυμασμὸν καὶ τρόμον καὶ ἠλευθέρωσεν ἀμέσως τοὺς τρεῖς παῖδας. Ἐξέδωκε δὲ διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέβαλλε θάνατον εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἤθελε βλασφημήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τῶν τριῶν παίδων.

«*Εἰ ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν;*» (*Ῥωμ. η'* 31).

50. Ὁ Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων.

Τὸν Ναβουχοδονόσορα διεδέχθη ὁ διεφθαρμένος υἱός του Βαλτάσαρ. Ὅτε οὗτος ἐβασίλευεν, ὁ βασιλεὺς τῶν Μήδων Δαρεῖος ἐκυρίευσε τὴν Βαβυλῶνα. Ὁ Δαρεῖος ἐτίμησε μεγάλως τὸν Δανιὴλ καὶ τὸν διώρισεν ἕνα ἐκ τῶν τριῶν ἀρχόντων τοῦ ἀπεράντου βασιλείου του. Διὰ τοῦτο οἱ αὐλικοὶ ἐφθόνησαν τὸν Δανιήλ. Θέλοντες δὲ νὰ κατηγορήσωσιν αὐτὸν ἔπεισαν τὸν Δαρεῖον νὰ διατάξῃ ἐπὶ

τριάκοντα ἡμέρας νὰ μὴ ζητήσῃ τις τίποτε ἀπὸ κανένα ἄλλον, οὔτε ἀπὸ Θεὸν οὔτε ἀπὸ ἄνθρωπον παρὰ μόνον ἀπὸ τὸν βασιλέα, ὅστις δὲ παρακούσῃ νὰ ῥίπτεται εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων. Ἐπειδὴ δὲ προσηύχετο τρὶς τῆς ἡμέρας εἰς τὸν Θεόν, ἐκατηγορήθη εἰς τὸν βασιλέα ὅτι παρέβη τὴν διαταγήν του καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν λάκκον

τῶν λεόντων πρὸς μεγάλην λύπην τοῦ βασιλέως, διότι ὁ βασιλεὺς ἠγάπα ἐξαιρετικῶς τὸν Δανιήλ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔφραξε τὰ στόματα τῶν λεόντων καὶ ὁ Δανιὴλ ἔμεινεν ἀβλαβής. Ὁ βασιλεὺς ἐλθὼν τὴν ἄλλην ἡμέραν εἰς τὸν λάκκον, εὗρε μετὰ μεγάλης χαρᾶς ζῶντα τὸν Δανιήλ. Ἐλευθερώσας δὲ αὐτὸν ἔρριψεν εἰς τὸν λάκκον τοὺς ἐχθρούς του, τοὺς ὁποίους ἀμέσως κατεσπάραξαν οἱ λέοντες. Ἔπειτα δὲ ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ λατρεύωσιν εἰς ὅλον

τὸ κράτος του τὸν Θεὸν τοῦ Δανιήλ, διότι αὐτὸς εἶνε ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός.

«Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβήσομαι, τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος;» (*Ψαλμ. νε'* 11).

51. Ἐπιστροφὴ τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν πατρίδα των.

Κῦρος ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν γενόμενος κύριος τῆς Βαβυλῶνος ἐξέδωκε διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδίδετο εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἡ ἄδεια νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ ν' ἀνοικοδομήσωσι τὸν ναὸν αὐτῶν, ὁ ὁποῖος εἶχε καταστραφῆ ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος. Πεντήκοντα χιλιάδες Ἰουδαῖοι ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ζοροβάβελ ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἤρχισαν νὰ ἀνοικοδομῶσι τὸν ναόν. Οἱ Σαμαρεῖται οἱ ἐχθροὶ τῶν Ἰουδαίων ἠθέλησαν νὰ λάβωσι καὶ αὐτοὶ μέρος εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐδέχθησαν· διὰ τοῦτο κατηγόρησαν αὐτοὺς οἱ Σαμαρεῖται εἰς τὸν βασιλέα ὡς ἐπαναστάτας καὶ τοιουτοτρόπως τὸ ἔργον ἐμποδίσθη. Βραδύτερον ὅμως ἐδόθη καὶ πάλιν ἡ ἄδεια καὶ ὁ ναὸς ἀνῳκοδομήθη. Τὰ ἐγκαίνια δὲ τοῦ ναοῦ ἑωρτάσθησαν μεγαλοπρεπῶς. Ἀπὸ τότε οἱ Ἰουδαῖοι ἠδύναντο νὰ λατρεύωσιν ἐλευθέρως τὸν Θεὸν αὐτῶν, ἔμενον δὲ πιστοὶ εἰς αὐτὸν καὶ δὲν περιέπεσαν πλέον εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν.

«Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου, καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἐρρύσατό με.» (*Ψαλμ. λγ'* 5).

52. Ἐσθήρ.

Πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἔμειναν εἰς τὴν Περσίαν αἰχμάλωτοι. Οἱ Ἰουδαῖοι οὗτοι ἔζων καλῶς· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου διέτρεξαν μέγαν κίνδυνον.

Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀπέβαλε τὴν γυναῖκά του Ἀστὶν ἕνεκα τῆς ὑπερηφανείας της. Ἐξέλεξε δὲ ὡς γυναῖκα τὴν ὡραιοτάτην Ἰουδαίαν Ἐσθήρ, ἀνεψιὰν τοῦ Μαρδοχαίου. Ὁ Μαρδοχαῖος ἀνεκάλυψέ ποτε συνωμοσίαν δύο αὐλικῶν ἐναντίον τοῦ βασιλέως. Οἱ συνωμόται ἐτιμωρήθησαν, ἐσημειώθη δὲ εἰς τὰ χρονικὰ βιβλία τοῦ βασιλέως τὸ ὄνομα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀνεκάλυψε τὴν συνωμοσίαν. Ὁ Ἀρταξέρξης εἶχεν ὑψώσει ὑπεράνω ὅλων τῶν αὐλικῶν του τὸν Ἀμάν. Ὁ Ἀμὰν ἐζήτει νὰ τὸν προσκυνῶσιν ὅλοι, ἀλλ' ὁ Μαρδοχαῖος πιστὸς μένων εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ δὲν ἤθελε νὰ προσκυνῇ ἄνθρωπον. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀμὰν ὀργισθείς, ὡρκίσθη νὰ καταστρέψῃ ὅλους τοὺς Ἰουδαίους. Εἶπεν εἰς τὸν βασιλέα ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιβουλεύονται τὴν ζωήν του καὶ τοιουτοτρόπως ὁ βασιλεὺς ἐξέδωκε διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου διέτασσε νὰ σφαγῶσιν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς ὡρισμένην ἡμέραν. Ὁ Μαρδοχαῖος μαθὼν τοῦτο ἔρχεται εἰς τὴν Ἐσθὴρ καὶ μετὰ δακρύων ἀναγγέλλει εἰς αὐτὴν τὰ συμβαίνοντα. Τότε ἡ Ἐσθὴρ παρεκάλεσε τὸν βασιλέα νὰ σώσῃ τὸν θεῖόν της Μαρδοχαῖον καὶ τοὺς ὁμοφύλους της, οἱ ὁποῖοι κινδυνεύουν νὰ καταστραφοῦν ἕνεκα τῆς ὑπερηφανείας τοῦ Ἀμάν. Ὁ βασιλεὺς εἶχε κατὰ τύχην ἀναγνώσει τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἰς τὰ χρο-

νικά του τὴν εὐεργεσίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Μαρδοχαῖος ἔκαμε πρὸς αὐτὸν ἀνακαλύψας τὴν συνωμοσίαν τῶν δύο αὐλικῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μαρδοχαῖος δὲν εἶχεν ἀνταμειφθῇ, ὁ βασιλεὺς ἐξετέλεσε μετὰ χαρᾶς τὴν παράκλησιν τῆς Ἐσθήρ. Διέταξε λοιπὸν ὁ βασιλεὺς νὰ μὴ ἐκτελεσθῇ τὸ διάταγμά του ἀλλὰ νὰ φονευθῇ ὁ Ἀμὰν καὶ νὰ κρεμασθῇ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐκείνου, τὸν ὁποῖον οὗτος εἶχεν ἑτοιμάσει διὰ τὸν Μαρδοχαῖον.

«Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.» (*Ματθ.* δ' 10).

53. Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπὸ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον καὶ τοὺς διαδόχους του.

Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος κυριεύσας τὸ περσικὸν κράτος ἐγένετο κύριος καὶ τῆς Ἰουδαίας. Ἐν Ἱερουσαλὴμ ὑπεδέχθη τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον ὁ ἀρχιερεὺς φέρων τὴν ἱερατικὴν στολὴν καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν ἱερέων καὶ λαϊκῶν. Ἔδειξε δὲ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος μέγα σέβας πρὸς τὸν ἀρχιερέα καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου οἱ Ἰουδαῖοι ὑπεδουλώθησαν κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τοὺς Πτολεμαίους βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, ἔπειτα δὲ εἰς τοὺς Σελευκίδας βασιλεῖς τῆς Συρίας. Ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους οἱ Ἰουδαῖοι ἔζων εὐτυχεῖς λατρεύοντες ἐλευθέρως τὸν Θεὸν αὐτῶν. Μόνον δὲ ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος κατεδιώχθησαν. Ἀλλ' οἱ Σελευκῖδαι κατεδίωξαν σκληρῶς τοὺς Ἰουδαίους. Σέλευκος ὁ Φιλοπάτωρ ἀπέστειλε τὸν Ἡλιόδωρον εἰς Ἱερουσαλὴμ

διὰ νὰ ἁρπάσῃ ὅσα ὑπῆρχον εἰς τὸν ναόν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐτιμώρησε τὸν Ἡλιόδωρον καὶ τοιουτοτρόπως ἀνεχώρησεν οὗτος ἄπρακτος. Τὸν φοβερώτατον ὅμως διωγμὸν ὑπέμειναν οἱ Ἰουδαῖοι ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς. Ὁ ἀσεβὴς οὗτος βασιλεὺς ἦλθεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέσφαξε πολλοὺς Ἰουδαίους. Ἥρπασε δὲ ὅσα ὑπῆρχον εἰς τὸν ναόν, καὶ ἀφιέρωσεν αὐτὰ εἰς τὰ εἴδωλα. Ἐξέδωκε δὲ διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου διετάσσοντο οἱ Ἰουδαῖοι ν' ἀρνηθῶσι τὴν θρησκείαν των καὶ νὰ λατρεύωσι τὰ εἴδωλα· ὅστις δὲ παρήκουε κατεδικάζετο εἰς θάνατον. Ἕως ὅτου δὲ ἐκτελεσθῇ τὸ διάταγμά του, ὠχύρωσε τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἔθεσε φρουρὰν εἰς τὸ μέσον αὐτῆς.

«*Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.*» (*Ματθ. ι'* 22).

34. Ἐλεάζαρος.

Πολλοὶ ἐκ φόβου ὑπήκουσαν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ βασιλέως· ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἀντεστάθησαν γενναίως. Μεταξὺ δὲ τούτων ἦτο καὶ ὁ ἐννενηκοντούτης Ἐλεάζαρος. Εἰς δεῖγμα ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἠρνοῦντο τὴν θρησκείαν των καὶ ἐλάτρευον τὰ εἴδωλα ὑπεχρεοῦντο νὰ τρώγωσι χοίρινον κρέας, τὸ ὁποῖον ἀπηγόρευεν ὁ μωσαϊκὸς νόμος. Ἀλλ' ὁ εὐσεβὴς γέρων Ἐλεάζαρος δὲν ἠθέλησε νὰ πράξῃ τοῦτο, προτιμήσας νὰ ἀποθάνῃ τιμίως παρὰ νὰ ζῇ παρανόμως. Ὅτε δὲ ἔμελλε νὰ βασανισθῇ καὶ ν' ἀποθάνῃ, οἱ φίλοι του ἐσυμβούλευσαν αὐτὸν νὰ φάγῃ ἄλλο κρέας ἐνώπιον τοῦ ἄρχοντος καὶ νὰ προσποιηθῇ ὅτι ἔφαγε χοίρινον διὰ νὰ

σωθῇ. Ἀλλ' ὁ Ἐλεάζαρος δὲν τὸ ἐδέχθη καὶ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν· Ἡ προσποίησις δὲν ἁρμόζει εἰς τὴν ἡλικίαν μου. Τί μὲ ὠφελεῖ νὰ κερδήσω ὀλίγας ἐλεεινὰς ἡμέρας ζωῆς, νὰ ἀτιμάσω δὲ διὰ παντὸς τὸ ὄνομά μου καὶ νὰ δώσω κακὸν παράδειγμα εἰς πολλοὺς νέους; Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀποφύγω τὴν τιμωρίαν τῶν ἀνθρώπων, πῶς θὰ ἀποφύγω τὴν τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ ὁποῖος τιμωρεῖ τὸ κακὸν καὶ ἐν τῇ παρούσῃ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ; Διὰ τοῦτο ἀποθνήσκων γενναίως, καὶ ἄξια τοῦ γήρατός μου πράττω καὶ τοὺς νέους διὰ τοῦ παραδείγματός μου διδάσκω, ὅτι πρέπει μετὰ χαρᾶς καὶ μετὰ θάρρους νὰ ἀποθνήσκωσιν ὑπὲρ τοῦ θείου νόμου. Ταῦτα εἰπὼν παρεδόθη εἰς τοὺς τυράννους καὶ σκληρῶς βασανισθεὶς ἀπέθανεν.

«Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτηνόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων βλάψαι.» (*Ματθ ε'* 28).

55. Ἡ Ἰουδαία μήτηρ καὶ οἱ ἑπτὰ υἱοί της.

Ἐπίσης γενναίως ὑπέμεινε θάνατον καὶ ἡ εὐσεβὴς Ἰουδαία μὲ τοὺς ἑπτὰ υἱούς της. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν βασάνων ὁ μεγαλείτερος υἱὸς εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα· Τί ζητεῖς; Τί θέλεις νὰ μάθῃς ἀπὸ ἡμᾶς; Εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ ἀποθάνωμεν παρὰ νὰ παραβῶμεν τὸν θεῖον νόμον. Τότε ὁ βασιλεὺς ὀργισθεὶς διέταξε καὶ τοῦ ἔκοψαν τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν καὶ τὸν ἔρριψαν αἱματόφυρτον εἰς λέβητα πεπυρακτωμένον. Τὰς φοβερὰς ταύτας βασάνους βλέποντες ἡ μήτηρ καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοὶ ἐνεθάρρυναν ὁ εἷς τὸν ἄλλον νὰ ἀποθάνῃ γενναίως. Ὁ βασιλεὺς διέταξε

καὶ ἔκοψαν καὶ τοῦ δευτέρου υἱοῦ τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, ἀλλὰ καὶ οὗτος εἶπε πρὶν ἀποθάνῃ· Βασιλεῦ κάκιστε, μᾶς φονεύεις εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τοῦ παντὸς θὰ μᾶς ἀναστήσῃ εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν. Τὴν αὐτὴν γενναιότητα ἔδειξαν καὶ οἱ ἄλλοι υἱοί, ὥστε ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἔμειναν ἔκθαμβοι. Εἶχον φονευθῆ οἱ ἓξ μεγαλείτεροι ἀδελφοί, ὅτε ἦλθε ἡ σειρὰ τοῦ ἑβδόμου, ὁ ὁποῖος ἦτο νεώτατος. Τοῦτον ἐζήτησεν ὁ βασιλεὺς νὰ πείσῃ ὑποσχόμενος πλοῦτον καὶ τιμάς.

Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπήκουσε, παρεκάλεσεν ὁ βασιλεὺς τὴν μητέρα του νὰ πείσῃ τὸν υἱόν της καὶ νὰ τὸν σώσῃ. Ἀλλ' ἡ μήτηρ κλίνασα πρὸς τὸν υἱόν της, εἶπε πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν πάτριον γλῶσσαν· Τέκνον μου, ἂν ἀγαπᾷς τὴν μητέρα σου, ἡ ὁποία σὲ ἐγέννησε, σὲ ἐθήλασε καὶ σὲ ἔθρεψεν ἕως εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, ἄκουσόν μου. Ἴδε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ λοιπὰ κτίσματα· συλλογίσου ὅτι ὁ Θεὸς τὰ ἔκαμεν ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ τότε δὲν θὰ φοβηθῇς τὸν δήμιον. Φανοῦ ἄξιος τῶν ἀδελφῶν σου καὶ ὑπόμεινον τὸν θάνατον διὰ νὰ σὲ δεχθῶ μὲ τοὺς ἀδελφούς σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα εἶπεν ἡ μήτηρ· τὸ δὲ παιδίον ἀνεφώνησε· Δὲν ὑπακούω εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως· ὑπακούω εἰς τὸν νόμον. Ἀλλὰ σύ, ἄδικε καὶ παράνομε βασιλεῦ, φοβήθητι τὴν θείαν τιμωρίαν. Οἱ ἀδελφοί μου καὶ ἐγὼ βασανισθέντες ὀλίγον μεταβαίνομεν εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν· σὺ ὅμως θὰ τιμωρηθῇς ἀπὸ τὸν δίκαιον Θεόν. Τότε ὀργισθεὶς ὁ βασιλεύς, διέταξε καὶ τὸν ἐβασάνισαν περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ ἡ εὐσεβὴς δὲ

μήτηρ βασανισθεῖσα καὶ αὐτὴ ἀπέθανεν, ἀφοῦ εἶδεν ὅλους τοὺς υἱούς της ἀποθνήσκοντας.

« Γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε.» (*Α' Κορ. ις'* 13).

56. Οἱ Μακκαβαῖοι.

Ἱερεύς τις ὀνόματι Ματταθίας, μὴ δυνάμενος νὰ βλέπῃ τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα οἱ ὁμοεθνεῖς του ἔπασχον, ἔφυγεν εἰς τὸ ὄρος μὲ τοὺς πέντε υἱούς του. Ἐκεῖ δὲ ἦλθον καὶ πολλοὶ ἄλλοι εὐσεβεῖς καὶ φιλοπάτριδες Ἰουδαῖοι φεύγοντες τὴν τυραννίαν. Ὁ Ματταθίας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν περιερχόμενοι τὴν χώραν κατέστρεφον τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων καὶ ὑπερήσπιζον τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Γηράσας δὲ ὁ Ματταθίας ἐκάλεσε τοὺς υἱούς του καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Τέκνα μου, βλέπετε ὅτι τυραννούμεθα καὶ διωκόμεθα. Ὑπερασπίσατε λοιπὸν γενναίως τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα μας. Ἐνθυμήθητε τί ἔπραξαν οἱ πατέρες μας καὶ πῶς ἐδοξάσθησαν. Ὅσοι ἔχουν πεποίθησιν εἰς τὸν Θεὸν σώζονται. Ἔχετε λοιπὸν θάρρος καὶ μὴ φοβεῖσθε τοὺς ἀσεβεῖς, διότι οἱ ἀσεβεῖς σήμερον ὑπάρχουν καὶ αὔριον ἀφανίζονται. Ὁ ἀδελφός σας Σίμων εἶνε συνετὸς καὶ ὑπακούετε εἰς αὐτὸν ὡς εἰς πατέρα. Ἰούδας δὲ ὁ Μακκαβαῖος εἶνε ἀνδρεῖος καὶ αὐτὸς θὰ εἶνε ἀρχηγός σας. Ἔπειτα εὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν.

« Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα, λοιπὸν ἀπόκειταί μοι, ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτής. » (*Β' Τιμ. δ'* 7, 8).

57. Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος.

Ὁ Ἰούδας ἐξεπλήρωσεν ἐπιτυχῶς τὸ ἔργον του. Ἔχων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἓξ χιλιάδας ἀνδρῶν, περιήρχετο τὴν Ἰουδαίαν κρημνίζων τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων καὶ καταδιώκων τοὺς ἐχθρούς του. Ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀντίοχος ἔπεμψε κατὰ τοῦ Ἰούδα τὸν Λυσίαν μὲ στρατὸν πολυάριθμον. Ἀλλὰ ὁ Ἰούδας τὸν ἐνίκησε διὰ τῆς θείας βοηθείας. Μετά τινας ἄλλας νίκας ὁ Ἰούδας εἰσῆλθε νικητὴς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Καθαρίσας δὲ τὸν ἐρημωμένον ναὸν τοῦ Θεοῦ, ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ μὲ θυσίας ὀκταημέρους καὶ ἑορτὰς μεγαλοπρεπεῖς. Τὴν καταστροφὴν τοῦ στρατηγοῦ του μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ ὁ Ἀντίοχος ἔσπευσε μὲ στρατὸν μέγαν νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς Ἰουδαίους καὶ νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἀλλ' ἐτιμωρήθη ἀπὸ τὸν Θεὸν διότι ἔπεσεν ἀπὸ τὴν ἅμαξάν του καὶ πληγωθεὶς βαρέως ἀπέθανεν. Ὁ διάδοχος δὲ αὐτοῦ Ἀντίοχος ὁ Εὐπάτωρ ἦλθε μὲ φοβερὰς δυνάμεις ἐναντίον του Ἰούδα. Ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ νικήσῃ αὐτὸν ἔκαμε μετ' αὐτοῦ εἰρήνην. Δημήτριος ὁ Σωτὴρ ὁ διαδεχθεὶς τὸν Ἀντίοχον ἔστειλε κατὰ τοῦ Ἰούδα τὸν στρατηγόν του Βακχίδην μὲ στρατὸν πολύν. Οἱ περὶ τὸν Ἰούδαν δειλιάσαντες διεσκορπίσθησαν, ὀλίγοι δὲ μόνον ἔμειναν πιστοὶ εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ὁ γενναῖος Ἰούδας πολεμεῖ μὲ τοὺς ὀλίγους του καὶ πίπτει ἐν τῇ μάχῃ νεκρός.

«Ἕτοιμοι ἀποθνήσκειν ἐσμὲν ἢ πατρῴους νόμους παραβαίνειν.» (Β' Μακκαβ. ζ' 2).

58. Ἰωανάθαν. Σίμων. Ὑρκανός.

Τὸν Ἰούδαν διεδέχθη ὁ ἄξιος αὐτοῦ ἀδελφὸς Ἰωανάθαν. Οὗτος νικήσας τὸν Βακχίδην, τὸν ἠνάγκασε νὰ κάμῃ μετ' αὐτοῦ εἰρήνην καὶ νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν Ἰουδαίαν. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐδολοφονήθη ὁ Ἰωανάθαν ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Τρύφωνα. Μετὰ τὸν Ἰωανάθαν ἀρχηγὸς τῶν Ἰουδαίων ἔγινεν ὁ τελευταῖος υἱὸς τοῦ Ματταθία Σίμων. Ἀλλ' ὀλίγον καιρὸν μόνον ἔμεινεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Σίμων καὶ ἀπέθανε δολοφονηθεὶς καὶ αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα του. Ἓν μόνον ἐκ τῶν τέκνων του διεσώθη, ὁ Ἰωάννης ὁ ἐπονομασθεὶς Ὑρκανός, ὁ ὁποῖος καὶ διεδέχθη τὸν πατέρα του. Ὁ Ὑρκανὸς ἐξεδίωξε καθ' ὁλοκληρίαν τοὺς Σύρους ἐκ τῆς Ἰουδαίας, καὶ τοιουτοτρόπως τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος ἔγινε πάλιν μέγα καὶ ἰσχυρόν. Ἀλλὰ μετὰ τὸν Ὑρκανὸν ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ κατέστησαν ἀδυνάτους τοὺς Ἰουδαίους. Αἱ θρησκευτικαὶ δὲ αἱρέσεις τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων κατέστρεψαν τὴν ἀληθῆ εὐσέβειαν καὶ τὸν θρησκευτικὸν ζῆλον τῶν Ἰουδαίων. Ἐπὶ τέλους οἱ Ῥωμαῖοι ὑποδουλώσαντες τοὺς Ἰουδαίους ἀνεκήρυξαν βασιλέα τὸν Ἡρώδην ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγεννήθη ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καθὼς προεῖπον οἱ προφῆται.

« *Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται· καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν.* » (*Γεν. μθ'* 10).

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Ὁ Πλάτων καὶ οἱ θεοὶ τῆς πόλεως..	δρ.	1
Μελέται κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ	»	5
Μελέται περὶ τῶν χριστιανῶν Ἀπολογητῶν τοῦ β′ καὶ γ′ αἰῶνος	»	5
Φιλοσοφία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας .	»	5
Μελέται καὶ Λόγοι Ἐκκλησιαστικοὶ	»	10
Λόγοι Ἐκκλησιαστικοὶ καὶ Μελέται	»	5
Ἑρμηνεία περικοπῶν τοῦ Εὐαγγελίου ..	»	2
Ἑρμηνεία περικοπῶν ἐκ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων	»	2

Θρησκευτικὴ Φωνὴ ἀπὸ τοῦ 1880—1882.

Χριστιανικὴ Κατήχησις πρὸς χρῆσιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ παρθεναγωγείων.

Ἱερὰ Ἱστορία Καινῆς Διαθήκης πρὸς χρῆσιν τῆς Β′ τάξεως τῶν ἑλληνικῶν σχολείων.

Ἱερὰ Ἱστορία Παλαιᾶς Διαθήκης πρὸς χρῆσιν τῆς Α′ τάξεως τῶν ἑλληνικῶν σχολείων.

Ἱερὰ Ἱστορία Π. καὶ Κ. Διαθήκης πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων

Ὀρθόδοξος χριστιανικὴ Κατήχησις πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων βραβευθεῖσα.

Τιμᾶται λεπτῶν 80.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΥΠΟ

Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑ

Δ. Φ. ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΗι ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗι
ΡΙΖΑΡΕΙΩι ΣΧΟΛΗι

ΕΓΚΡΙΣΕΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ΄.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΠΑΣΣΑΡΗ ΚΑΙ ΒΕΡΓΙΑΝΙΤΟΥ

1891

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΥΠΟ

Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑ

Δ. Φ. ὑφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου καὶ καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας
ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ῥιζαρείῳ Σχολῇ.

ΕΓΚΡΙΣΕΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΣΣΑΡΗ ΚΑΙ ΒΕΡΓΙΑΝΙΤΟΥ

1891

ΤΑΙΣ

ΜΑΚΑΡΙΑΙΣ ΨΥΧΑΙΣ

ΜΑΝΘΟΥ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΩΝ ΚΤΙΤΟΡΩΝ ΤΗΣ

ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΕΛΑΧΙΣΤΟΝ ΤΟΔΕ ΑΝΤΙ ΠΟΛΛΩΝ

ΕΥΓΝΩΜΟΝΩΣ ΠΑΝΥ ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑΣ.

Ἀριθ. $\frac{\text{Πρωτ. 1454.}}{\text{Διεκ. 842.}}$

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὸς τὸν κύριον Ἰωάννην Μεσολωρᾶν,

ὑφηγητὴν τῆς θεολογίας ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ καὶ καθηγητὴν τῆς Ῥιζαρείου ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, διεξελθοῦσα τὴν ὑφ' ὑμῶν ὑποβληθεῖσαν **Ἱερὰν Κατήχησιν** καὶ μὴ εὑροῦσα ἐν αὐτῇ μηδὲν τὸ ἀπᾷδον πρὸς τὰ δόγματα τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἐγκρίνει αὐτήν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Ἰουλίου 1888.

† Ὁ *Ἀθηνῶν* ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ, πρόεδρος,
† Ὁ *Χαλκίδος* ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ,
† Ὁ *Σύρου καὶ Τήνου* ΜΕΘΟΔΙΟΣ,
† Ὁ *Θήρας* ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ,
† Ὁ *Ὕδρας καὶ Σπετσῶν* ΑΡΣΕΝΙΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς
Ἀρχιμανδρίτης ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως.

ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΥΞΟΜΕΝΟΙΣ

Διδάσκων ἀπὸ δεκαετίας τὸ μάθημα τῆς ἱερᾶς Κατηχήσεως ἔν τισι σχολείοις καὶ παρθεναγωγείοις, καὶ δὴ κατ' ἔκτασιν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ῥιζαρείῳ σχολῇ ἀπὸ ἑπταετίας, συνέταξα χάριν τῶν μαθητῶν μου τὸ παρὸν ἐγχειρίδιον, ὅπερ ἤδη εἰς φῶς παραδίδωμι, πεποιθώς, ὅτι θέλει συμβάλει πως εἰς τὴν *συστηματικὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς Κατηχήσεως*.

Πηγὰς κατὰ τὴν σύνταξιν αὐτῆς ἔσχον τὴν ἁγίαν Γραφήν, τὴν ἱερὰν Παράδοσιν, τὰ ἐπίσημα συμβολικὰ βιβλία τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, τὰς δογματικὰς τοῦ Μακαρίου καὶ τοῦ Ἀντωνίου (κατὰ μετάφρασιν τοῦ Βαλλιάνου), καὶ τὴν Κατήχησιν τοῦ Πλάτωνος. Ἐκ τούτων ἠρυσάμην τὴν ὕλην, ἥν, κατ' ἐμὲ κριτήν, οὕτω συστηματικῶς διεθέμην καὶ γλώσσῃ τοιαύτῃ ἐχρησάμην, ὥστε τὸ βιβλίον νὰ γένηται οὐ μόνον τοῖς μαθηταῖς, τοῖς τὸ μάθημα τῆς Κατηχήσεως διδασκομένοις, *χρήσιμον*, ἀλλὰ καὶ παντὶ ὀρθοδόξῳ χριστιανῷ *προσιτὸν* καὶ *ὠφέλιμον*.

Τὴν Κατήχησιν ἡμῶν διῃρέσαμεν εἰς μέρη τρία· τὸ *δογματικόν*, τὸ *ἠθικὸν* καὶ τὸ *τελετουργικόν*. Καὶ ἐν μὲν τῷ *πρώτῳ μέρει* ἐξετάζομεν τὰ *δόγματα* τῆς ἡμετέρας ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἑρμηνεύοντες τὸ σύμβολον τῆς Πίστεως· ἐν δὲ τῷ *δευτέρῳ* τὰ *καθήκοντα* τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἑαυτόν, ἐξηγούμενοι τὸν Δεκάλογον τῆς παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος, τὴν περιεχομένην ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ· ἐν δὲ τῷ *τρίτῳ* ἐκτιθέμεθα τὰ *μυστήρια* τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας οὐ μόνον δογματικῶς, ἀλλὰ καὶ λειτουργικῶς, ἵνα ὁ ἀναγινώσκων ἢ ὁ διδασκόμενος τὴν ὀρθόδοξον Κατήχησιν μάθῃ οὐ μόνον ὁποῖα καὶ ὁπόσα τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πῶς ταῦτα τελοῦνται.

Πρὸς ἀσφαλῆ δὲ γνῶσιν τῶν δογματικῶν καὶ λειτουργικῶν *διαφορῶν* τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ ὀρθοῦ ἢ μὴ αὐτῶν συντόμως ἐν *σημειώσεσι* πραγματευόμεθα τὰ δέοντα, ἵνα ὁ διδάσκων τὴν Κατήχησιν, ὡς καὶ ὁ ἀνα-

γιγνώσκων αὐτήν, ἀφορμὴν ἐντεῦθεν λαμβάνῃ πλείω νὰ ζητῇ καὶ εὑρίσκῃ, καὶ συμπεράσματα δογματικά, ἠθικὰ καὶ λειτουργικὰ νὰ ἐξάγῃ.

Τῶν τριῶν κυρίων μερῶν τῆς Κατηχήσεως, τοῦ δογματικοῦ, τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ λειτουργικοῦ, προετάξαμεν τὴν δέουσαν *εἰςαγωγήν*, ἐν ᾗ ἐξετάζομεν τὰς πηγὰς τῆς Κατηχήσεως, καὶ δι' ἧς καταληπτὸν τὸ μάθημα τοῦτο καθίσταται. Ἐν τέλει δέ, ἐν *ἐπιλόγῳ*, συνοψίζομεν τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ ἐκτεθέντα, ὅπως ὁ μαθητὴς ἐν ὀλίγοις δύνηται νὰ κατέχῃ τὸ ὅλον τοῦ μαθήματος.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ τῆς ὅλης ὕλης διάθεσις καὶ ἡ ταύτης διαίρεσις, ἣν κανονικὴν νομίζομεν, καθιστᾶσα τὸ βιβλίον ἡμῶν *διδακτικόν*. Διὰ ταῦτα, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, φρονοῦμεν ὅτι, ἡ Κατήχησις ἡμῶν αὕτη ἀναπληρώσει πως τὴν ἔλλειψιν *συστηματικῆς ὀρθοδόξου Κατηχήσεως*.

Τὴν Κατήχησιν ἡμῶν ταύτην ἀφιεροῦμεν εὐγνωμόνως καὶ εὐσεβῶς καὶ κατὰ λόγον δίκαιον **Μάνθῳ** καὶ **Γεωργίῳ**, τοῖς ἀδελφοῖς Ῥιζάραις, τοῖς μεγάλοις τοῦ ἔθνους ἡμῶν εὐεργέταις, τοῖς ἱδρυταῖς τῆς Ῥιζαρείου ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς, διότι οὐ μόνον ἐν αὐτῇ ἐπὶ πενταετίαν ἐμαθητεύσαμεν, ἐν ᾗ τὸ εὖ ζῆν ἐλάβομεν καὶ πολλῶν ἀγαθῶν ἐτύχομεν, ἀλλὰ καὶ διότι νῦν ἐν αὐτῇ τὰ ἱερὰ γράμματα διδάσκομεν. *Οἱ Ῥιζάραι πνευματικοὶ ἡμῖν πατέρες ἐγένοντο.*[1]

Ἐλπίζομεν, ὅτι καὶ τὸ νέον τοῦτο διδακτικὸν ἡμῶν βιβλίον, *ἡ ὀρθόδοξος αὕτη Κατήχησις*, θέλει τύχει παρὰ τοῖς φίλοις συναδέλφοις καὶ τοῖς ἀναγνώσταις τῆς αὐτῆς εὐμενοῦς κρίσεως καὶ ὑποδοχῆς, ἧς ἔχουσι τύχει καὶ τὰ ἄλλα ἡμῶν διδακτικὰ βιβλία. Ὁ χρόνος καὶ οἱ τῷ μικρῷ τούτῳ ἔργῳ ἐντευξόμενοι κριταὶ ἡμῖν δίκαιοι ἔσονται, ὧν τὴν δικαίαν καὶ ἐπιεικῆ ἅμα κρίσιν εὐγνωμόνως ἀπεκδεχόμεθα, ἐν ὄψει πάντοτε ἔχοντες τό : *στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω.*

Ι. Ε. Μεσολωρας

[1] Σημειωτέον, ὅτι οἱ μακάριοι οὗτοι ἄνδρες τοσοῦτον περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο τὴν ἀκριβῆ καὶ ὀρθὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς Κατηχήσεως, σπουδαιοτάτου ὄντος, ὥστε ἐντόνως ἐν τῇ ἱερᾷ αὐτῶν διαθήκῃ τοῦτο συνιστᾶσι.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΗΧΗΣΙΝ

§ 1. Ἔννοια καὶ ὁρισμὸς τῆς Κατηχήσεως.

Κατήχησις λέγεται ἡ διὰ ζώσης φωνῆς συνοπτικὴ διδασκαλία τῆς θρησκείας[1].

Χριστιανικὴ δὲ Κατήχησις καλεῖται ἡ προφορική, ἢ γραπτή, σύντομος διδασκαλία τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Ἡ δὲ ὀρθόδοξος χριστιανικὴ Κατήχησις ἐκτίθησι συνοπτικῶς τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως. Δι' αὐτῆς διδασκόμεθα τὰ δόγματα, τὰς ἐντολὰς καὶ τὰ μυστήρια τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν θρησκείας.

[1] Κατήχησις λέγεται καὶ τὸ βιβλίον τὸ περιέχον ἐν συνόψει τὴν διδασκαλίαν ταύτην

Ἡ λέξις κατήχησις παράγεται ἐκ τοῦ ῥήματος κατηχεῖν, κατηχεῖσθαι, καὶ σημαίνει κυρίως πληροῦν τι ἤχου. Ἐν δὲ τῇ Κ. Δ. σημαίνει διδάσκειν τὰς ἀληθείας, τὰ μυστήρια τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τοὺς νεωστὶ προσερχομένους εἰς τὴν πίστιν καὶ ἐπιθυμοῦντας νὰ μάθωσιν ἀκριβῶς τὰ κατ' αὐτήν, ὅπως ἔπειτα βαπτισθῶσι (Λουκ. α'. 4. Πραξ. ιη'. 25. Α' Κοριν. ιδ'. 19). Οἱ διδασκόμενοι τὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, πρὶν βαπτισθῶσιν, ἐκαλοῦντο κατηχούμενοι, οἱ δὲ διδάσκοντες αὐτοὺς κατηχηταί. Οἱ δὲ τόποι, ὅπου ἐγίνετο ἡ Κατήχησις, ὠνομάζοντο σχολαὶ κατηχητικαί. (Ἴδε Κατηχήσεις Κυρίλλου Ἱεροσολύμων).

§ 2. Ἔννοια καὶ ὁρισμὸς τῆς θρησκείας.

Θρησκεία ἐν γένει εἶνε ἡ πίστις τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ἐξαρτᾶται ἔκ τινος ἀνωτέρας Δυνάμεως, ὅτι ἐδημιουργήθη ὑπό τινος ἀνωτέρου Ὄντος[1].—Μερικώτερον δὲ θρησκεία εἶνε ἡ σχέσις καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ[2].

Ἡ θρησκεία εἶνε ἔμφυτος εἰς πάντα ἄνθρωπον.

Χριστιανικὴν δὲ Θρησκείαν λέγοντες, ἐννοοῦμεν τὰς θείας ἐκείνας ἀληθείας, τὰς ὁποίας ἐδίδαξεν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ κόσμῳ περὶ τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ περὶ τοῦ κόσμου ἐν γένει, καὶ τὰς ὁποίας οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ παραδέχονται καὶ πιστεύουσι.

Τὰς θρησκευτικὰς ταύτας ἀληθείας ἐδίδαξε μὲν ὁ Σωτὴρ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ἀνέπτυξαν δὲ ἔπειτα οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὰς Ἐπιστολὰς αὐτῶν.

Οἱ δὲ θεῖοι ἡμῶν Πατέρες, συνελθόντες ἐν οἰκουμενικαῖς συνόδοις, διετύπωσαν καὶ ὥρισαν εἰς δόγματα καὶ ἐντολὰς τὰς ἱερὰς τῆς πίστεως ἡμῶν ἀληθείας.

Ὀρθόδοξος λοιπὸν χριστιανικὴ θρησκεία εἶνε ἡ ὀρθὴ πίστις (δόξα) καὶ ἡ παραδοχὴ τῶν θείων ἐκείνων ἀληθειῶν, τὰς ὁποίας διδάσκει ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία[3].

1 Ἡ θρησκεία εἶνε καθολικὸν φαινόμενον, ἐπομένως καὶ ἀληθές. Ἡ θρησκεία εἶνε ἔμφυτος εἰς πάντα ἄνθρωπον. Οὐδὲν ἔθνος ὑπάρχει, μὴ ἔχον εἶδός τι θρησκείας. Φύσει ὁ ἄνθρωπος εἶνε θρησκευτικός. Διὰ διαφόρων δὲ αἰσθημάτων (φόβου, πίστεως, ἀγάπης κτλ.) δηλοῖ, ὅτι ἐξαρτᾶται ἔκ τινος ἀνωτέρου ὄντος, ὅτι ἔχει συναίσθησιν, γνῶσιν καὶ πίστιν, ὅτι ἐδημιουργήθη ἔκ τινος ἀνωτέρας δημιουργικῆς αἰτίας.

2 Καὶ τὸ σύνολον δὲ τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν καὶ ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ἔχει ἕκαστος ἄνθρωπος, ἅμα δὲ καὶ ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς αὐτάς, δύναται νὰ ὀνομασθῇ θρησκεία.

3. Ὁ Ὀρθόδοξος χριστιανὸς ὀφείλει νὰ παραδέχηται καὶ

Αἱ ἀλήθειαι δὲ αὗται ἀπεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους δι' ἐκλεκτῶν καὶ ἁγίων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐφωτίζοντο ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

§ 3. Περὶ ἀποκαλύψεως

Ὁ ἄνθρωπος ἕνεκεν τῆς ἁμαρτίας δὲν ἠδύνατο οὔτε διὰ τοῦ ἰδίου νοός, οὔτε διὰ τῆς ἰδίας ἐνεργείας, οὔτε διὰ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως νὰ γνωρίσῃ ἐντελῶς καὶ ἀκριβῶς τὸν Θεόν[1], καὶ νὰ εὕρῃ μόνος τὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ μέσα. Διὰ τοῦτο αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν (= ἐφανέρωσεν) εἰς αὐτὸν δι' ἐκλεκτῶν καὶ εὐσεβῶν καὶ θεοπνεύστων προσώπων τὰς θείας ἐκείνας ἀληθείας, τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ ἐκτελῇ, ἐὰν θέλῃ νὰ σωθῇ.

Ἡ φανέρωσις λοιπὸν αὕτη τῶν ἱερῶν καὶ ὑψηλῶν ἀληθειῶν λέγεται ἱερὰ Ἀποκάλυψις.

Αἱ ὑπερφυσικαὶ καὶ ἠθικαὶ αὗται ἀλήθειαι ἐφανερώθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον πρῶτον διὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καὶ δεύτερον διὰ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως.

νὰ ἐκτελῇ πρῶτον, ὅσα ὁ ἐν Τριάδι Θεὸς διέταξε πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ Καινῇ Διαθήκῃ, καὶ δεύτερον, ὅσα οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας φωτιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁμοφώνως παρήγγειλαν καὶ ἐν συνόδοις ὥρισαν ὡς δόγματα καὶ ἐντολὰς καὶ μυστήρια τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

[1] Θεογνωσία λέγεται ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ.—Ἐξωτερικὴ ἢ φυσικὴ θεογνωσία λέγεται ἡ ἐπὶ μέρους γνῶσις τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως, ἥτις εἶνε ἀποτέλεσμα, καὶ ὁμολογεῖ ἐφ' ἑαυτῆς τὴν ὕπαρξιν προσωπικῆς αἰτίας, ἑνὸς Δημιουργοῦ. Ἐξ Ἀποκαλύψεως θεογνωσία λέγεται ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ ἐξ Ἀποκαλύψεως, δηλ. ἐκ φανερώσεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τῶν κεκρυμμένων θείων ἀληθειῶν, αἵτινες περιέχονται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ ἱερᾷ Παραδόσει.

§ 4. Περὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς.

Ἁγία Γραφὴ ἢ Ἅγιαι Γραφαὶ ἢ Γραφὴ εἶνε τὸ ἱερὸν καὶ θεῖον ἐκεῖνο βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιέχει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐξ αὐτῆς μανθάνομεν ὁποῖος εἶνε ὁ Θεὸς καὶ ποῖον τὸ θέλημα αὐτοῦ.

Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ ἁγίων καὶ ἱερῶν ἀνδρῶν κατ᾽ ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διὸ καὶ θεόπνευστον εἶνε καὶ λέγεται.

Ἡ Ἁγία Γραφὴ διαιρεῖται εἰς Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην·[1]

Καὶ ἡ μὲν Παλαιὰ Διαθήκη ἐγράφη ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ γλώσσῃ, καὶ μετεφράσθη εἶτα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (270 π.Χ.) εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ 70 (Ο'.) ἢ 72 Ἰουδαίων, οἵτινες ἐγνώριζον καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς ἄλλας ἀρχαίας καὶ νεωτέρας γλώσσας.

Ἡ δὲ Καινὴ Διαθήκη ἐγράφη εἰς γλῶσσαν Ἑλληνικήν, διότι καθ᾽ οὓς χρόνους ἀνεφάνη ὁ χριστιανισμὸς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦτο ἡ κοινῶς λαλουμένη καὶ ἐν χρήσει μεγίστῃ.

§ 5. Περὶ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περιέχει πρῶτον τὴν ἱστορίαν τῶν πρώτων ἀνθρώπων καὶ τῶν πατριαρχῶν, ἅμα δὲ καὶ τὰς ἐπαγγελίας (θείας ὑποσχέσεις), αἵτινες ἐδόθησαν εἰς αὐτούς,—δεύτερον τὸν Νόμον, τὸν δοθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Μωϋσέως,—τρίτον τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχόντων

[1] Ὀνομάζεται Διαθήκη, διότι ὁ Θεὸς διέθετο, δηλ. ἐποίησε διαθήκην, συμφωνίαν, μετὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπηγγείλατο εἰς αὐτὸν τὴν χάριν αὐτοῦ καὶ τὴν σωτηρίαν διὰ τοῦ μογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ.

καὶ ἄλλων ἱερῶν προσώπων τοῦ Ἰσραήλ,—καὶ τέταρτον τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν.

Τὰ βιβλία τῆς ἁγίας Γραφῆς διαιροῦνται εἰς νομικά, ἱστορικά, διδακτικὰ ἢ ἠθικὰ καὶ προφητικά.

Καὶ νομικὰ μὲν λέγονται τὰ βιβλία ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα περιέχουσι κυρίως διατάξεις, παραγγελίας (νόμους). Ἱστορικὰ δὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἱστοροῦσι διάφορα ἱερὰ γεγονότα· διδακτικὰ δὲ ἢ ἠθικὰ εἶνε ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διηγοῦνται διδακτικὰς καὶ ἠθικὰς ἱστορίας· προφητικὰ δὲ βιβλία εἶνε τὰ περιέχοντα τὰς προφητείας.

Τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης νομικὰ μὲν εἶνε τὰ πέντε βιβλία τοῦ Μωϋσέως, ἅτινα καὶ Πεντάτευχος καλοῦνται, ἤτοι ἡ Γένεσις[1], ἡ Ἔξοδος[2], τὸ Λευϊτικόν[3], οἱ Ἀριθμοί[4], καὶ τὸ Δευτερονόμιον[5]. Ἱστορικὰ δὲ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ[6], οἱ Κριταί[7], ἡ Ρούθ[8], αἱ 4 βίβλοι τῶν Βασιλειῶν,[9] τὰ δύο

[1] Ἡ Γένεσις διηγεῖται τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, τὴν ἀρχαιοτάτην ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Πατριαρχῶν, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακὼβ καὶ Ἰωσήφ.

[2] Ἡ Ἔξοδος περιέχει τὴν ἔξοδον τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ τὸν ὑπ' αὐτοῦ δοθέντα νόμον.

[3] Τὸ Λευϊτικὸν περιέχει τοὺς νόμους τῶν Λευϊτῶν καὶ ἄλλας πολιτικὰς καὶ θρησκευτικὰς διατάξεις.

[4] Οἱ Ἀριθμοὶ ἀναφέρουσι τὴν ἀρίθμησιν τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

[5] Τὸ Δευτερονόμιον περιέχει δευτέρωσιν, ἤτοι ἐπανάληψιν καὶ συμβουλευτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου.

[6] Τὸ βιβλίον τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ περιέχει τὴν ἱστορίαν τῆς κατακτήσεως τῆς Χαναὰν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ.

[7] Τὸ βιβλίον τῶν Κριτῶν περιέχει τὰ τῶν Κριτῶν, Γεδεών, Σαμψών, Σαμουὴλ κτλ.

[8] Τὸ βιβλίον τῆς Ρούθ περιέχει τὴν ἱστορίαν τῆς προμήτορος τοῦ Δαβὶδ Ρούθ.

[9] Αἱ τέσσαρες βίβλοι τῶν Βασιλειῶν διηγοῦνται τὴν ἱστορίαν τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ (Σαούλ, Δαβίδ, Σολομῶντος κτλ).

βιβλία τῶν Παραλειπομένων[1], ὁ Ἔσδρας[2] ὁ Νεεμίας[3] καὶ ἡ Ἐσθήρ.[4] Διδακτικὰ δὲ ὁ Ἰώβ[5], οἱ Ψαλμοί[6], αἱ Παροιμίαι τοῦ Σολομῶντος[7], ὁ Ἐκκλησιαστής[8], τὸ Ἆσμα τῶν Ἀσμάτων.[9] Προφητικὰ δὲ εἶνε οἱ τέσσαρες μείζονες προφῆται, ὁ Ἠσαΐας, ὁ Ἱερεμίας, ὁ Ἰεζεκιὴλ καὶ ὁ Δανιὴλ καὶ οἱ 12 ἐλάσσονες καλούμενοι (ἢ τὸ Δωδεκαπρόφητον), ἤτοι Ὠσηέ, Ἀμώς, Μιχαίας, Ἰωήλ, Ὀβδιού, Ἰωνᾶς, Ναούμ, Ἀββακούμ, Σοφονίας, Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας καὶ Μαλαχίας[10].

1 Τὰ δύο βιβλία τῶν Παραλειπομένων περιέχουσιν ὅσα παρέλιπον τὰ πρότερα βιβλία περὶ τῶν βασιλέων.

2 Τὸ βιβλίον τοῦ Ἔσδρα διηγεῖται τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπιστροφὴν τοῦ Ἔσδρα μετὰ τῶν Ἰουδαίων.

3 Τὸ βιβλίον τοῦ Νεεμίου ἱστορεῖ τὰ περὶ Νεεμίου, ὅστις ὀλίγον μετὰ τὸν Ἔσδρα ἦλθε καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας εἰς Ἱεροσόλυμα.

4 Το βιβλίον τῆς Ἐσθὴρ ἀναφέρει τὴν διὰ τῆς Ἐσθὴρ σωτηρίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν Περσίᾳ.

5 Τὸ τοῦ Ἰὼβ βιβλίον εἶναι ποίημα, ὡς ὑπόθεσιν ἔχον τὰ παθήματα τοῦ δικαίου Ἰώβ.

6 Οἱ Ψαλμοὶ εἶνε διάφοροι ὕμνοι πρὸς τὸν Θεόν, οἱ πλεῖστοι ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ πεποιημένοι.

7 Αἱ Παροιμίαι τοῦ Σολομῶντος περιέχουσι διάφορα ἠθικὰ γνωμικά, τὰ πλεῖστα ἔργα τοῦ Σολομῶντος.

8 Ὁ Ἐκκλησιαστὴς ἔχει ὑπόθεσιν τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

9 Τὸ Ἆσμα τῶν Ἀσμάτων περιγράφει τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λαόν του ὑπό τὸν τύπον τῆς ἀγάπης δύω προσώπων.

10 Προφητῶν βιβλία. Τὰ βιβλία τῶν προφητῶν περιέχουσι τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς προφητείας τῶν προφητῶν. Οἱ προφῆται ἦσαν ἄνδρες ἱεροὶ καὶ ἐνεπνέοντο ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἀνίσταντο δὲ ἐν τῷ λαῷ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἤλεγχον μὲν αὐτὸν καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτοῦ, ὁσάκις παρεξετρέποντο ἀπὸ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, παρηγόρουν δὲ καὶ ἐνίσχυον αὐτοὺς ἐν ταῖς συμφοραῖς, ὑπισχνούμενοι καὶ βεβαιοῦντες, ὅτι ἐὰν ἤθελον μετανοήσει καὶ ἐπιστρέψει εἰς τὸν Θεόν, ἔ-

Τὰ βιβλία ταῦτα συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ Ἔσδρα καὶ ἀπετέλεσαν τὸν πρῶτον Κανόνα, δι' ὃ καὶ Πρωτοκανονικὰ λέγονται[1].

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω βιβλίων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα τινά, ἅτινα καλοῦνται Δευτεροκανονικά, ὡς ἐγκριθέντα κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ δευτέρου κανόνος, γενομένου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ταῦτα δὲ εἶνε τὰ ἑξῆς 5· Τωβίτ, Ἰουδίθ, [2] τὰ τρία βιβλία τῶν Μακκαβαίων[3], ἡ Σοφία Σειρὰχ καὶ ἡ Σοφία Σολομῶντος[4]. Ταῦτα, ἀποδεξαμένη ἡ Ἐκκλησία, ὥρισε νὰ ἀναγιγνώσκωνται ὡς ὠφέλιμα καὶ ψυχοσωτήρια, ἐξ οὗ καὶ ἀναγιγνωσκόμενα καλοῦνται, καὶ νὰ θεωρῶνται ἰσότιμα πρὸς τὰ πρωτοκανονικά.

§ 6. Περὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἥτις λέγεται καὶ Εὐαγγέλιον, περιέχει τὴν χαροποιὰν ἀγγελίαν περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.—Τὸ Εὐαγγέλιον κηρύττει τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ εὐσπλαγχνίαν, τῆς ὁποίας

μελλεν οὗτος νὰ λυτρώσῃ αὐτοὺς πέμπων τὸν Μεσσίαν, ὅστις ἤθελε δοξάσει τὸν Ἰσραὴλ καὶ ὁδηγήσει τὰ ἔθνη εἰς τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ λατρείαν.

[1] Εἰς τοῦ Ἔσδρα τὸν πρῶτον Κανόνα προσετέθη καὶ ὁ πρῶτος Ἔσδρας, ὁ καὶ ἱερεὺς λεγόμενος.—Ἐν τισι δὲ βιβλίοις πρωτοκανονικοῖς ἐγένοντο προσθῆκαί τινες.

[2] Ὁ Τωβὶτ καὶ ἡ Ἰουδὶθ εἶνε ἠθικὰ διηγήματα. Τὸ μὲν πρῶτον διηγεῖται περὶ Ἰσραηλιτικῆς τινος οἰκογενείας ἐπὶ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἀσσυρίων ἐν Νινευῒ ζώσης· τὸ δὲ δεύτερον περὶ τῆς διὰ τῆς Ἰουδὶθ γενομένης σωτηρίας τῆς πόλεως Βετυλούας, πολιορκουμένης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀσσυρίων Ὀλοφέρνους.

[3] Τὰ τρία βιβλία τῶν Μακκαβαίων διηγοῦνται τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ τῶν Σύρων διὰ τῶν γενναίων Μακκαβαίων.

[4] Ἡ Σοφία Σειρὰχ καὶ ἡ Σοφία Σολομῶντος εἶνε δύο διδακτικὰ καὶ ἠθικὰ βιβλία, ὡς αἱ παροιμίαι τοῦ Σολομῶντος.

ἠξιώθημεν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τῆς Καινῆς Διαθήκης νομικὰ μὲν βιβλία εἶνε τὰ 4 Εὐαγγέλια, τοῦ Ματθαίου, τοῦ Μάρκου, τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Ἰωάννου[1]· ἱστορικὰ δὲ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων[2]· διδακτικὰ δὲ αἱ 14 ἐπιστολαὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου· ἤτοι ἡ πρὸς Ῥωμαίους, αἱ πρὸς Κορινθίους δύω, ἡ πρὸς Γαλάτας, ἡ πρὸς Ἐφεσίους, ἡ πρὸς Φιλιππησίους, ἡ πρὸς Κολασσαεῖς, αἱ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δύω, αἱ πρὸς Τιμόθεον δύω, ἡ πρὸς Τίτον, ἡ πρὸς Φιλήμονα καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους[3]· προσέτι αἱ 7 Καθολικαὶ λεγόμεναι ἐπιστολαί, ἤτοι ἡ τοῦ Ἰακώβου, αἱ δύο τοῦ Πέτρου, αἱ τρεῖς τοῦ Ἰωάννου καὶ ἡ τοῦ Ἰούδα[4]. Προφητικὸν δὲ βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶνε ἡ Ἀποκάλυψις Ἰωάννου (τοῦ Εὐαγγελιστοῦ)[5].

[1] Τὰ Εὐαγγέλια περιέχουσι τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

[2] Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων περιγράφουσι τὴν ἐνέργειαν τῶν Ἀποστόλων, δι' ἧς ἐξήπλωσαν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὸν κόσμον.

[3] Αἱ 14 ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὧν ἄλλαι μὲν ἀπευθύνονται πρὸς Ἐκκλησίας, ἄλλαι δὲ πρὸς ἄτομα, περιέχουσιν ὁδηγίας, συμβουλὰς καὶ λύσεις διαφόρων δογματικῶν καὶ ἠθικῶν ζητημάτων, ἅτινα ἀνεφύοντο μεταξὺ τῶν χριστιανῶν τῶν πρώτων Ἐκκλησιῶν.

[4] Καθολικαὶ ἐπιστολαὶ λέγονται, διότι ἀπευθύνονται πρὸς ὅλας καθόλου τὰς Ἐκκλησίας, καὶ περιέχουσιν ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς γενικάς.

[5] Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου προλέγει τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς θρησκείας.

ΣΗΜ Ἐπεξετείναμεν τὰς σημειώσεις περὶ τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅπως ἀναπολήσωσιν οἱ μαθηταὶ τὰ τῆς ἱερᾶς Ἱστορίας, τῆς διδαχθείσης ἐν τῇ Α' καὶ Β' τάξει, καὶ ἀναπληρώσωμέν πως τὸ μάθημα τῆς Εἰσαγωγῆς εἰς τὰς Ἁγίας Γραφάς, ὅπερ δὲν διδάσκεται ἐν τοῖς σχολείοις.

§ 7. Περὶ τῆς θειότητος καὶ θεοπνευστίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ἡ ἁγία Γραφὴ εἶνε βιβλίον θεῖον, ἱερὸν καὶ θεόπνευστον. Ἐγράφη δὲ ὑπὸ ἁγίων ἀνδρῶν κατ' ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἑξῆς:

Πρῶτον· διότι πᾶσαι αἱ ἐπαγγελίαι καὶ αἱ προφητεῖαι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐξεπληρώθησαν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Σωτῆρος. Ἑπομένως τοιοῦτον βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιέχει τοιαύτας καὶ τοσαύτας προφητείας, αἵτινες ἐξεπληρώθησαν, ἀδύνατον εἶνε νὰ ἐγράφη ὑπὸ ἀνθρώπων ἄνευ θείας ἐμπνεύσεως.—Μόνον τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δύναται τὰ γνωρίζῃ τὸ μέλλον.—Ἄρα κατ' ἔμπνευσιν Αὐτοῦ ἔγραψαν οἱ ἱεροὶ ἄνδρες τὴν ἁγίαν Γραφήν[1].

Δεύτερον· ἡ ἁγία Γραφὴ εἶνε βιβλίον θεῖον, διότι περιέχει τοιαύτας καὶ τοσαύτας ὑψηλὰς καὶ ὑπερφυσικὰς ἀληθείας περὶ θεοῦ, περὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου, περὶ προνοίας, περὶ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, περὶ μελλούσης ζωῆς, περὶ τοῦ Σωτῆρος, περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὰς ὁποίας νοῦς ἀνθρώπινος δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ.—Ἄρα τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀπεκάλυψεν αὐτάς.—Ἑπομένως καὶ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιέχει αὐτάς, εἶνε θεῖον, καὶ ἐγράφη κατ' ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τρίτον· ἡ ἁγία Γραφὴ εἶνε βιβλίον θεῖον, διότι αἱ

[1] Λέγοντες, ὅτι ἡ ἁγία Γραφὴ ἐγράφη κατὰ θείαν ἔμπνευσιν, ἐννοοῦμεν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐφώτιζε καὶ ὡδήγει τὸν νοῦν τῶν ἱερῶν συγγραφέων, ἵνα μὴ περιπέσωσιν εἰς σφάλμα τι ὡς πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὰς ἠθικὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας.

ἠθικαὶ ἀλήθειαι καὶ αἱ ἐντολαί, αἵτινες περιέχονται ἐν αὐτῇ, μάλιστα δὲ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, καθὼς τὸ «ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς κτλ.» (ἴδε Ματθ. ε', ϛ' καὶ ζ' κεφ.), δὲν εὑρίσκονται τόσον σαφῶς καὶ τόσον τελείως ἐν ἄλλῳ τινὶ ἠθικῷ ἢ φιλοσοφικῷ βιβλίῳ. Ἄρα τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιέχει τοιαύτας ἀληθείας, εἶνε θεῖον, καὶ ἐγράφη κατ' ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τέταρτον· ἡ θειότης τῆς ἁγίας Γραφῆς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς θαυμασίας δυνάμεως τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος.—Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου διεδόθη τοσοῦτον ταχέως εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἄνευ βίας, ἄνευ κόπου, ἄνευ ὑλικῶν μέσων, καὶ ὑπὸ ἁπλῶν ἀνθρώπων, ἐνῷ καὶ φιλόσοφοι καὶ αὐτοκράτορες καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐπολέμησαν αὐτό, ὥστε ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι αἱ ἀλήθειαι τῆς Ἁγίας Γραφῆς δὲν εἶνε λόγος ἢ σκέψις ἀνθρώπου, ἀλλὰ λόγος Θεοῦ, διότι οἱ μὲν λόγοι τῶν ἀνθρώπων εἶνε ἐφήμεροι, οἱ δὲ τοῦ Θεοῦ αἰώνιοι.

Πέμπτον· ἡ ἁγία Γραφὴ εἶνε θεῖον βιβλίον, διότι περιέχει καὶ διηγεῖται τοιαῦτα ὑπερφυσικὰ καὶ θαυμαστὰ ἔργα (θαύματα), ἅτινα δὲν δύναται ἄνθρωπος νὰ πράξῃ.—Λοιπὸν βιβλίον τοιοῦτον, τὸ ὁποῖον περιέχει τοιαῦτα θαύματα εἶνε θεῖον, καὶ ἐγράφη κατ' ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Καὶ ἕκτον· ἡ ἁγία Γραφὴ εἶνε βιβλίον θεῖον, διότι πάντες οἱ θεῖοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὁμοφώνως ἀνομολογοῦσι τὴν θειότητα καὶ τὴν θεοπνευστίαν αὐτῆς[1].

[1] Ἡ γενικὴ αὕτη ὁμοφωνία τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς θειότητος καὶ τῆς θεοπνευστίας τῆς ἁγίας Γραφῆς δηλοῖ, ὅτι τὸ γενικῶς ἀνομολογούμενον καὶ πιστευόμενον εἶνε καὶ ἀληθές.

§ 8. Ὑπόθεσις τῆς ἁγίας Γραφῆς.

Τὸ κέντρον καὶ ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶνε ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὡς λυτρωτὴς τοῦ κόσμου.

Ὁ Σωτὴρ ἐπηγγέλθη πρῶτον εἰς αὐτοὺς τοὺς πρωτοπλαστους διὰ τοῦ πρωτευαγγελίου ἐκείνου, «ὅτι ἐκ τῆς γυναικὸς ἔμελλε νὰ γεννηθῇ τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο, ὅπερ θὰ κατέστρεφε τὴν δύναμιν τοῦ Πονηροῦ» (Γεν. γ'. 15), καὶ δεύτερον εἰς τοὺς πατριάρχας, εἰς τοὺς ὁποίους πολλάκις ὁ Θεὸς εἶπεν, ὅτι θὰ στείλῃ ἕνα Μεσσίαν. Ἔπειτα προεκηρύχθη ὁ Σωτὴρ κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους ὑπὸ τῶν Προφητῶν τῆς παλαιᾶς Διαθήκης[1], —προεικονίσθη δὲ διὰ διαφόρων θυσιῶν καὶ τύπων[2], οἵτινες ἦσαν προεικονίσματα τῆς τελειοτάτης θυσίας τοῦ Ἰησοῦ, ἥτις μόνη δύναται νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. Τέλος δὲ ἐκηρύχθη διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Τὸ αὐτὸ κέντρον καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἔχει καὶ ἡ ἱερὰ Παράδοσις.

§ 9. Περὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως.

Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐκτὸς τῆς ἁγίας Γραφῆς, παραδέχεται προσέτι τὴν ἱερὰν Παράδοσιν, ὡς δευτέραν πηγὴν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῆς ἀληθειῶν.

[1] Ἡσ. β', ια', νγ', ξ'.—Ἱερ. κγ', 6, λα', 31. Ἰεζ. λδ', 24. Δανιὴλ. θ', 25. Ὠσ. β', 18. Ἰωὴλ, 6', 28, Ἀμώς, θ', 11 κτλ. κτλ. κτλ.

[2] Τύποι ἦσαν ἡ περιτομὴ τῶν Ἑβραίων, τύπος τοῦ παρ' ἡμῖν βαπτίσματος· αἱ θυσίαι μόσχων, τράγων, ἀμνῶν· ἡ θυσία τοῦ ἀμνοῦ τοῦ Πάσχα, ὅστις ἦτο τύπος τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὁ χαλκοῦς ὄφις ἐν τῇ ἐρήμῳ, τύπος τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος.

Λέγοντες δὲ ἱ ε ρ ὰ ν Π α ρ ά δ ο σ ι ν, ἐννοοῦμεν τὰς δογματικάς, λειτουργικὰς καὶ ἱστορικὰς ἐκείνας ἀληθείας, αἵτινες δὲν περιέχονται μὲν ἐν γένει κατὰ γράμμα ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ, ἀλλ' εἶνε ἐντελῶς σύμφωνοι πρὸς τὸ πνεῦμα καθόλου αὐτῆς. Παρελήφθησαν δὲ ἀπὸ στόματος ἢ ἀμέσως παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἢ ἐμμέσως παρὰ τῶν Ἀποστόλων διὰ τῶν διαδόχων αὐτῶν, καὶ διατηροῦνται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀδιαλείπτως ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον.

Ὅτι δὲ ἡ ἱερὰ Παράδοσις εἶχε καὶ ἔχει μέγα καὶ θεῖον κῦρος ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἑξῆς·

Π ρ ῶ τ ο ν ἐκ τῆς ἁ γ ί α ς Γ ρ α φ ῆ ς, ἔνθα ἀναφέρεται τὸ «στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς εἴτε διὰ τοῦ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν ἐδιδάχθητε»(Β', Θεσσαλ. β', 15)·—καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος· «τὰς παραδόσεις κατέχετε (Α' Κορ. ια', 2).

Δ ε ύ τ ε ρ ο ν ἐκ τῶν ἀ ρ χ α ί ω ν π α ρ α δ ε ι γ μ ά τ ω ν τῆς Ἐ κ κ λ η σ ί α ς τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Πρὶν ἢ γραφῇ ἡ ἁγία Γραφή, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχε καὶ ἐκυβερνᾶτο διὰ τῆς ἀπὸ στόματος διδασκαλίας, δηλαδὴ διὰ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως.

Καὶ τ ρ ί τ ο ν, διότι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας (ὁ Ἀθανάσιος, ὁ Βασίλειος, ὁ Χρυσόστομος, ὁ Γρηγόριος κτλ.) ὁμοφώνως ἐδίδαξαν, ὅτι ἡ ἱερὰ Παράδοσις εἶνε ἡ δ ε υ τ έ ρ α π η γ ὴ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Ἡ ἱερὰ Παράδοσις χρησιμεύει μεγάλως πρὸς κατανόησιν καὶ ἐξήγησιν τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν ἱερῶν ἐθίμων καὶ πράξεων τῆς Ἐκκλησίας[1].

1 Ἡ ἱερὰ Παράδοσις ὥρισε τὸ κατ' ἀνατολὰς προσεύχεσθαι, τὸ ση-

Ἡ ἱερὰ Παράδοσις περιέχεται κυρίως εἰς τοὺς ἀποστολικοὺς ἐν γένει κανόνας καὶ τὰς διατάξεις αὐτῶν, καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν Συνόδων, αἵτινες ὁδηγούμεναι καὶ φωτιζόμεναι ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐδογμάτιζον περὶ τῆς πίστεως[1].

Λοιπὸν ὁ ὀρθόδοξος χριστιανὸς παραδέχεται, ὅτι ἡ ἁγία Γραφὴ καὶ ἡ ἱερὰ Παράδοσις περιλαμβάνουσιν ὅλας τὰς ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Αἱ οὐσιωδέστεραι δὲ καὶ αἱ κυριώτεραι τῶν ἀληθειῶν τούτων περιέχονται ἐν περιλήψει εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως.

§ 10. Περὶ τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως.

Ἕκαστος χριστιανὸς ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τί παραδέχεται ἡ ἐκκλησία του, καὶ τί πρέπει νὰ πιστεύῃ διὰ νὰ σωθῇ·

Ἐπειδὴ δὲ εἶνε ἀδύνατον πᾶς χριστιανὸς νὰ μάθῃ τοῦτο, μελετῶν μόνος τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν ἱερὰν Παράδοσιν, ἔνθα περιέχονται αἱ ἀλήθειαι αὗται, — καὶ ἐπειδὴ δύναται νὰ ἀποπλανηθῇ, διότι καὶ πολλὰ εἶνε τὰ βιβλία τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, καὶ ἐγκατεσπαρμέναι αἱ ἀλήθειαι αὗται, καὶ δύσκολοι εἰς τὴν κατανόησιν ὑπὸ παντὸς χριστιανοῦ, διὰ ταῦτα οἱ Πατέρες καὶ οἱ Διδάσκαλοι τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἀφ' οὗ ἐμελέτησαν καλῶς τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν ἱερὰν Παράδοσιν, συνῆλθον ὁμοῦ ἐν οἰκουμενικαῖς συνόδοις, καὶ ὁμοφώνως ἀπεφάσισαν νὰ

μεῖον τοῦ σταυροῦ, τὸν τρόπον τῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων, τὰ ἐγκαίνια τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸν τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ μύρου ἁγιασμόν, τὰ μνημόσυνα, τὰς εἰκόνας καὶ ἄλλα λαμπρὰ καὶ ἱερὰ ἔθιμα τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας.

1 Ἱερὰ Παράδοσις εἶνε καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν τοπικῶν Συνόδων.

συντάξωσι σύντομον ἔκθεσιν τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, ἥτις νὰ περιέχῃ σαφῶς, ἀκριβῶς καὶ συντόμως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἕκαστος ὀρθόδοξος Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ πιστεύῃ.

Λέγεται δὲ ἡ ἔκθεσις αὕτη τῆς πίστεως καὶ Σύμβολον, διότι διὰ τούτου διακρίνονται οἱ ὀρθόδοξοι τῶν ἀλλοδόξων, καὶ χρησιμεύει ὡς διακριτικὸν γνώρισμα, σημεῖον (σύνθημα), τῶν πιστῶν ἀπὸ τοὺς ἀπίστους[1].

Τὸ κείμενον τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως σύγκειται ἐκ 12 ἄρθρων, τῶν ἑξῆς·

1. *Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.*

2 *Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ Φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.*

3. *Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.*

4 *Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.*

5. *Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς.*

[1] Σύμβολον λέγεται καὶ τὸ σύνθημα τὸ στρατιωτικόν. Ὡς ἐν στρατοπέδῳ καὶ πολέμῳ οἱ στρατιῶται ἔθνους τινὸς διακρίνονται τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἄλλου ἔθνους, τῶν ἐχθρῶν, διὰ συνθημάτων (σημείων κτλ.), οὕτως οἱ Χριστιανοὶ διὰ τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως διεκρίνοντο τῶν ἐθνικῶν. Καὶ σήμερον οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ διακρίνονται τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν διὰ τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως.

6. *Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός.*
7. *Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.*
8. *Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.*
9. *Εἰς μίαν ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.*
10. *Ὁμολογῶ ἓν Βάπτισμα, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.*
11. *Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.*
12. *Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.*

Τοῦ Συμβόλου τούτου τὰ μὲν πρῶτα ἑπτὰ ἄρθρα συνέταξεν ἡ ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συνελθοῦσα πρώτη οἰκουμ. Σύνοδος τῷ 325, συγκειμένη ἐκ 318 Πατέρων, οἵτινες κατεδίκασαν τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, ὅστις δὲν παρεδέχετο τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Θεὸν τέλειον, ἀλλὰ δημιούργημα ἢ κτίσμα τοῦ Θεοῦ. Τὰ δὲ λοιπὰ πέντε ἄρθρα συνέταξεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθοῦσα τῷ 381 δευτέρα οἰκουμ. Σύνοδος, ἀποτελουμένη ἐξ 150 Πατέρων, οἵτινες κατεδίκασαν τὴν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου, ὅστις ἔλεγεν, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε κτίσμα καὶ ὄχι Θεός. Ἡ αὐτὴ Σύνοδος ἀνεθεώρησε καὶ τὸ Σύμβολον τῆς πρώτης Συνόδου, καὶ συνεπλήρωσεν αὐτό. Ὥρισε δέ, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ προσθέσῃ ἢ ἀφαιρέσῃ τι ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὅτι πᾶς Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ καὶ παραδέχηται καὶ ὁμολογῇ αὐτό, ἂν θέλῃ νὰ σωθῇ[1].

[1] Ἐκτὸς τῶν δύω τούτων οἰκουμ. Συνόδων, καθ' ἃς συνῆλθον οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ τότε Χριστιανικοῦ

§ II. Περὶ τῶν Δέκα Ἐντολῶν.

Ἐπειδὴ ἕκαστος ἄνθρωπος δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ ἅπασαν τὴν Ἁγίαν Γραφήν, οὐδὲ νὰ ἐννοῇ αὐτὴν ἀκριβῶς, ὥστε νὰ μάθῃ ὁποῖα τὰ καθήκοντα αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον καὶ ἑαυτόν, διὰ τοῦτο αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐντολάς τινας συντόμους, κατὰ τὰς ὁποίας δύναται καὶ ὀφείλει νὰ διάγῃ ὀρθῶς καὶ εὐσεβῶς τὸν ἐπὶ γῆς βίον του

Αἱ ἐντολαὶ αὗται εἶνε δέκα, δι᾽ ὃ καὶ δεκάλογος λέγονται, αἵτινες ἐδόθησαν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ εἰς τὸν Μωϋσέα, ὅστις, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς ἱερᾶς Ἱστορίας τῆς Π. Δ., ἐχάραξεν αὐτὰς ἐπὶ δύω λιθίνων πλακῶν καὶ τὰς ἔδωκεν εἰς τὸν Ἰσραηλικὸν λαόν. Οὗτος δὲ μέχρι σήμερον φυλάττει αὐτάς, ὡς τὸν μόνον ἐκ Θεοῦ Νόμον.—Τὰς δέκα ταύτας ἐντολὰς συνεπλήρωσε καὶ ἐτελειοποίησεν ὁ Σωτὴρ διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίας, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς ἱερᾶς Ἱστορίας τῆς Κ. Δ. (ἴδε Ματθ. ε', ς' καὶ ζ κεφαλ.).

κόσμου (δι᾽ ὃ καὶ οἰκουμενικαὶ λέγονται), ἔχομεν καὶ ἄλλας πέντε οἰκουμενικὰς Συνόδους, τὰς ἑξῆς·

Τὴν Τρίτην, ἥτις ἐγένετο ἐν Ἐφέσῳ τῷ 431.

Τὴν Τετάρτην, ἥτις ἐγένετο ἐν Χαλκιδόνι τῷ 451.

Τὴν Πέμπτην, ἥτις ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 553.

Τὴν Ἕκτην, ἥτις ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 681.

Καὶ τὴν Ἑβδόμην, ἥτις ἐγένετο ἐν Νικαίᾳ τῷ 787.

Πλὴν τῶν 7 τούτων οἰκουμ. Συνόδων ἔχομεν καὶ ἄλλας τοπικὰς καλουμένας συνόδους, αἵτινες ἐγένοντο ἐν διαφόροις πόλεσι, καὶ ἀπετελοῦντο ἐξ ἐπισκόπων ὡρισμένων ἐπαρχιῶν, τόπων, (δι᾽ ὃ καὶ τοπικαὶ λέγονται). Καὶ αὗται δὲ ὥρισαν διατάξεις, αἵτινες ἀφορῶσι καθόλου εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς διάφορα θρησκευτικὰ ἔθιμα αὐτῆς.

Αἱ δέκα ἐντολαὶ εἶνε αὗται·

α) *Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, οὐκ ἔσονταί σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.*

β) *Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς· οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς·*

γ) *Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· οὐ γὰρ μὴ καθαρίσῃ Κύριος ὁ Θεός σου τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ·*

δ) *Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, ἁγιάζειν αὐτήν· ἓξ ἡμέρας ἐργᾷ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου·*

ε) *Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς·*

ς) *Οὐ φονεύσεις·*

ζ) *Οὐ μοιχεύσεις·*

η) *Οὐ κλέψεις·*

θ) *Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ·*

ι) *Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σού ἐστιν (Ἐξόδ. κ', 2—17).*

Τούτων τῶν δέκα ἐντολῶν αἱ μὲν πρῶται τέσσαρες ἀναφέρονται πρὸς τὸν Θεόν, καὶ περιέχουσι τὰ καθήκοντα ἡμῶν πρὸς Αὐτόν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἓξ ἀναφέρονται πρὸς τὸν πλησίον καὶ περιέχουσι τὰ πρὸς αὐτὸν καθήκοντα ἡμῶν.

Τὰς δέκα ταύτας ἐντολὰς συνώψισεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἰς δύο μεγάλας ἐντολάς, τὰς ἑξῆς· πρῶτον «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου», καὶ

δεύτερον· «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν». Εἶπε δέ, ὅτι ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται κρέμανται.

§ 12. Διαίρεσις καὶ ὠφέλεια τῆς Κατηχήσεως.

α) Διαίρεσις. Ἡ Κατήχησις διαιρεῖται εἰς μέρη τρία, τὸ δογματικόν, τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ τελετουργικόν. Πρῶτον λοιπὸν θὰ μάθωμεν τί ὀφείλομεν, ὡς ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, νὰ πιστεύωμεν περὶ τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, περὶ προνοίας, περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,—τί ὀφείλομεν νὰ δοξάζωμεν περὶ τῆς Ἐκκλησίας, περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς

Τὸ μέρος τοῦτο λέγεται δογματικόν, διότι πραγματεύεται περὶ τῶν δογμάτων. Πηγάζει δὲ ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐν γένει καὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας (δηλ. τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως), καὶ περιέχεται συντόμως ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Πίστεως.

Δεύτερον θὰ μάθωμεν ὁποῖα καθήκοντα ἔχομεν νὰ ἐκπληρώσωμεν πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. Τὸ μέρος τοῦτο λέγεται ἠθικόν, διότι πραγματεύεται περὶ τοῦ ἤθους (δηλ ὁποῖον πρέπει νὰ ἦνε τὸ ἦθος ἡμῶν). Πηγάζει δὲ ἐκ τοῦ Δεκαλόγου καὶ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας τοῦ Σωτῆρος.

Τρίτον θὰ μάθωμεν διὰ ποίων μέσων μεταδίδοται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἁγιασμὸς τῆς Ἐκκλησίας Τὸ μέρος τοῦτο λέγεται τελετουργικὸν ἢ τὸ περὶ Μυστηρίων μέρος, διότι πραγμα-

τεύεται ποῖαι εἶνε αἱ τελεταί, τὰ Μυστήρια τῆς ἡμετέρας Ἐκκ ησίας.

β') Ὠφέλεια. Τὸ μάθημα τῆς Ἱερᾶς Κατηχήσεως εἶνε λίαν ὠφέλιμον εἰς τὸν Χριστιανόν, διότι δι' αὐτοῦ θὰ μάθῃ οὗτος πρῶτον ποῖα εἶνε τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας του· δηλ τί πρέπει νὰ πιστεύῃ·—δεύτερον ποῖα καθήκοντα ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον καὶ ἑαυτόν· καὶ τρίτον πῶς δύναται ν' ἀποκτήσῃ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἁγιασμὸν τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν ἑπτὰ Μυστηρίων.

Ὁ θέλων λοιπὸν νὰ λέγηται καὶ νὰ ἦνε ὀρθόδοξος Χριστιανὸς πρέπει καὶ ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὰ δόγματα, τὰς ἐντολὰς καὶ τὰ μυστήρια τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

[1] Ἠδυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὴν Κατήχησιν καὶ εἰς μέρη δύο, τὸ δογματικὸν καὶ τὸ ἠθικόν, ἐν τῷ πρώτῳ ἀναπτυσσομένων καὶ τῶν Μυστηρίων, ἅτινα εἶνε δόγματα τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ Κατηχήσει δέον νὰ ἐξετάζωνται ταῦτα καὶ ὑπὸ τελετουργικὴν ἔποψιν, διὰ τοῦτο πραγματευόμεθα αὐτὰ ἐν ἰδίῳ τμήματι, τελετουργικῷ καλουμένῳ. Ἡ διαίρεσις αὕτη συστηματικωτέρα καὶ διδακτικωτέρα ἡμῖν φαίνεται.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ

§ 13. Περιεχόμενον τοῦ πρώτου μέρους.

Ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς Κατηχήσεως, τῷ Δογματικῷ, θὰ ἐξετάσωμεν ὁποῖα εἶνε τὰ δόγματα[1] τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας. Θὰ μάθωμεν δηλ: ἐν τῷ μέρει τούτῳ·

Πρῶτον, τίς ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὸ πρῶτον Πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ θὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι ὑπάρχει Θεὸς Δημιουργὸς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι προνοεῖ περὶ αὐτοῦ·

Δεύτερον, τίς ὁ Λόγος, ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Σωτήρ, τὸ δεύτερον Πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένοντο, καὶ δι' οὗ κατεδείχθη ἡ ἐξαίρετος τοῦ Θεοῦ πρόνοια·

Τρίτον, τί τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ τρίτον Πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, τὸ φωτίζον καὶ ἁγιάζον τὰ σύμπαντα·

Τέταρτον, τί ἐστιν Ἐκκλησία, δι' ἧς μεταδίδοται

[1] Δόγμα (ἐκ τοῦ δέδογμαι) δηλοῖ τὸ ἐπισήμως ἀποφασισμένον. Δόγματα εἶνε αἱ ἀλήθειαι τῆς θρησκείας, αἱ ἀποφάσεις τῆς ἐκκλησίας περὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν. Τὸ δόγμα εἶνε τὸ κύριον σῶμα, ὁ πυρὴν τῆς θρησκείας, ὅπερ περιβάλλει ἡ ἠθική.

εἰς ἡμᾶς ἡ χάρις, καὶ δι' ἧς διοικούμεθα καὶ παιδαγωγούμεθα πνευματικῶς·—καὶ

Πέμπτον, τί ὀφείλομεν νὰ γνωρίζωμεν περὶ τῆς ἀ ναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς.

Πᾶσαι αἱ ἀλήθειαι αὗται (δόγματα) τῆς Χριστιανικῆς πίστεως περιέχονται ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Πίστεως. Διὰ τοῦτο τὸ παρὸν μέρος ἔσται σύντομος τούτου ἑρμηνεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Ἄρθρον α' τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως·

«*Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.*

Διὰ τοῦ πρώτου ἄρθρου τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ὁμολογοῦμεν καὶ πιστεύομεν ἀδιστάκτως, ὅτι ὑπάρχει εἷς Θεός, Πατὴρ ἡμῶν, πλήρης ἀγάπης, παντοδύναμος, πανταχοῦ παρών, δημιουργός, ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, πάντων, ὅσα βλέπομεν καὶ ὅσα δὲν βλέπομεν (δηλ. τῶν ἀγγέλων, τῆς ψυχῆς κ.τ.λ.).

§. 14. Περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ.

Πιστεύομεν, ὁμολογοῦμεν, παραδεχόμεθα ἀδιστάκτως, ὅτι ὑπάρχει Θεός. Τοῦτο εἶνε ἀλήθεια καθολική,

εἶνε δόγμα πίστεως.—Ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ εἶνε ἔμφυτος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Πάντες οἱ ἄνθρωποι παραδέχονται Θεόν.

Δὲν εἶνε βεβαίως δυνατὸν τὸ πεπερασμένον καὶ περιωρισμένον πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐννοήσῃ ἀκριβῶς, καὶ νὰ ἀποδείξῃ τελείως τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀπείρου, τοῦ ἀΰλου, τοῦ Πνεύματος, τοῦ Θεοῦ.

Ἐὰν ὅμως ἐξετάσωμεν μετὰ προσοχῆς πρῶτον τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου (κοσμολογικὴ καὶ ἀνθρωπολογικὴ ἀπόδειξις)·—δεύτερον τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ (τελεολογικὴ ἀπόδειξις)·—τρίτον τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου (ἱστορικὴ ἀπόδειξις)·—τέταρτον τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου· — καὶ πέμπτον τὴν ἐν ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ ὑπάρχουσαν ἐπιθυμίαν τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ (ἀποδείξεις ἠθικαί), δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν σχετικά τινα περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, ἅτινα δύνανται νὰ πείσωσι τὸν θέλοντα πεισθῆναι. Ἐν μέρει δηλ. δυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖται Πίστις, δηλ. ἀδίστακτος πεποίθησις, δι᾽ ὃ καὶ προτάσσεται τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ἡ λέξις «Πιστεύω».

Α΄. ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΚΗ.

Παρατηρῶν ὁ ἄνθρωπος τὸν πέριξ αὐτοῦ κόσμον, οἷον τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ λογικῶς σκεπτόμενος, πάντως ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ὑπάρχει τις, ὅστις ἐδημιούργησε ταῦτα πάντα. Μὴ δυνάμενος δὲ νὰ παραδεχθῇ, σώας ἔχων τὰς φρένας, ὅτι ταῦτα ἐγένοντο ἐκ τύχης, ἢ ἄνευ τινὸς αἰτίας, (διότι οὐδὲν ἀποτέλεσμα ὑπάρχει ἄνευ αἰτίας), εὑρίσκει, ὅτι Ὄν τι ὑψηλότερον, πάνσοφον, ἀνώ-

τερον τῶν δημιουργημάτων, ἐποίησε ταῦτα. Τοῦτο δὲ εἶνε ὁ Θεός. — Μόνον ὁ ἄφρων δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι οὐκ ἔστι Θεός.

Β' ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ.

Ὁ ἄνθρωπος, ἐξετάζων ἑαυτόν, πάντως ἐξάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι εἶνε ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀνωτέρας αἰτίας. Αὐτὸς δὲν εἶνε ἡ αἰτία αὐτοῦ. Οὐδὲ ἐκ τύχης δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐγένετο, διότι τύχη καὶ αὐτόματον οὐδὲν σημαίνουσιν, οὐδὲν σκόπιμον καὶ κανονικὸν καὶ τακτικὸν ἀπεργάζονται. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε δημιούργημα λογικὸν καὶ ἐξαίρετον, ἄρα θὰ ἔχῃ αἰτίαν τινὰ λογικὴν καὶ ἐξαίρετον. Οὐδὲ δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐκ μὴ ὄντος τινὸς ὁ ἄνθρωπος ἐποιήθη. — Ἄρα ὑπάρχει αἰτία αὐτοῦ, ὑπάρχει δημιουργός, ὅστις ἔπλασεν αὐτόν. Οὗτος εἶνε ὁ Θεός, δι' ὃ καὶ καλοῦμεν αὐτὸν Πατέρα ἡμῶν οὐράνιον, Δημιουργὸν ἡμῶν.

Γ' ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΕΛΕΟΛΟΓΙΚΗ.

(ἢ τῆς σκοπιμότητος καὶ τῆς ἁρμονίας τοῦ κόσμου).

Ὁ ἄνθρωπος ἐξετάζων τὰ ὄντα, τὰ δημιουργήματα ἐν γένει, οὐδὲν εὑρίσκει ἄνευ σκοποῦ (τέλους), οὐδὲν εἶνε τυχαῖον. Τὰ πάντα ἔχουσι τάξιν καὶ σκοπόν.[1] Ὅσῳ δὲ

[1] Αἱ φαινόμεναι ἀταξίαι ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἡ ἀπορία τῆς εὑρέσεως τοῦ σκοποῦ ἑκάστου δημιουργήματος, καὶ αὐτοῦ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀχρήστου ἢ ἐπιζημίου θεωρουμένου, προέρχονται ἢ ἐκ τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐννοήσῃ τὸν σκοπόν, μὴ ὢν πάνσοφος, ἢ ἐκ τῆς ἕνεκεν τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ διαφθορᾶς καὶ ἐξαγριώσεως καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως, π. χ. τῶν ζώων καθόλου, ἢ ἐκ τῆς πληρώσεως τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὅςτις διὰ νὰ τραφῇ καὶ νὰ ἐνδυθῇ ἐφόνευε καὶ ἑπομένως ἐξηγρίωνε τὰ ζῷα.

προσεκτικώτερον παρατηρεῖ τις αὐτά, τοσούτῳ περισσότερον ἀνευρίσκει ἐν αὐτοῖς ἁρμονίαν, σκοπὸν καὶ τάξιν. Ἑπομένως ἐννοεῖ καὶ παραδέχεται, ὅτι ὑπάρχει σοφώτερόν τι ὂν τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι Νοῦς πάνσοφος πάντα ταῦτα διετάξατο. Ἡ ἁρμονία, ἡ τάξις καὶ ἡ σκοπιμότης τοῦ κόσμου δὲν ἐννοοῦνται ἄνευ νοὸς πανσόφου, ὅστις τὰ δημιουργήματα τοσοῦτον ἁρμονικῶς καὶ σκοπίμως ἐδημιούργησε[1]. Τοῦτο τὸ Ὄν, οὗτος ὁ πάνσοφος Νοῦς, εἶνε ὁ Θεός. Ἄρα ὑπάρχει Θεός.

Δ. ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΗΘΙΚΗ

(ἢ ἐκ τῆς συνειδήσεως).

Ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ φέρει ἔμφυτον τὴν ἰδέαν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἀνθρώπου ἡ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως ἰδέα εἶνε ἐπίσης ἐμπεφυτευμένη καὶ ἐρριζωμένη, ὡς καὶ αἱ ἰδέαι τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀληθοῦς, καὶ πάντα ἐν γένει τὰ ἠθικὰ συναισθήματα. Δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ περασμένου καὶ φθαρτοῦ κόσμου, ἐὰν δὲν ἦτο ἔμφυτος ἐν ἡμῖν ἡ ἰδέα αὕτη.

Προσέτι ἡ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου μαρτυρεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ ὕπαρξιν διὰ τῆς χαρᾶς, ἣν αἰσθανόμεθα διὰ τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀνταμοιβὴν δι᾽ αὐτό, καὶ τἀνάπαλιν διὰ της θλίψεως, ἣν αἰσθανόμεθα διὰ τὸ κακὸν καὶ τὴν ἐκ τούτου τιμωρίαν εἴτε ἐν τῷ παρόντι εἴτε ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ. Ἄρα παραδέχεται ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ὑπάρχει Ὄν, τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ ἀνταμείψῃ αὐτὸν διὰ τὸ ἀγαθόν, καὶ νὰ τιμω-

[1] Λάβε παραδείγματα ἐκ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ, τῷ σχολείῳ, τῷ κράτει κτλ. τάξεως καὶ διατάξεως. Ὅπου τάξις καὶ ἁρμονία ἐκεῖ καὶ νοῦς καὶ λόγος.

ρήση αὐτὸν διὰ τὸ κακόν. Αὐτὴ ἡ δικαιοσύνη καθόλου ἀπαιτεῖ τὴν ὕπαρξιν Θεοῦ αἰωνίου, δικαιοκρίτου. Ἄρα ὑπάρχει Θεός.

Ε΄. ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ.

Ἐκ τῆς ἱστορίας καθόλου γνωρίζομεν καὶ μανθάνομεν, ὅτι οὐδὲν ἔθνος ὑπῆρξεν, ἢ ὑπάρχει ἄθεον. Οἱ ἄνθρωποι, ἐν ὁποιῳδήποτε βαθμῷ ἀναπτύξεως καὶ ἂν ὦσι, πάντως ἔχουσιν εἶδός τι θρησκείας, Θεόν τινα. Προυτίμησαν δὲ νὰ θεοποιῶσιν ἄψυχα ἀντικείμενα (κτισματολατρεία), ζῷα (ζῳολατρεία), ἀστέρας (ἀστρολατρεία), ἀνθρώπους (ἀνθρωπολατρεία), ἢ νὰ ἀρνηθῶσι τὴν ὕπαρξιν ἀνωτέρας δυνάμεως.[1]. Τοῦτο δὲ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει, ἢ ὅτι ἡ ἰδέα περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ δὲν εἶνε ἐπινόησις, δὲν εἶνε ἐφεύρεσις τῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶνε ἐπίκτητόν τι, διότι ἀνθρωπίνη ἐπινόησις δὲν δύναται νὰ ἀναφαίνηται καὶ ἐπικρατῇ π α ν τ α χ ο ῦ καὶ π ά ν τ ο τ ε, ἀλλ' ὅτι εἶνε ἰδέα, ἥτις ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πλάστου ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ ἐνεφυτεύθη, εἶνε δόξα καὶ φαινόμενον καθολικόν, ἑπομένως ἀληθὴς καὶ ἔμφυτος. Ἄρα ὑπάρχει Θεός.

ϛ΄. ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΟΥ ΑΓΑΘΟΥ

Ὅσον εὐδαίμων καὶ ἂν ἦνε ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, ὅσην ἀφθονίαν καὶ ἐὰν ἔχῃ ὅλων τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, δὲν δύναται νὰ εὐχαριστηθῇ, νὰ μὴ ἐπιθυμήσῃ ἄλλο τι ἀγαθόν, τελειότερον, τὸ ἄ κ ρ ο ν ἀ γ α θ ό ν. Ἐπειδὴ δὲ τοιαύτη τις ἱερὰ ἐπιθυμία δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐδόθη

[1] Ὁ διδάσκων ἃς εἴπῃ τινὰ περὶ τῆς θρησκείας τῶν Περσῶν, τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Ἑλλήνων κτλ., δηλ. περὶ πολυθεϊσμοῦ, μονοθεϊσμοῦ κτλ.

εἰς τὸν ἄνθρωπον ματαίως καὶ ἀσκόπως, ἕπεται, ὅτι θὰ πληρωθῇ ἡμέραν τινὰ διὰ τῆς ἀπολαύσεως τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ, ὅπερ εἶνε αὐτὸς ὁ Θεός. Ὁ Δαβὶδ λέγει· «Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου». Ἄρα ὑπάρχει Θεός, ἄκρον ἀγαθόν[1].

§ 55. Ὀνόματα τοῦ Θεοῦ.

Πᾶν ὅ,τι δὲν ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν, δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ καὶ νὰ ὀνομασθῇ ἀκριβῶς. Καὶ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ εἶνε πνεῦμα καθαρόν, καὶ δὲν ὑποπίπτει ἑπομένως εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, δὲν δυνάμεθα καὶ νὰ ὀνομάσωμεν καὶ ὁρίσωμεν κατ' ἀκρίβειαν. Διὰ τοῦτο ἀναφέρομεν μόνον ἐνταῦθα τί λέγει ἡ ἁγία Γραφὴ περὶ Αὐτοῦ, ἢ μᾶλλον πῶς αὐτὸς ὁ Θεὸς καλεῖ ἑαυτόν.

Ὁ Θεὸς ἐν τῇ Π. Δ. ὀνομάζεται ὁ Ὤν, τὸ ὄντως Ὄν. Ἔχει δηλαδὴ ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐξ ἑαυτοῦ τὸ εἶναι, τὴν ὕπαρξιν· δὲν ἐγένετο παρ' ἄλλου τινός. Ἐν δὲ τῇ Κ. Δ. ὁ Θεὸς καλεῖται Πνεῦμα, ὡς εἶπεν ὁ Σωτὴρ εἰς τὴν Σαμαρείτιδα· «Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» (Ἰωάν. δ', 24).

Ὁ Θεὸς εἶνε τὸ πρῶτον Πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος. Ὡς πρόσωπον δὲ ἔχει νοῦν καὶ ἐλευθέραν θέλησιν. Ὁ Θεὸς δὲν ἔλαβε τὴν ὕπαρξιν παρ' ἄλλου, ἔχει ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ὑπόστασιν (=ὕπαρξιν). Ὁ

[1] Τὴν ὀντολογικὴν ἀπόδειξιν, τ.ε. περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀπολύτου Ὄντος, ὡς καὶ ἄλλας μερικωτέρας ἀποδείξεις παραλείπομεν ὡς ὑπερβαινούσας τὸν διδακτικὸν σκοπὸν τοῦ βιβλίου.

Θεὸς εἶνε Δημιουργός, ὁ Πατὴρ καὶ ἡ προσωπικὴ Αἰτία ἡμῶν αὐτῶν καὶ τοῦ κόσμου.

§ 16. Ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ.

Ἀφοῦ ὁ Θεὸς εἶνε ὁ Ὤν, ὁ μὴ ἐξαρτώμενος παρ' ἄλλου τινός, Πνεῦμα, ἕπεται, ὅτι ἔχει καὶ τὰς ἑξῆς ἰδιότητας.

1ον Εἶνε ἄϋλος, ἐπειδὴ εἶνε πνεῦμα· 2ον ἀόρατος, ἐπειδὴ εἶνε ἄϋλος, ὡς πνεῦμα· 3ον αἰώνιος, διότι δὲν ἔχει οὔτε ἀρχήν, οὔτε τέλος· 4ον ἀθάνατος, ἐπειδὴ εἶνε ἄϋλος, αἰώνιος καὶ πνεῦμα· 5ον παντογνώστης, ἐπειδὴ εἶνε πνεῦμα ἄπειρον, πανταχοῦ ὑπάρχον, τὰ πάντα γνωρίζον 6ον ἐλεύθερος, διότι παρ' οὐδενὸς ἐξαρτᾶται, διότι δὲν ἔχει οὔτε ἀρχήν, οὔτε τέλος, οὔτε τι ὑλικόν, τὸ ὁποῖον νὰ περιορίζῃ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ· 7ον ἅγιος, διότι εἰς αὐτὸν οὐδεμία εὑρίσκεται ἁμαρτία, δὲν ἔχει ὕλην, εἶνε καθαρῶς πνεῦμα· 8ον εἶνε παντοδύναμος· «οἶδα, ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν» (Ἰὼϐ β', 2)· 9ον ἀγαθός, ὡς λέγει ἡ Γραφή· «οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰμὴ εἷς ὁ Θεός» (Λουκ. ιη', 19)· καὶ 10ον δίκαιος, διότι δικαιοσύνην ἀγαπᾷ καὶ εὐθύτητας ὁρᾷ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

§ 17. Ὁ Θεὸς εἶνε εἷς.

Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε εἷς· «ἡμῖν εἷς Θεὸς ὁ Πατήρ» (Α' Κορινθ. η', 6). Δηλαδὴ οὐδεὶς ἄλλος Θεὸς πλὴν αὐτοῦ ὑπάρχει. Εἷς ἐστιν ὁ μόνος Θεός.

Ὅτι δὲ ὁ Θεὸς εἶνε εἷς ἀποδεικνύεται οὐ μόνον ἐκ

τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἥτις εἰς πλεῖστα χωρία λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε εἷς (Ἐφεσ. δ', 6, Α'. Τιμόθ. β', κτλ.), ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὀρθοῦ λόγου[1].

Ἐὰν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπῆρχον δύω πνεύματα, δύω δημιουργοί, δύω Θεοί, πάντως θὰ ὑπῆρχεν ἀντίθεσίς τις ἐν τῇ δημιουργίᾳ καὶ τῇ προνοίᾳ καὶ τῇ διοικήσει τοῦ κόσμου. Δύο ἢ πλείονες Θεοὶ θὰ περιέπιπτον εἰς ἀντιθετικοὺς νόμους, εἰς ἀντιφάσεις[2]. Ἀλλ' ἡμεῖς τοὐναντίον παρατηροῦμεν ἐν τῷ σύμπαντι τὴν αὐτὴν σκοπιμότητα, τὴν αὐτὴν ἁρμονίαν, τὴν αὐτὴν τάξιν. Παρατηροῦμεν ἑνότητα ἐν τῷ ὅλῳ· ἑπομένως ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι εἷς εἶνε ὁ δημιουργός, ὁ Θεός. Δύω ὅμοια ἀδύνατον νὰ συνυπάρχωσι καὶ συμβασιλεύωσιν ἔν τε τῷ πνευματικῷ καὶ τῷ ὑλικῷ (φυσικῷ) κόσμῳ. Ἄρα ὁ Θεὸς εἶνε εἷς.

§ 18. Ὁ Θεὸς δημιουργὸς τοῦ κόσμου.

Ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν κόσμον εἰς ἓξ ἡμέρας ἐκ τοῦ μηδενός, διὰ μόνου τοῦ λόγου αὐτοῦ. Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἡ δὲ γῆ ἦτο ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος. Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς (φωτεινὴν οὐσίαν).—Τὴν δὲ δευτέραν τὸ στερέωμα, ἤτοι τὸ διάστημα, τὸ

[1] Ὀρθὸν λόγον ἐννοοῦμεν τὸ λογικὸν ἡμῶν, σωφρονούντων. Λογικῶς καὶ ἄνευ προκαταλήψεως σκεπτόμενοι καὶ ὑγιᾶ συνείδησιν ἔχοντες, δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν κατὰ μέρος πολλὰς ὑπερφυσικὰς ἀληθείας.

[2] Οἱ θεοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων περιέπιπτον εἰς διαμάχας καὶ διαφοράς, πολλοὶ ὄντες. Ἡ πολυθεΐα εἶνε προσωποποίησις καὶ παραμόρφωσις τῶν δυνάμεων καὶ τῶν νόμων, οὓς ὁ Θεὸς διετάξατο ἐν τῇ φύσει. Καὶ αὐτὴ ἡ πολυθεΐα ἀνεγνώρισε κατ' ἀνάγκην, διὰ τὴν ἑνότητα τῆς ἐνεργείας, ἕνα θεὸν πρῶτον, προϊστάμενον τῶν λοιπῶν (τὸν Δία).

ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς γῆς μέχρι τῶν τελευταίων τοῦ κόσμου ὁρίων· ἔπειτα ἐχώρισε τὰ ἐπάνω τοῦ στερεώματος, τὰ ὕδατα (δηλ. τὰς νεφέλας), καὶ οὕτω διεκρίθη ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ.—Τὴν δὲ τρίτην ἐχώρισε τὰ ὕδατα ἀπὸ τῆς γῆς, ἅτινα συνηθροίσθησαν εἰς ἴδιον μέρος, ὅπερ ὠκεανὸν καλοῦμεν, καὶ οὕτω διεκρίθη κάλλιον ἡ γῆ καὶ ἤρξατο νὰ βλαστάνῃ.—Τὴν δὲ τετάρτην ἡμέραν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τοὺς φωστῆρας ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ἤτοι τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας[1].—Τὴν πέμπτην ἐγένοντο τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ οἱ ἰχθῦς τῆς θαλάσσης.—Τὴν δὲ ἕκτην ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς πάντα τὰ τετράποδα καὶ τὰ ἑρπετά. Τελευταῖον δέ, τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἔπλασεν ἐκ τοῦ χοὸς τὸν ἄνθρωπον, ἄρσεν καὶ θῆλυ.

Ἡ τάξις αὕτη τῆς δημιουργίας εἶνε φυσικωτάτη καὶ λογικωτάτη. Πρῶτον ἐδημιουργήθη τὸ φῶς, τὸ ζωογονοῦν καὶ θερμαῖνον τὸ σύμπαν, καὶ δι' οὗ ὁ κόσμος ἔλαβε τὴν κανονικὴν αὐτοῦ μορφήν, εἶτα ἐβλάστησαν φυσικῶς τὰ φυτά, ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς τροφὴ τῶν ζώων ἐν γένει. Ἐκ τούτων δὲ πάλιν πρῶτον ἐδημιουργήθησαν τὰ λεπτότερα, τὰ πετεινὰ καὶ οἱ ἰχθῦς, ἔπειτα δὲ τὰ ἰσχυρότερα κατὰ φυσικὴν τάξιν. Τέλος δὲ ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος, ἡ κορωνὶς τῆς κτίσεως, ὅστις εἶχεν ἀνάγκην διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ὕπαρξιν αὐτοῦ τοῦ φωτός, τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων.

Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησεν ὁ Θεός!

Ὁ Θεὸς δὲν ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, διότι εἶχεν

[1] Ἡ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν διακεχυμένη φωτεινὴ οὐσία (τὸ φῶς) βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον συνεσωματώθη εἰς τὸν ἥλιον καὶ τοὺς φωτεινοὺς ἀστέρας, τ. ἐ. τὰ δοχεῖα τοῦ πυρός.

ἀνάγκην αὐτοῦ. Ὁ Θεός, ὡς πνεῦμα τέλειον, δύναται νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἄνευ τοῦ κόσμου, ὡς ὑπῆρχε καὶ πρὸ τῆς δημιουργίας αὐτοῦ. Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, διότι ἤθελε νὰ καταστήσῃ καὶ ἄλλα ὄντα, καὶ μάλιστα τὸν ἄνθρωπον, μέτοχα τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς εἶνε ἀγαθός, διὰ τοῦτο ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀγαθόν.

Ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐδημιούργησε «καλὰ λίαν» (Γενέσ. κεφ. α΄.).

Ὁ κόσμος λοιπὸν εἶνε ἀποτέλεσμα. Ἀλλ' οὐδὲν ἀποτέλεσμα εἶνε ἄνευ αἰτίας, ἄρα καὶ ὁ κόσμος ἔχει τὴν δημιουργὸν αὐτοῦ αἰτίαν. Ἡ αἰτία αὕτη εἶνε ὁ Θεός· ἑπομένως ὁ Θεὸς εἶνε δημιουργὸς τοῦ κόσμου.

§ 19. Ὁ Θεὸς δημιουργὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ. Σύγκειται δὲ ἐκ σώματος ὑλικοῦ καὶ ψυχῆς λογικῆς καὶ ἀθανάτου, ὡς λέγει ἡ Γραφή (Γεν. β΄. 7)· «ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς» (=τὸ Πνεῦμα).

Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε μόνον ὕλη. Ἡ ὕλη οὔτε νοεῖ, οὔτε θέλει· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος καὶ νοεῖ καὶ θέλει, ἄρα δὲν εἶνε μόνον ὕλη.—Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ὁ ἑνωτικὸς σύνδεσμος μεταξὺ Θεοῦ καὶ κόσμου, εἶνε τὸ κατ' εἰκόνα καὶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ πλάστου πλά-

[1] Τὸ σῶμα εἶνε ὕλη, χοῦς, δι' ὃ καὶ μετὰ θάνατον πάλιν μεταβάλλεται εἰς ὕλην (=χῶμα). Ὕλη δὲ εἶνε οὐσία, ἥτις δὲν ἔχει οὔτε νοῦν οὔτε θέλησιν.

σμα.—Καὶ τὸ μὲν κατ' εἰκόνα δηλοῖ τὰς τελειότητας, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν δημιουργίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, δηλ. τὸ λογικόν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ ἀγαθόν. Τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν δηλοῖ, ὅτι διὰ τῶν θείων τελειοτήτων καὶ δυνάμεων, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν δημιουργίαν, δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ τῷ Θεῷ, δηλ. νὰ γείνῃ τέλειος [1].

Πᾶν ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν αἰτίαν του· ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἀποτέλεσμα· ἄρα ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν αἰτίαν του. Ἡ αἰτία αὕτη εἶνε ὁ Θεός, ἑπομένως ὁ Θεὸς εἶνε δημιουργὸς τοῦ ἀνθρώπου. — Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς εἶνε τέλειος, ἐδημιούργησε καὶ τὸ πλάσμα αὐτοῦ τοιοῦτον, ὥστε νὰ δύναται δηλ, νὰ γείνῃ τέλειον [2].

§ 20. Ὁ Θεὸς δημιουργὸς τῶν ἀοράτων.

Ἀόρατα εἶνε πάντα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν βλέπομεν, δηλ. δὲν αἰσθανόμεθα αὐτὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων ὑλικῶς, ἀλλ' ὅμως διὰ τοῦ ὑγιοῦς ἡμῶν νοός, διὰ τῆς πείρας, καὶ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν

[1] Τὸ καθ' ὁμοίωσιν εἶνε τὸ τελικὸν ὅριον τοῦ κατ' εἰκόνα, δηλ. εἶνε ὁ ὕψιστος βαθμός, εἰς τὸν ὁποῖον δύναται νὰ φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος, πιστεύων εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν. Τὸ μὲν κατ' εἰκόνα εἶνε ἐκ Θεοῦ, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν ἐξ ἀνθρώπου, ἐκ τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως· δηλ. ὁ ἄνθρωπος ἔλαβε τὴν δύναμιν νὰ ἐργάζηται, νὰ σπεύδῃ, ὥστε νὰ γείνῃ ὅμοιος τῷ Θεῷ, τέλειος, ὡς παρήγγειλεν ὁ Σωτήρ, εἰπών· «Γίνεσθε τέλειοι».

[2] Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὠνομάζετο Ἀδάμ (=χοϊκός) καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Εὔα (=ζωή). Ἐξ αὐτῶν δὲ κατάγεται ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος (Πράξ. ιζ'. 26)· «Ἐποίησεν ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν γένος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς».

Ἡ Εὔα καλεῖται καὶ ἀνδρίς, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς ἐλήφθη.

ὕπαρξιν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν. Ἀόρατα εἶνε οἱ ἄγγελοι καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου[1].

α΄) Ἄγγελοι.

Οἱ ἄγγελοι εἶνε πνεύματα, ἄϋλα ὄντα, ἀνώτερα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν ἁγιότητα, δημιουργηθέντα πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς πνεύματα δὲ ἔχουσι νοῦν καὶ θέλησιν ἐλευθέραν. Λέγονται δὲ ἄγγελοι, διότι τὸ κύριον αὐτῶν ἔργον εἶνε νὰ ἀγγέλλωσιν εἰς τὸν κόσμον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ (Ἰὼϐ λη΄, 7, καὶ Κολ. α΄, 16).

Εἶνε δὲ δύω εἴδη ἀγγέλων, ἀγαθοὶ καὶ πονηροί. Καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ ποιοῦσι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶνε λειτουργικὰ πνεύματα «εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίας» (Ἑϐρ. α΄, 16).—Οἱ δὲ πονηροὶ ἦσαν καὶ αὐτοὶ πρότερον πνεύματα ἀγαθά, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ἐποίησαν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθέρας αὐτῶν θελήσεως, ἐπομένως δὲν ἔπραττον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐξεδιώχθησαν τοῦ οὐρανοῦ.—Ἐργάζονται δέ, πῶς νὰ παρασύρωσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ κακόν, πῶς νὰ φέρωσιν αὐτοὺς εἰς πειρασμὸν νὰ πράξωσι τὸ κακόν, δι' ὃ καὶ πειρασμοὶ λέγονται.

ϐ΄) Ψυχή.

Ἡ ψυχὴ εἶνε τὸ θεῖον καὶ ἀόρατον ἐκεῖνο ἐμφύσημα, ὅπερ ἔλαϐεν ὁ ἄνθρωπος παρὰ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν δημιουργίαν, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἔχει συνείδησιν ἑαυτοῦ.—Ψυχὴ εἶνε ἡ ἀόρατος ἐκείνη ἐν τῷ ἀνθρώπῳ οὐσία, ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια ἐκείνη, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρω-

[1] Αἱ δυνάμεις καὶ οἱ νόμοι τῆς φύσεως κ.τ.λ. εἶνε ἐπίσης ἀόρατα δημιουργήματα.

πος νοεῖ, αἰσθάνεται καὶ ὀρέγεται. Εἶνε τὸ ὂν ἐκεῖνο, ὅπερ διακρίνει ἑαυτὸ τῆς ὕλης[1].—Ψυχὴ εἶνε τὸ πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν Ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ ἐννοεῖ καὶ γνωρίζει καὶ διακρίνει αὐτὸ ἑαυτὸ καὶ ἄλλα ἐκτὸς ἑαυτοῦ.— Κατὰ ταύτην τὴν λογικὴν καὶ ἀθάνατον ψυχὴν κυρίως διαφέρομεν τῶν ἀλόγων ζώων.

§ 21. Ἀθανασία τῆς ψυχῆς.

Τὸ θεῖον ἐκεῖνο ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐμφύσημα, δηλ: ἡ ψυχή, δὲν δύναται νὰ ἦνέ τι ὑλικόν, οὐδὲ αἰσθητόν, διότι ἡ ὕλη οὔτε νοεῖ, οὔτε θέλει, οὐδὲ ἔχει συνείδησιν ἑαυτῆς, ὁ δὲ Θεός, ἐξ οὗ ἡ ψυχὴ ἔχει τὴν ἀρχήν, εἶνε ὅλως πνεῦμα. Ἡ ψυχὴ ὅμως τοῦ ἀνθρώπου καὶ νοεῖ καὶ θέλει καὶ συνείδησιν ἑαυτῆς ἔχει. Ἄρα δὲν δύναται νὰ ἦνε ἄλλο τι ἢ πνεῦμα. Ὡς πνεῦμα δὲ δὲν δύναται νὰ ἦνε θνητή, ἀλλὰ ἀθάνατος. Λοιπὸν ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἶνε ἀθάνατος.

Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς εἶνε ἰδέα καθολικὴ καὶ ἔμφυτος παντὶ ἀνθρώπῳ. Πάντα δηλ. τὰ ἔθνη, πάντες οἱ ἄνθρωποι, φέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἰδέαν ταύτην. Ἐὰν δὲ ἡ ἰδέα αὕτη ἦτο ἐπίκτητος ἢ μονομερής, ἠδύνατο καὶ νὰ μὴ ἦνε ἀληθής· ἐπειδὴ ὅμως εἶνε καθολική, ἄρα εἶνε ἀληθὴς καὶ ἔμφυτος καὶ πραγματική.

Τὸ δόγμα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ ἡ πίστις εἰς τοῦτο εἶνε καὶ ἡ κυριωτάτη βάσις τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀν-

1 Ψυχὴ λέγεται κυρίως, ἐφ' ὅσον αὕτη ὑπάρχει ἐν τῷ σώματι, σχέσιν μετ' αὐτοῦ ἔχουσα· πνεῦμα δέ, ὅταν ἦνε ἀποκεχωρισμένη αὐτοῦ, ἤτοι μετὰ τὸν θάνατον.—Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ ἐξετάζηται ἀσχέτως πρὸς τὸ σῶμα, καθ' ἑαυτήν, δύναται νὰ ὀνομασθῇ καὶ πνεῦμα.—Ὁμοίως καὶ μετὰ θάνατον δύναται νὰ ὀνομασθῇ καὶ ψυχή.

θρώπου. Διότι ἂν ἡ ἰδέα αὕτη δὲν ὑπῆρχεν, ἡ κοινωνία θὰ ἦτο πλήρης κακούργων καὶ ἁμαρτωλῶν, καθόσον οἱ ἄνθρωποι, πράττοντες ἐν κρυπτῷ τὸ κακόν, δὲν θὰ εἶχον νὰ δώσωσι λόγον εἴς τινα ἐν τῷ μέλλοντι διὰ τὰς πράξεις αὐτῶν.[1]

§ 22. Περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ κόσμου.

Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ὀνομάζομεν τὴν θείαν ἐκείνην ἐνέργειαν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς συντηρεῖ καὶ διευθύνει πάντα τὰ κτίσματα αὐτοῦ πανσόφως.— Ὁ Θεός, ἀφοῦ ἔκτισε τὸν κόσμον, δὲν ἐγκατέλιπεν αὐτόν, ἀλλὰ πάντοτε προνοεῖ περὶ αὐτοῦ. Ὁ μέγας καὶ πάνσοφος Δημιουργὸς δὲν ἦτο δυνατόν, οὐδὲ λογικόν, νὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν τύχην του τὸ μέγα καὶ πάνσοφον δημιούργημά του.

Ἡ ἀθανασία καὶ τὸ ἄϋλον τῆς ψυχῆς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς ἀναμνήσεως καὶ τῆς αὐτοσυνειδησίας. Ὁ ἄνθρωπος μεταβάλλεται φυσικῶς (κατὰ ἑπταετίαν) καθ' ὕλην. Ἂν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἦτο μόνον ὕλη, θὰ ἐχάνοντο αἱ ἰδέαι καὶ αἱ ἀναμνήσεις, ἃς ἔχει ἀποκτήσει πρὸ πολλοῦ, πολλάκις ἐν τῇ νηπιώδει καταστάσει. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει. Αἱ ἰδέαι, αἱ ἀναμνήσεις, διαμένουσιν, ἐνῷ τὸ σῶμα ἀλλοιοῦται.— Τούτου ἕνεκεν ὁ ἄνθρωπος λογίζεται ἑαυτὸν ἠθικῶς ὑπεύθυνον διὰ τὰς πράξεις του, ἔχει συνείδησιν τῶν πράξεων αὐτοῦ, ἔχει γνῶσιν καὶ διάκρισιν ἑαυτοῦ.

Ἂν ὁ ἄνθρωπος ἦτο μόνον ὕλη, ἢ ἂν ἡ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων ἦτο ὡς ἡ ψυχὴ τῶν ἀλόγων ζώων (ψυχὴ ἄλογος=φυσικαὶ ὁρμαί, ὁρμέμφυτα, δυνάμεις ζωϊκαί), τότε δὲν θὰ ἐσκέπτετο τόσον λογικῶς, δὲν θὰ ᾐσθάνετο τὰ μεγάλα καὶ ἱερὰ ἐκεῖνα αἰσθήματα (θρησκείας, πατριωτισμοῦ, αὐταπαρνήσεως. θυσίας, φιλίας κτλ.), καὶ δὲν θὰ ἐμεγαλούργει. Ὅθεν ἀποδεικνύεται ὅτι ὑπάρχει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὄν, ὅπερ σκέπτεται ὀρθῶς καὶ λογικῶς, ὅπερ αἰσθάνεται καὶ σύνοιδεν ἑαυτό. Τοῦτο τὸ ἠθικὸν καὶ λογικὸν ὂν ἀδύνατον νὰ ἦνε θνητόν, φθαρτόν. Ἄρα ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἀθάνατος, ἄφθαρτος.

Ἐὰν ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἐπὶ τῶν κτισμάτων ἔπαυε πρὸς στιγμήν, ταῦτα ἤθελον μετατραπῇ εὐθὺς εἰς τὸ μηδέν, ἤθελον ἀπολεσθῇ, ὡς λέγει ὁ Ψαλμῳδός· «ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι» (Ψαλμ. ργ', 29).

Ἡ ἁγία Γραφὴ λέγει περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ· «ἐν αὐτῷ (τῷ Θεῷ) ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν» (Πραξ. ζ'. 28). Ὁ δὲ Σωτὴρ εἶπεν· «ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν;» (Ματθ. ϛ', 28).

Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ κόσμου δύναται νὰ ὀνομασθῇ καὶ συνεχὴς δημιουργία, ὡς εἶπεν ὁ Σωτήρ· «ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕπεται, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οὔτε τυφλὴ τύχη βασιλεύει καὶ κυβερνᾷ τὸν κόσμον,— οὐδὲ συμβαίνει τι ἐξ αὐτομάτου, δηλ. ἄνευ τῆς θείας θελήσεως, ἄνευ σκοποῦ τινος. Ὑπάρχει λοιπὸν θεία πρόνοια.

§ 23. Περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος, ὡς τὸ εὐγενέστατον τῶν λοιπῶν ἐπὶ γῆς κτισμάτων, ἀπολαμβάνει καὶ ἐξαιρέτου παρὰ τοῦ Θεοῦ προνοίας. Ἡ δὲ ἐξαίρετος τοῦ Θεοῦ πρόνοια περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀποδεικνύεται καὶ καταφαίνεται ἐκ τῶν ἑξῆς·

α') Διότι ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς τὸν ἄνθρωπον λογικὸν καὶ ἐλευθερίαν, διὰ τῶν ὁποίων αἰσθάνεται καὶ εὑρίσκει

τὸ ἀγαθόν, καὶ σκέπτεται πάντοτε νὰ πράττῃ μὲν πᾶν ὅ,τι ὠφελεῖ αὐτόν, νὰ ἀποφεύγῃ δὲ πᾶν ὅ,τι εἶνε ἐπιβλαβές[1]·

β') Διότι κατέστησεν αὐτὸν κύριον πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς κτισμάτων, ὥστε ταῦτα νὰ παρέχωσιν εἰς αὐτὸν πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ.—Ἐποίησε δὲ ὁ Θεὸς πάντα τὰ κτίσματα ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτόν·

γ') Διότι ἐν ἐκτάκτοις καὶ μεγάλαις περιστάσεσιν, ἐν ἀπελπισίᾳ, ἐν λύπῃ, ὁ Θεὸς φωτίζει τὸν ἄνθρωπον δι' ὑπερφυσικῆς τινος δυνάμεως νὰ εὕρῃ μέσον σωτηρίας, παρηγορεῖ αὐτόν, τὸν ἐνθαρρύνει καὶ τὸν ὁδηγεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. Διὰ τοῦτο ἡ πίστις εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ σώζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ πολλοὺς ἐν τῷ κόσμῳ κινδύνους·

καὶ δ') Διότι εὐθὺς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Θεὸς προὐνόησε νὰ μὴ ἀπολεσθῇ καὶ διαφθαρῇ τὸ πλάσμα του ὁλοσχερῶς· διὰ τοῦτο ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐπαγγελίας καὶ προφητείας, ὅπως ὁδηγῆται εἰς τὸ ἀγαθόν.—Ἵνα δὲ σώσῃ αὐτὸν ἐντελῶς ἐκ τοῦ αἰωνίου θανάτου, ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον πρῶτον τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, ὅπως σταυρωθῇ καὶ θυσιάσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας. Ἔπειτα δὲ ἀπέστειλε καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ὁποῖον φωτίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ ὁποῖον μᾶς χορηγεῖ δύναμιν καὶ χάριν διὰ τῶν μυστηρίων.

[1] Τὰ δυστυχήματα ἐν τῷ κόσμῳ προέρχονται συνήθως ἐκ τῆς ἀπρονοησίας τοῦ ἀνθρώπου, ὁσάκις οὗτος οὔτε τοῦ λογικοῦ, οὔτε τῆς νενομισμένης ἐλευθερίας χρῆσιν ἀγαθὴν ποιεῖται. Πολλάκις ταῦτα εἶνε καὶ τιμωρία διὰ τὴν κακίαν ἡμῶν, ἄλλοτε δὲ δοκιμαὶ ἐπ' ἀγαθῷ ἡμῶν.

Ἐν συνόλῳ δὲ καὶ τὰ τρία Πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος προνοοῦσι περὶ τοῦ ἀνθρώπου.

§ 24. Τὸ δόγμα τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία διδάσκει, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἷς μὲν κατ᾽ οὐσίαν, ἐν τρισὶ δὲ προσώποις ἢ ὑποστάσεσι, Πατήρ, Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα· — ὅτι ὁ μὲν Πατὴρ εἶνε ἀγέννητος,—ὁ δὲ Υἱὸς ἐγεννήθη πρὸ αἰώνων ἀρρήτως ἐκ τοῦ Πατρός,—τὸ δὲ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐξ ἀϊδίου ἐκ τοῦ Πατρός. Τὰ τρία δὲ ταῦτα Πρόσωπα λατρεύονται καὶ προσκυνοῦνται μετὰ τῆς αὐτῆς ἀμερίστου προσκυνήσεως καὶ λατρείας. Εἶνε Τριὰς ἁγία, ὁμοούσιος καὶ ἀδιαίρετος.

Ἔχομεν δὲ καὶ μαρτυρίας σαφεῖς ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.—Ὁ Σωτήρ, στέλλων τοὺς μαθητάς του εἰς τὸ κήρυγμα, παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ βαπτίζωσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ματθ. γ', 16, 19 καὶ Ἰωάν. ιε', 26). Ὁμιλῶν δὲ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶπεν· «Ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρός, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ». Καὶ κατὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Σωτῆρος παρουσιάσθησαν ὁ μὲν Πατὴρ λέγων· «οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός», ὁ δὲ Υἱὸς βαπτιζόμενος,

τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατερχόμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Υἱοῦ [1].

Πιστεύομεν δέ, ὅτι καὶ τὰ τρία Πρόσωπα εἶνε ὁμοούσια (=ὁμοῦ καὶ οὐσία), εἶνε μία οὐσία, ὁμοῦ ἀποτελοῦσιν ἕν, ἕνα Θεόν [2].

§ 23. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ὅρος περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

«Πίστις αὕτη ἐστίν, ἵνα ἕνα Θεὸν ἐν Τριάδι καὶ Τριάδα ἐν μονάδι σεβώμεθα, μήτε συγχέοντες τὰς ὑποστάσεις, μήτε τὴν οὐσίαν μερίζοντες. Ἄλλη γάρ ἐστιν ἡ τοῦ Πατρὸς ὑπόστασις, ἄλλη ἡ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἄλλη ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Μία ἐστὶν ἡ θεότης, ἴση ἡ δόξα, συναΐδιος ἡ μεγαλειότης. Οἷος ὁ Πατήρ, τοιοῦτος ὁ Υἱός, τοιοῦτον καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Οὕτω, Θεὸς ὁ Πατήρ, Θεὸς ὁ Υἱός, Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλὴν οὐ τρεῖς θεοί, ἀλλ' εἷς Θεός. Ὡσαύτως Κύριος ὁ Πατήρ, Κύριος ὁ Υἱός, Κύριον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' οὐ τρεῖς Κύριοι, ἀλλ' εἷς ἐστι Κύριος. Ὁ Πατὴρ ἀπ' οὐδενός ἐστι πεποιημένος, οὔτε δεδημιουργημένος, οὐδὲ γεγεννημένος· ὁ Υἱὸς ἀπὸ μόνου τοῦ Πατρός ἐστιν

[1] Ἐκ τούτου καὶ τὸ τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων ἀπολυτίκιον. «Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου, Κύριε, ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερώθη προσκύνησις κ.τ.λ.

[2] Ἔσφαλλον οἱ Ἡμιαρειανοί, οἵτινες, θέλοντες νὰ συμβιβάσωσι τοὺς Ἀρειανοὺς μὲ τοὺς Ὀρθοδόξους, ἔλεγον, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶνε ὁμοιούσιος τῷ Πατρί (=ὁμοία οὐσία), Ἀλλὰ τότε δέον νὰ παραδεχθῶμεν τρεῖς θεοὺς ὁμοίους, ὅπερ εἶνε κατάπτωσις εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν· λογικῶς δὲ τοῦτο ἀδύνατον, διότι τρία ὅμοια (ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν) δὲν δύνανται νὰ συνυπάρχωσιν.

οὐ πεποιημένος, οὐδὲ δεδημιουργημένος, ἀλλὰ γεγεννημένος· τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς οὐ πεποιημένον, οὔτε δεδημιουργημένον, ἀλλὰ ἐκπορευτόν. Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Τριάδι οὐδὲν πρῶτον ἢ ὕστερον· οὐδὲν μεῖζον ἢ ἔλαττον, ἀλλὰ καὶ αἱ τρεῖς ὑποστάσεις συνδιαιωνίζουσαι ἑαυταῖς εἰσι καὶ ἴσαι. Ὁ θέλων οὖν σωθῆναι οὕτω περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος φρονείτω[1].»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΗΣ ΑΓ. ΤΡΙΑΔΟΣ, ΤΟΥ ΥΙΟΥ

§ 26. Ἄρθρα Β', Γ', Δ', Ε', Ϛ', καὶ Ζ' τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως.

Β'. «Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα

[1] Τὸ δόγμα περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶνε βεβαίως μυστήριον τῶν μυστηρίων, ἑπομένως δὲν δύναται νὰ ἦνε ἐντελῶς καταληπτὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Μικρά τις ἀναλογία ὑπάρχει πρὸς τὸ πνεῦμα (ψυχὴν) τοῦ ἀνθρώπου. Καθὼς δηλ. ἐν τῇ μιᾷ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶ νοῦς καὶ λόγος νοητός, καὶ θέλησις νοητή,—καὶ καθὼς τὰ τρία ταῦτα εἶνε τρεῖς διάφοροι ἰδιότητες καὶ *δυνάμεις* τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελοῦσι δὲ ἓν πνεῦμα, μίαν ψυχὴν κατ'οὐσίαν, τοιουτοτρόπως καὶ παρὰ τῷ Θεῷ ὑπάρχουσι μὲν τρεῖς ὑποστάσεις, *τρία πρόσωπα*, ἀλλ' εἶνε εἷς Θεὸς κατ' οὐσίαν. Ἐπίσης καθὼς λέγομεν, ὅτι ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου εἶνε σύγχρονον γέννημα τοῦ νοῦ αὐτοῦ δηλ. ἅμα νοῦς εὐθὺς καὶ θέλησις εὐθὺς καὶ λόγος, οὕτω κατὰ σχετικὴν ἀναλογίαν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἅμα Θεὸς ἅμα καὶ Υἱός, ἅμα καὶ Πνεῦμα ἅγιον.—Παρατηροῦμεν δέ, ὅτι ὁ νοῦς καὶ ἡ θέλησις εἶνε *δυνάμεις* τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῷ ἐν τῷ Θεῷ ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα εἶνε *πρόσωπα*.

πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

Γ'. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

Δ'. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

Ε'. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

ϛ'. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός.

Ζ'. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος».

Τὰ ἓξ ταῦτα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως ἀναφέρονται εἰς τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγ. Τριάδος.

Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Σωτὴρ εἶνε εἷς, Κύριος (=ἀνεξάρτητος), ὡς ὁ Πατήρ, πρόσωπον ἴδιον· Ἰησοῦς (=Σωτήρ)· Χριστὸς (=κεχρισμένος ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος)· υἱὸς τοῦ Θεοῦ μονογενής, διότι ἐγεννήθη αὐτὸς καὶ μόνος ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς, προελθὸν ἐκ φωτός. Ἔτι πιστεύομεν, ὅτι εἶνε Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, οὐχὶ κτίσμα, ἀλλὰ ὁμοούσιος τῷ Πατρί, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ πάντα ἐγένοντο.

Ἐπίσης διδασκόμεθα, ὅτι χάριν ἡμῶν κατῆλθεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐσαρκώθη ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, ἐγένετο ἄνθρωπος, ἐδίδαξεν, ἐποίησε θαύματα, ἔπαθεν, ἐσταυρώθη, ἐτάφη καὶ ἀνέστη. Ἐπίσης μανθάνομεν, ὅτι ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ

ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός, ὅθεν θὰ ἔλθῃ πάλιν, ἵνα κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς, ἡ δὲ βασιλεία αὐτοῦ δὲν ἔχει τέλος.

§ 27. Ἀνάγκη τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος.

Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἡμάρτησε, παρέβη τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπώλεσεν οὕτω τὴν προτέραν αὐτοῦ μακαριότητα καὶ ἀθωότητα.

Ἡ ἁμαρτία αὕτη τῶν πρωτοπλάστων, ἥτις λέγεται προπατορικὸν ἁμάρτημα, μετεδόθη εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γενος, καὶ οὕτω πάντες οἱ ἄνθρωποι ἥμαρτον, ἐξέκλιναν τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Ἑπομένως εἶχον ἀνάγκην ὁδηγοῦ καὶ Σωτῆρος. Ὁ Θεὸς λοιπόν, ὅστις δὲν θέλει τὸν θάνατον καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ δημιουργήματος αὐτοῦ, ὑπεσχέθη εὐθὺς εἰς τοὺς ἁμαρτήσαντας πρωτοπλάστους, ὅτι θὰ ἔλθῃ ὁ Σωτήρ, ὅστις θὰ σώσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

Τοῦτο ἐπηγγέλθη ἔπειτα εἰς τοὺς Πατριάρχας τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. Προεφήτευσαν δὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος καὶ οἱ Προφῆται.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐθνικοὶ προπαρεσκευάσθησαν διὰ τῶν φιλοσόφων (κυρίως τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος), καὶ κατενόησαν τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἐλεύσεως ἑνὸς λυτρωτοῦ. Οὗτοι συνεζήτουν μὲν τὰ ὑψηλὰ ζητήματα περὶ Θεοῦ καὶ περὶ ἀθανασίας ψυχῆς, καὶ ἐπεθύμουν νὰ εὕρωσι τὴν λύσιν ὅλων τῶν ζητημάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα φωτίζουσι τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐπαναπαύουσι τὴν συνείδησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ εὕρωσι τὰ σωτήρια μέσα. Μόνον ἐκ Θεοῦ ἀνεμένετο ἡ σωτηρία.

Ἐν γένει ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ κατάστασις ἁπάσης τῆς ἀνθρωπότητος πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος εὑρίσκετο ἐν ἀθλιωτάτῃ καταστάσει. Ὁ κόσμος εἶχεν ἀνάγκην λυτρωτοῦ καὶ ἀναμορφωτοῦ, ὅστις νὰ δυνηθῇ καὶ τὴν θείαν δικαιοσύνην νὰ ἱκανοποιήσῃ, καὶ τὴν ἄπειρον εὐσπλαγχνίαν νὰ συμβιβάσῃ.

Ὁ Σωτὴρ τῆς ἀνθρωπότητος ἐγένετο ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός.

§ 28. Περὶ τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶνε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅστις εἶνε τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, δηλαδὴ Θεάνθρωπος.

Α'. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΙΝΕ ΤΕΛΕΙΟΣ ΘΕΟΣ.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε Θεὸς ἀληθινός, εἶνε ὁ ἐπηγγελμένος Μεσσίας. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἑξῆς·

α') Ἐκ τῶν προφητειῶν τῆς Π. Δ. περὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, αἵτινες πᾶσαι θαυμασίως ἐξεπληρώθησαν καὶ ἀληθεῖς ἀπεδείχθησαν. Ἄρα αὐτὸς ἦτο ὁ περιμενόμενος Μεσσίας.

β') Ἐκ τῶν πολλῶν μαρτυριῶν τῆς Κ. Δ. — Ὁ Θεὸς ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος καλεῖ αὐτὸν «υἱὸν ἀγαπητόν». — Αὐτὸς ὁ Σωτὴρ λέγει· «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμέν», δηλ. ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν ἴσον καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ (Ἰωάν. α', 29). Ἐπίσης πάντες οἱ Ἀπόστολοι καλοῦσι τὸν Σωτῆρα

ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτῶν Θεόν.—Ὡς Θεὸς δὲ ὁ Σωτὴρ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, καὶ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ ἀνέλαβε τὴν προτέραν αὐτοῦ δόξαν. Ὡς Θεὸς δὲ ἐλεύσεται πάλιν, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον·

γ΄) Ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς καθόλου ἱερᾶς παραδόσεως.—Πάντες οἱ θεῖοι ἡμῶν πατέρες καὶ αἱ ἑπτὰ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι παρεδέξαντο, ἐδογμάτισαν καὶ ὡμολόγησαν, ὅτι ὁ Σωτὴρ εἶνε τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, δηλ. ἓν πρόσωπον ἐν δυσὶ φύσεσιν ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως·

δ΄) Ἀποδεικνύεται, ὅτι ὁ Σωτὴρ εἶνε Θεός, διότι μόνον πρόσωπον θεῖον, ἀναμάρτητον, ἠδύνατο οὐ μόνον νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν θείαν δικαιοσύνην, ἥτις δικαίως ἀπῄτει τὴν τιμωρίαν τοῦ ἁμαρτήσαντος ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τὴν θείαν εὐσπλαγχνίαν νὰ συμβιβάσῃ, ἥτις δὲν ἤθελε νά ἀπολεσθῇ διὰ παντὸς τὸ δημιούργημα αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης λέγει (γ΄, 16)· «οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκε»[1]. Διὰ τοῦτο ὁ θάνατος τοῦ Σωτῆρος ἦτο καὶ εἶνε ἡ μόνη ἀληθὴς καὶ ἐξιλαστικὴ θυσία·

καὶ ε΄) Ὁ Σωτὴρ εἶνε Θεός, διότι ἀπεκάλυψε τὴν οὐσίαν καὶ τὸ θέλημα τοῦ οὐρανίου Πατρός, καὶ ἐδίδαξε τὴν τελειοτέραν καὶ καθαρωτέραν θρησκείαν, τὰς ὑψίστας ἀρχὰς τῆς τελειοτάτης ἠθικῆς, τὰς ὁποίας οὐδεὶς ἄλλος πρὸ αὐτοῦ εἶχε διδάξει[2].

Οὐ μόνον δὲ ἐδίδαξεν ὁ Σωτὴρ τὴν ὑψίστην ἠθικήν,

[1] Ἰδὲ Β' Κορ. ε', 14 καὶ Ἑβρ. Θ', 11 καὶ 14.

[2] Ὁ Ἄρειος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς δ' ἑκατονταετηρίδος ἠρνεῖτο τὴν θεότητα τοῦ Σωτῆρος. Τὴν δόξαν ταύτην κατεδίκασεν ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ Α' οἰκουμ. Συνόδῳ ἐν Νικαίᾳ τῷ 325.

ἀλλὰ καὶ ἐφήρμοσε ταύτην εἰς τὸν βίον αὐτοῦ. Ἠγάπα, ἐδίδασκε τοὺς πάντας; ἐθυσίασεν ἑαυτὸν οὐ μόνον ὑπὲρ τῶν φίλων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν, τοὺς ὁποίους συνεχώρει, ἐπὶ τοῦ σταυροῦ εὑρισκόμενος. Οὐδεὶς δ' εὑρέθη οὔτε κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν, οὔτε μετὰ ταῦτα νὰ ἐλέγξῃ αὐτόν, ὡς ἁμαρτήσαντά ποτε, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος εἶπεν ἐνώπιον αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν του· «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;»

Κατὰ ταῦτα ὁ Χριστὸς εἶνε Θεός, ὁμοούσιος τῷ Πατρί, Λόγος καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος (Ματθ. ιϛ'. 16. Ἰωαν. ια'. 27).

Β' Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΙΝΕ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε οὐ μόνον τέλειος Θεός, ἀλλὰ καὶ τέλειος ἄνθρωπος.

Τοῦτο γνωρίζομεν α') ἐκ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, ἐν τῇ ὁποίᾳ πολλάκις ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Μεσσίας ἔμελλε νὰ ἦνε ἀπόγονος τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ, υἱὸς τοῦ Δαβὶδ κτλ. Οἱ δὲ Προφῆται προεφήτευσαν, ὅτι θὰ γεννηθῇ ἐκ γυναικός· «Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός» (Ἡσ. ζ', 14· ἴδε καὶ Ματθ. α', 13)·

β') διότι ἔλαβε σάρκα ἐκ τῆς ἀθώας καὶ ταπεινῆς καὶ ἁγίας Παρθένου Μαρίας· δηλαδὴ ἐγεννήθη ἐκ γυναικὸς (Γαλατ. δ', 14)·

γ') ἐκ τῆς καινῆς Διαθήκης, ἐκ τῆς ὁποίας μανθάνομεν τὸν χρόνον, τὸν τόπον, τὰς διαφόρους πε-

ριστάσεις τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, τῆς βαπτίσεως, τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ, τῶν ἔργων καὶ τῆς διδασκαλίας του. Ἐξ αὐτῆς μανθάνομεν, ὅτι ὁ Σωτήρ, ὡς ἄνθρωπος, ἐπείνασεν, ἐδίψησεν, ἐκοπίασεν, ἐλυπήθη, ἔκλαυσεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανε (Ματθ. κϛ΄, 38. Λουκ. κβ΄, 42)·

δ΄) ἐκ τῆς ὁμοφώνου παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐν ἁπάσαις ταῖς οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ἐδογμάτισεν, ὅτι ὁ Σωτὴρ ἦτο καὶ τέλειος ἄνθρωπος[1].

Ἦτο δὲ ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ ἦνε καὶ ἄνθρωπος ὁ Μεσσίας, ὅπως προσφέρῃ ἑαυτὸν θυσίαν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς θείας δικαιοσύνης. Μόνον διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἠδύνατο ὁ Σωτὴρ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν κόσμον τὴν θείαν αὐτοῦ διδασκαλίαν καὶ νὰ σώσῃ οὕτω τὸν ἄνθρωπον[2].

Ὁ Σωτὴρ εἶνε μὲν τέλειος ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἀναμάρτητος, πρῶτον, διότι ἐγεννήθη ἐκ Πνεύματος ἁγίου, ἐκ Θεοῦ (Λουκ. α΄, 35), ὡς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος[3]· καὶ δεύτερον, διότι ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδ᾽

[1] Ἡ Ἐκκλησία κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ αἱρετικοῦ Εὐτυχοῦς (ε΄ αἰῶνα), ὅστις ἠρνεῖτο τὴν ἀνθρωπότητα ἐν Χριστῷ. Ἐπίσης κατεδίκασε καὶ τὴν πλάνην τῶν δοκητῶν, οἵτινες ἔλεγον, ὅτι ὁ Σωτὴρ ἦτο μόνον Θεός, καὶ ὅτι τὸ σῶμα αὐτοῦ δὲν ἦτο ἀληθές, ἀλλὰ μόνον κατὰ δόκησιν, δηλ. ὅτι κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον ὁ Σωτὴρ ἦτο ἄνθρωπος.

[2] Ὁ Σωτὴρ λέγεται καὶ βασιλεύς, διότι κυβερνᾷ τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τῆς παντοδυνάμου αὐτοῦ ἰσχύος, — Προφήτης. διότι προεφήτευσε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν ἐν αὐτῷ,— καὶ Ἱερεύς (κατὰ τὴν τάξιν τοῦ ἀγενεαλογήτου Μελχισεδέκ), διότι κατήλλαξεν ἡμᾶς μετὰ τοῦ Θεοῦ προσενεγκὼν ἑαυτὸν ἑκουσίως θυσίαν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς ἁμαρτωλοῦ ἀνθρωπότητος.

[3] Ὀρθῶς καλεῖται ὁ Σωτὴρ καὶ δεύτερος Ἀδάμ. Ὡς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἄνευ θελήματος ἀνδρός, οὕτω καὶ ὁ Σωτὴρ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἄνευ θελήματος ἀνδρός. Τῷ Θεῷ πάντα δυνατά ἐστιν. Ὁ εὐσεβῶς λογιζόμενος καὶ αἰσθανόμενος κατανοεῖ καὶ πιστεύει τὴν ὑπερφυσικὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος.

εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ (Ἡσαΐου νγ', 4).

§ 29. Πορίσματα τοῦ ὅλου κεφαλαίου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω (§ 25, 26, 27 καὶ 28) λεχθέντων ἐξάγομεν, ὅτι ὁ Σωτὴρ εἶνε Θεάνθρωπος. Ἐπομένως πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Σωτὴρ εἶνε τέλειος ἐν θεότητι καὶ τέλειος ἐν ἀνθωπότητι, καὶ ὅτι ἐγεννήθη μὲν πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν θεότητα, ἀλλά, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου ἐν χρόνῳ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Αἱ δύο δὲ αὗται φύσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινος, εἶνε τοσοῦτον στενῶς, ἀσυγχύτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀτρέπτως ἡνωμέναι, ὥστε ἀποτελοῦσιν ἓν Πρόσωπον, μίαν Ὑπόστασιν.

Διὰ τοῦ σταυρικοῦ δὲ θανάτου τοῦ Σωτῆρος συνεφιλιώθημεν καὶ ἐσώθημεν· ἐπομένως ἐγένετο οὗτος ὁ Μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων[1].

Τὸ αἷμα δὲ τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ἐκχυθὲν ἐκ τῆς ἁγίας αὐτοῦ πλευρᾶς, ἐπὶ τοῦ σταυροῦ εὑρισκομένου, ἀποτελεῖ τὴν νέαν Διαθήκην («τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης»), τὴν ὁποίαν διέθετο ὁ οὐράνιος Πατὴρ εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς θυσίας τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει· «οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν

[1] Δικαίως ὁ Παῦλος, γράφων περὶ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος, ἀνεφώνησεν· «ὢ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ» (Ῥωμ. ια', 33)· καὶ ἀλλαχοῦ «ὁ Λόγος ὁ τοῦ Σταυροῦ ἐστι Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ Σοφία» (Α' Κορ. α', 23, 24)· καὶ ἀλλαχοῦ· «ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰμὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. γ', 16).

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶνε καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς τελειοτάτης θρησκείας. Σαφῶς ἐδίδαξεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε Πνεῦμα· ὥρισε τὰ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ κατέδειξε ποῦ ἔγκειται ἡ ἀληθὴς τοῦ ἀνθρώπου μακαριότης, (δηλ. ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπῃ, ἐν τῇ πίστει καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις). Ταύτην δὲ τὴν διδασκαλίαν ἐπεκύρωσεν ὁ Σωτὴρ διὰ τῶν θαυμάτων καὶ διὰ τοῦ βίου αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ, ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Ἄρθρον Η'. τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως·

«Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν.

§ 30. Περὶ τοῦ τρίτου Προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος εἶνε τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Πιστεύομεν δὲ καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι τοῦτο εἶνε ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ

2 Ἴδε τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίαν (Ματθ. κεφ. ε', στ' καὶ ζ'), τὰς παραβολὰς καὶ τοὺς τελευταίους λόγους τοῦ Σωτῆρος (τὴν διαθήκην) οὓς διέσωσεν ἡμῖν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (Ἰωάν. κεφ. ιγ'.—ιη'.)

τῷ Υἱῷ, ὡς διδάσκει ἡ Γραφή, καὶ ἡ οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία ἐδογμάτισε.

Παραδεχόμεθα δέ, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς Πνεῦμα (μὴ μετέχον δηλ. ὕλης), εἶνε καθαρόν, ἁγνόν, ἅγιον· — ὅτι εἶνε Θεός, Κύριος, δηλ. πρόσωπον ἴδιον, ἔχον νοῦν καὶ ἐλευθέραν θέλησιν· — ὅτι ἔχει τὰς αὐτὰς θείας ἰδιότητας, ἃς ἔχει ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός (δηλ. τὴν παντογνωσίαν, τὴν παντοδυναμίαν κτλ. Α΄. Κορ. β΄, 10 Ματθ ιϛ΄, 37)·—ὅτι ἔχει θείας ἐνεργείας, καὶ κυρίως ὅτι παρέχει ζωὴν εἰς τὰ κτίσματα. Μεταδιδόμενον δὲ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐνεργεῖ ἐν αὐτῷ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν (=ζωοποιόν. Γενέσ. β΄, 2. Ἰωάν. γ΄, 5).

Προσέτι πιστεύομεν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ μόνου τοῦ Πατρός, ὡς ῥητῶς καὶ ὡρισμένως ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρός, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται[1],

[1] Ἅπαξ ἡ λέξις αὕτη εὕρηται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ.
Σφάλλεται δὲ ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία, προσθεῖσα εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, εἰς τὸ περί τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἄρθρον, τὴν λέξιν filioque (=δηλ. ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ), ἐνῷ οὔτε ἡ ἁγ. Γραφὴ οὔτε ἡ ἱερὰ Παράδοσις, οὔτε αἱ οἰκουμ. Σύνοδοι ὥρισαν οὕτω τὸ περὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος δόγμα.

Ἡ λέξις filioque εἶνε προσθήκη μεταγενεστέρα, ἀναφανεῖσα μὲν κατὰ τὸν ϛ' αἰῶνα, ἀλλὰ γενικευθεῖσα καὶ ἐπισήμως ἀναγνωρισθεῖσα μετὰ τὸν Θ' αἰῶνα, διότι ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζομεν, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 809 μ. Χ. ὁ πάπας Λέων ὁ Γ'. ἀπέρριψε τὴν ὑπό τινος συνόδου (ἐν Ἀχυσγράνῃ) πρότασιν περί προσθήκης τοῦ filioque. Καὶ οἱ δυτικοὶ προῆλθον εἰς τοῦτο, διότι ἐποιήσαντο σύγχυσιν τῆς προαιωνίου ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς μὲ τὴν ἐν χρόνῳ ἀποστολὴν τούτου (ὃν ἐγὼ πέμψω) ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ. Τοῦτο δὲ δυστυχῶς καὶ ἡ διαμαρτυρομένη Ἐκκλησία παραδέχεται ἐναντίον τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ γράμματος τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Παραδόσεως.

ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ» (Ἰωάν. ιε΄. 26.). Οὕτω δὲ ἐδογμάτισε καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ β΄. οἰκουμενικῇ συνόδῳ (381 μ. Χ.), καθ' ἣν κατεκρίθη ὁ αἱρετικὸς Μακεδόνιος, ὅστις ἔλεγεν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶνε κτίσμα.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶνε Θεός, διὰ τοῦτο τυγχάνει τῆς αὐτῆς τιμῆς, προσκυνήσεως καὶ δόξης, οἵας ἀπολαύει ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς (=τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον). Διὰ τοῦτο καὶ βαπτιζόμεθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ματθ. κη΄, 19). Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ῥητῶς λέγει· «τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι».

Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐφώτισε τοὺς προφήτας καὶ ἐλάλησε δι' αὐτῶν τὰ θεῖα ῥήματα καὶ τὰς ἱερὰς προφητείας (=τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν). Ἐπίσης κατῆλθεν ἐν εἴδει πυρήνων γλωσσῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ ἐφώτισεν αὐτούς, ὥστε νὰ κηρύξωσιν εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὸ Εὐαγγέλιον.

Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον μεταδίδοται εἰς τοὺς πιστοὺς διὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν μυστηρίων αὐτῆς.

§ 31. Περὶ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Πιστεύομεν, ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα μεταδίδοται εἰς τὸν μετὰ πίστεως καὶ εἰλικρινείας μετανοοῦντα ἄνθρωπον, καὶ μεταβάλλει αὐτὸν ἠθικῶς (δηλαδὴ τὸν ἀναγεννᾷ). Ἐντεῦθεν προέρχεται ἡ πνευματικὴ τοῦ ἀν-

θρώπου ἀναγέννησις.—Ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ὁ ἁμαρτωλὸς ἀποθνήσκει καὶ ἀνίσταται ὁ νέος, ὁ πνευματικός.

Ἡ ἠθικὴ αὕτη ἀναγέννησις τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις τελεῖται διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γίνεται αἰτία νὰ λογισθῇ ὁ ἄνθρωπος παρὰ τῷ Θεῷ δίκαιος. Ἐντεῦθεν ἐπέρχεται ἡ δικαίωσις τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ διὰ νὰ δικαιωθῇ ὁ ἄνθρωπος ἐντελῶς παρὰ τῷ Θεῷ, ἀνάγκη καὶ νὰ θέλῃ νὰ λάβῃ τὴν χάριν ταύτην, τὴν δωρεὰν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος. Ἀνάγκη νὰ πιστεύσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν Θεόν, καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ δι' ἔργων ἀγαθῶν τὴν ζῶσαν αὐτοῦ πίστιν.

Διὰ τῆς ἐνεργείας λοιπὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων (Θεὸς πρῶτον καὶ εἶτα ἄνθρωπος) κατορθοῦται ὁ ἁγιασμός, ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Κατὰ ταῦτα μόνη ἡ δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη πίστις δικαιοῖ τὸν ἄνθρωπον παρὰ τῷ Θεῷ καὶ σώζει αὐτόν[1].

Ἡ δὲ ἱερὰ Κιβωτός, ἐν τῇ ὁποίᾳ διαφυλάττεται, καὶ διὰ τῆς ὁποίας μεταδίδοται εἰς τοὺς πιστοὺς ἡ χάρις καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶνε ἡ Ἐκκλησία.

[1] Σπουδαίως σφάλλεται ἡ διαμαρτυρομένη ἐκκλησία, δοξάζουσα, ὅτι ἡ δικαίωσις τοῦ ἀνθρώπου γίνεται μόνον διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἁπλῆς πίστεως, τῶν ἀγαθῶν ἔργων οὐκ ὄντων ἀναγκαίων πρὸς σωτηρίαν. Ἡ γνώμη αὕτη προέκυψε κυρίως ἐκ τῆς πρὸς τὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν ἀντιθέσεως, ἥτις κατήντησε νὰ δογματίζῃ τὸ ἀντίθετον, ὅτι μόνον διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων δύναται νὰ δικαιωθῇ ὁ ἄνθρωπος, ὅπερ ἐμείου καὶ κατέρριπτε τὴν ἀξιομισθίαν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Σωτῆρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἄρθρ. Θ'. τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως.

«Εἰς μίαν· Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»[1].

§ 32. Περὶ τῆς ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Χριστιανικὴ Ἐκκλησία εἶνε τὸ σύνολον τῶν εἰς Χριστόν, ὡς Σωτῆρα τοῦ Κόσμου, πιστευόντων[2]. Οὗτοι δὲ δέον νὰ ἦνε συνηνωμένοι διὰ τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ διὰ τῶν αὐτῶν μυστηρίων, καὶ νὰ διατελῶσιν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τῶν κανονικῶς κεχειροτονημένων ἐπισκόπων, τῶν διαδόχων τῶν Ἀποστόλων.

Ἡ Ἐκκλησία εἶνε τὸ θεόδμητον ἐκεῖνο σῶμα, οὗτινος κεφαλὴ μὲν εἶνε ὁ Χριστός, μέλη δὲ πάντες οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες, καὶ τὰς διατάξεις αὐτῆς ἐκτελοῦντες.

Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν πιστεύομεν, ὅτι εἶνε Μία, διότι εἷς ἐστιν ὁ θεμελιωτὴς καὶ ἱδρυτὴς αὐτῆς, μία ἡ πίστις, μία ἡ κεφαλὴ αὐτῆς, ὁ Χριστός, μία ἡ πρὸς σωτηρίαν ὁδός. Τοῦτο σαφῶς ὁ Παῦλος λέγει· «Ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε, ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλή-

[1] Ἐννοεῖται ἡ λέξις πιστεύω ἐκ τῶν ἀνωτέρω.

[2] Ἡ λέξις Ἐκκλησία ἐστὶν ἀρχαία ἑλληνική, σημαίνουσα τό τε περιέχον καὶ τὸ περιεχόμενον, καὶ τὸν τόπον δηλ. τῆς συναθροίσεως καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ συνηθροισμένους.

σεως ὑμῶν· εἷς Κύριος, μία πίστις» (Ἐφεσ. δ', 3, 4, 6). Μία δὲ ἦτο ἡ ἐκκλησία καὶ ὅτε συνετάχθη τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως[1].

Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν εἶνε Ἁγία, διότι οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν ἡγιάσθησαν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Σωτῆρος, καὶ ὀφείλουσι νὰ ἀγωνίζωνται μετὰ τῆς βοηθείας τῆς θείας χάριτος, ὅπως καταστῶσιν ἐκλεκτοί, καθαροὶ καὶ ἡγιασμένοι[2].—Προσέτι ἡ Ἐκκλησία εἶνε Ἁγία, διότι καὶ τὰ δόγματα καὶ τὰ μυστήρια καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτῆς εἶνε ἅγιαι καὶ θεῖαι διατάξεις.

[1] Μέχρι τοῦ ἐνάτου αἰῶνος (860) ἐπὶ Φωτίου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Ἐκκλησία ἦτο μία, δι' ὃ καὶ αἱ ἕως τότε γενόμεναι ἑπτὰ Σύνοδοι Οἰκουμενικαὶ καλοῦνται. Ἀπὸ δὲ τοῦ 860 ἡ μία ἐκκλησία διηρέθη εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικήν. Τὸ σχίσμα δὲ τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῆς ἀλαζονίας τῶν παπῶν, οἵτινες ἤθελον νὰ γίνωσιν ἀνώτατοι ἄρχοντες καὶ δεσπόται ἁπάσης τῆς Ἐκκλησίας. — Ἀπὸ δὲ τοῦ ις'. αἰῶνος μέγα μέρος τῆς Δύσεως ἀπεσπάσθη τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἕνεκα καταχρήσεων τῶν δυτικῶν κληρικῶν καὶ διεμαρτυρήθη κατὰ τούτων, καὶ οὕτως ἀπετελέσθη ἡ διαμαρτυρομένη ἐν γένει Ἐκκλησία, ἧς ἀρχηγοὶ ἐγένοντο πρῶτον ὁ Λούθηρος ἐν Γερμανίᾳ, εἶτα δὲ ὁ Ζβίγγλιος καὶ ὁ Καλβῖνος ἐν Ἐλβετίᾳ (1517 καὶ 1560).

Τὸ ἀληθὲς εἶνε, ὅπερ καὶ ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ, ὅτι ἀμφότεραι αἱ ἐκκλησίαι αὗται ἀπεσπάσθησαν καὶ ἐξῆλθον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἑνότητος μετὰ τῆς ἀρχαίας ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, διότι ἡ μὲν Δυτικὴ πολλὰ αὐτοβούλως προσέθετο, μὴ συμφωνοῦντα οὔτε τῇ Γραφῇ οὔτε τῇ ἀρχαίᾳ παραδόσει (τὰ ἄζυμα, τὸ διὰ ῥαντίσματος βάπτισμα κ.τ.λ.), ἡ δὲ Διαμαρτυρομένη πολλὰ ἀφῄρεσε καὶ κατέρριψεν, ἅτινα καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα καθόλου τῆς Γραφῆς συμφωνοῦσιν, καὶ ὑπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας δεκτὰ ἐγένοντο, καὶ ἐν οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ἐπισήμως ὡς δόγματα ἢ ἱερὰ ἔθιμα ἐκανονίσθησαν καὶ ὡρίσθησαν.

[2] Ἡ μὲν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησία, ὡς ἀγωνιζομένη τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, λέγεται στρατευομένη, ἡ δὲ ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησία, ὡς ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν, οἵτινες ἦραν τὸν θρίαμβον, θριαμβεύουσα.

Ὀνομάζεται δὲ Καθολική, διότι ἦτο καὶ εἶνε ἐξηπλωμένη σχεδὸν εἰς ὅλον τὸν γνωστὸν κόσμον. Προορισμὸν δὲ ἔχει νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς πάντα τὰ ἔθνη, ὥστε νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ τοῦ Σωτῆρος λόγος, καὶ ἡ προφητεία ἅμα, ὅτι «γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν».

Λέγεται δὲ Ἀποστολική, διότι ἱδρύθη μὲν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος, ἐξηπλώθη ὅμως ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ διαφυλάττει σώαν τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν εἶνε ᾠκοδομημένη, ὡς ὁ Παῦλος λέγει, «ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ» (Ἐφεσ. β', 20).

Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν λέγεται καὶ εἶνε ὀρθόδοξος, διότι φυλάττει σώαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν Ἀποστόλων, ὡς ταύτην ὀρθῶς διετύπωσαν οἱ θεῖοι Πατέρες ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις.

Τέλος παραδεχόμεθα, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν εἶνε ἀλάθητος[1] ἐν συνόλῳ, ὅταν συνέρχηται καὶ δογματίζῃ ἐν οἰκουμενικῇ Συνόδῳ[2].

§ 33. Μέλη τῆς Ἐκκλησίας.

Κεφαλὴ τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἶνε ὁ Χριστός. Ἀντιπρόσωποι δὲ καὶ ὄργανα αὐτοῦ εἶνε οἱ κληρικοί, οἱ κανονικῶς κεχειροτονημένοι πνευματικοὶ ποιμένες καὶ διδάσκαλοι, οἱ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων. Μέλη δὲ τῆς ἐκκλησίας εἶνε οἱ τὰς δια-

[1] Κακῶς φρονεῖ ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία, ὅτι, ὅταν καὶ μόνος ὁ Πάπας δογματίζῃ ἐν ἰδίῳ καιρῷ ἐκ τῆς ἐπισκοπικῆς αὐτοῦ ἕδρας, εἶνε καὶ αὐτὸς ἀλάθητος.

[2] Τοιαύτας οἰκουμενικὰς Συνόδους παραδέχεται ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία ἑπτά, ἃς ὅρα ἐν τῇ εἰσαγωγῇ.

τάξεις αὐτῆς παραδεχόμενοι, καὶ πίστιν εἰς αὐτὴν ὁμολογοῦντες, δηλαδὴ οἱ πιστοί, οἱ λαΐκοί.

Οἱ κληρικοὶ ἔχουσι τὰ ἑξῆς καθήκοντα· α΄) νὰ διδάσκωσι πάντοτε τοὺς πιστοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· β΄) νὰ τηρῶσι τὴν ἑνότητα μετὰ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἀποκρούοντες τὰς καινοτομίας καὶ τὰς αἱρέσεις· γ΄) νὰ ἱερουργῶσι τὰ μυστήρια ἐν τάξει καὶ ἀκριβείᾳ· καὶ δ΄) νὰ ἐξομολογῶσι τοὺς πιστούς, συγχωροῦντες ἢ μὴ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, διότι οὗτοι ἔλαβον καὶ ἔχουσι τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἦνε οἱ κληρικοὶ ἠθικοὶ καὶ λόγιοι, τύπος τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ ἐν ἔργῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ (Α΄ Τιμ. δ΄, 12).

Οἱ δὲ πιστοί, οἱ λαϊκοί, ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι σέβας καὶ ὑπακοὴν εἰς τὰς διατάξεις τῆς ἐκκλησίας, νὰ πείθωνται εἰς τοὺς ἡγουμένους (ἄρχοντας, κληρικοὺς) αὐτῆς, καὶ τιμῶσιν αὐτούς, διότι οὗτοι δέονται τοῦ Θεοῦ καὶ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, — καὶ τέλος νὰ βοηθῶσιν αὐτοὺς ὑλικῶς, ὅπως δύνωνται εὐπρεπῶς νὰ ζῶσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΛΛΟΥΣΗΣ ΖΩΗΣ

Ἄρθ. ΙΑ΄ καὶ ΙΒ΄ 1.

«*Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν*».

Διὰ τῶν δύω τούτων ἄρθρων τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως ὁμολογοῦμεν τὴν ἐλπίδα ἡμῶν, ὅτι οἱ νεκροὶ θὰ

1 Τὸ Ι΄ ἄρθρ. ἴδε ἐν τῷ περὶ μυστηρίων, περὶ τοῦ Βαπτίσματος.

ἀναστῶσι,—καὶ ὅτι ὑπάρχει μέλλουσα καὶ αἰώνιος ζωή[1].

§ **34. Ἀνάστασις νεκρῶν καὶ δευτέρα παρουσία.**

Ἀνάστασις τῶν νεκρῶν εἶνε ἡ διὰ τῆς ὑπερφυσικῆς ἐνεργείας τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν ἔγερσις τῶν σωμάτων πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένων, καὶ ἡ ἕνωσις αὐτῶν μετὰ τῶν ψυχῶν.

Ὁ θάνατος εἶνε χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος. Μετὰ τὸν θάνατον ἡ μὲν ψυχὴ (τὸ πνεῦμα) ἐπιστρέφει εἰς τὸν Θεόν, ὅστις ἔδωκεν αὐτήν, τὸ δὲ σῶμα ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθη. Τοῦτο δὲ βεβαιοῖ καὶ ἡ ἁγία Γραφὴ ἐν πλείστοις χωρίοις[2]. Ὁ θάνατος εἶνε κοινὸς εἰς πάντας.—Αἴτιον δὲ τοῦ θανάτου εἶνε τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα[3].

Εἰ καὶ τὸ σῶμα μετὰ θάνατον ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν, ἡ ψυχὴ ὅμως διαμένει σώα καὶ ἀθάνατος (ὡς εἴδομεν ἐν τῇ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς παραγράφῳ). Ἀναμένει δὲ τὴν τελευταίαν κρίσιν κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτῆρος, τοῦ ὁποίου πρώτη πρᾶξις θὰ ἦνε ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν[4].

[1] Τὰ δύο ταῦτα ἄρθρα τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, δόγματα σπουδαῖα ὄντα τῆς Χριστιανικῆς ἐκκλησίας, ἀναπτύσσομεν ὀλίγον ἐκτενῶς χάριν τοῦ διδάσκοντος καὶ τοῦ ἀναγνώστου. Τῷ μαθητῇ δοθήτω περίληψίς τις.

[2] Ἴδε Σοφ. Σολομ. β', 23. Ἐκκλησ. ιβ', 7. Ἰωάν. ια' 24).

[3] Ὁ θάνατος, ἂν καὶ πρὸς τιμωρίαν ἐδόθη, εἶνε ὅμως εὐεργεσία καὶ ἀγαθόν, διότι τίθεται τέρμα εἰς τὴν παράτασιν καὶ ἐξακολούθησιν τοῦ κακοῦ.

[4] Ὁ θάνατος δὲν καταστρέφει τὸν πρὸς ἄλληλα σύνδεσμον τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Θεὸς ἡμῶν εἶνε Θεὸς ζώντων καὶ νεκρῶν. Ἐπὶ τῆς ἀληθείας ταύτης στηρίζεται καὶ ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς προαπελθόντας ἁγίους, ἡ τιμὴ τῶν λειψάνων καὶ τῶν εἰκόνων αὐτῶν, τὰ μνημόσυνα, αἱ λειτουργίαι κτλ. ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων ἀδελφῶν ἡμῶν.

Ἡ Ἀνάστασις τῶν νεκρῶν εἶνε ἡ βεβαιοτέρα ἀπόδειξις τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ. Ἄνευ τῆς ἀναστάσεως ὧν νεκρῶν, ὧν προτότοκος ἐγένετο ὁ ἀναστὰς Σωτήρ, οὔτε τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀγαθὸν θὰ ἀντημείβετο, οὔτε τὸ ἄδικον καὶ τὸ κακὸν θὰ ἐτιμωρεῖτο, ὅταν μάλιστα ταῦτα μένωσι κεκρυμμένα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Πιστεύομεν λοιπόν, ὅτι ὁ Σωτὴρ θὰ ἔλθῃ πάλιν ἐν δόξῃ, οὐχὶ ἐν ταπεινότητι, ὡς ἦλθε κατὰ τὴν πρώτην ἐπιφάνειαν (τὴν γέννησιν αὐτοῦ) διὰ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς.

Θέλει δὲ ἀναστήσει πάντας τοὺς νεκρούς, δικαίους καὶ ἀδίκους (Πραξ. κδ', 15). Θὰ δώσῃ δὲ εἰς αὐτοὺς σῶμα πνευματικὸν (ἐλαφρόν, φωτοειδές, κατάλληλον εἰς τὸ πνεῦμα, μὴ ἔχον ἀνάγκην τροφῆς, ποτοῦ καὶ ἐνδυμασίας).—Καὶ οἱ μὲν δίκαιοι καὶ οἱ ἀγαθοὶ θὰ ἀπολαύσωσι τῆς ἐν τῷ Θεῷ μακαριότητος, οἱ δὲ ἄδικοι καὶ οἱ κακοὶ θὰ τιμωρηθῶσι διὰ στερήσεως πάσης θείας χάριτος. «Ἕκαστος κομίσεται τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον» (Β' Κορ. ε', 20). Καὶ οἱ ζῶντες κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δευτέρας παρουσίας θέλουσι μεταβληθῆ διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ψυχικοῦ σώματος εἰς πνευματικόν, ὡς λέγει ἡ Γραφή, ὅτι «πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα» (Α' Κορ. ιε', 49 51).

Τὸ δόγμα περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ ἡ πίστις εἰς αὐτὸ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς[1]. Ὁ Σωτὴρ ῥητῶς εἶπεν· «Ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρ-

1 Ἴδε Ἐξόδ. γ', 6. Ματθ κδ' 32. Α' Θεσσαλ. δ', 12 — 18. Κολ. α', 18 καὶ ἀλλαχοῦ.

χεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται» (Ἰωάν. Ε', 25).

Ἄγνωστον δὲ εἶνε εἰς ἡμᾶς πότε γενήσεται ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, πότε θὰ ἔλθῃ ἡ δευτέρα παρουσία. Ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «οὐκ οἴδατε τὴν ὥραν οὐδὲ τὴν στιγμήν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται». Τοῦτο δὲ δὲν ἐδηλώθη εἰς ἡμᾶς, διὰ νὰ ἤμεθα πάντοτε ἕτοιμοι, γρηγοροῦντες καὶ προσέχοντες καὶ προσευχόμενοι (Ματθ. κδ', 37—51 κ.τ.λ.).

Τὶ δὲ θὰ πράξῃ ὁ Σωτὴρ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν, καὶ τὶ θὰ εἴπῃ εἰς τοὺς δικαίους καὶ τὶ εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς, καὶ τὶ οὗτοι θὰ ἀπολαύσωσιν, ὥρισεν ὁ ἴδιος ἐν τῇ ὡραιοτάτῃ ὁμιλίᾳ, ἐν εἴδει παραβολῆς, περὶ τῆς ἐσχάτης κρίσεως, ἥτις ἔχει οὕτως·

«Ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων.

Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με· ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες· Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν; ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; Πότε

δέ σε εἴδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνόν, καὶ περιεβάλομεν; Πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρὸς σέ; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με· γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλετέ με· ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ καὶ οὗτοι λέγοντες· Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ματθ. κε', 31).

§ 35. Ἡ ζωὴ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Ἡ ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεία τοῦ Σωτῆρος, δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία, σκοπὸν ἔχει νὰ παιδαγωγήσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν βασιλείαν τῆς δόξης, τὴν οὐράνιον, τὴν μόνιμον. Ἐν ταύτῃ θὰ βασιλεύσῃ ἡσυχία καὶ αἰώνιος μακαριότης· θὰ βλέπωμεν δὲ τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.

Ἄρχεται δὲ ἡ μέλλουσα αὕτη ζωὴ συγχρόνως μετὰ της ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. Κατὰ ταύτην καὶ ὁ κόσμος θὰ λάβῃ νέαν μορφήν, ὡς ὁ Ψαλμῳδὸς λέγει· «ὁ ούρα-

νὸς καὶ ἡ γῆ ἀλλαγήσονται» (Ψαλ. ρα', 27). Ὁ δὲ προφήτης Ἡσαΐας κηρύττει· «ἔσται ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινή» (Ἡσ. ξε', 17· ξς', 22). Ὁ δὲ ἀπόστολος Πέτρος σαφῶς ὁρίζει, ὅτι «καινοὺς οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν κατὰ τὰ Εὐαγγέλια αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ» (Β'. Πετρ. γ'. 13).

Πότε δὲ ἐλεύσεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ πότε ὁ κόσμος θὰ γείνῃ καινός, τοῦτο εἶνε μυστήριον, καὶ οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰμὴ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἡμῶν, ὅστις ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ χρόνους καὶ καιροὺς (Ματθ. κδ', 36. Πράξ. α', 7). Γνώρισμα ὅμως μικρὸν τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ τοῦ ἀνακαινισμοῦ τοῦ κόσμου ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Σωτὴρ καὶ ἡ ἁγία Γραφὴ ἐν γένει. Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Λουκᾶ ἀναγινώσκομεν, ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ κόσμου θὰ θριαμβεύσῃ τὸ κακόν, θὰ συμβῶσιν ἐν τοῖς ἔθνεσι ταραχαὶ καὶ πόλεμοι, καὶ ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ θὰ ἀναφανῶσιν ἀήθη τινὰ σημεῖα καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται (Λουκ. κα', 25, 26).

Ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ θὰ ἀποκαλυφθῇ πρῶτον ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτις ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ δὲν γινώσκεται ὑφ' ὅλων ἀκριβῶς· καὶ δεύτερον ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ.—Κατ' αὐτὴν οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἀγαθοὶ θὰ ἀπολαύσωσι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, δι' ὃ καὶ ἡ κατοικία αὐτῶν λέγεται π α ρ ά δ ε ι σ ο ς, α ἰ ώ ν ι ο ς ζ ω ή, κ α τ ά π α υ σ ι ς, ο ἰ κ ί α τ ο ῦ ο ὐ ρ α ν ί ο υ Π α τ ρ ό ς[1],

[1] Κατὰ τὰς δικαίας καὶ ἀγαθὰς πράξεις ἑκάστου δοθήσεται καὶ ἰδία ἀμοιβή, δι' ὃ καὶ ὁ Σωτὴρ εἶπεν, ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ π ο λ λ α ὶ μοναὶ ὑπάρχουσιν.

κληρονομία ἄφθαρτος, ἔνθα ἡ χαρὰ αὐτῶν ἔσεται ἀναφαίρετος καὶ πλήρης, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς αἴρει[1]. Ὁ δὲ ἀπόστολος Ἰωάννης ἀποκαλύπτει ἐν τῇ Ἀποκαλύψει αὐτοῦ, ὅτι οἱ δίκαιοι βουλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων (κεφ. κϐ΄. 5.).— Οἱ δὲ ἄδικοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ θὰ ἦνε μακρὰν τοῦ θείου φωτός, βασανιζόμενοι αἰωνίως καὶ ἐλεγχόμενοι διὰ τὰς κακὰς αὐτῶν πράξεις, δι' ὃ καὶ ἡ κατοικία αὐτῶν λέγεται κόλασις, σκότος ἐξώτερον κ.τ.λ. Θὰ αἰσθάνωνται δὲ θλῖψιν διὰ τὴν κακὴν αὐτῶν διαγωγὴν καὶ βασάνους διὰ τὰς ἁμαρτίας των, ἡ δὲ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ θὰ ἦνε ἐπ' αὐτοὺς (Ἰωάν. γ', 36).

Θὰ ἀξιωθῶμεν δὲ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἔχωμεν πίστιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, καὶ ἁγιάζωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς διὰ τῶν μυστηρίων.

[1] Ἰωάν ις', 22, 24. Α'. Πέτρ. α', 4. Ἑϐρ. δ', 7, 10. Ἰωάν. γ', 15.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΗΘΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ.

§ 36. Πρώτη Ἐντολή.

«Ἐγώ εἰμι, Κύριος ὁ Θεός σου, οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ».

Διὰ τῆς πρώτης ἐντολῆς διδασκόμεθα, ὅτι ὑπάρχει Θεός, δημιουργὸς τοῦ κόσμου, πρὸς ὃν ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει τὴν ὕπαρξίν του, τὰ ἀγαθά του,—καὶ ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ Κύριος, καὶ πλὴν αὐτοῦ δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλοι θεοί.

Πρὸς τὸν Θεὸν ἡμῶν ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν πρῶτον Πίστιν, δεύτερον Ἐλπίδα, καὶ τρίτον Ἀγάπην.

Α'. ΠΙΣΤΙΣ

Πρῶτον καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου, ὡς δημιουργήματος λογικοῦ καὶ ἐλευθέρου, εἶνε νὰ ἔχῃ πρὸς τὸν δημιουργόν, τὸν προνοητὴν καὶ πατέρα αὐτοῦ, τὸν Θεόν, Πίστιν.

Πίστις εἶνε ἡ ὀρθὴ καὶ ἀδίστακτος πεποίθησις ἡμῶν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἐγκάρδιος παραδοχὴ πασῶν τῶν ὑπερφυσικῶν ἀληθειῶν, ἃς διδάσκει ἡμᾶς περὶ Αὐτοῦ ἡ ἁγία Γραφὴ καὶ ἡ ἱερὰ Παράδοσις·—Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει ὀρθῶς, ὅτι «Πίστις ἐστὶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων»· τουτέστιν, ὅτι πρέπει νὰ πιστεύωμεν εἰς τὰ ἐλπιζόμενα, τὴν μέλλουσαν ζωὴν καὶ κρίσιν, καὶ νὰ παραδεχώμεθα

τὰ μὴ ὁρώμενα (δηλ: τὸν Θεόν, τοὺς ἀγγέλους, τὴν ψυχὴν κ.τ.λ.).

Τοῦτο καὶ ἡ πρώτη ἐντολὴ τοῦ δεκαλόγου ἐντέλλεται· δηλ: ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι αὐτὸς εἶνε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅστις ἐδημιούργησε τὰ πάντα, καὶ ὅστις ἐξήγαγε τὸν Ἰσραὴλ ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων, τὸν δὲ κόσμον ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὅτι πλὴν αὐτοῦ οὐδεὶς ἕτερος Θεὸς ὑπάρχει.

Ὁ δὲ Σωτὴρ διδάσκει, ὅτι «χωρὶς πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ», καὶ ὅτι μόνη ἡ πίστις σώζει, ὡς πολλάκις εἶπεν· «ἡ πίστις σου σέσωκέ σε».

Ἡ πίστις δὲ αὕτη τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸν Θεὸν πρέπει νὰ ἦνε 1) Λογική, δηλ: νὰ μὴ πιστεύωμεν περὶ τοῦ Θεοῦ ἄλογα πράγματα, νὰ μὴ ἤμεθα δεισιδαίμονες καὶ φανατικοί· 2) Ὀρθή, σύμφωνος μὲ τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν ἱερὰν παράδοσιν· 3) Πλήρης, δηλ: νὰ πιστεύωμεν καὶ παραδεχώμεθα ἀδιστάκτως πάντα, ὅσα ἡ θρησκεία ἡμῶν διδάσκει· 4) Ἀδίστακτος, δηλ: νὰ μὴ κλονιζώμεθα εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἡμῶν πεποιθήσεις, ἀλλὰ πάντοτε νὰ ἤμεθα στερεοὶ καὶ ἑδραῖοι εἰς τὰς ἐντολὰς καὶ τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας· καὶ 5) Ζῶσα καὶ ἐνεργός, δηλ: νὰ δεικνύωμεν τὴν πίστιν ἡμῶν καὶ δι' ἔργων ἀγαθῶν, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος· «τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργον δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι (Ἰάκωβ. β', 14, 20).

Καθῆκον δὲ τοῦ ἀληθοῦς χριστιανοῦ πρὸς τὸν Θεὸν εἶνε καὶ νὰ μεταδίδῃ μετὰ ζήλου ὀρθοῦ καὶ εἰς ἄλλους τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ πίστιν καὶ νὰ ὁμολογῇ αὐτὴν παρρησίᾳ, ὡς ὁ Σωτὴρ διδάσκει[1].

[1] Ἴδε Ματθ. Ι'. 32. Μάρκ. λ', 38. Ματθ. ε'. 16.

Ἁμαρτάνουσι δὲ εἰς τὴν πρώτην ἐντολὴν τοῦ δεκαλόγου, καὶ παραβαίνουσι τὸ πρῶτον αὐτῶν καθῆκον πρὸς τὸν Θεὸν οἱ ἄπιστοι, οἱ ἀρνησίθρηκοι, οἱ δεισιδαίμονες, οἱ ὑπερήφανοι καὶ οἱ ἐγωϊσταί. Τοιοῦτοι εἶνε καὶ οἱ ὑλισταί, τῶν ὁποίων Θεὸς εἶνε ἡ ὕλη, τὸ «φάγωμεν καὶ πίωμεν».

Β'. ΕΛΠΙΣ

Δεύτερον καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν εἶνε ἡ ἐλπίς.

Ἡ ἐλπὶς εἶνε ἡ προσδοκία τῶν ἐπηγγελμένων μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ ἡ πεποίθησις ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν, ὡς προνοητοῦ, κριτοῦ καὶ ἀνταποδότου.

Ὁ μὴ ἔχων ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, οὐδὲ πίστιν πρὸς αὐτὸν ἔχει. Ὁ μὴ ἐλπίζων εἰς τὰ μέλλοντα ἀγαθά, εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν, οὐδὲ πίστιν ἔχει εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν Σωτῆρα. (Α' Κορινθ. ιε', 13, 14).

Ἄνευ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδος ὁ ἄνθρωπος προβαίνει εἰς πολλὰ κακά, ἀπελπίζεται, καὶ ὁ βίος του καθίσταται ἀβίωτος, κόλασις ἐπὶ γῆς.

Ὁ ἐλπίζων εἰς τὸν Θεὸν καὶ πιστεύων, ὅτι παρ' αὐτοῦ ἔχει πάντα τὰ ἀγαθά, καὶ ἐν τῇ εὐτυχίᾳ δὲν ὑπερχαίρει καὶ ἐν τῇ δυστυχίᾳ ἔχει ὑπομονήν, θάρρος καὶ ἐλπίδα.

Καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν πρὸς τὸν Θεὸν πρέπει νὰ ἦνε λογική, ὀρθή, πλήρης, ἀδίστακτος, καθὼς καὶ ἡ πίστις, διότι ἐλπὶς καὶ πίστις εἶνε ἀρεταὶ καὶ καθήκοντα ἀχώριστα.

Γ'. ΑΓΑΠΗ

Τρίτον καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν εἶνε ἡ ἀγάπη[1].

Ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν εἶνε ἡ τελεία ἡμῶν ἀφοσίωσις πρὸς τὸν οὐράνιον καὶ πανάγαθον Πατέρα. Ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπὶς τελειοῦνται ἐν τῇ ἀγάπῃ. Ἐν αὐτῇ συγκεφαλαιοῦνται πάντα τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντα, ὡς διδάσκει ἡ Γραφή· «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου». Ὁ δὲ Παῦλος λέγει· «ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάναι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι» (Α' Κορινθ. ιγ', 2). Ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν, ἐκεῖ οὐδεὶς φόβος πρὸς αὐτόν, διότι κατὰ τὸν Ἀπόστολον Ἰωάννην· «ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον».

Ἡ ἀγάπη αὕτη πρὸς τὸν Θεὸν πρέπει νὰ ἦνε πρῶτον εἰλικρινὴς καὶ ἀνυπόκριτος, ὡς λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης· «Μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ (Ἰωάν. Α', γ', 18)», δηλ. νὰ μὴ ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν, διότι ἀναμένομεν παρ' αὐτοῦ ἀγαθά, ἀλλὰ διότι αὐτὸς εἶνε τὸ ἄκρον Ἀγαθόν, ὁ Δίκαιος, ὁ Πατήρ, ὁ Δημιουργὸς ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ τέκνα αὐτοῦ. — Δεύτερον ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν πρέπει νὰ ἦνε πλή-

[1] Ὅπου ὑπάρχει ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη, ἐκεῖ πᾶσαι αἱ βιωτικαὶ δυστυχίαι καὶ τὰ βιωτικὰ κωλύματα ὑπερνικῶνται, ὡς λαμπρῶς τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος· «τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλῖψις ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός, ἢ λιμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα . , ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. Πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (Ῥωμ. η', 35—39).

ρης, δηλ: νὰ ἀγαπῶμεν τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, ἐξ ὅλης τῆς διανοίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος ἡμῶν, ἐκπληροῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, διότι ὅστις δὲν ἐκπληροῖ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, δὲν δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεόν.

Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν τιμᾷ, σέβεται Αὐτόν, καὶ ὑπακούει εἰς τὸ θέλημά Του. Ὁ τοιοῦτος δὲν εἶνε ἐγωϊστής, δὲν ὑπερηφανεύεται ἐν τῇ εὐτυχίᾳ, δὲν πράττει τὸ κακόν, δὲν ἀδικεῖ, ἀλλά, κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, «πάντα στέργει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει» (Α΄ Κορ. ιγ΄, 4-7.).

Ὅθεν διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης γίνεται ὁ ἄνθρωπος τέκνον τοῦ οὐρανίου Πατρός, καὶ ἐκπληροῖ τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ προορισμόν, ὅστις εἶνε ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἕνωσις.

§ 37. Ἐντολὴ Δευτέρα.

«Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσῃς αὐτοῖς».

Διὰ τῆς δευτέρας ἐντολῆς διδασκόμεθα, ὅτι πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις εἶνε δημιουργὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὀφείλομεν τιμήν, προσκύνησιν καὶ λατρείαν. Τοῦτο

[1] Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει· «Καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. Ὁ λέγων· ἔγνωκα αὐτὸν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστί, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. Ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τετελείωται. (Ἰωάν. Α' β', 3—5 καὶ ε', 3). Ὁ δὲ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν πλησίον· ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ» (Α' Ἰωάν. δ', 20, 21)

καὶ ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξεν, εἰπών· «Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις».

Τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ἡ γῆ καὶ τὰ λοιπὰ φαινόμενα εἶνε δημιουργήματα αὐτοῦ· ἑπομένως δὲν πρέπει νὰ θεοποιῶμεν αὐτά, ἀλλὰ νὰ δοξάζωμεν καὶ λατρεύωμεν τὸν Θεόν, ὅστις ἐξ ἀγάπης πρὸς ἡμᾶς ἐδημιούργησε τὰ ἔργα ταῦτα.

Τὴν σχέσιν δὲ ἡμῶν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἐξάρτησιν (δηλ. τὴν θεοσέβειαν) δεικνύομεν πρὸς Αὐτὸν πρῶτον διὰ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας[1] καὶ δεύτερον διὰ τῆς προσευχῆς.

Α'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Ἐξωτερικὴ Λατρεία ἐν γένει εἶνε ἡ δι' ἐξωτερικῶν σημείων καὶ λόγων, δι' ἐξωτερικῶν ἔργων καὶ λατρευτικῶν πράξεων, ἐκδήλωσις τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι πάντα τὰ κτίσματα λατρεύουσι τὸν Θεόν, ἐπειδὴ κανονικῶς καὶ ἁρμονικῶς ἐκτελοῦσι τὸν προορισμὸν αὐτῶν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἀνθρώπου, ἀναγγέλλουσι δὲ τὸν ποιητὴν καὶ διηγοῦνται τὴν δόξαν αὐτοῦ. Τοῦτο δηλοῖ καὶ ὁ Ψαλμῳδός, λέγων· «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα».

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀληθὴς λατρεία ἀπαιτεῖ λογικὸν καὶ ἐλευθερίαν, διὰ τοῦτο μόνον ὁ ἄνθρωπος, ὅστις εἶνε λογικὸς καὶ ἐλεύθερος, δύναται νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν[2]

[1] Συνήθως ἐν ταῖς κατηχήσεσι γίνεται λόγος ἴδιος περὶ λατρείας ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς. Ἡμεῖς πραγματευόμεθα ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας, διότι τὴν ἐσωτερικὴν λατρείαν ἀποτελοῦσιν ἡ πίστις, ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν, περὶ ὧν ὅρα τὴν προηγουμένην §.

[2] Ἡ προσκύνησις τῶν εἰκόνων τῶν ἁγίων δὲν ἀντιβαίνει εἰς τὴν

ὀ ρ θ ῶ ς ἐ κ κ α ρ δ ί α ς κ α ὶ δ ι' ἐ ξ ω τ ε ρ ι κ ῶ ν σ η - μ ε ί ω ν.

Εἶνε δὲ ἀ ν α γ κ α ί α ἡ ἐξωτερικὴ λατρεία, διότι τὰ ἐσωτερικὰ συναισθήματα ἀδύνατον νὰ μὴ ἐκδηλωθῶσι καὶ ἐξωτερικῶς, ὅταν ταῦτα ἦνε ἀ λ η θ ῆ.

Ἡ λατρεία αὕτη τοῦ Θεοῦ σ υ ν ί σ τ α τ α ι εἰς τὴν παρρησίᾳ ὁμολογίαν τῆς πίστεως ἡμῶν, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων ἐν γένει ἔν τε τῷ οἴκῳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰς τὴν εὐπρέπειαν καὶ ἐπίσκεψιν τῶν ναῶν, εἰς τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν, εἰς τὴν μετάληψιν τῶν θείων μυστηρίων καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων ἀγαθῶν. Ἡ λατρεία αὕτη, γινομένη μόνον ἐξωτερικῶς, ἄνευ ἐσωτερικῆς θεοσεβείας, εἶνε ὑπόκρισις, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς βδελύσσεται.

Διὰ τῆς ἀληθοῦς λατρείας ἑνούμεθα μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ δεικνύομεν καὶ ἐξωτερικῶς τὴν ὑποταγὴν ἡμῶν πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ Θεός, βλέπων τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσιν ἡμῶν ταύτην, θέλει μᾶς ἀνταμείψει, διότι ἡ ἀληθὴς λατρεία οὐδέποτε μένει ἄνευ ἀμοιβῆς.

Εἰς στενοτάτην δὲ κοινωνίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐρχόμεθα κυρίως διὰ τῆς Π ρ ο σ ε υ χ ῆ ς.

Β'. ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Π ρ ο σ ε υ χ ὴ εἶνε ἡ διὰ λόγου ἔκθεσις τῶν πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβῶν συναισθημάτων καὶ των λογικῶν ἀναγκῶν

λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διότι τοὺς ἁγίους ὡς πρόσωπα ἱερὰ καὶ θεῖα τ ι μ ῶ μ ε ν καὶ π ρ ο σ κ υ ν ο ῦ μ ε ν, καὶ ὡς μεσίτας αὐτοὺς μεταξὺ ἡμῶν καὶ Θεοῦ μεταχειριζόμεθα. Ἄλλως τε ἡ ἐν Νικαίᾳ ἑβδόμη οἰκουμ. Σύνοδος (787) διὰ κανόνος αὐτῆς διέκρινε μεταξὺ τ ι μ η τ ι κ ῆ ς π ρ ο σ κ υ ν ή σ ε ω ς, ταῖς εἰκόσιν ὀφειλομένης καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων διαβαινούσης, καὶ λ α τ ρ ε ί α ς, μόνῳ τῷ Θεῷ προσηκούσης.

τοῦ ἀνθρώπου.—Ἡ προσευχὴ εἶνε ἱερὰ συνομιλία τοῦ ἀνθρώπου, ὡς δημιουργήματος, μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς δημιουργοῦ. — Ἡ προσευχὴ εἶνε ἡ κυριωτάτη θρησκευτικὴ πρᾶξις τοῦ ἀνθρώπου, δι' ἧς ἐκδηλοῖ τὸν θρησκευτικὸν αὐτοῦ σύνδεσμον μετὰ τοῦ Θεοῦ.

Καθὼς δὲ ἡ θρησκεία εἶνε τὸ ἐξαίρετον, τὸ θεῖον καὶ ἔμφυτον δῶρον τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω καὶ ἡ προσευχὴ εἶνε ἴδιον δῶρον αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ προσευχὴ ἀνυψοῖ τὸ πνεῦμα τοῦ θνητοῦ πρὸς τὸν Ἀθάνατον, καὶ καθίστησι τὸν ἄνθρωπον τέκνον τοῦ οὐρανίου Πατρός.

§ 38. Εἴδη καὶ τρόπος προσευχῆς.

α') Εἴδη τῆς προσευχῆς εἶνε τρία· Πρῶτον ἡ Δοξολογία, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος δοξολογεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ τελειότητας, ἐξυμνεῖ αὐτὸν καὶ διηγεῖται τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἔργα του·—δεύτερον ἡ Εὐχαριστία, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἀπείρους αὐτοῦ εὐεργεσίας, ἃς καθ' ἑκάστην παρέχει εἰς αὐτόν·—τρίτον ἡ Δέησις, δι' ἧς παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς φωτίσῃ εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς πρῶτον τὰ οὐράνια ἀγαθά, καὶ ἔπειτα τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν συντήρησιν ἡμῶν. Τοῦτο δὲ παρήγγειλε καὶ ὁ Σωτὴρ εἰπών· «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα (τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ) προστεθήσεται ὑμῖν» (Ματθ. ϛ', 23).

β') Πῶς δὲ πρέπει νὰ προσευχώμεθα, παραγγέλλει ὁ Κύριος, λέγων· ὅτι πρέπει νὰ ἱστάμεθα πρὸ τοῦ Θεοῦ μετὰ συγκινήσεως, ἐννοοῦντες καὶ αἰσθανόμενοι τὰ λεγόμενα, οὐχὶ βαττολογοῦντες (φλυαροῦντες καὶ παρακαλοῦντες περὶ μηδαμινῶν καὶ παραλόγων

πραγμάτων), καθὼς ἔπραττον οἱ ὑποκριταί, ὅπως δείξωσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι πολλὰ προσηύχοντο.—Πρέπει δὲ νὰ προσέχωμεν εἰς τοὺς ὕμνους καὶ τοὺς ψαλμούς, τοὺς ἀναγινωσκομένους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ὁ δὲ Σωτὴρ ἔδωκεν ἡμῖν τὸν τελειότερον καὶ συντομώτερον τύπον τῆς προσευχῆς, τὸ «πάτερ ἡμῶν», διὰ τῆς ὁποίας δοξολογοῦμεν καὶ δεόμεθα τοῦ Θεοῦ περὶ πάντων, ὅσων ἔχομεν χρείαν.

Ἡ προσευχὴ αὕτη λέγεται Κυριακὴ προσευχή, διότι ἐδίδαξεν αὐτὴν ὁ Κύριος[1].

§ 39. Σύντομος Ἑρμηνεία τῆς Κυριακῆς προσευχῆς.

Τὸ κείμενον τῆς Κυριακῆς προσευχῆς ἔχει οὕτω·

«Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον, καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν, καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ἀμήν.

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Προσφωνοῦμεν τὸν Θεὸν Πατέρα ἡμῶν, διότι εἴμεθα δημιουργήματα, τέκνα αὐτοῦ κατὰ χάριν, καὶ ἐσώθημεν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. Λέγομεν δὲ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, διότι εἶνε μὲν ὁ Θεὸς πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ἀλλὰ κυρίως κατοικεῖ ἐν οὐρα-

1. Ἐκτὸς τῆς κυριακῆς προσευχῆς ἔχομεν καὶ ἄλλας προσευχάς, ὕμνους καὶ ᾠδὰς πνευματικὰς διαφόρων θεοπνεύστων ἀνδρῶν τῆς τε Π. καὶ Ν. Διαθήκης καὶ τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες εἶνε πνευματικαὶ δεήσεις ἀναγκαῖαι καὶ χρησιμώταται κατὰ διαφόρους ἱερὰς ἀκολουθίας τῆς Ἐκκλησίας.

νοῖς, ὅπου φῶς καὶ δικαιοσύνη κατοικεῖ, ὅπου διαμένουσι τὰ λειτουργικὰ πνεύματα.

Μετὰ τὴν προσφώνησιν ταύτην ἄρχεται ἡ πρώτη αἴτησις· Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.

Διὰ τῆς αἰτήσεως ταύτης εὐχόμεθα νὰ ᾖνε πάντοτε ἅγιον καὶ ἔνδοξον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, νὰ δοξάζηται ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τῶν ἀνθρώπων.

Διὰ τῆς δευτέρας αἰτήσεως «ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου» παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ ἔλθῃ ἡ βασιλεία του, ἥτις εἶνε πλήρης δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς, νὰ παύσῃ δὲ νὰ βασιλεύῃ τὸ κακὸν καὶ ἡ ἁμαρτία.

Διὰ τῆς τρίτης αἰτήσεως «γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς» παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ γείνῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς γίνεται καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων, καὶ οὕτω νὰ βασιλεύῃ παντοῦ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη, ἅτινα εἶνε τὸ θέλημα αὐτοῦ.

Διὰ τῆς τετάρτης αἰτήσεως «τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον» παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὸν ἄρτον τὸν ἀναγκαῖον διὰ τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν συντήρησιν τῆς ζωῆς ἡμῶν[1].

Διὰ τῆς πέμπτης αἰτήσεως «καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν» αἰτοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ συγχωρήσῃ τὰ σφάλματα ἡμῶν, ὅπως, καθαροὶ ὄντες πνευματικῶς, δυνάμεθα νὰ τηρῶμεν ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάπτωτον τὴν σχέσιν ἡμῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ὅρος δὲ πρὸς τοῦτο ἀπαραίτητος εἶνε νὰ συγχωρῶμεν καὶ ἡμεῖς

1. Ἡ λέξις ἐπιούσιος εἶνε σύνθετος ἐκ τῆς προθ. ἐπὶ καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ οὐσία.

τὰ σφάλματα τοῦ πλησίον (Ματθ. ιη', 23—35. Παραβολὴ ἀνηλεοῦς δούλου).

Διὰ δὲ τῆς ἕκτης αἰτήσεως «καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ» παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ προφυλάττῃ ἡμᾶς νὰ μὴ περιπίπτωμεν, ὡς ἄνθρωποι, εἰς τὴν ἁμαρτίαν, εἰς πειρασμόν, ὥστε νὰ γινώμεθα δοῦλοι τοῦ διαβόλου.

Διὰ τοῦ ἐπιλόγου τῆς Κυριακῆς προσευχῆς «ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγ. Πνεύματος κ.τ.λ.» ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Θεὸς ταῦτα πάντα δύναται νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς, διότι αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τοῦ κόσμου, αὐτὸς εἶνε ὁ μόνος δυνατός, αὐτὸς εἶνε ὁ δεδοξασμένος. — Ἐπιφωνοῦντες δὲ τὸ Ἀμήν[1], εὐχόμεθα ἐκ καρδίας, ἵνα αἱ αἰτήσεις ἡμῶν ἐκπληρωθῶσι.

Κατὰ ταῦτα ὀφείλομεν οὐ μόνον ἐσωτερικῶς νὰ πιστεύωμεν καὶ ἐλπίζωμεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἀγαπῶμεν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικῶς νὰ δεικνύωμεν τὴν πρὸς αὐτὸν σχέσιν καὶ κοινωνίαν ἡμῶν, λατρεύοντες αὐτὸν καὶ εὐλογοῦντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ἐκκλησίαις καὶ ἐν τοῖς οἴκοις ἡμῶν δι' ὕμνων καὶ προσευχῶν.

§ 40. Ἡ τρίτη Ἐντολή.

«Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ».

Διὰ τῆς τρίτης ἐντολῆς διατάσσει ἡμᾶς ὁ Θεὸς νὰ μὴ μεταχειριζώμεθα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ματαίῳ, δηλαδὴ ἄνευ λόγου, ἄνευ εὐσεβείας, ἄνευ σπουδαίας καὶ ἱερᾶς ἀφορμῆς. Ὁ προφέρων τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἄνευ

1. Ἀμὴν εἶνε λέξις ἑβραϊκὴ δηλοῦσα εἴθε, γένοιτο.— Ἐν ἀρχῇ δὲ εὑρισκομένη σημαίνει βέβαια.

λόγου δηλοῖ, ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀποδίδῃ τὸ πλάσμα εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ Δημιουργόν.

Κατὰ τῆς ἐντολῆς ταύτης ἁμαρτάνουσιν· α′) οἱ βλάσφημοι, οἵτινες λέγουσι λόγους ἀσεβεῖς ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ· καὶ β′) οἱ ὁρκιζόμενοι ἄνευ σπουδαίου λόγου.

Ὅρκος εἶνε ἡ ἐπιβεβαίωσις λόγου τινὸς ὡς ἀληθοῦς διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ (ἢ καὶ τῶν ἁγίων) ὡς μάρτυρος, κριτοῦ καὶ ἀνταποδότου. Ὁ Χριστιανισμὸς ῥητῶς ἀπαγορεύει τὸν ὅρκον· δὲν παρέχει δηλ. εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ δικαίωμα νὰ προσκαλῇ εἰς πᾶσαν περίστασιν ὡς μάρτυρα αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἢ ἅγιόν τινα ἢ καὶ ἀντικείμενόν τι (ὀφθαλμούς, ψυχὴν κ.τ.λ.), ἅτινα δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ.— Μόνον χάριν τῆς ἀνθρωπίνου ἀδυναμίας, πρὸς πέρας πάσης ἀντιλογίας, ὥρισαν μετὰ ταῦτα οἱ Ἀπόστολοι νὰ γίνηται χρῆσις τοῦ ὅρκου. Τοῦτο δὲ παρέλαβεν εἶτα ἡ πολιτεία, ἥτις ἔχει ἐν χρήσει ἐν τοῖς δικαστηρίοις τὸν ὅρκον ἐν ἀνάγκῃ, πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας.

Ὁ ἀληθὴς ὅμως Χριστιανὸς δέον σπανίως, ἐν μεγίστῃ ἀνάγκῃ, νὰ δίδῃ ὅρκον ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ὁμολογῶν πᾶσαν καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν.

Ἐπιτρέπεται δὲ νὰ μεταχειριζώμεθα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς δοξολογίαις καὶ ταῖς θρησκευτικαῖς ἡμῶν τελεταῖς.

§ 41. Ἡ τετάρτη ἐντολή.

«Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἁγιάζειν αὐτήν. Ἓξ ἡμέρας ἐργᾷ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου».

Διὰ τῆς ἐντολῆς ταύτης διδασκόμεθα, ὅτι ἓξ ἡμέρας

πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα εἰς τὰ ἔργα ἐκεῖνα τὰ πνευματικὰ ἢ τὰ ὑλικά, διὰ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ συντηρήσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν οἰκογένειαν ἡμῶν. Μίαν ὅμως ἡμέραν ὀφείλομεν νὰ ἀφιερῶμεν εἰς λατρείαν καὶ δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ, διότι οὗτος παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν ὑγείαν καὶ πάντα τὰ μέσα ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων δυνάμεθα, ὅταν ἐργαζώμεθα, νὰ ζῶμεν.

Ὁ κόσμος οὗτος εἶνε κόπος καὶ ἀνάπαυσις. Μετὰ τὸν κόπον ἔρχεται φυσικῶς ἡ ἀνάπαυσις. Εἶνε ἀδύνατον τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐργάζηται συνεχῶς. Εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀναπαυθῇ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ ἀνακτήσῃ νέας δυνάμεις. Διὰ τοῦτο πανσόφως ὁ Θεὸς πρὸς διατήρησιν τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου διέταξεν, ἵνα ἐπὶ ἓξ ἡμέρας ἀσχολώμεθα εἰς τὰς τοῦ βίου μερίμνας, μίαν δὲ ἡμέραν νὰ ἀναπαυώμεθα ἐκ τῶν κόπων καὶ νὰ ἀφιερῶμεν τὸ πνεῦμα ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν.

Ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκάστην ὀφείλομεν, καὶ τῆς κλίνης ἐγειρόμενοι καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀναπαυόμενοι καὶ τροφῆς μεταλαμβάνοντες, νὰ προσευχώμεθα εἰς τὸν Θεόν, ἔστω καὶ συντόμως, ἀλλὰ ἐκ καρδίας καὶ μετὰ εὐλαβείας.

Οἱ Ἑβραῖοι ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως εἶχον τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, καθ' ἣν καὶ ὁ Θεὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Ὠνόμαζον δὲ ταύτην Σάββατον (=ἀνάπαυσις). Οἱ δὲ Χριστιανοὶ ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως αὐτῶν καὶ δοξολογίας τοῦ Θεοῦ ἔχουσι τὴν Κυριακήν, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐγένετο ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἤρξατο νέα πνευματικὴ δημιουργία. Ὠνομάσθη δὲ Κυ-

ριακὴ ὡς ἡμέρα ἀφιερωμένη εἰς τὸν Κύριον, καὶ εἶνε ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος.

Ἁγιάζομεν δὲ τὰς ἑορτάς, — 1ον) ἀφίνοντες τὰς ὑλικὰς ἐργασίας καὶ ἡσυχάζοντες ἀπὸ τὰς βιωτικὰς μερίμνας. Οὐ μόνον δὲ οἱ κύριοι, ἀλλὰ καὶ οἱ δοῦλοι πρέπει νὰ ἀπολαμβάνωσιν ἡσυχίας τινός, ὅπως καὶ οὗτοι δοξοδογῶσι τὸν Θεόν· 2ον) πορευόμενοι εἰς τὸν ναὸν καὶ συμπροσευχόμενοι μετὰ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ἡμῶν, δοξολογοῦντες τὸν Θεὸν καὶ παρακαλοῦντες αὐτόν, ἵνα παρέχῃ ἡμῖν ὅσα εἶνε ὀρθὰ καὶ δίκαια. — 3ον) Ἁγιάζομεν τὰς ἑορτάς, ἀναγινώσκοντες ἐν τοῖς οἴκοις ἡμῶν βιβλία θρησκευτικὰ καὶ ὠφέλιμα, καὶ δὴ τὴν Ἁγίαν Γραφήν. — 4ον) Ἁγιάζομεν τὰς ἑορτάς, ἐλεοῦντες τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς δυστυχεῖς καὶ ἀσχολούμενοι εἰς ἔργα φιλανθρωπίας.— Μόνον ἐν μεγίστῃ ἀνάγκῃ, ἐν ἀσθενείᾳ συγγενοῦς ἢ φίλου, ἐν πυρκαϊαῖς, δυνάμεθα νὰ ἐργασθῶμεν καὶ κατὰ τὰς ἑορτάς, ἔχοντες ἐν νῷ τὸ τοῦ Σωτῆρος λόγιον· «Τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον» (Μαρκ. β′, 27).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β′.

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΛΗΣΙΟΝ

§ 42. Ἡ πέμπτη ἐντολή.

«Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένῃ ἐπὶ τῆς γῆς».

Μετὰ τὰς τέσσαρας ἐντολάς, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸν Θεόν, αἵτινες συγκεφαλαιοῦνται εἰς τὴν ἐντολὴν «ἀγαπήσεις Κύρον τὸν Θεόν σου», ἕπονται αἱ

λοιπαὶ ἓξ ἐντολαί, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, καὶ συγκεφαλαιοῦνται εἰς τὴν ἐντολὴν «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν». Ἐπειδὴ δὲ πρῶτος καὶ ἄμεσος πλησίον εἶνε οἱ γονεῖς, διὰ τοῦτο καὶ πρῶτον καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καθήκοντα εἶνε ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς τιμή.

Οἱ γονεῖς, ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ, ἀποτελοῦσι τὴν κορωνίδα τῆς οἰκογενείας, ἥτις εἶνε ἡ βάσις τῆς κοινωνίας.

Ὁ πατὴρ εἶνε ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, εἶνε ἡ κεφαλὴ τῆς οἰκογενείας. ὅστις ὀφείλει νὰ φροντίζῃ διὰ τῆς ἐργασίας του περὶ συντηρήσεως τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ.—Ὁ πατὴρ εἶνε ὁ κύριος τοῦ οἴκου, ὁ νοῦς τῆς οἰκογενείας, ὅστις ὀφείλει νὰ διδάξῃ ἐν ἀγάπῃ, οὐχὶ ὀργίλως, τὸν οἶκον αὐτοῦ τὸ καθῆκον, τὸ δίκαιον, τὸ ἀγαθόν.—Ὁ πατὴρ εἶνε ὁ ἐπίγειος Θεὸς ἐν τῷ οἴκῳ, ὅστις ὀφείλει νὰ παιδαγωγήσῃ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν εὐσεβείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, συμπαθῶς καὶ δικαίως συγχρόνως φερόμενος.

Ἡ μήτηρ εἶνε ἡ σύντροφος καὶ ὁ βοηθὸς τοῦ ἀνδρός, εἶνε ὁ πρῶτος τροφεὺς καὶ ἡ πρώτη διδάσκαλος τοῦ παιδὸς ἐν τῷ οἴκῳ. Ἡ μήτηρ εἶνε ἡ καρδία τῆς ὅλης οἰκογενείας, ἥτις ὀφείλει διὰ τῆς ἐν οἴκῳ ἐργασίας, τῆς τάξεως, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς φιλοστοργίας νὰ μαλάξῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ νὰ διαπλάσῃ τὴν τρυφερὰν καρδίαν τῶν τέκνων[1].

Διὰ ταῦτα καὶ ὁ Θεὸς ὡς πρώτην ἐντολὴν μετὰ τὰς πρὸς Ἑαυτὸν ἐντολὰς τίθησι τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς

[1]. Τὶ εἶνε πατήρ, τὶ εἶνε μήτηρ, καὶ τὶ οὗτοι αἰσθάνονται διὰ τὰ τέκνα των εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τις.

τ ι μ ή ν, διότι οἱ γονεῖς εἶνε οἱ πρῶτοι ἡμῶν εὐεργέται, οἱ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐπὶ γῆς ἀγαπῶντες ἡμᾶς μετὰ εἰλικρινείας καὶ αὐταπαρνήσεως, ἥτις προβαίνει μέχρι θυσίας τῆς περιουσίας καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς πολλάκις.

§ 43. Καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς.

Τὰ τέκνα ὀφείλουσι πρὸς τοὺς γονεῖς των εὐσέβειαν, μέχρι λατρείας προβαίνουσαν. Ἡ εὐσέβεια δὲ αὕτη τῶν τέκνων εἶνε ἡ κυρία ἀνταπόδοσις τῆς πρὸς αὐτὰ ἀφάτου ἀγάπης τῶν γονέων. Ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς εὐσέβεια εἶνε ἡ πρώτη ἀρετὴ τῶν τέκνων, ἥτις καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μεγάλη ἐθεωρεῖτο· δι' ὃ καὶ τιμῆς μεγίστης ἀπολαύουσι τὰ εὐσεβῆ τέκνα[1].

Ἡ εὐσέβεια δὲ αὕτη ἐνέχει τὴν εὐπείθειαν, τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς.

Διὰ τῆς εὐσεβείας τῶν τέκνων συγκρατεῖται, προοδεύει καὶ τιμᾶται ὁ οἶκος, δι' ὃ καὶ ὁ προφητάναξ Δαβὶδ λέγει· «Ἰδοὺ τί καλὸν ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό» (Ψαλ. 132. 1). Τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς εὐσέβειαν ἐδίδαξε καὶ αὐτὸς ὁ Σωτήρ, ὅστις ἦν ὑποτασσόμενος τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ (Λουκ. β'. 51).

Ἐπειδὴ δὲ οἱ γονεῖς εἶνε οἱ πρῶτοι καὶ κύριοι εὐεργέται τῶν τέκνων, διὰ τοῦτο ὀφείλουσι καὶ ταῦτα νὰ ἦνε εὐγνώμονα πρὸς αὐτούς. Τὴν εὐγνωμοσύνην δὲ αὐτῶν δεικνύουσι τὰ τέκνα (ὅταν μάλιστα ἀνδρωθῶσι), περιθάλποντα ἐν ἀγάπῃ καὶ ὑπομονῇ τοὺς πάσχοντας γονεῖς, τοὺς ἀνικάνους πλέον νὰ ἐργασθῶ-

[1] Ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ (Λευϊτ. κ', 9) ὁ πολιτικὸς νόμος θανάτῳ ἐτιμώρει τοὺς κακολογοῦντας μόνον τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα.

σι, καθὼς οὗτοι τρυφερῶς περιέθαλπον καὶ ἔτρεφον τὰ τέκνα, ἀνήλικα ὄντα, καὶ ὑπέμενον τὰς ἀσθενείας καὶ τὰς ἰδιοτροπίας αὐτῶν.

Ἡ διὰ λόγου καὶ ἔργου εὐγνωμοσύνη τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς εἶνε ἐλαχίστη ἀνταπόδοσις τῶν μεγίστων αὐτῶν εὐεργεσιῶν πρὸς αὐτά. Λαμπρὸν δὲ καὶ θεῖον εἶνε τὸ συναίσθημα τῶν εὐσεβῶν τέκνων καὶ μεγίστη ἡ ἠθικὴ αὐτῶν εὐχαρίστησις, ὅταν δυνηθῶσιν ἐν εὐχαριστήσει καὶ ὑπομονῇ νὰ βοηθῶσι τοὺς γονεῖς, καὶ ἐν γένει τὸν οἶκον αὐτῶν (ἀδελφὰς καὶ μικροτέρους ἀδελφούς)[1].

Διὰ ταῦτα ὁ Θεὸς ὑπόσχεται εἰς τὰ εὐσεβῆ τέκνα ἔν τε τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ πολλὰ ἀγαθά, βίον εὐδαίμονα καὶ μακροχρόνιον. — Εὐχαὶ δὲ γονέων στηρίζουσιν ὄντως θεμέλια οἴκων.

§ 44. Πνευματικοὶ γονεῖς.

Θέσιν γονέων, πνευματικῶν πατέρων, κατέχουσι καὶ οἱ κληρικοί, οἱ ποιμένες καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας. Οὗτοι ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, προσεύχονται εἰς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ὑγείας καὶ εὐημερίας ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων καὶ εὐφορίας τῆς γῆς. Ἐπομένως ὀφείλομεν καὶ πρὸς αὐτοὺς πρῶτον σέβας καὶ τιμὴν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὰς συμβουλὰς αὐτῶν, καὶ δεύτερον νὰ συντηρῶμεν καὶ βοηθῶμεν αὐτούς, ὅπως δύνωνται ἐν ἀξιοπρεπείᾳ νὰ ζῶσι καὶ εὐχαρίστως νὰ δοξολογῶσι τὸν Θεόν.

[1] Ὁ Σωτήρ, ἐπὶ τοῦ σταυροῦ εὑρισκόμενος, κυριώτατα ἐφρόντισε περὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, εἰπὼν πρὸς τὸν ἠγαπημένον μαθητὴν Ἰωάννην· «Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου» (Ἰωάν. κά).

Ἐπίσης θέσιν γονέων κατέχουσι καὶ οἱ κοσμικοὶ ἄρχοντες, οἱ βασιλεῖς, οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ δικασταί. Οὗτοι φροντίζουσι νὰ διοικῶσιν ἡμᾶς πατρικῶς, νὰ δίδωσι νόμους δικαίους καὶ νὰ παρέχωσι τὸ δίκαιον εἰς τὸν ἀδικούμενον. Ἐπίσης σκέπτονται καὶ ἐργάζονται νὰ ἀσφαλίσωσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν ἡμῶν, ὅπως ζῶμεν ἡσύχως καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν τιμῇ. Διὰ ταῦτα ὀφείλομεν πρὸς αὐτοὺς πρῶτον σέβας καὶ τιμήν, καὶ δεύτερον ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὰς διατάξεις αὐτῶν, διότι πᾶσα ἐξουσία ἐκ Θεοῦ ἐστιν. Ἄνευ τῆς πρὸς τοὺς νόμους καὶ τοὺς ἄρχοντας τῆς πατρίδος ὑπακοῆς δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ Πατρίς, ἧς οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ τιμιώτερον. Ὁ Σωτὴρ ῥητῶς διέταξεν· «ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ (Ματθ. κβ΄ 22).

§ 43. Ἡ Ἕκτη ἐντολή.

«Οὐ φονεύσεις».

Διὰ τῆς ἕκτης ἐντολῆς ὁ Θεὸς παραγγέλλει νὰ μὴ φονεύωμεν τὸν πλησίον.

Φόνος εἶνε ἡ ἀφαίρεσις τῆς ζωῆς τοῦ πλησίον, τοῦ πολυτιμοτάτου δῆλα δὴ πράγματος τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ φόνου εἶνε μέγα ἁμάρτημα· α΄) διότι ὁ φονεύων προσκρούει εἰς δικαίωμα τοῦ Θεοῦ, ὅστις μόνος εἶνε κύριος τῆς ζωῆς· β΄) ὁ φονεύων προσβάλλει καὶ βλάπτει αὐτὴν τὴν πολιτείαν, τῆς ὁποίας ἕκαστος πολίτης ἀποτελεῖ μέλος οὐσιῶδες καὶ χρήσιμον. Τούτου ἕνεκα καὶ ὁ νόμος ὥρισεν, ἵνα ἡ πολιτεία δικάζῃ καὶ τιμωρῇ αὐτεπαγγέλτως τοὺς φονεῖς· γ΄) ὁ φονεύων τὸν πλησίον αὐτοῦ βλάπτει σπουδαίως καὶ λυπεῖ

τὸν οἰκογενειακὸν κύκλον, εἰς ὃν ἀνήκει ὁ φονευθείς.

Φονεῖς ἔμμεσοι εἶνε ἐν γένει καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες παρέχουσιν ἀφορμὴν εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἔργου, εἴτε ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν ἢ νὰ παρακινήσωσιν ἄλλους νὰ πράξωσι τὸν φόνον, ἢ νὰ φέρωσι τὸν πλησίον εἰς θέσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ αὐτοκτονήσῃ. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ ἄδικοι κριταί, οἱ ἄπειροι ἰατροὶ καὶ ἄλλοι. Φονεῖς δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἕνεκα τοῦ ἀτάκτου αὐτῶν βίου βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον φθείρουσιν ἑαυτούς, καὶ γίνονται αὐτοὶ οὗτοι αἴτιοι τοῦ προώρου αὐτῶν θανάτου.

Μόνον ὁ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος φόνος τοῦ ἀντιπάλου ἐπιτρέπεται κατ' ἀνάγκην, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρόκειται περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς τιμῆς τῶν ὑψίστων καὶ τιμαλφεστάτων, δηλ. τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, τὰ ὁποῖα ὁ ἐχθρὸς θέλει νὰ προσβάλῃ[1].

Φόνος εἶνε καὶ ἡ αὐτοκτονία, διότι ἀφαιρεῖ τις μόνος τὴν ζωήν του. Ὁ αὐτοκτονῶν προσκρούει εἰς τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ, τῆς πολιτείας καὶ τῆς οἰκογενείας. Εἰς τὴν αὐτοκτονίαν ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον ἡ ἀπελπισία, ὁ ἄτακτος βίος, ἡ ἀσέβεια, ἡ ἀκολασία, ἅμα δὲ καὶ ἡ δειλία ἀπέναντι τῶν θλίψεων καὶ τῶν καθηκόντων, τὰ ὁποῖα ἡ κοινωνία καὶ ἡ οἰκογένεια ἐπιβάλλουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον.

[1] Ὑπὸ αὐστηράν ἠθικὴν ἔποψιν ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ φόνος δὲν ἐπιτρέπεται, διότι πάντοτε δι' αὐτοῦ ἀφαιρεῖται ἡ ὕπαρξις τοῦ πλησίον. Ἀλ' ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται πλειστάκις εἰς σύγκρουσιν δύο καθηκόντων, δῆλα δὴ ἢ τὴν πατρίδα του νὰ σώσῃ, ἢ νὰ φονεύσῃ, τούτου ἕνεκα ἐκλέγει τὸ μεῖζον ἀγαθόν, τὴν πατρίδα, τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀνῆκον εἰς αὐτόν, καὶ παραλείπει τὸ ἔλαττον. Σχετικὸν καὶ τὸ γνωμικόν: Δύο κακῶν προκειμένων, τὸ μὴ χεῖρον βέλτιστον.

§ 46. Ἡ ἑβδόμη Ἐντολή.

«*Οὐ μοιχεύσεις*».

Μετὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου πολυτιμότερον κτῆμα εἶνε ἡ τιμὴ τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς εὐθὺς μετὰ τὴν ἕκτην ἐντολὴν διέταξε νὰ μὴ προσβάλωμεν τὴν τιμὴν τοῦ πλησίον. — Παραγγέλλει λοιπὸν νὰ ζῶμεν ἁγνῶς καὶ σωφρόνως, καὶ νὰ ἤμεθα κύριοι τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν παθῶν ἡμῶν.

Ὁ προσβάλλων τὴν τιμὴν τοῦ πλησίον ζημιοῖ ἠθικῶς καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸν πλησίον. Ἅμα προσβληθῇ ἡ τιμὴ τοῦ οἴκου, τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀσύλου, εὐθὺς ὑπεισέρχεται ἡ διχόνοια, ἡ ἀποσύνθεσις τοῦ οἴκου. Ἐντεῦθεν δὲ πηγάζουσι πολλὰ κακά, καὶ κυρίως τὰ διαζύγια. Ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ ἀξία τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου στηρίζεται ἐπὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς τῶν συζύγων.

Ἅμα κλονισθῇ, ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον, ἡ πεποίθησις περὶ τῆς ἀμοιβαίας τιμιότητος τῶν συζύγων, εὐθὺς ψυχραίνεται ἡ συζυγικὴ ἀγάπη· δυστυχὴς δὲ καὶ ἀβίωτος καθίσταται ὁ συζυγικὸς βίος. — Ἐν τῷ νῷ καὶ τῇ καρδίᾳ ἡμῶν πρέπει νὰ ἔχωμεν πάντοτε τὸ τοῦ Ἀποστόλου λόγιον, ὅτι «τὸ σῶμα ἡμῶν ναὸς τοῦ ἐν ἡμῖν ἁγίου Πνεύματός ἐστι» (Α' Κορινθ. ς', 18). Καὶ ὁ σοφὸς Σολομῶν λέγει· «κρεῖσσον ὄνομα χρηστὸν ὑπὲρ πλοῦτον πολύν».

§ 47. Ἡ ὀγδόη Ἐντολή.

«*Οὐ κλέψεις*».

Μετὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἀνθρώπου πολύτιμον πρᾶγμα εἶνε ἡ ἰδιοκτησία.

Ἰδιοκτησία εἶνε πᾶν ὅ τι ἕκαστος διὰ τῆς ἰδίας

ἐργασίας ἢ ἐκ δωρεᾶς νομίμως ἀπέκτησε καὶ κατέχει, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου οὐ μόνον συντηρεῖ ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ ἐκπληροῖ τὰς λοιπὰς οἰκογενειακὰς καὶ κοινωνικὰς ὑποχρεώσεις του. Ἰδιοκτησία εἶνε ὁ μισθός, τὰ χρήματα, τὰ κτήματα κτλ.

Τούτου ἕνεκα ἐνετείλατο ὁ Θεὸς τό· «Οὐ κλέψεις», δηλ. νὰ μὴ ἀφαιρέσῃς τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἄλλου.

Οἱ κλέπτοντες εἶνε πολλοὶ καὶ διάφοροι· εἶνε φανεροί, κρυφοὶ καὶ ἀπατηλοὶ κλέπται.

Ὑπ' ὄψιν πρέπει νὰ ἔχωμεν πάντοτε τὰ ἑξῆς· μὴ ἀφαίρει τι, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνήκει εἰς σέ·—ἡ ἐργασία εἶνε τιμὴ καὶ ἠθική·—ἡ ἀργία εἶνε ὄνειδος καὶ μήτηρ πολλῶν κακῶν.

§ 48. Ἡ ἐνάτη Ἐντολή.

«Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ».

Μετὰ τὴν ζωήν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἄλλου παραγγέλλει ὁ Θεὸς διὰ τῆς ἐνάτης ἐντολῆς νὰ μὴ βλάπτωμεν τὸν πλησίον διὰ τῆς γλώσσης, διὰ ψευδοῦς μαρτυρίας, ἐξ οὗ πλεῖστα κακὰ συμβαίνουσιν.—Ἡ γλῶσσα ἐδόθη ἡμῖν, ἵνα δοξολογῶμεν τὸν Θεόν.—Ὁ δυνάμενος νὰ χαλιναγωγήσῃ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, οὗτος δυνατός ἐστι χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα, λέγει ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος (κεφ. γ' 3).

Ἡ ἐντολὴ αὕτη παραγγέλλει νὰ μὴ βλάπτωμεν τὸν πλησίον, κατηγοροῦντες αὐτὸν ψευδῶς ἐνώπιον τῶν ἄλλων, καὶ κυρίως ἐν τῷ δικαστηρίῳ,—νὰ μὴ κατακρίνωμεν αὐτὸν διὰ τὰ φυσικὰ ἢ πνευματικὰ αὐτοῦ σφάλματα, νὰ μὴ ζητῶμεν νὰ ἐλαττώσωμεν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν σημασίαν τῶν προτερημάτων του, πλάττοντες

καὶ διαδίδοντες ἀναληθῆ πράγματα, δηλ. νὰ μὴ συκοφαντῶμεν. Ἡ τοιαύτη συμπεριφορὰ προδίδει ἢ κακίαν, ἢ μοχθηρίαν, ἢ κουφότητα.

Ὑπ' ὄψιν πρέπει νὰ ἔχωμεν τὰς ἑξῆς συμβουλάς·— Σέβου τὸ ὄνομα καὶ τὴν θέσιν τοῦ πλησίον·—Ἀνέχου τὰ φυσικὰ ἢ πνευματικὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ καὶ λυποῦ δι' αὐτά·—Ὃ σὺ μισεῖς ἑτέρῳ μὴ ποιήσῃς·—Μὴ κρίνητε, ἵνα μὴ κριθῆτε.

§ 49. Ἡ δεκάτη Ἐντολή.

«*Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἐστί*».

Διὰ τῆς δεκάτης ἐντολῆς παραγγέλλει ὁ Θεὸς ὄχι μόνον νὰ μὴ βλάπτωμεν τὸν πλησίον ἔργῳ ἢ λόγῳ, ἀλλ' οὐδὲ κἂν νὰ ἐπιθυμῶμεν, οὐδὲ νὰ συλλογιζώμεθα, οὐδὲ νὰ φανταζώμεθα νὰ ἀφαιρέσωμεν πρᾶγμά τι, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸν πλησίον μας. Διὰ τῆς δεκάτης ἐντολῆς ἐπισφραγίζει ὁ Θεὸς τὰς προηγουμένας ἐννέα ἐντολάς, καὶ παραγγέλλει νὰ τηρῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς μακρὰν πάσης κακῆς ἐπιθυμίας, διότι ἐκ τῆς ἐκπληρώσεως αὐτῆς οὐ μόνον ὁ πλησίον, ἀλλὰ καὶ ὁ πράττων τὸ κακὸν βλάπτεται.

Ἡ ἐπιθυμία εἶνε ἡ ῥίζα τοῦ κακοῦ, διότι ἐξ αὐτῆς προέρχονται διαλογισμοὶ κακοί, καὶ ἐκ τῶν διαλογισμῶν γεννῶνται οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις.

Αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ ἀναγκαῖαι διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει, ἐδόθησαν σοφῶς καὶ σκοπίμως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ἡ κατάχρησις τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἡ παράλογος καὶ ἡ παράνομος ἐκπλήρωσις αὐτῆς φέρουσι κακὰ ἀποτελέσματα. Αἱ κακαὶ ἐπιθυμίαι εἶνε ἁμαρτίαι,

αἵτινες εὐθύνουσιν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ὅστις δὲν χαλιναγωγεῖ τὰ πάθη καὶ τὰς ὁρμὰς αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΠΡΟΣ ΕΑΥΤΟΝ.

Διὰ μὲν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης ἐμάθομεν, ὅτι εἷς ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, πρὸς ὃν ὀφείλομεν πίστιν, ἐλπίδα καὶ ἀγάπην (λατρείαν)· διὰ δὲ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἐδιδάχθημεν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος εἶνε πλησίον ἡμῶν, ἀδελφός, ὅμοιος ἡμῖν, πεπροικισμένος διὰ τῶν αὐτῶν χαρισμάτων. Διὰ τοῦτο καὶ ὀφείλομεν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην ὁμοίαν ἐκείνης, ἣν ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν πρὸς ἡμᾶς αὐτούς.

Διὰ νὰ ἐκτελέσωμεν ὅμως τὰ δύο ταῦτα μέγιστα ἡμῶν καθήκοντα ὀφείλομεν νὰ ἀγαπῶμεν ἡμᾶς αὐτούς, δηλ. τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἡμῶν, διότι διὰ τῆς μορφώσεως τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας καὶ διὰ τῆς πρὸς τὸ σῶμα ἡμῶν ἀγάπης κατορθοῦται εὐκολώτερον καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπη.

Διὰ τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς λογικῆς καὶ δικαίας ἀγάπης γίνεται ὁ ἄνθρωπος ὄντως ἠθικός, εἰκὼν τοῦ Θεοῦ.

§ 50. Καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶνε τὸ θεῖον ἐκεῖνο ἐκ Θεοῦ ἐμφύσημα, δι' οὗ ὁ ἐκ χοὸς πλασθεὶς ἄνθρωπος ἐγένετο ψυχὴ ζῶσα, δηλ. ἄνθρωπος λογικὸς καὶ ἐλεύθερος. Ἡ ψυχὴ εἶνε τὸ τιμιώτερον τοῦ ἀνθρώπου κτῆμα, δι' ὃ

καὶ ὁ Σωτὴρ λέγει· «τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδίσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;» ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; (Ματθ. ιϛ', 26, ἴδε καὶ § 21). Διὰ τοῦτο ὀφείλομεν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο νὰ ἀγαπῶμεν τήν ψυχὴν ἡμῶν, τηροῦντες αὐτὴν καθαρὰν πάσης ἁμαρτίας. Ἐν τούτῳ ἔγκειται ἡ μακαριότης ἡμῶν, ὡς εἶπεν ὁ Σωτήρ· «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται» (Ματθ. ε', 8).

Τοῦτο δὲ κατορθοῦται, ἐὰν ἤμεθα πρῶτον ταπεινόφρονες, ὡς ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. έ, 3). Ἡ ταπεινοφροσύνη πρέπει νὰ ἦνε ἡ πρώτη ἀρετὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπ' αὐτῆς στηρίζεται ἡ πρόοδος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀνθρωπότητος·—Δεύτερον, ἐὰν ἤμεθα δίκαιοι, πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὡς εἶπεν ὁ Σωτήρ·«Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται» (Ματθ. έ, 6). Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ περιέχεται συλλήβδην πᾶσα ἀρετὴ. Ὁ δίκαιος ἄνθρωπος ἀποδίδωσι καὶ τῷ Θεῷ καὶ τῷ πλησίον καὶ ἑαυτῷ τὸ δίκαιον, τὸ ἁρμόζον, τὸ ἀνῆκον.

Αἱ δύο αὗται ἀρεταί, ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη, δύνανται νὰ συμπεριληφθῶσιν ἐν τῇ ἀρετῇ τῆς αὐταπαρνήσεως. Δι' αὐτῆς τὰ μεγάλα καὶ βαρέα καθήκοντα γίνονται μικρὰ καὶ ἐλαφρά· ὁ βαρὺς τοῦ Σωτῆρος ζυγὸς καθίσταται φορτίον ἐλαφρόν, καὶ ὁ χριστιανὸς δύναται εὐκόλως νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Χριστόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωτὴρ εἶπεν· «ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸ σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι» (Μαρκ. η', 34).

§ 51. Ἡ μόρφωσις τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας.

α') Νοῦς. Τὴν πρὸς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐν γένει ἀγάπην δεικνύομεν καὶ ἐκτελοῦμεν, ὅταν φροντίζωμεν νὰ μορφώσωμεν τὸν νοῦν ἡμῶν. Τοῦτο δὲ κατορθοῦται διὰ διδασκαλίας εὐσεβοῦς καὶ ὑγιοῦς. Αὕτη δὲ δέον νὰ ἄρχηται πρῶτον ἐν τῷ οἴκῳ διὰ τῶν εὐσεβῶν γονέων, δεύτερον νὰ αὐξάνῃ καὶ βελτιῶται ἐν τῷ σχολείῳ ὑπὸ διδασκάλων ἀγαθῶν, καὶ τρίτον νὰ τελειῶται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τῶν ποιμένων αὐτῆς, καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ διὰ τῶν δικαίων νόμων καὶ τῶν πιστῶν λειτουργῶν αὐτῆς.

Ὅταν ὁ νοῦς ἡμῶν μορφωθῇ καλῶς καὶ εὐσεβῶς, τότε δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀλήθειαν καὶ κατανοήσωμεν τὸν ἀληθῆ ἡμῶν προορισμόν, ὅστις εἶνε ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἡ σπουδή, ὅπως ἑνωθῶμεν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.—Ὅταν δὲ ἡ μόρφωσις τοῦ νοῦ συνοδεύηται καὶ μετὰ τῆς εὐσεβείας, τότε φωτίζεται ἅμα ὁ ἄνθρωπος καὶ ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς πίστεως, καὶ γίνεται ἀληθὴς σοφός.

β') Καρδία.—Προσέτι καθῆκον ἔχομεν νὰ μορφώσωμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν, δηλ. τὸ αἴσθημα καὶ τὴν ἐλευθέραν θέλησιν. Ἐκ τῆς καρδίας ἡμῶν ἐξέρχονται γενναῖα αἰσθήματα, τὸ αἴσθημα τῆς ἀληθείας, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ. Διὰ τῆς καρδίας ἀναχαιτίζονται πολλάκις αἱ παρεκτροπαὶ τοῦ νοῦ[1].

[1] Νοῦς καὶ καρδία ἀποτελοῦσι τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ νοῦς εἶνε τὸ πνευματικώτερον τῆς ψυχῆς μέρος, δι' οὗ ὁ ἄνθρωπος γινώσκει, νοεῖ, κρίνει κ.τ.λ. Ἡ δὲ καρδία εἶνε ἡ κιβωτὸς τῶν αἰσθημάτων. Διὰ τοῦ νοῦ σκεπτόμεθα, διὰ τῆς καρδίας αἰσθανόμεθα.

Ἑπομένως ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ὀφείλουσι καὶ οἱ γονεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ κληρικοὶ νὰ διαπλάττωσι τὴν εὔπλαστον τοῦ παιδὸς καρδίαν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου διὰ παραινέσεων, δι' ἀναγνώσεως θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν βιβλίων, δι' ἐπισκέψεως τῆς ἐκκλησίας, δι' ἔργων φιλανθρώπων, διὰ τῆς καλλιτεχνίας, διὰ τῆς ἐξωτερικῆς εὐπρεπείας καὶ δι' εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς.

Ἡ δὲ θέλησις ἡμῶν πρέπει νὰ ἀσκηθῇ εἰς τὸ ἀγαθόν, διότι πολλάκις μὲν σκεπτόμεθα καὶ αἰσθανόμεθα τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἡ θέλησις ἡμῶν δὲν τὸ ἐκτελεῖ, διότι ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ἕτερος νόμος, ὁ νόμος τῆς σαρκός, ὅστις ἀντιστρατεύεται τῷ νόμῳ τοῦ νοός, καὶ αἰχμαλωτίζει τὸν ἄνθρωπον διὰ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας (Ῥωμ. ιγ', 18).

Ὅταν λοιπὸν ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία καὶ ἡ θέλησις (ἐν γένει ἡ ψυχὴ) τοῦ ἀνθρώπου μορφωθῶσι καλῶς, τότε ὄντως ὁ ἄνθρωπος εἶνε εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ γίνεται ὅμοιος αὐτῷ.

§ 25. Καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ σῶμα αὐτοῦ.

Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἶνε, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ναὸς τοῦ ἐν ἡμῖν ἁγίου Πνεύματος (Κορ. Α', γ', 16 καὶ 19-20),—εἶνε τὸ ὄργανον τῆς ψυχῆς, —εἶνε τὸ περικαλλέστατον δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὄντως σοφωτάτη καὶ μεγαλοπρεπεστάτη εἶνε ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὅπερ ἐξαγγέλλει τὴν πανσοφίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ διδάσκει τὸν ἄνθρωπον τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ καταγωγήν [1].

[1] Ἡ κατασκευὴ τοῦ ὀφθαλμοῦ, τῆς γλώσσης, κ.τ.λ., ἰδίᾳ δὲ τῆς

Διὰ ταῦτα καθῆκον σπουδαῖον ἔχομεν νὰ μὴ φθείρωμεν τὸ σῶμα ἡμῶν δι' ἀτάκτου βίου, διὰ πολυφαγίας καὶ πολυποσίας, διὰ τῆς ὑπερμέτρου ἐργασίας καὶ ἐν γένει διὰ παντὸς κακοῦ, ὅπερ δύναται νὰ βλάψῃ τὴν ὑγείαν ἡμῶν. Ὅταν τὸ σῶμα ἦνε ὑγιές, τότε καὶ ὁ νοῦς εἶνε ὑγιής. Σοφὸν δὲ τὸ γνωμικὸν «νοῦς ὑγιὴς ἐν σώματι ὑγιεῖ»[1].

Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ χαλιναγωγῶμεν τὰ ἀνόητα ἡμῶν πάθη, τὰς ἀλόγους ὁρμάς, τὴν πολυφαγίαν, τὴν πολυποσίαν, καὶ νὰ μὴ ἐκτιθέμεθα εἰς κινδύνους ἄνευ λόγου, διότι ὅταν τὸ σῶμα πάσχῃ καὶ ἀσθενῇ, τότε ἀσθενεῖ καὶ ἡ ψυχή, καὶ δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ τὰ μεγάλα αὐτῆς καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἑαυτήν.

Ἡ μεμετρημένη καὶ κανονικὴ ἐργασία, ἡ καθαριότης, ἡ γυμναστική, οἱ μέτριοι περίπατοι, καὶ πᾶν ὅ,τι ὑπαγορεύει ἡ ὑγιεινή, δύνανται νὰ προφυλάξωσι τὸ σῶμα ἀπὸ ἀσθενείας καὶ ἀπὸ πρόωρον θάνατον.

Ὁ ἀμελῶν τῆς θεραπείας τοῦ σώματος φθείρει ἑαυτὸν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, καὶ καταστρέφει οὕτω τὸ πολύτιμον καὶ ἱερὸν καὶ ἀνεκτίμητον ἅμα ἀγαθόν, τὴν ζωὴν αὐτοῦ.

Ἄνθρωπος ἀσθενὴς καὶ καχεκτικὸς οὐδὲν ἱερὸν καθῆκον δύναται ἀκριβῶς καὶ ὀρθῶς νὰ ἐπιτελέσῃ οὔτε πρὸς τὸν Θεόν, οὔτε πρὸς τὸν πλησίον, οὔτε πρὸς τὴν πατρίδα, οὔτε πρὸς ἑαυτόν.

χειρός, δι' ἧς αἱ τέχναι τοσοῦτον σήμερον ἀνεπτύχθησαν, καθίστησι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα τὸ ἐξοχώτερον δημιούργημα καὶ ὑπὸ ἔποψιν ὑλικήν, διαφέρον καὶ ἐξέχον τῶν σωμάτων πάντων τῶν ἀλόγων ζῴων, καὶ αὐτῶν τῶν τελειοτέρων.

[1] Mens sana in corpore sano.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΟΝ Η ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ[1]

---

§ 53. Ἔννοια τῶν μυστηρίων.

Μυστήρια εἶνε αἱ ἱεραὶ ἐκεῖναι τελεταί, αἵτινες ἔχουσι τὴν σύστασιν αὐτῶν ἐκ Θεοῦ καὶ ὡρίσθησαν ἐπισήμως ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ὡς μέσα, δι' ὧν μεταδίδοται ἡ θεία χάρις ἐν αἰσθητοῖς σημείοις.

Ὀνομάζονται δὲ αἱ ἱεραὶ αὗται τελεταὶ μυστήρια, διότι δι' ὁρατῶν καὶ αἰσθητῶν σημείων μεταδίδοται μυστηριωδῶς τοῖς πιστοῖς ἡ ἀόρατος καὶ σωτήριος δύναμις τοῦ Θεοῦ, δηλ. ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος[2].

§ 54. Συστατικὰ τῶν μυστηρίων.

Ἱερά τις πρᾶξις καὶ τελετὴ εἶνε καὶ λέγεται μυστή-

[1] Ἐν τῷ μέρει τούτῳ ὑπεσημειώσαμεν ἱκανὰ λειτουργικά, ἵνα ὁ ἀναγινώσκων λάβῃ ἀκριβεστέραν γνῶσιν τῶν μυστηρίων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας.

[2] Ἡ λέξις Μυστήριον παράγεται ἐκ τοῦ ῥήματος μύω (=κλείω τοὺς ὀφθαλμούς, τὰ χείλη, τὸ στόμα, δηλ. δὲν λέγω τὰ ἰδιαιτέρως τελούμενα), καὶ μυέω (=διδάσκω μυστηριώδη πράγματα, κατηχῶ). Δηλοῖ δὲ πᾶν πρᾶγμα, ὅπερ τηρεῖται ἢ πρέπει νὰ τηρῆται μυστικόν:-Εἶνε δὲ ἡ λέξις μυστήριον ἀρχαία ἑλληνικὴ (Ἐλευσίνια μυστήρια).— Πάντα τὰ ἔθνη εἶχον καὶ ἔχουσι τοιαύτας τινὰς ἱερὰς τελετάς, καθ' ἃς ἄλλο μὲν βλέπει τις, ἄλλο δὲ ἐννοεῖ. Ἐν τῇ Κ.Δ. ἡ λέξις μυστήριον δηλοῖ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν τοῦ κόκόσμου διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἐνσαρκώσεως (Ῥωμ. ιϛ', 25. Α'. Τιμ. γ', 16). Ἐν γένει μυστήρια καλοῦνται καὶ αἱ ὑπερφυσικαὶ ἀλήθειαι τῆς χριστιανικῆς πίστεως (Ματθ. ιγ', 11. Α' Κορινθ. ιγ', 2).

ριον, πρῶτον, ὅταν ἔχῃ τὴν σύστασιν αὐτῆς ἐκ Θεοῦ (τὴν θεόθεν σύστασιν), δεύτερον, ὅταν τελῆται δι' ὁρατῶν καὶ αἰσθητῶν σημείων, καὶ τρίτον, ὅταν διὰ τούτων παρέχηται τοῖς πιστοῖς ἡ θεία χάρις.

Εἶνε δὲ ἀνάγκη νὰ ὑπάρχωσιν αἰσθητὰ σημεῖα, διότι ὁ ἄνθρωπος, συνιστάμενος καὶ ἐξ ὕλης (ἐκ σώματος), ἔχει ἀνάγκην νὰ ἴδῃ καὶ νὰ αἰσθανθῇ δι' ὑλικῶν σημείων μεταδιδομένην εἰς αὐτὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῆς ἐξωτερικῆς δὲ ταύτης παραστάσεως τῶν μυστηρίων στηρίζονται ἅμα οἱ πιστοὶ κάλλιον ἐν τῇ πίστει, καὶ αἰσθάνονται ζωηρότερον τὸν πρὸς ἀλλήλους σύνδεσμον.

Εἶνε δὲ ἀναγκαῖον συστατικὸν τῶν μυστηρίων ἡ μεταδιδομένη χάρις, διότι ἱερά τις πρᾶξις δὲν πρέπει μόνον νὰ ἀναμιμνήσκῃ εἰς ἡμᾶς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταδίδῃ ταύτην.

Διὰ νὰ ἦνε δὲ τὸ μυστήριον πλῆρες, ἀνάγκη τοῦτο νὰ τελῆται εὐσεβῶς, ἐν τάξει, ἐν πίστει, ἐν καθαρᾷ συνειδήσει καὶ τοῦ ἐκτελοῦντος καὶ τοῦ δεχομένου αὐτό.

§ 5[illegible]. Ἀριθμὸς τῶν μυστηρίων.

Ἡ Ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία ἔχει ἑπτὰ μυστήρια, τὰ ἑξῆς· τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρίσμα, τὴν Μετάνοιαν, τὸ Εὐχέλαιον, τὴν Μετάληψιν, τὸν Γάμον καὶ τὴν Ἱερωσύνην.

Τὰ ἑπτὰ δὲ ταῦτα μυστήρια ἐπαρκοῦσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας ἐν γένει καὶ τῶν μελῶν αὐτῆς· διότι διὰ μὲν τοῦ Βαπτίσματος καθαρίζεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· διὰ δὲ τῆς Μετανοίας συγχωροῦνται τῷ

ἀληθῶς ἐξομολογουμένῳ πιστῷ αἱ ὑπ᾽ αὐτοῦ, ὡς ἀνθρώπου, ἐπαναλαμβανόμεναι ἁμαρτίαι· διὰ δὲ τῆς Μεταλήψεως ἁγιάζεται καὶ ἑνοῦται ὁ ἄνθρωπος μετὰ τοῦ Χριστοῦ· διὰ δὲ τοῦ Εὐχελαίου παρέχεται ἡ ἴασις τῶν τε σωματικῶν καὶ πνευματικῶν ἀσθενειῶν· διὰ δὲ τοῦ Γάμου διατηρεῖται καὶ αὐξάνει ἡ ἀνθρωπότης· διὰ δὲ τῆς Ἱερωσύνης μεταδίδονται τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, καὶ κυβερνᾶται ἡ Ἐκκλησία καὶ παιδαγωγοῦνται τὰ τέκνα αὐτῆς.

Τῶν ἑπτὰ μυστηρίων τὸ μὲν Βάπτισμα, τὸ Χρίσμα, ἡ Μετάνοια καὶ ἡ Μετάληψις εἶνε ὑποχρεωτικά· τὰ δὲ λοιπὰ τρία μὴ ὑποχρεωτικά, ἤτοι προαιρετικά.— Τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρίσμα καὶ ἡ Ἱερωσύνη δὲν ἐπαναλαμβάνονται.—Ὁ Γάμος καὶ ἡ Ἱερωσύνη δὲν εἶνε κοινὰ εἰς πάντας. Τῶν λοιπῶν μυστηρίων πάντες δύνανται νὰ μετέχωσι.

§ 56. Περὶ τοῦ Βαπτίσματος.

Ὁρισμός.—Τὸ Βάπτισμα εἶνε μυστήριον, ἐν ᾧ διὰ τῆς τριπλῆς καταδύσεως τοῦ σώματος τοῦ βαπτιζομένου εἰς τὸ ὕδωρ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθαρίζεται ὁ ἄνθρωπος τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος[1], ἀναγεννᾶται πνευματικῶς διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ καθίσταται μέλος τῆς Ἐκκλησίας.

Σύστασις.—Τὸ μυστήριον τοῦτο διετάχθη ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος διὰ τῆς ἐντολῆς, ἣν ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἰπών· «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς

[1] Ἐὰν ὁ βαπτιζόμενος ἦνε ἐνῆλιξ, τότε οὗτος διὰ τοῦ Βαπτίσματος καθαρίζεται καὶ ἀπὸ τῶν προαιρετικῶν ἁμαρτιῶν.

καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. κη', 19). Προσέτι εἶπεν ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν Νικόδημον[1] «Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ἰωάν. κγ',5). Τὸ μυστήριον τοῦτο προπαρεσκεύασεν ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης, καθηγίασε δὲ καὶ συνέστησεν αὐτὸς ὁ Σωτήρ, ὅστις καὶ τὸ παράδειγμα ἔδωκε, βαπτισθεὶς ἐν τῷ Ἰορδάνῃ. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ τούτων διάδοχοι μέχρι σήμερον διεφύλαξαν καὶ διαφυλάττουσι τὸ μυστήριον τοῦτο.

Αἰσθητὰ καὶ ὁρατὰ σημεῖα.—Πρώτη πρᾶξις τοῦ μυστηρίου τούτου δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ κατήχησις, ἡ γινομένη πρὸ τοῦ Βαπτίσματος, καὶ ἡ ὁμολογία τοῦ βαπτιζομένου (ἢ τοῦ ἀναδόχου), ὅτι ἀποτάσσεται τῷ πονηρῷ πνεύματι καὶ συντάσσεται τῷ Χριστῷ.—Δεύτερον οὐσιῶδες ὁρατὸν σημεῖον, ἅμα δὲ ἡ κυρία ὕλη τοῦ μυστηρίου, εἶνε τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἀφθόνως ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς καθαρισμὸν τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἶνε σύμβολον τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἥτις καθαρίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν. Δι' ὕδατος ἐβάπτιζεν ὁ Ἰωάννης, δι' ὕδατος διέταξεν ὁ Σωτὴρ νὰ βαπτίζωνται οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ· ἐν ὕδατι οὗτος ἐβαπτίσθη· ὕδωρ μετεχειρίζοντο οἱ ἀπόστολοι καὶ ἡ Ἐκκλησία.—Τρίτη ἀπαραίτητος πρᾶξις τοῦ μυστηρίου εἶνε ἡ τριττὴ κατάδυσις τοῦ βαπτιζομένου εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ οἱ λόγοι, οὓς ὁ ἱερεὺς λέγει κατ' αὐτήν· «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, ἀμήν·—καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀμήν·—καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀμήν[2]».

[1] Ὁ Νικόδημος ἦν εἷς τῶν κεκρυμμένων μαθητῶν τοῦ Σωτῆρος.

[2] Ἡ λέξις βαπτίζω σημαίνει καταδύω, οὐχὶ δὲ ῥαντίζω οὐδὲ

Ἡ μεταδιδομένη χάρις.—Ἡ μεταδιδομένη χάρις ἐν τῷ Βαπτίσματι εἶνε πρῶτον ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ὡς ἡ Γραφὴ λέγει· «καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν» (Πράξ. β΄, 38),—δεύτερον ἡ ἀναγέννησις, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· «ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε» (Γαλ. γ΄, 27), —καὶ τρίτον ἡ σωτηρία, ὡς λέγει ὁ Σωτήρ· «ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται» (Μάρκ. ις΄, 16).

Τὰ βαπτιζόμενα πρόσωπα.—Πᾶς ὁ θέλων νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Χριστὸν ὀφείλει νὰ βαπτισθῇ. Καὶ ἂν μὲν ὁ βαπτιζόμενος ἦνε νήπιον, ὁμολογεῖ τὴν πίστιν καὶ συγκατάθεσιν αὐτοῦ ὁ ἀνάδοχος, ὅστις ὀφείλει μετὰ ταῦτα νὰ διδάξῃ τὸν ἀναδεκτὸν αὐτοῦ τὰς τῆς πίστεως ἀληθείας καὶ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ὡς χριστιανοῦ. Ἂν δὲ ὁ βαπτιζόμενος ἦνε ἐνῆλιξ, τότε ὀφείλει οὗτος πρὸ τοῦ βαπτίσματος νὰ δηλώσῃ τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ, ὅτι θέλει νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ βαπτισθῇ, ἔπειτα δὲ νὰ κατηχηθῇ καὶ νὰ ὁμολο-

περιχέω. Ἐπομένως οὐκ ὀρθῶς ποιοῦσιν ἥ τε δυτικὴ καὶ ἡ διαμαρτυρομένη Ἐκκλησία, χρώμεναι τῷ ῥαντισμῷ καὶ τῇ περιχύσει. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ τὸ βάπτισμα πάντοτε διὰ τριττῆς καταδύσεως ἐτελεῖτο, διότι τοῦτο συμφωνεῖ τῇ ἰδέᾳ τοῦ βαπτίσματος, δηλ. ὅτι συνθαπτόμεθα τῷ Χριστῷ, ὅστις τριήμερον διέμεινεν ἐν τῷ τάφῳ (Ῥωμ. ς΄, 4. Κολοσ. 6., 12). Ἡ ἐξαίρεσις, ἡ γενομένη ἴσως ποτὲ ἐν ἀνάγκῃ τινὶ (βαρείᾳ ἀσθενείᾳ, ἐλλείψει ἱκανοῦ ὕδατος, κατεπειγούσῃ ἀνάγκῃ κ.τ.λ.), οὐδέποτε ἐγένετο οὐδὲ δέον νὰ γίγνηται γενικὸς κανών.

Ἐν ἀνάγκῃ τελεῖται τὸ βάπτισμα καὶ ἐν τῷ ἀέρι. Συγχωρεῖ δὲ ἡ Ἐκκλησία παντὶ πιστῷ καὶ αὐταῖς ταῖς γυναιξὶ βαπτίζειν ἐν κατεπειγούσῃ ἀνάγκῃ.

Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία μεταχειρίζεται ἐκτὸς τοῦ ὕδατος καὶ ἔλαιον, χεόμενον εἰς τὴν κολυμβήθραν, ὡς σύμβολον καὶ αἰσθητὸν σημεῖον τῆς θεραπείας τῶν πνευματικῶν πληγῶν.

γήσῃ παρρησίᾳ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας (δηλ: τῶν παρόντων πιστῶν ὡς μαρτύρων)[1].

§ 57. Περὶ τοῦ Χρίσματος.

Ὁρισμός. — Τὸ Χρίσμα εἶνε μυστήριον, διὰ τοῦ

[1] Ἡ ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος ὑπὸ ἔποψιν λειτουργικὴν διαιρεῖται εἰς δύω μέρη

Α'. Εἰς τὰς εὐχὰς ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων.—Ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει διαφόρους εὐχὰς ἐπὶ τὸν βαπτιζόμενον· εἶτα στρέφει αὐτὸν πρὸς δυσμὰς (ὡς βασίλειον τοῦ σκότους) καὶ ἐρωτᾷ αὐτὸν τρίς, ἐὰν ἀπετάξατο τὸ πονηρὸν πνεῦμα («ἀπετάξω τῷ Σατανᾷ»)· ὁ δὲ βαπτιζόμενος ἢ ἀντ' αὐτοῦ ὁ ἀνάδοχος, ἀπαντᾷ «ἀπεταξάμην», ἐμπτύων καὶ ἐμφυσῶν αὐτὸ πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἀποβολῆς τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, τοῦ φθειρομένου κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης (Ἐφεσ. δ', 22—24). Μετὰ ταῦτα στρέφει ὁ ἱερεὺς μετὰ τοῦ ἀναδόχου πρὸς ἀνατολὰς (βασίλειον τοῦ φωτὸς) καὶ ἐρωτᾷ αὐτόν, ἐὰν συντάσσηται τῷ Χριστῷ, πρὸς ὃν ἀποκρίνεται ὁ ἀνάδοχος, ὅτι συντάσσηται, μεθ' ὃ ἕπεται ἄλλη πάλιν τριττὴ ἐρώτησις τοῦ ἱερέως «συνετάξω τῷ Χριστῷ;» πρὸς ὃν ἀπαντᾷ ὁ βαπτιζόμενος ἢ ὁ ἀνάδοχος «συνεταξάμην». Εἶτα ἀπαγγέλεται τρὶς μεγαλοφώνως ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου (ἢ ὑπὸ τοῦ βαπτιζομένου ἐνήλικος ὄντος) τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, μεθ' ὃ ἕπεται ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα.

Β'. Εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Βαπτίσματος.—Αὕτη ἄρχεται διὰ τοῦ «εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος κ.τ.λ.»· εἶτα ἀναγινώσκονται διάφοροι εὐχαί, μεθ' ὃ ἀλείφεται ὁ βαπτιζόμενος ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου δι' ἐλαίου, συμβόλου τῆς ἐνισχύσεως εἰς τὸν νέον πνευματικὸν ἀγῶνα καὶ τῆς θεραπείας τῶν πνευματικῶν πληγῶν. Λέγονται δὲ ὑπὸ τοῦ ἱερέως διάφοροι κατάλληλοι στίχοι ἐκ τῶν Ψαλμῶν κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γινομένην ἐπίχρισιν τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος.—Ἕπεται ἡ τριττὴ κατάδυσις.—Εἶτα ὁ βαπτιζόμενος ἐνδύεται τὸν λευκὸν χιτῶνα πρὸς ἔνδειξιν τῆς καθαρότητος καὶ τοῦ φωτισμοῦ, καὶ ὅτι ἐνδύεται τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα (ἄνθρωπον) «ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας» (Ἐφεσ. δ', 24). Μετὰ ταῦτα περιφέρεται ἐν πομπῇ περὶ τὴν κολυμβήθραν, ψαλλομένου τοῦ «ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε», εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐκ τοῦ βαπτιστηρίου μετὰ λαμπάδων καὶ λευκῶν ἐνδυμάτων ἐξόδου τῶν βαπτισθέντων καὶ εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὸν ναόν. Τέλος γίγνεται ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀπόλυσις (Ἴδε Λειτουρ. Ῥομπότου περὶ Βαπτ.).

ὁποίου, ἐνῷ χρίονται τὰ κυριώτερα μέλη τοῦ σώματος τοῦ βαπτισθέντος διὰ τοῦ ἡγιασμένου μύρου, ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπιλέγει εἰς ἑκάστην χρίσιν «σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου, Ἀμήν», μεταδίδοται συγχρόνως ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τ. ἐ. κατέρχονται ἐπὶ τὸν βαπτισθέντα τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Σύστασις.—Ἡ δι' ἡγιασμένου ἐλαίου χρίσις τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ (βασιλέων, προφητῶν), καὶ ἡ ἰδέα, ὅτι διὰ τῆς ὁρατῆς ταύτης πράξεως μεταδίδοται ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἦν ἔθιμον ἀρχαιότατον, μαρτυρούμενον ὑπὸ τῆς Π. Διαθήκης [1]. — Καὶ ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ ὑπάρχουσι πολλὰ ῥητά, δι' ὧν σαφῶς καταδηλοῦται, ὅτι μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ Βαπτίσματος ἐγίνετο καὶ ἄλλη ἱεροτελεστία, δι' ἧς μετεδίδοντο τὰ δῶρα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τοιαύτη πρᾶξις ἦτο κατ' ἀρχὰς ἡ τῶν χειρῶν ἐπίθεσις· «τότε ἐπετίθουν (οἱ Ἀπόστολοι) τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς (τοὺς βαπτισθέντας) καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα ἅγιον» (Πραξ στ', 7, η'. 17, ιθ', 2—6).

Φαίνεται δέ, ὅτι ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν ἤδη χρόνων ἡ τῶν χειρῶν ἐπίθεσις ἀντικατέστη διὰ τοῦ χρίσματος δι' ἡγιασμένου μύρου [2].

Εἰσήχθη δὲ τὸ μύρον ἀντὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, διότι οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ κατὰ τόπους ἀντιπρό-

[1] Ἰωὴλ β', 28. (Χρίσις τοῦ Δαβίδ, Σαούλ, Σολομῶντος κτλ.).

[2] Ἡ δυτικὴ ἐκκλησία μεταχειρίζεται καὶ σήμερον ἔτι καὶ τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν καὶ τὴν δι' ἡγιασμένου ἐλαίου χρίσιν, τελούμενα ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ ἀρχιερέως, πρὸς ὃν προσέρχονται τὰ μὲν θήλεα ἐν ἡλικίᾳ 12 ἐτῶν, τὰ δὲ ἄρρενα ἐν ἡλικίᾳ 14 ἐτῶν, καὶ λαμβάνουσι τὸ χρίσμα (confirmatio)=ἐπισφράγισις, στερέωσις). Καὶ παρ' ἡμῖν πολλοὶ ἱερεῖς ἐκτὸς τοῦ μύρου, καὶ πρὸ τῆς διὰ τούτου χρίσεως, ποιοῦνται χρῆσιν καὶ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν.

σωποι αὐτῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παρευρίσκωνται καὶ πορεύωνται πανταχοῦ πρὸς μετάδοσιν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος διὰ τῆς τῶν χειρῶν ἐπιθέσεως. Φαίνεται δέ, ὅτι καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὑπαινίσσεται τὸ διὰ τοῦ μύρου χρίσμα, λέγων «ὁ καὶ χρίσας ἡμᾶς, Θεός· ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς» (Β' Κορινθ. ά. 22).—Καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἀποστολικοὶ Πατέρες (Κλήμης, Τερτουλλιανός, Κυπριανὸς κ.λ.π.) λέγουσιν, ὅτι τὸ Χρίσμα εἰσήχθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀποστόλων.

Ὁ Σωτήρ, ὡς Θεός, κατὰ τὸ βάπτισμα ἐχρίσθη διὰ Πνεύματος Ἁγίου. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἔλαβον τὰ μεγάλα καὶ θεῖα χαρίσματα, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπ' αὐτούς.

Ὁρατὰ καὶ αἰσθητὰ σημεῖα—Πρῶτον ὁρατὸν καὶ αἰσθητὸν σημεῖον εἶνε τὸ μύρον. Τοῦτο σύγκειται ἐξ ἐλαίου, οἴνου, βαλσάμου καὶ ἄλλων πολλῶν ἀρωμάτων (40 εἰδῶν), ἅτινα ἐξεικονίζουσι τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν εὐωδίαν τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων. Εὐλογεῖται δὲ καθ' ὡρισμένους τύπους ὑπὸ ἐπισκόπων [1].

Δεύτερον αἰσθητὸν καὶ ὁρατὸν σημεῖον εἶναι αἱ λέξεις «σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου, ἀμήν», ἃς λέγει ὁ ἱερεύς, ὅταν σταυροειδῶς χρίῃ τὸ μέτωπον (πρὸς

[1] Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία λαμβάνει τὸ μύρον παρὰ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ἀνάμνησιν τῆς προτέρας διοικητικῆς ἑνότητος καὶ πρὸς ἔνδειξιν τοῦ πνευματικοῦ συνδέσμου (σχέσεως θυγατρὸς πρὸς μητέρα).—Ἡ ῥωσσικὴ Ἐκκλησία ἁγιάζει μόνη τὸ μύρον.—Παρασκευάζεται δὲ κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς μεγάλης ἑβδομάδος καὶ ἁγιάζονται κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς μεγάλης πέμπτης μετὰ τὸ «καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν...», ὅτε ὁ Πατριάρχης ἀναγινώσκει τὴν ἁγιαστικὴν εὐχὴν καὶ ἐπικαλεῖται τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπ' αὐτό.—Ἱερεὺς δὲν δύναται νὰ εὐλογήσῃ καὶ ἁγιάσῃ τὸ μύρον.

ἁγιασμὸν τῆς διανοίας),—τὰ αἰσθητήρια ὄργανα (πρὸς ἁγιασμὸν τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῶν λόγων),—τὸ στῆθος (πρὸς ἁγιασμὸν τῆς καρδίας),—καὶ τέλος τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας (πρὸς ἁγιασμὸν τῶν ἔργων καὶ τοῦ βίου καθόλου τοῦ βαπτισθέντος)[1]. Σφραγίζονται δηλαδὴ τὰ ἐξωτερικὰ ὄργανα τῶν ἐσωτερικῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων.

Ἡ μεταδιδομένη χάρις.—Διὰ τοῦ ἁγίου Μύρου παρέχεται πρῶτον ὁ ἁγιασμὸς τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου, καὶ δεύτερον μεταδίδονται τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει· «Ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα» (Α΄ Ἰωάν. β΄, 20).—Τὰ δὲ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶνε ἡ χαρά, ἡ εἰρήνη, ἡ μακροθυμία, ἡ ἀγάπη, ἅτινα καὶ καρποὶ αὐτοῦ καλοῦνται[2].

§ 58. Περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Ὁρισμός—Ἡ ἁγία εὐχαριστία εἶνε μυστήριον, ἐν ᾧ ὁ πιστός, μεταλαμβάνων τοῦ ἡγιασμένου καὶ μετουσιωμένου ἄρτου καὶ οἴνου, πιστεύει, ὅτι μεταλαμβάνει αὐτοῦ τοῦ σώματος καὶ αὐτοῦ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

[1] Πρὸ τῆς καταδύσεως τοῦ βαπτιζομένου εἰς τὸ ὕδωρ χρίει ὁ ἱερεὺς αὐτὸν δι' ἁπλοῦ ἐλαίου, καὶ τότε λέγει τὰ κατάλληλα ῥητὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς (π. χ. αἱ χεῖρές Σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με... κτλ). Τὸ χρίσμα τῶν βασιλέων καὶ τῶν αὐτοκρατόρων δίδοται, ὅπως κατέλθῃ ἐπ' αὐτοὺς πνεῦμα ἡγεμονικόν.

[2] Ἡ Ῥωσσικὴ Ἐκκλησία δέχεται εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τοὺς πρὸς αὐτὴν προσερχομένους δυτικοὺς καὶ διαμαρτυρομένους ἐν γένει, παρέχουσα μόνον τὸ Μύρον, ἐνῷ ἡ ἡμετέρα ἀναβαπτίζει τοὺς μὴ ὀρθοδόξως βαπτισθέντας.—Αὕτη δὲ εἶνε καὶ ἡ μόνη διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο ὀρθοδόξων ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς ῥωσσικῆς.

Σύστασις. — Τὸ μυστήριον τοῦτο διέταξε καὶ συνέστησεν αὐτὸς ὁ Σωτήρ, εἰπών· «Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δέ, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις» (Ἰωάν. ϛ΄. 51-53).

Ἡ κυρία δὲ σύστασις τοῦ μυστηρίου τούτου ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὴν τελευταίαν ἑσπέραν, καθ' ἣν ἔμελλε νὰ παραδοθῇ. — Τελῶν ὁ Σωτὴρ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ τὸν μυστικὸν δεῖπνον, ἔλαβεν ἄρτον, ηὐλόγησεν αὐτόν, ηὐχαρίστησε τὸν Θεόν, καὶ εἶτα κόψας αὐτὸν εἰς τεμάχια, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἰπών· «Λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν». Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἔλαβε τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας τὸν Θεὸν καὶ εὐλογήσας τὸν οἶνον ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἰπών· «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες·[1] τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν» (Ματθ. κϛ΄, 29 Μαρκ. ιδ΄, 25. Λουκ. κβ΄. 18, κτλ.). Ἐπίσης καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει «ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον

[1] Οὐκ ὀρθῶς ποιεῖ ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία, μὴ παρέχουσα τοῖς λαϊκοῖς τὸν οἶνον, ἀλλὰ μόνον τοῖς κληρικοῖς. Ὁ Σωτὴρ εἶπε πάντες νὰ πίωσιν. Ἀρα οὐδὲν δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν καινοτομίαν ταύτην τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ διαμαρτυρομένη Ἐκκλησία παρέχει πᾶσιν ἔκ τε τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου.

τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ». (Α' Κορινθ. ια', 23—27).

Ἡ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος γενομένη τοιαύτη σύστασις καὶ διάταξις τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας διετηρήθη ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν, μετεδόθη δὲ εἶτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ διαφυλάττεται ὑπ' αὐτῆς μέχρι σήμερον[1].

Αἰσθητὰ καὶ ὁρατὰ σημεῖα.—Πρώτη ὕλη τοῦ μυστηρίου τούτου εἶνε ὁ ἔνζυμος ἄρτος, παρεσκευασμένος ἐκ σίτου. Τοιοῦτον μετεχειρίσθη ὁ Σωτὴρ κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τούτου. Ἄρτον μετεχειρίσθησαν οἱ ἀπόστολοι καὶ ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία[2].

Δευτέρα ὕλη εἶνε ὁ οἶνος, καὶ δὴ ἐρυθρὸς διὰ

[1] Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία, ὡς καὶ ἡ δυτική, ὀρθῶς ποιοῦσαι καὶ ἀκολουθοῦσαι τό τε γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν θείων ῥημάτων τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἀποστόλων, παραδέχονται, ὅτι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος κατὰ τὴν εὐχαριστίαν καὶ εὐλογίαν, ἥτις γίνεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ψαλλομένου τοῦ ὕμνου «Σὲ ὑμνοῦμεν, Σὲ εὐλογοῦμεν, Σοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, καὶ δεόμεθά Σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν», μεταβάλλεται, μετουσιοῦται, διὰ τῆς θείας χάριτος ὁ μὲν ἄρτος εἰς σῶμα, ὁ δὲ οἶνος εἰς αἷμα, δι' ὃ καὶ ὁ ἱερεύς, εὐλογῶν τὰ ἅγια δῶρα καὶ ἐπικαλούμενος τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, λέγει· «Μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ». Οὐκ ὀρθῶς δὲ ποιοῦσι καὶ ἑρμηνεύουσιν οἱ διαμαρτυρόμενοι, λέγοντες, ὅτι τὸ ἐστὶ δηλοῖ σημαίνει, μὴ παραδεχόμενοι τὴν μετουσίωσιν, ἀλλὰ φρονοῦντες, ὅτι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος εἶνε σύμβολα μόνον πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ μυστικοῦ δείπνου. Τὸ ἐστὶ δηλοῖ πραγματικῶς εἶνε.

[2] Οὐδαμοῦ ἀναφαίνεται ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ, ὅτι καθολικὴ χρῆσις ἀζύμων ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς θείας εὐχαριστίας ἐγένετο, ἐπομένως οὐκ ὀρθῶς ποιεῖ ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία χρωμένη ἀζύμοις. Ἡ Γραφὴ δὲν ἀναφέρει ἄζυμα, ἀλλ' ἄρτον, δηλ. ὕλην ἐκ σίτου, ἔχουσαν ζύμην, δι' ἧς αἴρεται (φουσκόνει) ἡ ὅλη ὕλη. (Ἄρτος ἐκ τοῦ αἴρω γίνεται). Ὁ Σωτὴρ ἐτέλεσε τὸν μυστικὸν δεῖπνον πρὸ τοῦ Πάσχα τῶν Ἑβραίων. Ἑπομένως δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ μεταχειρισθῇ ἄζυμα, ἅτινα οἱ Ἰουδαῖοι μόνον κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα μετεχειρίζοντο.

τὴν πρὸς τὸ αἷμα ὁμοιότητα αὐτοῦ, μετὰ ὕδατος συγκεκερασμένος πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι «εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ». — Τρίτον αἰσθητὸν σημεῖον τοῦ μυστηρίου εἶνε αἱ λέξεις, ἃς ὁ ἱερεὺς λέγει· «Λάβετε, φάγετε κτλ.», καὶ ἡ εὐλογία, ἣν ποιεῖ ἐπὶ τῶν τιμίων δώρων, λέγων τὴν εὐχὴν ταύτην· «καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Υἱοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ[1]».

Ἐν γένει δὲ ἅπασα ἡ θεία λειτουργία εἶνε ἡ αἰσθητὴ καὶ ὁρατὴ πρᾶξις τοῦ μυστηρίου τούτου, διότι ἄνευ τῆς λειτουργίας δὲν δύναται νὰ τελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦτο.

Ἡ μεταδιδομένη χάρις.—Ἐν τῷ μυστηρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ἡγιασμένῳ ἄρτῳ καὶ οἴνῳ, διὰ τῆς μετουσιώσεως αὐτῶν, παρίσταται καὶ εἶνε ἀληθῶς καὶ κατ' οὐσίαν αὐτὸς ὁ Σωτήρ, μεταδιδόμενος εἰς ἡμᾶς. Ἑπομένως διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου μεταδίδοται ἡμῖν ἡ ἀληθὴς ζωή, αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Σωτῆρος, ἑνούμεθα μετ' αὐτοῦ καὶ μένομεν ἐν αὐτῷ, ὡς αὐτὸς ἐν ἡμῖν. Διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου ἀπολαμβάνομεν τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως, ὡς ὁ Σωτὴρ εἶπεν (Ἰωάν. ϛ'. 54)· «ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ».

[1] Διὰ τῆς εὐχῆς ταύτης, δι' ἧς ὁ ἱερεὺς ἐπικαλεῖται τὴν κάθοδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ἑαυτὸν καὶ ἐπὶ τὰ τίμια δῶρα, καὶ διὰ τῆς σταυροειδοῦς εὐλογίας ἐπ' αὐτῶν, μετουσιοῦται ὁ ἄρτος εἰς σῶμα καὶ ὁ οἶνος εἰς αἷμα.—Ἡ στιγμὴ αὕτη εἶνε ἡ κυριωτάτη τῆς θείας λειτουργίας, δι' ὃ καὶ πάντες κατερχόμεθα τῶν θέσεων ἡμῶν καὶ τὰς κεφαλὰς κλίνομεν καὶ εὐσεβῶς ἱστάμεθα,

Μεγάλα δὲ εἶνε τὰ ἀγαθὰ τὰ παρεχόμενα διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου. Δι' αὐτοῦ καὶ ἡ θεία σοφία καὶ ἡ θεία δικαιοσύνη καὶ ἡ θεία παντοδυναμία λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἔσωσαν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

Τὸ μυστήριον δὲ τοῦτο εἶνε ἅμα καὶ ἡ ἀληθὴς καὶ μόνη θυσία, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος ἐξιλεοῦται μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἥτις ἀντικατέστησε πάσας τὰς θυσίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης[1].

Προπαρασκευὴ εἰς τὴν θείαν Μετάληψιν.—Ἐπειδὴ τὸ μυστήριον τοῦτο εἶνε μέγα, ἐπάναγκες εἶνε ὁ μέλλων νὰ μεταλάβῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων νὰ προπαρασκευασθῇ διὰ νηστείας, μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως, ὡς ὁ Παῦλος λέγει· «δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου» (Α΄ Κορινθ. ια΄, 28—29).

§ 59. Περὶ τῆς Ἐξομολογήσεως ἢ Μετανοίας.

Ὁρισμός.—Ἡ Μετάνοια ἢ ἡ Ἐξομολόγησις εἶνε μυστήριον, ἐν ᾧ ὁ ἐξομολογούμενος τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ μετὰ πίστεως εἰς τὸν Σωτῆρα καὶ μετὰ συντετριμμένης καὶ εἰλικρινοῦς καρδίας ἐνώπιον τοῦ ἱερέως, ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ Θεοῦ, λαμβάνει δι' αὐτοῦ τὴν συγχώρησιν καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.

[1] Διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου ἐξαιτούμεθα παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν οὐ μόνον τῶν ζώντων, ἀλλὰ καὶ τῶν τεθνεώτων. Ἐντεῦθεν αἱ λειτουργίαι καὶ τὰ μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων.

Σύστασις.—Τὸ μυστήριον τοῦτο ὑπῆρχεν ἤδη παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἐν χρήσει, ὡς διέταξεν ὁ Μωϋσῆς, εἰπών· «Ἐξαγορεύσει ἕκαστος τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ, ἣν ἐποίησε, καὶ ἀποδώσει τὴν πλημμέλειαν κτλ.» (Ἀριθ. έ, 7)[1]

Ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος εἰς τοὺς προσερχομένους πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ βαπτισθῶσι παρήγγελλε νὰ μετανοήσωσι καὶ νὰ ἐξομολογηθῶσι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Αὐτὸς δὲ ὁ Σωτήρ, εἰς ὃν ἔδωκεν ὁ Θεὸς πᾶσαν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς γῆς, μετέδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην καὶ εἰς τοὺς ἀποστόλους, εἰπών· «ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ» (Ματθ. ιη', 18)· καὶ ἀλλαχοῦ· «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον· ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε κεκράτηνται» (Ἰωάν. κ', 21-23).

Ὅτι δὲ ἡ ἐξομολόγησις ἐγίνετο ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, καὶ ὑπὸ τούτων ἐδίδετο ἡ συγχώρησις καὶ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, δηλοῦται καὶ ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (ιθ', 18), ἔνθα λέγεται, ὅτι «πολλοὶ τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν». Ὁ δὲ Ἀπόστολος Ἰωάννης (Ἐπιστ. Α', ά, 9) λέγει· «Ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστιν ὁ Κύριος καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας».

Παρὰ τῶν Ἀποστόλων ἔλαβεν ἡ Ἐκκλησία μετὰ ταῦτα τὸ μυστήριον τοῦτο. Περὶ τούτου μαρτυροῦσιν οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων.

1 Καὶ ἀλλαχοῦ· «Καὶ ἔσται, ὅ τι ἂν πλημμελήσῃ εἰς ἓν ἀπὸ τούτων καὶ ἐξαγορεύσει τὴν ἁμαρτίαν, περὶ ἧς ἡμάρτηκε κατ' αὐτῆς» (Λευϊτ. ε', 5) κτλ.

Τὸ μυστήριον τοῦτο εἶνε ἀναγκαῖον, διότι οὐδεὶς εἶνε ἀναμάρτητος, εἰμὴ εἷς ὁ Θεός. Πάντες ἔχομεν ἀνάγκην της ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ συμφιλιώσεως[1].

Αἰσθητὰ καὶ ὁρατὰ σημεῖα.—Αἰσθητὰ καὶ ὁρατὰ σημεῖα εἶνε πρῶτον ἡ εἰλικρινὴς καὶ καθαρὰ προφορικὴ ἐξομολόγησις πάντων τῶν ἁμαρτημάτων[2]· δεύτερον ἡ συγχωρητικὴ εὐχή, ἣν ἀναγινώσκει ὁ πνευματικὸς πατὴρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐξομολογουμένου· τρίτον ἡ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν, ἥτις εἶνε ἀρχαιότατον

[1] Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ οἱ ἁμαρτάνοντες βαρέα ἁμαρτήματα ἐξωμολογοῦντο δημοσίᾳ ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δημοσίᾳ ἐτύγχανον τῆς συγχωρήσεως. Ἀπὸ δὲ τοῦ τρίτου αἰῶνος, ὅτε ἐπληθύνθησαν οἱ χριστιανοί, ὡρίσθησαν οἱ πνευματικοὶ πατέρες διὰ τὰ ἐν κρυπτῷ ἁμαρτήματα, καὶ κατέστη ἀναγκαία ἡ κατ' ἰδίαν ἐξομολόγησις, οὐ μόνον ἵνα μὴ σκανδαλίζωνται οἱ πολλοί, ἀλλὰ καὶ ἵνα δύνηται νὰ ἐπιβλέπῃ ἡ Ἐκκλησία κάλλιον, καὶ ποιμαίνῃ καὶ χειραγωγῇ καὶ κατηχῇ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας (ἴδε Λειτουργ. Ῥομπότου σελ. 67). Πνευματικοὶ πατέρες δύνανται νὰ ἦνε οἱ ἐπίσκοποι, ὡς διάδοχοι τῶν ἀποστόλων, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ ἐπίσκοποι τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν παρέχουσι.

Τὴν κατ' ἰδίαν ἐξομολόγησιν ὡς ἀναγκαίαν παραδέχονται οἱ ὀρθόδοξοι καὶ οἱ δυτικοί, οἵτινες τελευταῖοι πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλων καὶ πρὸς μείζονα ἐλευθερίαν τῶν ἐξομολογουμένων συνεστήσαντε ἐσχάτως τὰ ἐξομολογητάρια, ἐν οἷς ὁ ἐξομολογῶν δὲν βλέπει, ἀλλ' ἀκούει μόνον τοῦ ἐξομολογουμένου. Ἀλλ' ἐκ πείρας ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐξομολόγησις καὶ περιέργειαν διεγείρει, ἐξ οὗ σκάνδαλον προέρχεται, καὶ ἀκριβῶς δὲν τελεῖται.

Οἱ δὲ διαμαρτυρόμενοι πρὸ τῆς θείας κοινωνίας δύνανται καὶ νὰ ἐξομολογῶνται κατ' ἰδίαν καὶ νὰ κοινωνῶσιν ἄνευ ἐξομολογήσεως, ἢ καὶ νὰ ὁμολογῶσιν ἁπλῶς δι' ἑνὸς ναὶ ἢ ἀμήν, ὅτι εἶνε ἁμαρτωλοὶ πρὸ τοῦ ἱερέως, ὅταν οὗτος κηρύττῃ ἐπ' ἐκκλησίας τὸ τῆς μετανοίας κήρυγμα, καὶ προπαρασκευάζῃ τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ εἰς τὴν θείαν Κοινωνίαν.

[2] Ὁ πνευματικὸς πατὴρ δύναται νὰ παραλείπῃ λεπτομερεῖς τινας παρατηρήσεις καὶ ἐρωτήσεις περὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου τοῦ γενομένου ἁμαρτήματος.

ἔθιμον, δι' ἧς ἡ παρὰ τῷ ἱερεῖ ὑπάρχουσα χάρις μεταδίδοται εἰς τὸν ἐξομολογούμενον1.

Ἡ μεταδιδομένη χάρις. — Διὰ τῆς ἐξομολογήσεως παρέχεται ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τελεῖται ἡ ἐπιστροφὴ ἡμῶν εἰς τὴν ἀθωότητα ἐκείνην, ἣν ἀπεκτήσαμεν διὰ τοῦ Βαπτίσματος. Διὰ τοῦτο ἡ Μετάνοια καλεῖται δεύτερον Βάπτισμα. Διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου συμφιλιούμεθα μετὰ τοῦ Θεοῦ, μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, μετὰ τοῦ πλησίον καὶ μετὰ τῆς ἰδίας ἡμῶν συνειδήσεως· καὶ οὕτω γινόμεθα τέκνα Θεοῦ.

§ 60. Περὶ τῆς Ἱερωσύνης.

Ὁρισμός.—Ἡ Ἱερωσύνη εἶνε μυστήριον, ἐν ᾧ τὸ ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ τὸν χειροτονούμενον καὶ τῆς ἐπ' αὐτὸν ἀναγινωσκομένης εὐχῆς, ὅπως κατέλθῃ ἡ θεία χάρις, καθιεροῖ τὸν ἐκλελεγμένον ὑποψήφιον λειτουργὸν τῆς ἐκκλησίας.

Σύστασις. — Τὸ μυστήριον τοῦτο ἔχει ἀρχαιοτάτην τὴν σύστασιν. Ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦσαν ὡρισμένα ἐκλεκτὰ πρόσωπα, ἅτινα ἀντεπροσώπευον τὴν κοινότητα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῆς καθηκόντων, καὶ προσέφερον εὐχὰς καὶ θυσίας εἰς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἡ φυλὴ τοῦ Λευὶ ἐπισήμως εἶχεν ὁρισθῇ ὡς τάξις ἱερατική. Ἐν δὲ τῇ καινῇ Διαθήκῃ ὁ Σωτὴρ ἐξελέξατο τοὺς

1 Ὁ ἐξομολογῶν ἱερεὺς πρέπει νὰ ἦνε λόγιος, ἔμπειρος, σοβαρός, διότι ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτοῦ καθῆκον ἔχει ὡς ἰατρὸς τῶν ψυχῶν νὰ δώσῃ τὰ κατάλληλα φάρμακα.—Ἡ ἐξομολόγησις εἶνε ἐπιστήμη.—Οὐ παντὸς τὸ ἐξομολογεῖν.

μαθητὰς αὐτοῦ καὶ ὥρισεν αὐτοὺς εἰς τὴν διακονίαν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσης ἐκκλησίας, εἰπών· «Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς· καὶ τοῦτο εἰπών, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς· «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον, ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆτε κεκράτηνται» (Ἰωάν. κ', 22 καὶ 23).

Οἱ δὲ Ἀπόστολοι μετὰ ταῦτα μετέδιδον τὴν χάριν τῆς Ἱερωσύνης διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, ὡς ῥητῶς ἀναφέρεται ἐν ταῖς πράξεσι τῶν Ἀποστόλων (κεφ. ιδ'. 23)· «Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' Ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ». Ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος, γράφων πρὸς τὸν Τιμόθεον, λέγει· «Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου (Α'. Τιμ. δ', 14. Β' Τιμ. α', 2, πρβλ. καὶ Τιτ. ά, 5)[1].

Μετὰ τοὺς Ἀποστόλους ἡ Ἐκκλησία παρεδέξατο τὴν Ἱερωσύνην ὡς μυστήριον, καὶ ὥρισε δι' ἰδιαιτέρων κανόνων τὰ περὶ ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τῶν κληρικῶν[2].

Αἰσθητὰ καὶ ὁρατὰ σημεῖα.—Αἰσθητὰ καὶ ὁρατὰ σημεῖα εἶνε πρῶτον ἡ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ τὸν προχειριζόμενον. Ἡ συνήθεια αὕτη τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν παρελήφθη

1 Ὅταν χειροτονῆται ὁ πρεσβύτερος εἰς ἀρχιερέα, τότε ὁ χειροτονῶν ἐπίσκοπος, ἐκτὸς τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, ἐπιτίθησιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου τὸ ὠμοφόριον αὐτοῦ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον.

2 Μόνον ἡ διαμαρτυρομένη Ἐκκλησία δὲν θεωρεῖ τὴν Ἱερωσύνην ὡς μυστήριον. Οἱ ἱερεῖς αὐτῆς πρέπει νὰ ἦνε ἀπόφοιτοι τῆς θεολογικῆς σχολῆς, διορίζονται δὲ ὑπὸ εἰδικοῦ τινος ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου, καὶ οὕτω διά τινος θρησκευτικῆς τελετῆς, γιγνομένης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐγκαθίσταται ὁ διορισθεὶς θεολόγος ὡς ἱερεὺς ἐν τῇ ὁρισθείσῃ κοινότητι.

ἔκ τε τῆς Π. καὶ τῆς Κ. Διαθήκης, καὶ δηλοῖ τὴν μετάδοσιν τῆς χάριτος, ἣν κατέχει ὁ χειροτονῶν· δεύτερον ἡ εὐχή, ἡ κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ἀπαγγελλομένη, ἥτις ἔχει οὕτως· «Ἡ θεία χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν διάκονον εἰς πρεσβύτερον ἢ τὸν πρεσβύτερον εἰς ἐπίσκοπον. Εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ θεία χάρις». Τρίτον αἰσθητὸν σημεῖον εἶνε αἱ λέξεις «ἄξιος, ἄξιος», ἃς λέγει ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἐπαναλαμβάνει ὁ λαός, συμμετέχων οὕτω καὶ αὐτὸς τοῦ μυστηρίου τούτου· διότι ὁ χειροτονούμενος πρέπει νὰ ἔχῃ κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν μαρτυρίαν τῆς κοινότητος (δηλ. ὅτι εἶνε ἄξιος). Εἰς τὰ αἰσθητὰ σημεῖα δύναται νὰ προστεθῇ καὶ τὸ «Κύριε ἐλέησον», ὅπερ ψάλλει ὁ χορὸς τῶν ἱερέων καὶ τῶν ψαλτῶν, καθ' ὃν χρόνον ὁ ἐπίσκοπος ἀναγινώσκει ἐπὶ τὸν χειροτονούμενον τὰς τῆς χειροθεσίας εὐχάς.

Ἡ μεταδιδομένη χάρις.— Ἡ διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης μεταδιδομένη χάρις εἶνε πρῶτον ἡ ποιμαντικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῆς λογικῆς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ, ὡς λέγει ἡ Γραφή· «Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν ὁ Σωτὴρ περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος (Πράξ κ' 20)· δεύτερον τὸ δικαίωμα τῆς διὰ τοῦ κηρύγματος διδασκαλίας τοῦ ποιμνίου. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος παραγγέλλει, ἵνα οἱ κληρικοὶ πάντοτε διδάσκωσιν, ἐλέγχωσι, παραινῶσιν[1]. Ὅθεν ὁ κληρικὸς πρέπει νὰ

[1] Ἴδε ἐπιστολὰς ποιμαντορικὰς τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς Τιμόθεον καὶ Τίτον.

ἦνε λόγιος καὶ ἠθικὸς «τύπος τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ» (Α' Τιμ. δ', 12)· — τρίτον παρέχεται τῷ κληρικῷ διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου ἡ ἐξουσία τοῦ ἐπιτελεῖν τὰ μυστήρια, δι' ὧν ἁγιάζονται οἱ πιστοί.

Κατὰ ταῦτα τὸ μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης εἶνε μέγα τε καὶ σπουδαῖον. Ἄνευ αὐτοῦ εἶνε ἀδύνατος ἡ ὕπαρξις τῆς ἐκκλησίας, ἑπομένως καὶ ἡ σωτηρία τῶν πιστῶν.

Οἱ βαθμοὶ τῆς Ἱερωσύνης.—Οἱ βαθμοὶ τῆς Ἱερωσύνης εἶνε τρεῖς· ὁ τοῦ διακόνου, ὁ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ὁ τοῦ ἐπισκόπου.

Καὶ ὁ μὲν διάκονος οὐδὲν μυστήριον μόνος δύναται νὰ ἐπιτελῇ, ἀλλὰ διακονεῖ κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν μυστηρίων τοὺς ἀνωτέρους αὐτοῦ· δύναται δὲ νὰ κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ κατ' ἄδειαν τοῦ ἀρχιερέως [1].

Ὁ δὲ πρεσβύτερος ἐπιτελεῖ πάντα τὰ μυστήρια πλὴν τοῦ τῆς Ἱερωσύνης [2], καὶ κηρύττει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ [3].

Ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἐπισκοπεῖται τὴν ποίμνην αὐτοῦ, διδάσκει καὶ ἐκτελεῖ πάντα τὰ μυστήρια [4].

[1] Ἡ χειροτονία τοῦ διακόνου γίνεται μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τῶν τιμίων δώρων (μετὰ τὸ «ἄξιόν ἐστι», διότι ἔργον ἔχει κυρίως νὰ διακονῇ τῇ ἁγίᾳ Τραπέζῃ κατὰ τὴν ἁγίαν κοινωνίαν, δι' ὃ καὶ διάκονος λέγεται. Πρὶν δὲ χειροτονηθῇ διάκονος, χειροτονεῖται εἰς ἀναγνώστην καὶ ὑποδιάκονον, ἐὰν δὲν εἶχε πρότερον τοιοῦτόν τι ἀξίωμα.

[2] Καὶ τὸ ἅγιον Μύρον δὲν δύναται νὰ εὐλογηθῇ ὑπὸ ἱερέων μόνον·

[3] Ὁ πρεσβύτερος χειροτονεῖται μετὰ τὸν χερουβικὸν ὕμνον διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν ἁγιασμὸν τῶν τιμίων δώρων, ὅτε ὁ χειροτονήσας ἐπίσκοπος ἐγχειρίζει τὸν ἅγιον ἄρτον, παραγγέλλων νὰ φυλάξῃ τὴν ἱερὰν ταύτην παρακαταθήκην μέχρι τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου.

[4] Ὁ Ἐπίσκοπος χειροτονεῖται μετὰ τὸν τρισάγιον ὕμνον (ἅγιος ὁ

§ 61. Περὶ τοῦ Γάμου.

Ὁ ρ ι σ μ ό ς.—Ὁ Γάμος εἶνε μυστήριον, ἐν ᾧ διὰ τῶν εὐχῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ διὰ τῆς εὐλογίας τοῦ ἱερέως, συνάπτονται δι' ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως δύω πρόσωπα, ἀνὴρ καὶ γυνή, εἰς γάμου κοινωνίαν, καὶ κατέρχεται ἐπ' αὐτοὺς ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἥτις ἁγιάζει τὸν ἐλεύθερον αὐτῶν σύνδεσμον.

Σ ύ σ τ α σ ι ς.—Ὁ Γάμος εἶνε τὸ πρῶτον καὶ τὸ ἀρ-

Θεός), ὅτε καὶ κυρίως ἄρχεται ἡ λειτουργία, δηλ. χειροτονεῖται ἀπ' ἀρχῆς τῆς λειτουργίας, ὡς πλήρης ἱερεύς. Σημειωτέον, ὅτι πρὸ τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου γίγνεται ἡ ἐκλογὴ τούτου ὑπὸ τῆς Συνόδου, ἥτις προτείνει μὲν τρεῖς ὑποψηφίους, ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐκλέγει ἕνα. Εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἐν τῇ προτάσει Ἐπισκόπου ἐλάμβανον μέρος καὶ οἱ πρόκριτοι τοῦ λαοῦ, ὡς τοῦτο συμβαίνει νῦν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐν Ἑπτανήσῳ πρὸ τῆς ἑνώσεως μετὰ τῆς Ἑλλάδος αὐτοὶ οἱ ἱερεῖς ἐψήφιζον τρεῖς ὑποψηφίους, ὧν ἕνα ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξέλεγεν, ἐχειροτόνει καὶ διώριζεν.— Ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ σήμερον ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Ἱερωσύνης ἰσχύει ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἐφημερίου, ὃν οἱ ἐνορῖται δι' ἀναφορᾶς των πρὸς τὸν κατὰ τόπους ἐπίσκοπον προτείνουσι.

Σημειωτέον προσέτι, ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ λειτουργίᾳ δὲν δύναταί τις νὰ τύχῃ δύω βαθμῶν.

Τὸ μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης δὲν ἐπαναλαμβάνεται, δηλ. ἅπαξ καθαιρεθείς τις τοῦ βαθμοῦ του δὲν δύναται πάλιν νὰ λάβῃ αὐτόν. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ὡρίσθη οἱ Ἐπίσκοποι νὰ ἦνε ἄγαμοι, ὅπως ἀφιερῶνται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ Ἐκκλησίᾳ πολλοὶ ἀρχιερεῖς ἦσαν ἔγγαμοι.—Οἱ πρεσβύτεροι δύνανται νὰ ὦσι καὶ ἔγγαμοι καὶ ἄγαμοι. Μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ διακόνου, γάμος δὲν ἐπιτρέπεται.

Ἐν τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ ὡρίσθη, ἵνα ὁ κλῆρος ᾖ ἄγαμος ἐν γένει.—Ἐν τῇ διαμαρμυρομένῃ ἐκκλησίᾳ ὑπάρχει τοὐναντίον μεγίστη ἐλευθερία. Δύναταί τις, καὶ ἱερεὺς ὤν, νὰ ἔλθῃ εἰς γάμου κοινωνίαν, διότι ἡ Ἱερωσύνη παρ' αὐτῇ δὲν εἶνε μυστήριον, οὐδὲ οἱ τὰ τῆς λατρείας ἐπιτελοῦντες ἀποτελοῦσιν ἰδίαν τινὰ καθαρῶς ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, ὡς συμβαίνει παρ' ἡμῖν.

χαιότατον μυστήριον, ὅπερ ηὐλόγησεν αὐτὸς ὁ Θεός, εἰπὼν εἰς τοὺς πρωτοπλάστους· «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν» (Γεν. α΄, 28. β΄ 23,24). Ὁ δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς αὐτοπροσώπως ηὐλόγησε τὸν γάμον ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας. Ἄλλοτε δὲ ὁμιλῶν περὶ τοῦ μυστηρίου τούτου, εἶπεν «οὓς ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω» Ματθ. ιη΄, 6). Ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος ἀποκαλεῖ ῥητῶς τὸν γάμον *μυστήριον*, λέγων, ὅτι «τὸ μυστήριον τοῦτο *μέγα* ἐστὶν» Ἐφεσ. ε΄, 31), καὶ ὅτι εἶνε τύπος τοῦ μυστηρίου τῆς ἑνώσεως τοῦ νυμφίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς νύμφης αὐτοῦ, τῆς ἐκκλησίας. Ἑπομένως πρέπει νὰ εὐλογῆται ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας.—Πάντες οἱ ἀρχαῖοι ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες παραδέχονται τὸν γάμον ὡς θεοσύστατον μυστήριον.

Ὁρατὰ καὶ αἰσθητὰ σημεῖα.—Αἰσθητὰ καὶ ὁρατὰ σημεῖα εἶνε *πρῶτον* ἡ εἰλικρινὴς ὁμολογία καὶ *συγκατάθεσις* τῶν συζευγνυμένων ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ὡς μαρτύρων προσκεκλημένων, ὅτι συναινοῦσιν ἑκουσίως καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμου κοινωνίαν[1]· *δεύτερον οἱ δακτύλιοι*, οἵτινες δηλοῦσι τὸν ἀμοιβαῖον σύνδεσμον καὶ τὴν πρὸ τοῦ γάμου παρεχομένην ἐγγύησιν (=ἀρραβῶνα), ὅτι δὲν θὰ διαλύσωσι τὸν γάμον Αἰσθητὸν σημεῖον εἶνε καὶ αἱ *λέξεις* αἱ τρὶς ἀπαγγελλόμεναι ὑπὸ τοῦ ἱερέως κατὰ τὸν ἀρραβῶνα «*ἀρραβωνίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ....*», καὶ πάλιν *ἀρραβωνίζεται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ... τὸν δοῦλον*

[1] Καλὸν εἶνε ὁ ἱερεύς, πρὶν ἄρξηται τοῦ μυστηρίου, νὰ ἐρωτᾷ τοὺς νυμφίους ἐνώπιον τῆς συναθροίσεως, ἂν θέλωσι νὰ συζευχθῶσιν.

τοῦ Θεοῦ...»[1].—Τρίτον ὁρατὸν καὶ αἰσθητὸν σημεῖον εἶνε οἱ στέφανοι, οἵτινες δηλοῦσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμήν, ἧς ἀξιοῦνται οἱ νυμφίοι, γιγνόμενοι ὄργανα τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ πρὸς συντήρησιν τῆς θείας αὐτοῦ εἰκόνος. Οἱ νυμφίοι παρίστανται κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὡς βασιλεῖς[2].

Ἐν τοῖς αἰσθητοῖς σημείοις συγκαταλέγονται καὶ αἱ λέξεις, ἃς λέγει τρὶς ὁ ἱερεὺς πρῶτον, καὶ ὁ παράνυμφος εἶτα, ἀνταλλάσοντες σταυροειδῶς τὰ στέφανα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν νυμφίων· «στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ...» καὶ τἀνάπαλιν. Τέταρτον ὁρατὸν σημεῖον εἶνε ὁ οἶνος, ὁ τοῖς νυμφίοις παρεχόμενος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ποτηρίου, ὅπερ εἶνε σύμβολον τοῦ κοινοῦ βίου καὶ τῆς ἀμοιβαίας συμμετοχῆς τῶν τοῦ βίου περιπετειῶν[3].

[1] Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀρραβῶνος δύναται νὰ τελεσθῇ καὶ πρότερον. Συνήθως σήμερον συνδέεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀρραβῶνος μετὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου. Συνηθέστερον σήμερον πρὸ τοῦ γάμου γίγνεται μόνον ἁπλῆ ἀνταλλαγὴ δακτυλίων πρὸς ἐγγύησιν.

[2] Τοιαύτην σημασίαν δόξης καὶ τιμῆς ἔχει καὶ ὁ χορός, ὁ περὶ τὴν τράπεζαν γιγνόμενος, ψαλλουμένου τοῦ «Ἠσαΐα χόρευε κτλ.». Ἐν Ῥωσσίᾳ, ὡς καὶ ἄλλοτε παρ' ἡμῖν, αὐτὴ ἡ ἐκκλησία ἔχει στεφάνους ἐν εἴδει διαδημάτων.—Τοιαύτην σημασίαν ἔχει καὶ ἡ ἐν τέλει τῆς τελετῆς τοῦ γάμου ὑπὸ τοῦ ἱερέως γινομένη προσφώνησις πρὸς τὸν νυμφίον· «Μεγαλύνθητι, νυμφίε, ὡς ὁ Ἀβραὰμ κ.τ.λ.» καὶ πρὸς τὴν νύμφην, «Καὶ σύ, νύμφη. μεγαλύνθητι ὡς ἡ Σάρρα κ.τ.λ.».

[3] Συνήθως ἐν τῷ ποτηρίῳ τίθεται καὶ ἄρτος πρὸς ἀναπλήρωσιν, κατ' οἰκονομίαν τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Δι' ὃ καὶ ὅταν οἱ νυμφίοι μεταλαμβάνωσι τούτων, ψάλλεται τὸ κοινωνικὸν «Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι», καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀναγινώσκεται τὸ «Πάτερ ἡμῶν...», ὡς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ λειτουργίᾳ. Δῆλον λοιπόν, ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ νυμφίοι ἐξομολογούμενοι πρότερον, ἐκοινώνουν εἶτα τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετὰ τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, τέλεσιν τοῦ μυ-

Ἡ μεταδιδομένη χάρις.—Πρῶτον διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ἁγιάζεται καὶ στερεοῦται ὁ ἀμοιβαῖος σύνδεσμος τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, καὶ οὕτω καθίσταται ἄλυτος, ὡς ἡ Γραφὴ λέγει (Ματθ. θ', 6), «ὃ ὁ Θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω»·—δεύτερον διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου ἐνσπείρεται καὶ ἡ ἀμοιβαία ἀγάπη, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (Ἐφεσ. ε', 32). «Ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω, ὡς ἑαυτόν· ἡ δὲ γυνή, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα»[1]·—καὶ τρίτον διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου νομιμοποιεῖται καὶ ἁγιάζεται ἡ τεκνοποιΐα, ἥτις εἶνε καὶ ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ γάμου[1].

§ 62. Περὶ τοῦ Εὐχελαίου.

Ὁρισμός—Τὸ Εὐχέλαιον εἶνε μυστήριον, ἐν ᾧ, ὅταν ὁ ἱερεὺς χρίῃ τὸν σωματικῶς ἢ ψυχικῶς ἀσθενῆ διὰ τοῦ ηὐλογημένου ἐλαίου, κατέρχεται ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἥτις θεραπεύει τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς[2].

στηρίου τοῦ γάμου. Ἐντεῦθεν ἐξάγομεν πόσον μεγάλην σημασίαν ἀπέδιδεν ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν γάμον.

Ὁ πολιτικὸς γάμος δὲν εἶνε χρίσις καὶ σκέψις εὐσεβοῦς διαννοίας. Ὁ πολιτικὸς γάμος διασαλεύει τὰ θεμέλια τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου.

Μόνον ὅταν προσβληθῇ ἡ τιμὴ τοῦ συζυγικοῦ βίου δύναται ἡ Ἐκκλησία νὰ δώσῃ διαζύγιον, καὶ ἑπομένως νὰ ἐπιτρέψῃ δεύτερον καὶ τρίτον γάμον, ὅστις ἐπιτρέπεται καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἑνὸς τῶν συζύγων.

1 Ὁ χριστιανισμὸς ἀπαγορεύει τὴν πολυγαμίαν και ὥρισε τὴν μονογαμίαν· οὕτω δὲ οὐ μόνον ἀνύψωσε τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων εὐκολωτέραν κατέστησε, καὶ τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πρόοδον τῆς πολιτείας περιεποιήσατο, ἐπειδὴ ὁ γάμος εἶνε τὸ πρῶτον καὶ κύριον αὐτῆς στήριγμα. Ὅπου πολυγαμία, ἐκεῖ ἀδύνατον ἡ μόρφωσις τῆς κοινωνίας.

2 Τὸ μυστήριον τοῦτο παρέχεται καὶ εἰς πάντα ἄνθρωπον, ὅστις θέλει νὰ κοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων, καὶ ἐπιθυμεῖ διὰ τῆς

Σύστασις·— Ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀπαντᾷ ἡ χρῆσις τοῦ ἐλαίου ἐν γένει καὶ ἡ δι᾿αὐτοῦ χρίσις τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἰδίᾳ τῆς κεφαλῆς. Ἐπίστευον δέ, ὅτι διὰ τῆς δι᾿ ηὐλογημένου ἐλαίου χρίσεως παρέχεται τῷ χριομένῳ ἰδιαιτέρα θεία χάρις καὶ δύναμις[1].

Ἐν δὲ τῇ καινῇ Διαθήκῃ ῥητῶς ἀναφέρεται ἡ σύστασις αὐτοῦ. Οἱ ἀπόστολοι, κατὰ τὴν ἐντολὴν βεβαίως τοῦ Σωτῆρος, «ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον αὐτούς» (Μαρκ. ϛ', 13).

Κυρίως δὲ ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβος, ὁμιλῶν περὶ τοῦ μυστηρίου τούτου καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, παρήγγειλε τὰ ἑξῆς· «ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; Προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ᾿ αὐτὸν ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν Κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ (Ἰάκ. ε', 14, 15). Ὥστε τὸ μυστήριον τοῦτο ὡρίσθη καὶ διετάχθη ἀπ᾿ αὐτῶν τῶν ἀποστολικῶν χρόνων. Διετήρησε δὲ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς περὶ τούτου μαρτυροῦσιν αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας[2].

θείας εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς δι᾿ ἡγιασμένου ἐλαίου χρίσεως νὰ συγχωρηθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι του.

[1] Ἁπλῶς λέγομεν, ὅτι χρῆσις ἐλαίου ἐγίνετο ἐν γένει παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἐν ἀσθενείαις καὶ ἔν τισι τελεταῖς.

[2] Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ τὸ Εὐχέλαιον ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις, ὅταν ὁ χριστιανὸς ἔχῃ τούτου ἀνάγκην. Συνήθως δὲ τελεῖται κατὰ τὴν μεγάλην Τετάρτην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν μεγάλην Πέμπτην οἱ χριστιανοὶ πρόκειται νὰ κοινωνήσωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Δι᾿ αὐτοῦ δὲ αἰτοῦμεν τὸν Θεὸν τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.

Αἰσθητὰ καὶ ὁρατὰ σημεῖα.—Αἰσθητὰ καὶ ὁρατὰ σημεῖα εἶνε πρῶτον τὸ ἔλαιον, ὅπερ φύσει ἔχει δύναμιν ἰαματικήν, θερμαίνει καὶ ζωογονεῖ τὸν δι' αὐτοῦ ἀλειφόμενον· τούτου ἕνεκα ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων τὸ ἔλαιον ἐχρησίμευεν ὡς σύμβολον τῆς ζωοποιούσης χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος·—δεύτερον αἱ διάφοροι ἑπτὰ εὐχαί, αἱ ἀναγνώσεις ἑπτὰ Ἀποστόλων καὶ ἑπτὰ Εὐαγγελίων, τὰ ὁποῖα ἀναγινώσκουσι ἐπὶ τοῦ ἐλαίου ἑπτὰ ἱερεῖς[1]·—τρίτον ἡ ὑπὸ τοῦ ἱερέως γιγνομένη διὰ τοῦ ἡγιασμένου ἐλαίου σταυροειδὴς ἐπίχρισις τοῦ μετέχοντος τοῦ εὐχελαίου ἐπὶ τοῦ μετώπου, τῶν παρειῶν, τῶν χειλέων, τοῦ στήθους καὶ τῶν χειρῶν· — καὶ τέταρτον ἡ εὐχή, ἣν λέγει ὁ ἱερεύς, χρίων τὸν κατὰ τὸ σῶμα ἢ τὴν ψυχὴν ἢ κατ' ἀμφότερα ἀσθενῆ[2].

Ἡ μεταδιδομένη χάρις.— Ἡ μεταδιδομένη χάρις διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου εἶνε πρῶτον, ὡς λέλει ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος, ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν, ἥτις πάντοτε παρέχεται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀληθῶς πι-

Ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου παρέχεται μόνον εἰς τοὺς ψυχορραγοῦντας, ὡς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου. Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία, ὀρθῶς ποιοῦσα, παρέχει κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ ἀνθρώπου τὴν θείαν κοινωνίαν, πρὸ τῆς μεταδόσεως τῆς ὁποίας παρέχεται κατὰ βούλησιν καὶ τὸ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου.

[1] Ἐν ἀνάγκῃ, ὡς ἐν χωρίοις, ὅπου δὲν ὑπάρχουσι πολλοὶ ἱερεῖς, δύνανται νὰ ἦνε καὶ ὀλιγώτεροι ἱερεῖς, καὶ εἷς μόνον.

[2] Ἡ εὐχὴ αὕτη εἶνε ἡ ἑξῆς· «Πάτερ ἅγιε, ἰατρὲ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, ὁ πέμψας τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πᾶσαν νόσον ἰώμενον καὶ ἐκ τοῦ θανάτου λυτρούμεμενον, ἴασαι καὶ τὸν δοῦλόν σου ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτὸν σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἀσθενείας, καὶ ζωοποίησον αὐτὸν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ σου».

στεύοντος καὶ εἰλικρινῶς μετανοοῦντος καὶ ἐξομολογουμένου, καὶ δεύτερον ἡ ὑγεία τοῦ σώματος [1].

ΣΥΝΟΨΙΣ
ΤΩΝ
ΕΝ ΤΗ͂ ΠΑΡΟΥΣΗ͂ ΚΑΤΗΧΗΣΕΙ ΕΚΤΕΘΕΝΤΩΝ

Τὰ ἐν τῇ παρούσῃ Κατηχήσει ἐκτεθέντα συγκεφαλαιοῦνται ἐν τοῖς ἑξῆς ὀλίγοις.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς ἐμάθομεν, ὅτι ἡ Κατήχησις ἐκτίθησι καὶ διδάσκει ἐν συντόμῳ τὰ δόγματα, τὰς ἐντολὰς καὶ τὰ μυστήρια τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν θρησκείας. Δι᾽ ὃ καὶ διῃρέσαμεν αὐτὴν εἰς μέρη τρία, τὸ δογματικόν, τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ τελετουργικόν. Πηγὰς δέ, ἐξ ὧν λαμβάνομεν τὴν ὅλην ὕλην τῆς Κατηχήσεως, ἔχομεν τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν.—Τὸ μάθημα δὲ τῆς ἱερᾶς Κατηχήσεως εἶνε ὠφέλιμον καὶ ἀναγκαῖον παντὶ Χριστιανῷ.

ΜΕΡΟΣ Α′. ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΝ

Ἐν τῷ Α′ μέρει τῆς Κατηχήσεως, τῷ Δογματικῷ, βάσιν ἔχοντες τὸ σύμβολον τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐξητάσαμεν τὰ δόγματα τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας.

[1] Ὁ Θεὸς εἶνε παντοδύναμος καὶ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ δύναται νὰ δώσῃ τῷ ἀσθενοῦντι καὶ τὴν ὑγείαν. Ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς ἀφίησι καὶ τοὺς νόμους τῆς φύσεως νὰ λειτουργῶσιν. Ἐνεργεῖ δὲ πάντοτε κατὰ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, ἧς τὰς βουλὰς ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ καταμάθωμεν.

Ἐμάθομεν δὲ πρῶτον, ὅτι ὑπάρχει Θεός, Πατήρ, δημιουργὸς καὶ προνοητὴς ἡμῶν, τὸ πρῶτον πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος·—δεύτερον, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, ὅστις εἶνε τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, ὅπερ ἐδίδαξε τὴν ἀνθρωπότητα τὴν τελειοτάτην ἠθικήν, ἵδρυσε τὴν καθαρωτάτην θρησκείαν καὶ διὰ τοῦ σταυρικοῦ αὐτοῦ θανάτου συνεφιλίωσε τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ οὐρανίου Πατρός·—καὶ τρίτον, ὅτι ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος, ὅπερ διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς ζωοποιεῖ τὰ πάντα, καὶ φωτίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἀγαθόν. Διὰ δὲ τῆς μετ' αὐτοῦ κοινωνίας καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡμῶν ἔργων ἀναγεννώμεθα πνευματικῶς καὶ δικαιούμεθα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Τὰ τρία ταῦτα Πρόσωπα ἀποτελοῦσι τὴν ἁγίαν Τριάδα, ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον οὖσαν, ᾗ ἡ αὐτὴ λατρεία καὶ προσκύνησις ἀνήκει.

Ἐπίσης ἐμάθομεν τέταρτον, ὅτι δόγμα πίστεως εἶνε ἡ πίστις ἡμῶν, εἰς Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, διοικεῖται ὑπὸ τῶν κανονικῶς κεχειροτονημένων ἐπισκόπων, τῶν διαδόχων τῶν ἀποστόλων, διαφυλάττει σώαν καὶ ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην τὴν ἀλήθειαν τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ μεταδίδει εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων.

ΜΕΡΟΣ Β'. ΗΘΙΚΟΝ.

Ἐν τῷ Β'. μέρει τῆς Κατηχήσεως, τῷ Ἠθικῷ, ἐμάθομεν ὁποία πρέπει νὰ ἦνε ἡ Ἠθικὴ τοῦ χριστιανοῦ, καὶ ὅτι αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δεκαλόγου τῆς Π. Δ. καὶ ἐπὶ τῆς συμπληρώσεως τούτου, ἥτις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίας καὶ τῆς λοιπῆς αὐτοῦ καθόλου ἠθικῆς διδασκαλίας, τῆς περιεχομένης ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ.

Ἐμάθομεν λοιπόν, ἑρμηνεύοντες κατὰ τάξιν τὸν Δεκάλογον, ὅτι τὰ καθήκοντα ἡμῶν πρὸς τὸν Θεὸν εἶνε νὰ πιστεύωμεν καὶ ἐλπίζωμεν εἰς αὐτόν, νὰ ἀγαπῶμεν καὶ λατρεύωμεν αὐτόν, νὰ μὴ μεταχειριζώμεθα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ καὶ νὰ ἁγιάζωμεν καὶ δοξολογῶμεν αὐτὸν πάντοτε μέν, ἀλλὰ κυρίως κατὰ τὰς ὡρισμένας ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡμέρας, ἀναπαυόμενοι τῶν βιωτικῶν μεριμνῶν.

Τὰ δὲ καθήκοντα ἡμῶν πρὸς τὸν πλησίον εἶνε πρῶτον νὰ τιμῶμεν καὶ σεβώμεθα τοὺς φυσικοὺς ἡμῶν γονεῖς, ἅμα δὲ καὶ πάντας, ὅσοι πνευματικῶν πατέρων θέσιν κατέχουσι, δηλ. τοὺς ἄρχοντας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πολιτείας· δεύτερον νὰ μὴ ἀφαιρῶμεν τὴν ζωὴν τοῦ πλησίον· τρίτον νὰ μὴ προσβάλλωμεν τὴν τιμὴν αὐτοῦ· τέταρτον νὰ μὴ τοῦ ἀφαιρῶμεν ἀντικείμενόν τι, κτῆμα, μισθὸν κτλ., δηλαδὴ τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως· πέμπτον νὰ μὴ λέγωμεν μαρτυρίαν ψευδῆ κατ' αὐτοῦ, προσβάλλοντες τὸ ὄνομα καὶ τὴν τιμὴν αὐτοῦ· καὶ ἕκτον ὀφείλομεν οὐ μόνον νὰ μὴ πράττωμεν κακόν τι κατὰ τοῦ πλησίον, ἀλλ' οὐδὲ νὰ ἐπιθυμῶμεν, ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν πᾶν ὅ,τι ὁ πλησίον ἔχει, διότι ἐκ-

τῆς ἐπιθυμίας πηγάζει ἡ σκέψις καὶ ἡ θέλησις, μεθ' ὃ ἡ ἐκτέλεσις, ἡ πρᾶξις. Ἡ τάξις αὕτη τοῦ Δεκαλόγου εἶνε φυσικωτάτη καὶ λογικωτάτη.

Ὁ δὲ Σωτὴρ συμπληρῶν τὸν Δεκάλογον ἐντέλλεται τοῖς ὀπαδοῖς αὐτοῦ, ὅτι οὐ μόνον δὲν πρέπει νὰ βλάπτωσι τὸν πλησίον, ἀλλ' ὅτι ὀφείλουσι καὶ νὰ ἀγαθοποιῶσιν αὐτόν, καὶ νὰ ἀγαπῶσι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. Καὶ αὕτη εἶνε ἡ ὀρθὴ καὶ θετικὴ χριστιανικὴ Ἠθική.

Τὰ δὲ καθήκοντα πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς εἶνε πρῶτον ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ψυχὴν (νοῦν καὶ καρδίαν) ἡμῶν, ἣν κατορθοῦμεν διὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀληθοῦς παιδείας· καὶ δεύτερον πρὸς τὸ σῶμα, διότι τοῦτο εἶνε ναὸς Θεοῦ ζῶντος, καὶ πολυτιμότατον ἅμα ὄργανον καὶ κατοικητήριον τῆς ἀνεκτιμήτου καὶ θείας ἡμῶν ψυχῆς.

ΜΕΡΟΣ Γ'. ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΟΝ ἢ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ

Ἐν τῷ Γ', τῷ καὶ τελευταίῳ, μέρει τῆς Κατηχήσεως, τῷ Τελετουργικῷ ἢ περὶ Μυστηρίων, ἐξητάσαμεν τὸ ἑπτὰ μυστήρια οὐ μόνον δογματικῶς, ἀλλὰ καὶ λειτουργικῶς. Ἐμάθομεν δέ, ὅτι τὰ μυστήρια εἶνε ἱεραὶ τελεταί, ἔχουσαι τὴν σύστασιν αὐτῶν ἐκ Θεοῦ, καθιερώθησαν δὲ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀπαραίτητα σωστικὰ μέσα, δι' ὧν μεταδίδοται τοῖς πιστοῖς ἡ ἀόρατος τοῦ Θεοῦ χάρις, ἥτις μετὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων τῆς ἀγάπης δικαιοῖ καὶ σώζει τὸν ἄνθρωπον.

Ἐὰν λοιπὸν θέλωμεν νὰ σωθῶμεν καὶ νὰ ἤμεθα ἀληθεῖς ὀπαδοὶ τοῦ Σωτῆρος, ἀληθεῖς ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, ὀφείλομεν πρῶτον νὰ πιστεύωμεν εἰς τὰ δόγματα τῆς ἡμετέρας Ἐκκλη

σίας, δεύτερον νὰ ἐκτελῶμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τρίτον νὰ μετέχωμεν ἐν εὐσεβείᾳ τῶν μυστηρίων.

Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἰσχύει πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη (Γαλ. ε'. 6.).

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

